

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Dirilen İskelet

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYAN

HABİBE DEMİR

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

DİRİLEN İSKELET

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)

Dirilen iskelet / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayan: Habibe Demir; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

341 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1391)

ISBN 978-975-17-4824-9

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı—Roman I. Demir, Habibe (haz.) II. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) III. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

DIRİLEN İSKELET

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALI

Hazırlayan
Habibe DEMİR

Ankara, 2021

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1391

DİRİLEN İSKELET

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayan:

Habibe DEMİR

*

Metin Denetimi:

TDK - Sevede GÜREL

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci Baskı: Ankara, Nisan 2021

ISBN: 978-975-17-4824-9

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

Dirilen İskelet • 33

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.¹ Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştîyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezaretî Ceza Kaleminde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemîyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutîyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

¹ Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harmancı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, Vakit, Son Posta, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti” ve hemen ardından “İstanbul'da Bir Frenk” hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: “Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenabilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüznü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi."²

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazıkçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."³

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamalar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafanga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

² Şık romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

³ Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:⁴

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsavdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*.

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*.

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tilsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*.

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem*.

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*.

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar*.

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*.

⁴ bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkîya İninde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölümler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?*; *Billur Kalp*; *Bir Muadele-i Sevda*; *Cadı*; *Can Pazarı*; *Cehennemlik*; *Deli Filozof*; *Dirilen İskelet*; *Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?*; *Efsuncu Baba*; *Eşkıya İninde*; *Evlere Şenlik*, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?*; *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür*; *Gulyabani*; *Hakka Sığındık*; *Hayattan Sayfalar*; *İffet*; *İnsanlar Maymun muydu?*; *Kaderin Cilvesi*; *Kesik Baş*; *Kokotlar Mektebi*; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*; *Metres*; *Tesadüf*; *Mezarından Kalkan Şehit*; *Muhabbet Tılsımı*; *Mürebbiye*; *Namuslu Kokotlar*; *Nimetsinas*; *Ölümler Yaşıyor mu?*; *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*; *Sevda Peşinde*; *Şeytan İşi*; *Şık*; *Şipsevdi*; *Son Arzu*; *Tebessüm-i Elem*; *Toraman*; *Tutuşmuş Gönüller*; *Utanmaz Adam*.

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi*; *Ada Vapurunda*; *Aferin Hayrullah* (=Bravo Hayrullah); *Ahlak Humması*; *Allah Gönülüne Göre Versin*; *Annemin Ölümü*; *Asansör*; *Balta ile Doğuran Böyle Doğurur*; *Benim Babam Kimdir?*; *Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak* (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak); *Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti*; *Bir Hafîyenin İtirafatı*; *Bir Muamma*; *Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi*; *Bir Seyahat-ı Acibe* (=İki Hödüğün Seyahati); *Bugün Ne Yiyeceğiz?*; *Büyük Ana*; *Büyük Bir İbret Dersi*; *Büyük Bir Nedamet* (=Büyük Bir Pişmanlık); *Büyük Günah*; *Çocuğumun Babası*; *Çocuklara Yasak*; *Ecir ve Sabır*; *Er Kişi Niyetine*; *Erkeğe Galebe Reçetesi*; *Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mutehasıs* (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman); *Eşkıya Oyunu*; *Eti Senin Kemiği Benim*; *Falaka*; *Fırkacı* (=Partici); *Galip ve Mağlup Vaziyeti* (=Yenme ve Yenilme Durumu); *Garip Kaldığımız Günlerde*; *Gönül Ticareti*; *Gugular*; *Hangisi Daha Zevkli?*; *Hattı İstiva* (=Kadayıfçı Yusuf); *Hayvanat Mitingi*; *Heybeliada Merkezlerinin Grevi*; *Horoza Ses Talimi* (=Horoza Ses Eğitimi); *İhtiyar Muharrir* (=Yaşlı Yazar); *İki Külhane Arasında*; *İki Loğusa*; *İmrenilecek Bir İntihar* (=İmrenilecek Bir Ölüm); *İstanbul'da Bir Frenk*; *İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra* (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı); *Kadını Müdafaaanın Cezası* (=Kadını Savunmanın Cezası); *Kadının Erkeğe Galabesi*; *Kadınlar Mebusu*; *Kadınlar Vaizi*; *Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kipti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocasını İçin Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeleli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mınav... Mınav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şıllıkla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelde İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasakı'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Saflığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensiz Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölüyor?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); *Ka-*

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü*; *Kadın Erkekleşince*; *Tokuşan Kafalar*; *İki Damla Yaş*.

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor*; *Şekavet-i Edebiyat*.

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım 1* (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur*; *Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı*; *Bir Sehv-i Rü'yet*; *Bir Zeki Rehnüma*; *Garip Bir Mektup*; *Hâli Zamanı Olmayan Adam*; *Hasta Çocuk*; *İki Öksüz*; *Kedilenmek İlleti*; *Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?*; *Münzevi Rahip* (=Köşeye Çekilmiş Rahip); *Ne Boş Hayal İmiş*; *Rahibin Merkebi* (=Papazın Eşegi); *Sadakat*; *Şeytanın Karısı*; *Zavallı Cambaz*.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında I”, *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında II”, *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında III”, *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.
- ÂDİL, Fikret: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.
- ÂDİL, Fikret: “Türk Edebiyatının Büyük Kaybı”, *Tanin*: 11 Mart 1944.
- AHMED MİDHAT: “Muhâbere-i Aleniyye”, *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü’l-âhir 1304/1888.
- AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.
- AKBAL, Oktay: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.
- AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.
- AKGÜN, Adnan: “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri VII: Hüseyin Rahmi Bey”, *Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.
- AKTAŞ, Şerif: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.
- AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılâp Kitabevi.

- ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.
- ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi”, *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.
- ALANGU, Tahir: “W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.
- ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.
- ALÇIÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- ALİ RAUF: “Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?”, *Tanin*: 18 Mart 1944.
- ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ALPTEKİN, Turan: “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Bugüne Yansıyanlar”, *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.
- ALVER, Köksal: “Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği”, *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.
- ARPAD, Burhan: “Hüseyin Rahmi’nin Romanları”, *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.
- ATAY, Falih Rıfkı: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Ulus*: 12 Mart 1944.
- ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, “Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi”, *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: “Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu”, *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.
- BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.
- BAŞGÖZ, İlhan: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hayatı”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi’nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiye Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

- BEK, Kemal: “Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar”, *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.
- BEKİ, Akif: “‘Utanmaz Adam’ Nasıl Unutulur Arkadaş?”, *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.
- BERKES, Niyazi: “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.
- BORATAV, Pertev Naili: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.
- BOZOK, Hüsamettin: “Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er”, *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: 15 Mart 1951.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.
- COŞKUN, Nusret Safâ: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz: “Hüseyin Rahmi’yi Kaybettik”, *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: “Büyük Romancı Hüseyin Rahmi”, *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.
- ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

- DÖLEK, Sulhi: “Hüseyin Rahmi’de Mizah ve Toplumsal Eleştiri”, *Güldiken*: Güz 2000, S 22.
- DUMANOĞLU, Halil: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.
- DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.
- ENGİNÜN, İnci: “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.
- EREN, Abdurrahman Âdil, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tan*: 22 Kasım 1936.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk”, *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi’yi Okurken”, *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.
- ERİŞENLER, Satı: “Mürebbiye”, *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.
- ERİŞENLER, Satı: “Nimetşinas”, *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.
- ERTEM, Sadri: “Halkın San’atkârı Hüseyin Rahmi”, *Kurun*: 19 Mayıs 1937.
- ES, Hikmet Feridun: “Bizdeki Roman Kahramanları”, *Akşam*: 15 Eylül 1936.
- ES, Hikmet Feridun: “Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi”, *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

- ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: “Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat”, *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.
- ESEN, Nüket: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Romanında Anlatım Teknikleri”, *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.
- ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- FAHRİ, B., “Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi”, *Milliyet*: 21 Haziran 1932.
- FELEK, Burhan: “Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.
- FIRÇA: “Üstad Hüseyin Rahmi”, *Karikatür*: 29 Şubat 1936.
- GARİPER, Cafer: “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.
- GERÇEK, Selim Nüzhet: “Hüseyin Rahmi ve Eserleri”, *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi”, *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Hüseyin Rahmi de Gitti”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- GÖÇGÜN, Önder: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuklar”, *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.
- GÖÇGÜN, Önder: “Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi”, *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.
- GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.
- GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkarın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.
- GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.
- GÜZELCE, İlga: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

- HIZARCI, Suat: “Hüseyin Rahmi’den Seçmeler”, *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.
- İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919’a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- İLERİ, Selim: “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.
- İMSET, Hulûsi İsmet: “Hüseyin Rahmi”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- İNCİ, Handan: “Tıp Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GURSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.
- İNCİ, Handan, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.
- İNCİ, Handan: “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.
- İNSEL, Avni: “Hüseyin Rahmi’ye Dâir”, *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.
- KABAKLI, Ahmet: “Hüseyin Rahmi ve Halide Edip”, *Tercüman*: 15 Mart 1964.
- KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslî Tipler”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.
- KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.
- KARATAY, Namdar Rahmi: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yaşayan Tarafı”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- KARAY, Refik Halid: “Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, *Tan*: 9 Nisan 1944.
- KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- KERMAN, Zeynep: “Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya’da Mürebbiye Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.
- KERMAN, Zeynep: “Şık Romanı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- [KORKMAZ] Zeynep DENGİ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Fikir Cephesi”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.
- KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.
- KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.
- Kuyruklu Yıldız Altında Bir Ev*: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.
- LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

- LEVEND, Âgâh Sırrı: “Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.
- MECDİ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.
- MORAN, Berna: “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’da Sosyalizm ve Haydutluk”, *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.
- MORAN, Berna: “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni”, *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.
- MORKAYA, Burhan Cahit: “Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı”, *Son Posta*: 11 Mart 1944.
- MUTLUAY, Rauf: “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Papirüs*: 1969, S 33.
- MUTLUAY, Rauf: “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.
- MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.
- NACİ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

NACİ, Fethi: *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.

NACİ, Fikret: “Celal Nuri Beyefendi’ye”, *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.

NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey ve Roman”, *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.

NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey’in Âsârı”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NACİ, Fikret: “Tutuşmuş Gönüller”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.

NİHAT, Mustafa: *Türkçe’de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.

NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit’e) İsyan*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.

OKSAL, Sedat: “Roman San’atı ve Hüseyin Rahmi”, *Tanin*: 10 Nisan 1944.

OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.

OSMAN NİHAD: “Hüseyin Rahmi’nin Arkasından”, *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.

OSMAN SABAHADDİN: “Günü Geçen Bir Dâvâ”, *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.

OZANSOY, Halid Fahri: “Hüseyin Rahmi’yi Düşünürken”, *Son Posta*: 18 Mart 1944.

OZANSOY, Halid Fahri: “Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.

OZANSOY, Halit Fahri: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’a Ait Enteresan Hatıralarım”, *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.

ÖNERTOY, Olcay: “Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romancılığı”, *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

- ÖNERTOY, Olcay: “Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.
- ÖRİK, Nahid Sırrı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Ulus*: 25 Mart 1944.
- ÖZBALCI, Mustafa: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.
- ÖZCAN, Celâl: “Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi”, *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.
- ÖZERDİM, Sâmî Nabi: “Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.
- ÖZMEN, Kemal: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Fransız Kişiler”, *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad: “Hüseyin Rahmi Bibliyografyası”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar*, Hilmi Kitabevi, 1945.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.
- ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: “Hüseyin Rahmi Mütefekkir”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- ÖZYALÇINER, Adnan: “Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.
- PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.
- POLAT, Nazım H.: “Hüseyin Rahmi’nin ‘Cadı’ Romanı Hakkında Münakaşalar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.
- SAFA, Peyami: “Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tasvir-i Efkâr*: 11 Mart 1944.

- SAĞLAM, Nuri: “Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekeçesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yargılanması”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.
- [SAYMAN], Mecdi Sadrettin: “Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey’de İki Saat”, *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.
- SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- SERVER, İskit: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.
- SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri”, *Dârülbédâyî Mecmuası*: 1932, no.: 35.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları”, *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.
- SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.
- SEYDA, Mehmet: “Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.
- SINAR, Alev: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922))*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910)*: 1977, Varlık Yayınevi.
- SÜ, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.
- SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.
- SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsı, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.
- TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.
- TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz", *Ulus*: 17 Ağustos 1964.
- TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti", *Ulus*: 20 Ağustos 1964.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bürhaneddin Matbaası.
- TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi’nin Halkçılığı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- TANSEL, Feyziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.
- TANYOL, Cahit: “Hüseyin Rahmi’nin Kahramanları”, *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.
- TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi’den Fakir Baykurt’a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.
- [TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: “Hüseyin Rahmi”, *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- THEODOR, Menzel: “Hüseyin Rahmi”, *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.
- TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.
- TOKER, Şevket: “Şıpsevdi Romanı”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.
- TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.
- TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: “Vur Abalıya”, *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.
- Türk Dili - Roman Özel Sayısı*: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.
- VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.
- YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.
- YARDIMCI, İlhami: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.
- YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.
- YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.
- YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.
- YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.
- YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.
- YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.
- YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.
- YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Dirilen İskelet* romanını Heybeli-ada'da, 12 Ağustos 1339 [12 Ağustos 1923] günü tamamlamıştır. Roman önce *İkdam* gazetesinde 14 Ramazan 1341 - 6 Muharrem 1342 [30 Nisan 1923 - 19 Ağustos 1923] tarihleri arasında 94 bölüm hâlinde (no. 9383-9489) tefrika edilmiştir. Roman, 1946 yılında ilk defa kitap olarak Hilmi Kitabevi tarafından sadeleştirilerek yayımlanmıştır. Elinizdeki yayın, eserin gazete tefrikalarından hareketle sadeleştirilmeden hazırlanmıştır.

Habibe DEMİR

I

Harp senelerinde mehtaplı güzel bir sonbahar gecesi... Saat on bir... Dükkânları kapanmış Direklerarası Caddesi'nde yalnız birkaç çayhanenin iktisaden¹ kısılmış lambaları fersiz² gözler gibi yorgun neşesiz yanıyor. Gölge içine kümelenmiş beş on müşteri cigaralarını pırıldatarak kasvetli ve ağır konuşuyorlar.

Ufak sarsıntılarla titreyerek sokaktan bir bisiklet geçiyor. Üzerindeki genç bütün kuvvetini pedallara vermiş son süratle gitmeye uğraşıyor.

Çayhanelerin birinde iki delikanlı arasında:

— Bisikletle geçeni gördün mü?

— Evet...

— Kim olduğunu tanıdın mı?

— Hayır...

— Doktor Ferhat Bey...

— Bu kadar acele nereye gidiyor? Bir hastası mı var?

— Onun nereye gittiği pek mühim bir sır... Kaç haftadır uğraşıyorum. Ne olduğunu anlayamıyorum...

— Anlayamadığın bir sırrın mühim olduğunu nasıl keşfediyorsun?

— Keşfe lüzum yok... İş meydana...

— Meydanda olan bir şey nasıl sır sayılabilir?

¹ iktisaden: ekonomik bakımdan

² fersiz: donuk

- Öyle ise dinle...
- Dinleyeceğim... Fakat martaval³ istemem...
- Şimdi bu Doktor Ferhat doğru şurada, Kırk Sekbanlar civarındaki Tayfur Bey'in konağına gider...
- Bu pek sade bir şey...
- Sade mi peynirli mi sonra anlarsın...
- Kıymalı ise yüz dirhem kes...
- Alay etme...
- Alay etmiyorum... Tabur geçiyorum...
- Dinleyecek misin? Susayım mı?
- Ben uzun bir lafı put gibi dinlemekten sıkılırım. Müsaade et arada bir benim de çenem oynasın... Devam buyurunuz... Doktor Ferhat, Tayfur'un konağında ne yapıyor? Anlayalım...
- Şimdi Tayfur Bey, sokak kapısının önünde elinde bisiklet alesta⁴ Ferhat'ı bekler...
- Ey sonra?
- O da makinesine atlar... İki bisikletli sıkı sıkıya yolu tuttururlar...
- Nereye?
- Topkapı, Silivrikapısı, Mevlevihanekapısı işte böyle kale kapılarından birine...
- Garip şey... Gece yarısı...
- Evet, gece yarısı...
- Kale kapılarından ne yapıyorlar?
- Sur haricine çıkıyorlar...
- Sur haricinde ne var?
- Ne var bilmiyor musun?
- Ne bileyim... Çok türlü şey var...

³ martaval: palavra

⁴ alesta: harekete hazır

- Sur haricinde bir türlü şey var...
- Nedir?
- Mezarlık...
- Beyefendilerin gece yarısı mezarlıklarla alışverişleri?
- İşte benim de merak ettiğim bu ya...
- Aldanmış olmayasın? Onların böyle vakitsiz mezarlığa gittiklerinden katiyen emin misin?
- Gözümle gördüm...
- Gördün de bir şey anlayamadın mı?
- Hayır...
- Ne gördün?
- Tayfur'un komşusu Nihat Bey...
- Malum...
- Beni bu meraklı gece macerasına karıştıran işte o oldu...
- Nasıl?
- Haftada birkaç gece Tayfur'la Ferhat bisikletlerle uzun bir gezinti yaparlarmış... Daima el ayak çekildikten sonra... Daima arkalarında koltuktan geçme ayrı çantalar ile... Esrarlı bir sessizlik ve ihtirazlar içinde... Fenerlerini yakmadan böyle çıkarlarmış...
- Hırsızlığa çıkıyorlar desek ikisinin de hâl ve şanları aleyhlerinde böyle bir zehap⁵ husulüne mânidir. Keşf-i kubûra⁶ gidiyorlar desek o Doktor Ferhat, insanın kanla işler etten kemikten ibaret bir makine olduğundan başka bir şeye inanmaz yani dirinin de ölünün de maneviyetine itikat etmez⁷ bir zamane gencidir.
- Dinle...
- Dinliyorum... Hem de büyük bir merakla...
- Nihat Bey bunların nereye gittiklerini merak etmiş... Bir gece o da kendi bisikletine atlamış, hiç sezdirmeden arkalarından

⁵ zehap: zan

⁶ keşf-i kubûr: mezarlar keşfi

⁷ itikat etmez: inanmayan

gitmiş. Mevlevihanekapısı'ndan dışarı çıkmışlar. O da takipte devam etmiş... Ulu mezarlığın harap duvarı önüne gelmişler. İki gece yolcusu bisikletlerini sallasirt edince⁸ bu uhrevi⁹ karanlığın kesafetine¹⁰ karışıp kaybolmuşlar...

— Acayip şey... Agrep¹¹ şey...

— Asırlık serviler rüzgârdan hazin nevhalar¹² koparıyor, Sur'un yıkık burçlarından baykuşlar gülüyor, mahall-i zuhûrları¹³ namalum daha başka ıslık, inleme, hişt pişt gibi püresrar¹⁴ sesler duyuluyormuş. Nihat Bey mürekkep koyuluğuyla taşları örten zifirî karanlığa bakmış, mezarlığın muhtelif¹⁵ perdelerdeki tekellümünü¹⁶ dinlemiş, garip bir tevahhuşla¹⁷ titremiş... Fakat büyük bir metanet¹⁸ göstermeye uğraşarak gecenin bu korkunç esrarını delmek için bisikletin karpitli fenerini yakmış. Projektör¹⁹ gibi önüne tutmuş, servilerin müteharrik²⁰ gölgelerine karışarak bazı hayalat²¹ cilvelendiğini ve insanla canavar arasında zebaniye benzer şekillerin raks ettiklerini görmüş... Pek fena korkmuş...

— Haydi sen de, işin içinde mübalağa var. Nihat Bey zebaniyi nereden tanıyormuş da orada görünce bilmiş?

— Zebanilerin bazı eski kitaplarda resimleri yok mu?

— Çocuk olma... Hangi ressam yahut fotoğrafçı cehenneme girip çıkarak zebanilerin resimlerini yapmış?

⁸ sallasirt etmek: sırtına almak

⁹ uhrevi: öbür dünya ile ilgili

¹⁰ kesafet: koyuluk

¹¹ agrep: çok tuhaf

¹² nevha: feryat

¹³ mahall-i zuhûr: çıkış yeri

¹⁴ püresrar: sırlarla dolu

¹⁵ muhtelif: çeşitli

¹⁶ tekellüm: konuşma

¹⁷ tevahhuş: ürkme

¹⁸ metanet: dayanıklılık

¹⁹ projektör: ışıldak

²⁰ müteharrik: hareketli

²¹ hayalat: hayaller

— İnsanlar görmedikleri şeylere muhayyileleriyle²² birer şekil vermezler mi? Ahirete müteallik²³ dünyada ne kadar resimler yapıldığını bilmiyor musun? Cennetteki Tuba ağacının²⁴ resmini *Mızraklı İlmihali*'nde²⁵ görmedin mi? Cehennemin, büyük meleklerin, Hristiyan itikadınca²⁶ cennetin kapıcısı olan Saint Pierre'in şeytanların, ifritlerin²⁷ müzelere giren meşhur tablolarını hiç seyretmedin mi?

— Şeytanın yalnız resmini değil, canlısını da gördüm...

— Nerede?

— Pandomimalarda, Şehzadebaşı tiyatrolarında... Kuyruklu, hayvanlar gibi tepeden iki uzun kulaklı, dışarı sarkık kırmızı dilli simsiyah zenci bir şeytan... Zebani de ona benzer. Onun boynuzları da vardır. Ağzı bir kulaktan bir kulağa geniş... Dişleri kazma gibi... Yüzü gayet korkunçtur. Bu kaba tasvirleri eskiden çarşıda kapalı dükkânların önünde kurulan resim sergilerinde, sahalarda satılan kitaplarda görürdük. Bunların tabiattan istinsah edildiğine²⁸ inancak kadar safdil²⁹ değiliz. Fakat bizde de görmedikleri şeyleri icatta Avrupalılardan aşağı kalmayan halk sanatkârları vardır. Bizde halk Herkül'ün, Achille'in, Perseus'un kim olduğunu bilmez. Fakat Köroğlu'nun, Şah İsmail'in, Arap Üzengi'nin resimlerini görünce tanıyanlar çoktur... Eski Arap ve Acem şairlerinin, sanatkârlarının muhayyileleri bu esatirî³⁰ sahada çok eserler doğurmuştur. Ne ise vefatımızda elinde ateşten topuzuyla karşımıza çıkınca zebani hazretlerinin dünyada gördüğümüz resmine benzeyip benzemedi-

²² muhayyile: hayal gücü

²³ müteallik: ilişkin

²⁴ tuba ağacı: cennette bulunduğu inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç

²⁵ Mızraklı İlmihali: İslam dininin esaslarını ve prensiplerini ortaya koyan, her seviyeden insanın anlayacağı bir üslupla yazılmış olan, Osmanlı ilmihal geleneğinin ilk örnekleri arasında yer alan anonim eser

²⁶ itikat: inanç

²⁷ ifrit: doğu masal ve efsanelerinde kötü ve korkunç cin

²⁸ istinsah etmek: kopya edip çoğaltmak

²⁹ safdil: kolayca aldanan

³⁰ esatirî: mitolojik

ğini anlarız... Sen şimdi zebaniyi, şeytanı geç... Sözüne gel. Nihat Bey'in mezarlıkta böyle alelacayip³¹ mahlukat gezdiğini görünce ne yapmış?

— Fena hâlde korkmuş. Bisikletine atlayınca haydi babam fertik³²...

— Ne tabansız insanmış... Neye kaçıyor? Mezarlığın içinde Tayfur ile Ferhat var. Bağırsa işitirler... Zebaniler, ifritler onlara dokunmayıp da Nihat'ı mı boğacaklar? Ey sonra?

— Sonrası Nihat vakayı hikâye etti. Beni bütün bütün meraka düşürmek için daha zihin karıştıracak şeyler söyledi...

— Seni meraka düşürüp de ne yapacak?

— Tayfur ile Ferhat'ı bir gece birlikte takip etmek teklifinde bulundu. "İki kişi olursak birbirimizi cesaretlendiririz." dedi. Teklifini kabul ettim. Onların yolculuğa çıkmaları muhtemel olan bir gecede Nihat'ın evinde iki bisiklet hazırlayarak bekledik. Ferhat yine böyle acele ile geldi. Tayfur onu kapı önünde istikbal etti³³... O da bisikletine atladı. Hemen yola saldırdılar. Kendimizi göstermemek için arada icabı kadar mesafe bıraktıktan sonra biz de makinelerimize sıçradık. Takibe koyulduk... Mezarlık yolcuları bu defa Mevlevihane değil, Silivrikapısı yolunu tutturdular... Mezarlık hududuna gelince yine bisikletlerini omuzlayarak içeri daldılar. Biz de arkalarından hırsızlama adımlarla yürüdük. Havada terbî-i sâniye³⁴ girmiş küçük bir ay vardı. Takibimizi sezdirmemek için yine beynimizde³⁵ mesafeyi açtık. Bu ahiret bahçesine daldık... Lakin ayaklarımızımıza dolaşan otlar, çalılar, birkaç parçaya bölünmüş mezar taşları, çukurlar, tümsekler, iki üç adımda bir birer siyah mânia³⁶ gibi önümüzü kesen serviler, ilerlememizi pek güçleştiriyordu. Gece vakti ölüleri çiğneyerek yürümesi insana türlü vehim veriyor. Sanıyorduk

³¹ alelacayip: çok acayip

³² fertik: "Kaç, uzaklaş, sıvış, tamam, bitti" anlamlarında kullanılan bir seslenme sözü

³³ istikbal etmek: karşılamak

³⁴ terbî-i sâni: ikinci dördün

³⁵ beyn: ara

³⁶ mânia: engel

ki onları takip ettiğimiz gibi bizim de arkamızdan gelenler var. Bazen fena adım atarak uğradığımız sarsıntılarla yere kapanacak gibi oluyor, bir mezar taşıyla kucaklaşıyorduk. Bisikletlerin demirleri omuzlarımızı eziyordu. Aramızdaki mesafenin uzunluğuna rağmen önümüzde gidenleri seçebiliyorduk. Ferhat’la Tayfur, sırtlarında taşıdıkları bisikletlerin “furş”ları, “gidon”ları arada bir mehtabın aksiyle parıldayarak servi gölgelerine bata çıka gidiyorlar ve ikide birde müzakere eder³⁷ gibi duruyorlardı. Birkaç defa mezar kovuklarına doğru eğilerek dikkatli dikkatli baktıklarını fark ettik. Gece-nin bütün vuzuhu³⁸ yutarak siyah esrara kalp ettiği³⁹, korkular doğu-ran mehip⁴⁰ garabeti⁴¹ içinde yine hişte pişte benzer fısıltılar başladı. Bazen de kalplerimizin darabanlarını⁴² duyacak kadar her şey susu-yordu. Fakat bu derin sükûnetin de o kadar fasih⁴³ bir lisanı vardı ki bu sessizlikten de ürüyor, uzuvlarımızda bir kesiklik duyuyorduk.

Nihayet Nihat etrafımızı saran manevi eşhasa⁴⁴ iştirmek ihtir-azıyla⁴⁵ titrer gibi yarı anlaşılır bir sesle:

— Feyzi, her adımında bir ölünün kafasına basıyormuşum da hemen ayağımın altından bir şikâyet ve telin⁴⁶ sadası çıkacak sanı-yorum, dedi...

Servilerin muzâdd-ı taaffün⁴⁷ kokularıyla meşbu⁴⁸ ve bilmem içine ölü kemiklerinden, tefessühlerinden⁴⁹ ciğerlerimizi sıkın, kalplerimizi ezen nasıl bir ağırlık karışmış rutubetli bir hava ara

³⁷ müzakere etmek: karşılıklı görüşmek

³⁸ vuzuh: aydınlık

³⁹ kalp etmek: çevirmek

⁴⁰ mehip: heybetli

⁴¹ garabet: gariplik

⁴² daraban: çarpıntı

⁴³ fasih: açık ve düzgün anlatış

⁴⁴ eşhas: şahıslar

⁴⁵ ihtiraz: çekince

⁴⁶ telin: lanetleme

⁴⁷ muzâdd-ı taaffün: pis kokuları gideren

⁴⁸ meşbu: dolu

⁴⁹ tefessüh: kokuşma

sıra görünmez bir el gibi yüzümüze dokunuyor, burnumuza doluyor, tüylerimizi ürpertiyordu.

Birdenbire hafif bir kapı gıcirtısına benzer şekvai⁵⁰ bir hüznle bir servi inledi. Uzaktan bir gece kuşu tannan⁵¹ bir nevhayla⁵² cevap verdi... Bu meşum⁵³ nale⁵⁴ akisler yaparak etrafımızda dalgalana dalgalana söndü. İçimizi üşüttü. Damarlarımızı dondurdu.

Nihat yine ürkek ve titrek sesiyle:

— Feyzi uğursuz kuşun feryadı bana ne gibi geldi biliyor musun?

— Ne gibi geldi?

— “Ey ehl-i kubûr⁵⁵, uyanınız, esrarınızı çalmak için sizi çiğneyerek üzerinizde dolaşan bu küstahları çarpınız... Malikânenizden kovunuz...”

Nihat daha sözünü bitirmeden iri bir tekenin sakallı gölgesini görmemiz akabinde hançerevi⁵⁶, boğum boğum, kalın, hırıltılı melemesini işittik. Bu esrarengiz mezarlık hayvanı o kadar yakınıımızdan geçti ki hafif mehtaplı zemin üzerinde teressüm eden sivri çatal sakallı şeytani başın ayaklarımızın arasından dolaşarak kaybolduğunu gördük. Bu makinesiz film hevlak⁵⁷ bir süratle işledi. Geçen şeyin bir hayal olmadığını, rüyetlerimizdeki⁵⁸ ayniyetten⁵⁹ anladık. İkimiz de aynı şekli görmüş, korkunç sesi işitmiştik. Nihat benden ziyade korkmuş olmalı ki gölgenin, bacakları arasından seri müruru⁶⁰ esnasında sendeledi. Hemen yüzüstü yere kapandı.

⁵⁰ şekvai: şikâyetli

⁵¹ tannan: çınlayan

⁵² nevha: feryat

⁵³ meşum: uğursuz

⁵⁴ nale: inilti

⁵⁵ ehl-i kubûr: mezarların sahipleri, mezarlarda yatanlar

⁵⁶ hançerevi: hançer gibi

⁵⁷ hevlak: korkunç

⁵⁸ rüyet: görüş

⁵⁹ ayniyet: aynılık

⁶⁰ mürur: geçiş

— Canım ne var bir gölgeden bu kadar ürkecek... Besbelli ci-
var kasaphanelerden birinin tekesi otlamak için mezarlığa girmiş
olacak... Hem seni temin ederim ki ilk gidişinde Nihat'ın gördüğü
zebani de yine bu hayvandan başka bir şey değil.

— Sen gel gece vakti o sakallıyı mezarlıkta gör de bak ne olur-
sun... Farz edelim ki, bu bir keçidir. Fakat o ölüm dekoru içinde en
masum hayvan ecinlileşiyor, rast geldiğini çarpan esatirî, müthiş bir
canavar kesiliyor.

— Henüz sizi çarpmadı ya?

— Nihat'ın sukuttan⁶¹ dirseği zedelendi...

— Bunu çarpılma mı sayıyorsunuz?

— “Of, galiba kolum kırıldı.” dedi... Sonra karşıdan, epey
uzaklardan karaltılar peyda oldu⁶². Dikkat ettik, öyle bir sürü sakal-
lının bize doğru geldiklerini gördük.

— Koyun, keçi sürüleri olmalı...

— Olmalı tabirinde bir katiyet-i manâ⁶³ yok. Binaenaleyh⁶⁴ ürk-
müş yüreklerimiz, korkmuş gözlerimizle durarak böyle aslı müp-
hem⁶⁵ sürülerin yanımıza kadar gelmesini bekleyemezdik. Hemen
kararı firara verdik. Nihat'ın incinmiş koluna girdim. Kendimin-
kinden başka onun bisikletini de bir parça yükledim. Mezarlıktan
çıktık. Bu takibimizle hiçbir hakikate eremedik. Merakımız bir-
kaç derece daha arttı. Yılmaz kutup seyyahları gibi ikinci, üçüncü,
dördüncü seferlere hazırlandık. Fakat beyler her nedense bu pür-
garâbet ü esrâr⁶⁶ gece yolculuklarının arasını bir müddetçik kestiler.
Son defa sıra ile üç dört gece bekledik. Konaktan bisikletler çık-
madı. Evvela bu tehirin⁶⁷ sebebini anlayamadık. Sonra Tayfur'un

⁶¹ sukut: düşmek

⁶² peyda olmak: belirmek

⁶³ katiyet-i manâ: anlam kesinliği

⁶⁴ binaenaleyh: bunun için

⁶⁵ müphem: belirsiz

⁶⁶ pür-garâbet ü esrâr: gariplik ve sırlarla dolu

⁶⁷ tehir: erteleme

rahatsızlığını işittik. Acaba delikanlı, kabristanın şeametine⁶⁸ mi uğradı? Ölüler, sırlarını anlamaya gelen dirilerden hoşlanmazlar. “Belki Tayfur bir hayalet şerrine uğramıştı...” dedik. O zamandan beri gece seyahatine çıktıkları yoktu. Bu acele gidişten yine ölüleri ziyarete başladıkları anlaşıyor.

— Bu garip hikâyende hiçbir alay, mübalağa yok ya?

— Seni temin ederim. Sözlerimin eksigi var, fazlası yok... Macera pek garip... Her türlü tasavvurun⁶⁹ fevkinde⁷⁰ bir garabet...

— Kardeşim Feyzi, beni de meraka düşürdün...

— Bu muammayı hal için sen de bize iltihak eder⁷¹ misin?

— Ettim gitti...

— Üçleşir isek hakikate ermek ümidi artar...

— Şüphesiz. Hem ben sizin gibi keçileri zebani sanarak kaçan tabansızlardan değilim... İşin sonuna kadar sebatan⁷² ayrılmam. Haydi, bu geceden tezi yok...

Feyzi saatine bakarak:

— Bu gece vakit geçti...

— Böyle esrara ermek için vaktin geçliği, erkenliği hesaba katılır mı? Anlaşılan onlar nısfu'l-leylden⁷³ sonra kabristanda bulunmak üzere hareket ediyorlar.

— Çok çalçenelik ettik. Ferhat'ı görür görmez hemen arkasından koşaydık belki takibe yetişebilirdik. Şimdi çoktan onlar kale kapısından dışarı çıktılar...

— Hangi kale kapısından?

— Söylemedi ya... Hangisi olduğu malum değildir. Her defa başka bir kapıdan çıkıyorlar...

⁶⁸ şeamet: uğursuzluk

⁶⁹ tasavvur: düşünce

⁷⁰ fevkinde: üstünde

⁷¹ iltihak etmek: katılmak

⁷² sebat: bir işi sonuna değin sürdürme

⁷³ nısfu'l-leyl: gece yarısı

— Her hâlde gidelim. Konağın önünü bir kolaçan edelim. Belki bir mâni zuhuruyla⁷⁴ bu akşam henüz çıkmamışlardır...

— Sana bizden ziyade merak sardı galiba?..

— Ne diyorsun birader?.. Tayfur Beyefendi kıratında⁷⁵ bir kibarzade ile Doktor Ferhat gibi bir fen adamının arkalarında iri çantalar ile gece yarıları mezarlıklarda ne işleri var? Kaçakçılık mı ediyorlar? Hırsızlık mı, büyücülük mü?

— Hazırda bir bisikletin var mı?

— Biraderimin rüzgâr gibi bir Peugeot'su var... Silinmiş, yağlanmış, hazır duruyor... Yalnız lastiklere hava vermekten başka bir iş yok.

— Zaten Nihat da beni bekler... Ferhat'ın arkasından hemen yola çıkmadığıma belki de hiddetlenmiştir.

— Haydi, öyle ise evvela Nihat'a uğrayalım. İcâb-ı hâl⁷⁶ göre bir karar veririz... Haydi... Haydi... Durmayalım...

İki delikanlı çayhaneden dışarı fırladılar...

II

Seri adımlarla caddeyi boyuna yürüyorlar, mesafe kaybetmemek için hiç konuşmuyorlardı. Tepelerinden nurlar saçan ay sokağı hafifçe gümüşle galvanalamıştı⁷⁷. Önlerinden koşan gölgelerine yetişmeye uğraşır bir istical⁷⁸ ile koşuyorlar lakin pişdarlık⁷⁹ eden o iki seyyâl-i insân⁸⁰ şekli her adımda daha ileri atılarak aralarındaki mesafe daima aynı ölçüde kalıyordu.

Şehzadebaşı'nın tuhafiyeci vesaireci dükkânları kapalıydı. Enli saçağın gölgesine gömülmüş bir sıraya oluklu çinko kepenklerden bazıları kulak zedeleyen bir hırıltı ile iniyordu. Cami haziresi pen-

⁷⁴ zuhur: çıkma, meydana gelme

⁷⁵ kırat: düzey

⁷⁶ icâb-ı hâl: durumun gerekliliği

⁷⁷ galvanalamak: boyamak

⁷⁸ istical: acele etme

⁷⁹ pişdarlık: öncülük

⁸⁰ seyyâl-i insân: akıcı insan

cerelerinden, iri kavuklu, harap, metruk⁸¹ mezar taşları tarihimizin vakur bir devrini tespit eden mütehaccir⁸² bir müze gibi, mehtabın yarı güne benzeyen esrarlı beyazlığı altında pürheybet bakıyorlardı. Nihayet Feyzi sükûneti bozarak:

— Sadi, şu demir parmaklıkların arkasındaki ölümlere bak... Ay ışığıyla mezar taşı gölgelerinin birbirine girift⁸³ eşkâlinde⁸⁴ yüreğimi titreten bir meal okuyorum... Ve zannediyorum ki o şeytani keçilerin çatal sakallarını hemen hemen göreceğim.

— Yüreğini sıkı tut. O kadar vehham⁸⁵ olma. Şehir içindeki mezarlardan böyle korkarsan sur haricindekilerle ne yapacaksın?

Bukağılı Dede'nin önünden saptılar. Nihat, Tayfur ile kapı karşı komşu idi. Hanenin ziline dokununca hemen birkaç saniye içinde kapı açıldı. Nihat Bey gece seyahati için giyinmiş, hazırlanmış, sinirli, öfkeli bir hâlde karşılarına çıktı. Eliyle avlunun bir köşesinde dayalı duran bisikleti göstererek:

— Bravo Feyzi... Bir saatten beridir boğucu helecanlar içinde seni bekliyorum. Neredesin Allah aşkına? Tayfur'la Ferhat muammalı, dehşetli, gece seyahatine çıktılar. Bu gece gökte bedr-i tâm⁸⁶ var. Mehtap o kadar kuvvetli ki takibe çıksa idik mutlak esrarın mühim kısmına ererdik. Karanlıklarda gittik bir şey anlayamadık. Böyle muvafık⁸⁷ bir geceyi kaçırdığımıza çok meyusum⁸⁸...

Feyzi itizarla⁸⁹ arkadaşının arkasını sıvayıp yanaklarını okşayarak:

— Meyus olma... Bak sana bir arkadaş daha getirdim. Bu esrarlı, leyli mezarlık seyahatini anlattım. Sadi bizden ziyade meraka

⁸¹ metruk: terk edilmiş

⁸² mütehaccir: taş kesilmiş

⁸³ girift: iç içe geçmiş

⁸⁴ eşkâl: şekiller

⁸⁵ vehham: çok kuruntulu

⁸⁶ bedr-i tâm: dolunay

⁸⁷ muvafık: uygun

⁸⁸ meyus: üzgün

⁸⁹ itizarla: özür dileyerek

düştü. Hemen şimdi takibe çıkalım ısrarıyla iki ayağımı bir pabuca koyuyor.

Nihat, telehhüfler⁹⁰ içinde çırpınarak:

— Artık geçti... Onlar gideli bir saat oluyor. Yine arkalarında koca çantalarla bisikletlere atladılar. Rüzgâr gibi uçtular. Bu gece hangi kale kapısından çıktılar? Ne tarafın mezarlığında esrar arıyorlar? Keşfi kabil değil ki o semte saldırarak takibe çıkalım...

— Esef etme... Onlar mehtap demiyorlar, karanlık demiyorlar, bu pek acayip seyahatlerinde devam ediyorlar... Bu gecekinin son uhrevi ziyaretleri olmadığını yeminle seni temin edebilirim... Onlar yine çıkacaklar... Yarın gece olmazsa öbür gece... Daha öbür gece... Üç gece sonra... Beş gece sonra mutlakbemutlak çıkacaklar.

— Çıkacaklar ama ben çok sabırsız bir adamım. İçimde bu merakla yaşamak bana âdeta işkence geliyor.

— Bir insan bir muammayı ne kadar merak ederse onun halli zamanında da o kadar büyük zevk duyar...

— Fakat bundan sonra gelecek ilk fırsatı kaçırmamalıyız...

— Kaçırmayız... Şimdi Sadi de beraber üçümüz bu takip keyfini ehemmiyetle müzakere ederiz. Tesadüf edeceğimiz müşkülâtı ve onlara karşı itti hazı lazım gelen tedbirleri düşünürüz.

Nihat Bey:

“Buyurunuz... Buyurunuz. Birer kahve, çay içelim. Uzun boy-lu konuşalım. Çünkü meselenin çekilecek her türlü zahmete değeri var.” teklifiyle misafirlerini orta katta bir odaya aldı. Sadi Bey içeri mehtap giren açık bir pencereden dışarı bakarak:

— Bu İstanbul ne kadar yansa, ne kadar harap olsa değişse hiçbir felaket onun Şarki⁹¹ simasından asırların vermiş olduğu asaleti büsbütün silemiyor. İşte bakınız şu Tayfur Bey konağının, ayın nurları altında aldığı Kurûn-ı Vustâî⁹² manzaraya bakınız. Bunun zamane meskenlerine andırır bir yeri yok. Tamamıyla Frenklerin

⁹⁰ telehhüf: sızlanma

⁹¹ Şarki: Doğulu

⁹² Kurûn-ı Vustai: Orta Çağ’a ait

“*manoir*”⁹³ dedikleri kadim binalara benziyor. Mezarlık servilerinin, çitlembiklerinin, sarmaşıklarının, uhrevi, kasvetli, siyah istilaları altında boğulmuş... Bu ölü bahçesine nazır pencereleri sık ve yukarıdan aşağıya bütün kafeslerle örtülür. Etrafını saran şey duvar değil, âdeta kale hisarı... İçeride kalan serviler sanki bu mahsurı yetten sıkılarak başlarını hapisneden dışarı aşırırmaya uğraşıyorlar... Sanki içeride dirilerin, ölülerin gizlemeye çalıştıkları bir sır var. Zannedersiniz ki burası insanlara mahsus bir mesken değil, terk ettikleri kafes kemikleri şu kabristanda çürüyen ruhların aramgâhıdır⁹⁴.

Feyzi de pencereye yaklaşarak:

— Sahi birader, baktıkça insanın kalbine ürküntü geliyor... Tayfur zengin çocuktur. Şişlileri, Nişantaşlarını bırakıp da acaba neden konaktan ziyade cinli, perili, meşum⁹⁵ bir hangâha⁹⁶ benzenen bu korkunç damın altında oturuyor?

Nihat, Sadi’ye dönerek:

— Hiç konağın içine girdiniz mi?

Sadi hâlâ gözlerini, zihinleri vehimle dolduran manzaradan ayırmayarak cevap verdi:

— Hayır...

Nihat devam etti:

— Konağın içi, dışı gibi değildir. Öbür taraftan Marmara’ya karşı olan nezareti⁹⁷ fevkaladedir ve her tarafı bir saray gibi mükemmel döşelidir. Bazı odaları birer küçük bedesten zannolunacak kadar antikalar ile doludur. Hele büyük salon kıymetli kıymetsiz acayip eşya ile tezyin edilmiş, görülmeye seza⁹⁸ bir dârü’l-garâibdir⁹⁹. Tayfur Avrupa’nın meşhur şehirlerini gezmiş, hatr u hayâle

⁹³ manoir: konak

⁹⁴ aramgâh: dinlenilecek yer

⁹⁵ meşum: uğursuz

⁹⁶ hangâh: bir tarikatın merkez durumundaki tekkesi

⁹⁷ nezaret: görünüş

⁹⁸ seza: değer

⁹⁹ dârü’l-garâib: tuhafıklar yeri

gelmez garibelerden her ne görmüşse onların birer numunelerini salonunda taklide uğraşmıştır.

Sadi — Ben Tayfur’la selamlaşırım. Ama böyle içten içe husûsiyyet-i hâlini¹⁰⁰ bilmem.

Nihat — Pek ziyade garaip meraklısı bir çocuktur. *Spiritisme* ölülerle münasebette bulunmak, telsiz telgraf, telefon merakı, seyyaratla¹⁰¹ muhabere¹⁰² iddiası, fennî, gayrifennî her türlü delilik bu çocukta vardır... Komşumdur. Birçok mecnunane¹⁰³ hâllerine vâkıfım... Fakat öyle sıkı fıkı samimi görüşülecek bir mahluk değildir...

Sadi — Bu delikanlı hakkındaki merakımı gittikçe arttırıyorsunuz. Onun bu leyli mezarlık ziyaretleri de bu binbir türlü deliliklerinden biri olacak... Fakat nasıl etmiş de bu Doktor Ferhat’ı da kendine uydurmuş? Ben onu pek ciddi bir genç olmak üzere tanırım...

Nihat — Komşumun aleyhinde dedikodu yapılmasını sevmem. Lakin doktorun bu aile ile münasebeti hakkında pek nahoş rivayetler duyuyorum... Ağızdan kulağa öyle kötü kötü sözler fısıldanıyor ki... Aslı var mı, yok mu bilmem. Günahı söyleyenlerin üzerlerinde kalsın...

Sadi — Böyle Avrupalılaşmak sevdasındaki serbest fikirli adamlar bu mahallelerde rahat barınamazlar. En fena dedikodulara hedef olmaktan kurtulamazlar...

Feyzi — Tayfur’un zatı hakkında sonra konuşursunuz. Şimdi bu acayip çocuğun hareketindeki muammayı halle uğraşalım...

Nihat — Merakınız ciddi ise üçümüz el ele vererek bu muammayı pek çabuk hallederiz.

Feyzi — Nasıl?

Nihat — Evvela her rahatsızlığı göze aldirmek ve hiçbir yorgunluktan yılmamak lazım...

¹⁰⁰ husûsiyyet-i hâl: özel hayat

¹⁰¹ seyyarat: gezegenler

¹⁰² muhabere: iletişim

¹⁰³ mecnunane: delice

Sadi — Zaten işin lezzeti orada... Bu rahatsızlıkların, yorgunlukların ne olduğunu söyleyiniz... Tekliflerinizin hiçbirine karşı itirazda bulunmayacağımıza işte size evvelden söz veriyoruz...

Nihat — Bu Tayfur’la Ferhat’ın gece hareketlerinde hiçbir ıttirat¹⁰⁴ yok. İhtimal ki yarın akşam yine giderler. Belki üç gece, dört gece sonra...

Feyzi — Hakkın var...

Nihat — Binaenaleyh siz yarından itibaren her akşam bana misafir olursunuz. Allah ne verdiyse yeriz. Avluda alesta üç bisiklet bulundururuz. Pencere arkasından onları gözetleriz. İkisi konağın kapısından çıkar çıkmaz, biz de makinelerimize atlar, mesafelice onları takibe koyuluruz. Olmaz mı?

Feyzi sözü biraz latifeye bozarak:

— Niçin olmasın? Zaten ben karın doyurmak için akşamları düşecek yer arıyorum. Sen kabul ettikten sonra muammanın halline kadar buraya kapılanmak benim canıma minnet...

Bu esnada oda kapısından ihtiyar bir uşak görünerek:

— Beyefendi, misafir geldi. Müsaade ederseniz yanınıza çıkmak istiyor...

Nihat çatık bir suratla:

— Kim?

— Mahalle camiinin müezzini...

Ev sahibi iki misafirine dönerek:

— Ne dersiniz? Gelsin mi?

Feyzi — Niçin gelmeyecek... Gelsin. Biz konuşacağımızı konuştuk, kararımızı verdik.

Bir dakika sonra, eski bir abaya sarınmış, kır sakallı, derbeder, sarıklı ihtiyar bir softa içeri girdi. Eli göğsünde, boyun keserek derişane bir selamla alçak bir sedirin ucuna ilişti.

Nihat Bey — Merhaba, Müezzın Baba...

¹⁰⁴ ittirat: düzenlilik

Müezzin — Merhaba evlat...

Nihat Bey — Hayrola?..

Müezzin — Yok... Hiçbir şeyde hayır kalmadı... Üzerimizden bir gazab-ı İlâh¹⁰⁵ esiyor... Bu gidişin ilerisini iyi görmüyorum... Biliyorsunuz, câmi-i şerîfin müezzini de benim, imamı da, kayyumu¹⁰⁶ da. Siliyorum, süpürüyorum... Beş vakit ezanı okuyorum. Bazı geceler kendi kesemden iki kandil yakıyorum... Cemaat gelmiyor... Biz böyle günlerde Cenabıhakk'a yalvarmazsak, onun evine uğramazsak ne zaman ibadet edeceğiz? Hak'tan mağfiret¹⁰⁷ dileyeceğiz?.. Topal hafızı bilirsiniz. Mevlüt okur, mukabele okur, aşır¹⁰⁸ okur geçinirdi. Evvelden camiye o gelirdi. Yatsı namazlarında ikimiz cemaat olur, edâ-yı salât eder¹⁰⁹ ve ikişer sure okurduk. Hafız -sizlere ömür- Hakk'a yürüdü. Artık cemaat gelmiyordu. Fakat halkın bu imansızlık teseyyübüne¹¹⁰ alıştık. Cemaat gelmese de câmi-i şerîf kutsiyetini muhafaza ediyordu...

Nihat Bey — Ne oldu? Câmi-i şerîfin kutsiyetini ihlal edecek bir hâl mi vuku buldu?

Müezzin gözlerini sulandıran bir hüznle:

— Camiyi depo yapacaklarmış... Geldiler, çizmelerle gezdiler, gittiler. O gece sabaha kadar okudum. Namaz kıldım. Dua ettim. Cenabıhakk'a ve bütün civar evliyaullaha yalvardım. Tazarruum¹¹¹ nezd-i Bari'de¹¹² müstecap oldu¹¹³. Çok şükür bir daha gözükmедiler... Şimdi şikâyetim başka taraftan... Komşumuz olacak o Tayfur Bey midir, Menfur Bey midir, bu çocuk, fıravun gibi Cenabıhakk'a şirk koşuyor. Konağın damı üzerinde türlü türlü aletler... Güya on-

¹⁰⁵ gazab-ı İlâh: Allah'ın hiddeti

¹⁰⁶ kayyum: cami hademesi

¹⁰⁷ mağfiret: bağışlama

¹⁰⁸ aşır: bir dinî tören sırasında veya cemaatle namaz kılınıp dua edildikten sonra okunan Kur'an ayetleri

¹⁰⁹ edâ-yı salât etmek: namaz kılmak

¹¹⁰ teseyyüp: kayıtsızlık

¹¹¹ tazarru: yakarma

¹¹² nezd-i Bari: Allah katı

¹¹³ müstecap olmak: kabul edilmek

lar ile dünya yüzüne ne kadar yağmur düştüğünü ölçermiş. Hava yarın iyi mi olacak, fena mı, anlarmış... Haşa sümme haşa, Allah'ın işine karışılır mı? Beyin lalası Halil Ağa, Müslüman bir adamdır. Gelir bazen benimle dertleşir... Beyin bu kâfirane cüretlerinden yana yakıla şikâyet eder... O söylüyor: Tayfur, damın üzerine bir alet koymuş, gökyüzüyle konuşuyormuş. Konakta bir odası varmış. İçeriye kimseyi koymazmış... Duvarlarda düğme gibi bir şeyler, teller, yuvarlaklar... Sonra bir masanın üzerinde yine teller, borular, semaver gibi aletler, gramofon borusu, iri, şekerci külahı gibi ağızları geniş birtakım nesneler... Bunların ortasına oturmuş, kulaklarına ufak birer tekerlek yapıştırmış... Etrafı dinlermiş... Bu âlemin dört köşesinde ne oluyor, ne bitiyor hepsini iştirilmiş... Bu hâl, ehl-i kerâmete¹¹⁴ mahsustur. Ne haddine birtakım abdestsiz, taharetsiz herifler, birtakım kefare ve kefare-mizaç¹¹⁵ insanlar bozuların önlerine oturup da kulaklarına araba beygirlerinin göz kapaklıkları gibi tekerlekler koyarak semavatı¹¹⁶ dinlesinler. Esrâr-ı İlahî'ye ersinler... Bu cüretkârlar karınlarının gurultularını duyarlar da gökten ses geliyor sanırlar.

Sadi Bey sükûta tahammül edemeyerek:

— Müezzin Efendi bunlara telsiz telgraf, telsiz telefon diyorlar. Her millet bu yeni fenler için çalışıyor... Türk gençlerinin böyle şeylerle uğraşmaları neden kabahat olsun?..

Müezzin Baba bir iki istiğfardan¹¹⁷ sonra:

— Kabahattir, günahdır, şirktir...

— Neden?

— Şeriatımız telli telgrafi kabul etti mi ki telsizi makbul sayalım?

— Medeni milletler neler icat ediyorlarsa onları bilmeye ve onlara uymaya mecburuz.

Müezzin yine istiğfarla:

¹¹⁴ ehl-i keramet: keramet sahibi

¹¹⁵ kefare-mizaç: kâfir mizaçlı

¹¹⁶ semavat: gökler

¹¹⁷ istiğfar: tövbe etme

— Hiçbir vakitte kefereye uymaya mecbur değiliz.

— Görüyorsunuz ya onlar gökte uçuyorlar. Biz yerde kalırsak hâlimiz yaman olur...

— Uçsunlar... Onlar kâfirdir. Çünkü uçmak küfürdür. Çünkü uçmak kuşlara, melaik¹¹⁸ mahsustur. Bizim uçmamız matlup olaydı¹¹⁹ Hâlik-ı Teâlâ Hazretleri insanları kanatlı yaratırdı. Mademki Cenabıhak bizi uçmak için yaratmamış, ona inat uçmak şirktir... Evet uçuyorlar... Görüyoruz, uçuyorlar... Uçuyorlar ama şimdiye kadar kaç bin kâfirin dehşetli sukutlarla toprak üzerinde kafaları dağıldı, beyinleri patladı... Gâvur inadı yine uçuyorlar... Uçuyorlar ama bu ısrarın sonunda nasıl müthiş mesâib-i İlâhi'ye¹²⁰ zuhur edeceği malum değildir...

Nihat göz ucuyla Sadi'ye işaret ederek:

— Müezzın Baba, sen Tayfur Bey'den şikâyet ediyordun. Sonra söz başka cihete atladı... Yine esasa gelelim...

Müezzın zihnini toparlamaya uğraşır gibi biraz düşünerek:

— Ha evet, bu netameli¹²¹ çocuktan bahsediyordum. Bu acayip mahluk ruhlar ile de muhabere ediyormuş... Bu ne küstahlık, bu ne cinnet! Daha doğrusu ne yalan, ne martaval... Onun konuştuğu rahmani ervah değil, ervâh-ı habîsedir¹²². O bey, şeytanlarla görüşüyor... Görürsünüz. Bu çocuk en sonunda çıldırır... Esrâr-ı âhireti faş etmek¹²³ ervâh-ı şerîfeye¹²⁴ memnudur¹²⁵... Onlar dünya hususâtına¹²⁶ da hiç karışmazlar... Bu mübarekleri masa başına çağırıp da onlarla bu alçak dünyanın fisk u fücûruna¹²⁷ dair müzakerede

¹¹⁸ melaik: melekler

¹¹⁹ matlup olmak: istenilmek

¹²⁰ mesaib-i İlâhi: Allah'ın musibetleri

¹²¹ netameli: tekin olmayan

¹²² ervâh-ı habîse: kötü ruhlar

¹²³ faş etmek: açığa çıkarmak

¹²⁴ ervâh-ı şerîfe: şerefli ruhlar

¹²⁵ memnu: yasak

¹²⁶ hususat: işler

¹²⁷ fisk u fücûr: işlediği günahlar

bulunmak iddiası menfur¹²⁸ bir hezeyandır¹²⁹. Masa başına gelenler, dirilerle beraber konyak, şarap içenler şeytanlardır... Ervâh-ı âliyye ile vuslat, evliyaullah¹³⁰ mahsustur... Damlara teller germek, teneke borular, birtakım aletler koymakla onlarla görüşülmez. Bu rahmanilere ancak tespîh, tehlîl¹³¹, zikir ve ibadetle mülâki olunabilir¹³²... Göklerin esrarını keşfe uğraşmak, muradullah¹³³ muhalif bir hareket-i iblîsânîdir¹³⁴... O esrar bu dünya gözüyle görünmez... Eğer Cenâb-ı Mevlâ onları bize bildirmek isteyeydi, bize başka türlü göz, başka türlü his, başka türlü kuvvetler verirdi. Behey gafîl, birkaç camdan ibaret dürbününü göklere çevir, arkasına geç... Uğraş bakalım ne göreceksin? Aylar, güneşler, yıldızlar, birbirini takip eden menziller, menziller, menziller... Git... Git. Benâtü'n-na's¹³⁵, Devr-i evvel, Devr-i sâni, Devr-i sâlis¹³⁶ ilanihayeye¹³⁷ git... Git bakalım, ucunu bucağını görebilir misin? Müezziniliğime bakıp da beni hakir görmeyiniz. Ben Cafer Çelebi'nin rahle-i ârifânesinde¹³⁸ alet okumuş bir adamım. Allah'ın esrarı bu dünyanın oyuncak dürbünüyle görünür mü? Haşa sümme haşa, o nasıl Allah'tır ki esrâr-ı hilkatî¹³⁹ dürbünlerin dört parlak camları önünde bu ahmak beşere ram olsun¹⁴⁰... Frenkler dürbünlerle göklere baktılar baktılar da bize ne söylediler? Daima birbirini cerh ederek¹⁴¹ martaval okudular. Bunlar daima nifak üzere kalacaklar, hiçbir zaman ve hiçbir hakikat üzerine beyanlarında ittifak hasıl olmayacaktır...

¹²⁸ menfur: iğrenç

¹²⁹ hezeyan: bir saçmalama

¹³⁰ evliyaullah: ermişler, seçkin kullar

¹³¹ tehlil: kelimeitevhidi okuma

¹³² mülâki olmak: görüşmek

¹³³ muradullah: Allah'ın isteği

¹³⁴ hareket-i iblîsânî: şeytanca hareket

¹³⁵ Benâtü'n-na's: Büyükayı yıldız kümesi

¹³⁶ Devr-i evvel, Devr-i sâni, Devr-i sâlis: birinci devir, ikinci devir, üçüncü devir

¹³⁷ ilanihaye: sonsuz

¹³⁸ rahle-i ârifânesi: irfan sahibinin rahlesi

¹³⁹ esrâr-ı hilkat: yaradılış sırları

¹⁴⁰ ram olmak: boyun eğmek

¹⁴¹ cerh etmek: yaralamak

Efendim, maksad-ı ziyâretim size, ulûm-ı ilâhiyyeden¹⁴² bahsetmek değildir. Bu benim iktidarımın, haddimin kat kat fevkindedir. Biz daima mekteplerimizdeki ulûm-ı âliye¹⁴³ derslerini Bedros’a verdik. Yanko’ya verdik, Mösyö Hofman’a, Mösyö Koklan’a verdik. Neticede böyle olduk. Şeri, ilmî hususatta bir Müslüman’ın bildiğini, bilmeyen diğer bir Müslüman’a bildirmesi farzdır. Geçen Ramazan Bayezid Cami-i Şerif’inde vaaz etmek istedim. Ağız açar açmaz derhâl beni çalyaka ettiler. “Dünyevi hususattan bahis açacak değilsin. Cemaate yalnız İslam’ın binasını¹⁴⁴, şartlarını, talim ve tefhim edeceksin¹⁴⁵.” dediler... Sonra gazetelerde okudum gördüm ki halk terbiyeyi gidip tiyatrolardan öğrenecekmiş... Maazallah... Maazallah tiyatrodan, zuhuriden¹⁴⁶, Karagöz’den edep öğrenmek...

Sadi — Hakkın var hoca efendi. Halk camilerden dinî, dünyevi, terbiyevi pek çok şeyler öğrenebilir... Nasıl ki bugün Avrupa’da Hristiyan ahaliye kiliselerde çok faydalı bilgiler telkin ediliyor. Lakin bir şartla... Eski dedikodu mevize¹⁴⁷ usulünü terk etmeli... Vaizlerin kafaları asri dirayet, malumat ve yüksek fikirlerle mücehhez¹⁴⁸ olmalı. Kürsüye çıkar çıkmaz ulûm-ı müsbete¹⁴⁹ aleyhinde tuğyan etmekle¹⁵⁰, telsiz telgrafın, telefonun, tayyarenin, mikroskobun, tiyatronun, sinemanın vâcibü’l-ictinâb¹⁵¹ şeytan icadı şeyler olduklarını söylemekle halka ve alelhusus¹⁵² İslamiyet’e hizmet edilmiş olmaz...

Müezzin derin derin göğüs geçirerek:

¹⁴² ulûm-ı ilâhiyye: ilahiyat

¹⁴³ ulûm-ı âliye: yüksek bilimler

¹⁴⁴ bina: yapı

¹⁴⁵ talim ve tefhim etmek: öğretip anlatmak

¹⁴⁶ zuhuri: orta oyununda taklitçi

¹⁴⁷ mevize: vaaz

¹⁴⁸ mücehhez: donanmış

¹⁴⁹ ulûm-ı müsbete: pozitif bilimlere

¹⁵⁰ tuğyan etmek: atıp tutmak

¹⁵¹ vâcibü’l-ictinâb: sakınılması gerekli

¹⁵² alelhusus: özellikle

— Evlat sus... Sizin gibi gençler ile bu zemin üzerinde mübahase etmek sevdasında değilim. Çünkü bifaide¹⁵³ olduğunu bilirim. Ne kadar münakaşada bulunsak ne ben sizi ikna edebilirim ne de siz beni imanımdan döndürebilirsiniz. İnsan beşerdir. Bazen şaşırır. Bilmem nasıl oldu da söz gayriiradi¹⁵⁴ bu vadiye döküldü... Demin de söylediğim gibi maksad-ı ziyâretim başka idi. Tayfur Bey gökten düşen yağmurları ölçsün, karları tartsın, yarın hava güzel mi olacak, fena mı, şeytanla görüşerek gaipten haber versin... Gökler ile muhabere etsin. Belki Cenâb-ı Allah bu günahlarını affeder. Fakat kabristana taarruzda¹⁵⁵ bulunmasın... Bu masiyetini¹⁵⁶ görüp de sükût etmek elimden gelmiyor...

Sadi — Vay Tayfur Bey kabristana taarruzda mı bulunuyor?

Hoca içini çekerek:

— Hayhay...

— Nasıl? Ne suretle? Rica ederim hoca efendi anlat...

Müezzin zikreder gibi gözlerini yumdu. Başını sağa sola çırpındırarak:

— Gece kabirleri karıştırıyorlar.

— Müezzin Baba, yanlış görmeyesin?

— Yanlış değil evlat, yanlış değil... Vakit gece idi fakat kaç defa ayan beyan gördüm. Tayfur, o Ferhat isimli doktorla beraber konağın kabristana açılan küçük kapısından hırsız gibi çıkıyorlar, mezar kovuklarını karıştırıyorlar... Dertleri, maksatları nedir, anlamadım. Müslümanlara bu dünyanın ne üstünde rahat kald ne altında...

Üç delikanlı, artan meraklarının kıvılcımları gözlerinden saçılarak birbirine bakıştılar. Muammanın garabeti gittikçe büyüyordu.

Müezzin teessürünün sadri¹⁵⁷ iniltileri içinde devam etti:

¹⁵³ bifaide: yararsız

¹⁵⁴ gayriiradi: istemeden

¹⁵⁵ taarruz: saldırı

¹⁵⁶ masiyet: günah

¹⁵⁷ sadri: göğüsten gelen

— Birkaç defa niyetlendim. Karşılarına çıkıvererek: “Bu yaptığınız şey dine, imana muhaliftir.” demek istedim. Lakin bilirim, Tayfur Bey mütekebbir¹⁵⁸, müteazzım¹⁵⁹ bir çocuktur. Zengindir. Sözü, hükmü caridir¹⁶⁰. Onun yanında benim gibi bir müezzin parçasının ne ehemmiyeti olur... Belki mukabeleten¹⁶¹ haşin bir muamelede bulunur. Kötü bir lakırdı söyler, kalbimi kırar. Güttüğüm dava büyüktür. Ben de dayanmam, mukabele ederim. Kendim tahkire uğramakla beraber ölüleri de taarruzdan kurtaramamış olurum korkusuyla sustum. Lakin bu sükût bana çok girân¹⁶² geliyor. Düşündüm, taşındım size müracaatı evla¹⁶³ buldum. Nihat Bey zât-ı âlîniz Tayfur’un hem komşusu, hem de dostusunuz. İkiniz de bir yaşta gibisiniz. Tabirimi affedersiniz, zamane gençleri birbirlerini iyi anlarlar. Bendenizi hiç söze katmadan ona nasihat veriniz. Fen namına, terakki, medeniyet namına her ne uğura olursa olsun makabir¹⁶⁴ ile oynamak iyi değildir. Toprağın altına çekilmişleri bu dünya işlerine karıştırmaya, onlardan sır anlamaya uğraşmanın neticesi hafazanallah pek fenaya varacağını anlatınız...

Müezzin sustu. Murakabeye¹⁶⁵ varır gibi yine gözlerini yumdu. Üç genç bu müttaki¹⁶⁶, saf adamın samimi yeisinden müteessir oldular. Evet, Tayfur’un mezarlar ile mühim bir işi olduğu derece-i bedâhate¹⁶⁷ varıyordu.

Müezzin Efendi, murakabesinde bir iki tekbir ile inledikten sonra gözlerini açarak:

¹⁵⁸ mütekebbir: kibirli

¹⁵⁹ müteazzım: büyüklük taslayan

¹⁶⁰ cari: geçerli

¹⁶¹ mukabeleten: karşılık olarak

¹⁶² giran: ağır

¹⁶³ evla: daha iyi

¹⁶⁴ makabir: mezarlar

¹⁶⁵ murakabe: tasavvufta Allah’a bağlanarak çile doldurma

¹⁶⁶ müttaki: dinin emir ve yasaklarına tam olarak uyan, günah ve haramdan sakınan, Allah’tan korkan

¹⁶⁷ derece-i bedâhat: aşikâr olma derecesi

— Çocuklarım, mutakit¹⁶⁸ olduğunuzu ve benimle eğlenmeyeceğinizi bilsem size mühim bir ifşada bulunacağım...

Sadi — Baba efendi, elhamdülillah üçümüz de Müslüman evladınız ve mutekidiz. Maneviyatla eğlenen hafifmeşreplilerden¹⁶⁹ değiliz. Ulûm u fûnûn-ı hâzıraya¹⁷⁰ hürmet dâhilinde istediğinizi söyleyiniz. Bizi irşat¹⁷¹ ve memnun etmiş olursunuz... Bu maddiyatın maverasında¹⁷² bir âlem-i esrâr bulunduğunu inkâr edemeyiz. Size tuhaf bir şey söyleyeceğim. Bunun tesadüf veyahut maneviyattan hangisine atfedileceğini bilmiyorum. Siz buraya gelmezden evvel üçümüz, biz de Tayfur Bey'in mezarlıklarda ne aradığı muammasının halliyle meşguldük. Bunu konuşuyor, bunu düşünüyorduk. Sizin de aynı meseleye dair görüşmek üzere buraya gelmeniz garip bir tesadüf değil midir?

— Tesadüf değil oğlum, tesadüf değil... Bu hâl, bizi ikaz için maneviyatın bu surette tecellisidir. Çünkü buraya ben kendiliğimden gelmedim. Beni veliyullahtan bir zat gönderdi.

Üç delikanlı, saffetini taşıran ihtiyar müezzinin bu son sözünü gözleriyle birbirine tefsir etmek için yine bakıştılar. Nihayet Nihat sordu:

— Müezzin Baba, sualimi affederseniz, siz evliyaullah ile münasebette mi bulunuyorsunuz?

Bir tasdik süzgülüğüyle başı göğsüne düşen ihtiyar:

— Eyvallah...

— Onlar size fikir ve iradelerini ne vasıta ile bildirirler?

— Âlem-i manâda...

— Demek buraya bir emir ile geldiniz...

— Evet... Bu mesele ile meşguliyetiniz esnasında gelmem, keyfiyetteki maneviyeti size izah için kâfi değil midir?

¹⁶⁸ mutakit: inançlı

¹⁶⁹ hafifmeşrepli: hafif mizaçlı

¹⁷⁰ ulûm u fûnûn-ı hâzıra: zamanın bilim ve fenleri

¹⁷¹ irşat: doğru yolu gösterme

¹⁷² mavera: öte

— Filvaki¹⁷³...

Gençler, hâlin garabeti önünde bir müddet düşündüler. Sadi sükûtu bozarak:

— Hangi veliyullah tarafından geliyorsunuz?

— Komşunuz Bukağılı Dede Hazretleri tarafından...

— Getirdiğiniz emr-i manevî nedir?

— Dede hazretleri dün gece âlem-i manâda ziyaretleriyle bu hakiri¹⁷⁴ müşerref¹⁷⁵ ve dilşat buyurdular...¹⁷⁶

— İrâde-i maneviyyeleri nedir?

— Pek celalli idiler: “Frengâne tecrübeler yapmak sevdasıyla makâbir-i İslâmiyye’yi abdestsiz napak¹⁷⁷ elleriyle karıştıran o Tayfur’a bizzat veya bilvasıta¹⁷⁸ söyle... Küstahlığında bundan ileri varmasın... Söz kâr etmediği surette gel, bukağılarımı¹⁷⁹ çöz...” buyurdular...

Müezzin bu sözleri o kadar büyük bir iman samimiyetiyle söylüyordu ki rüyasında ihtiyarın böyle bir tebliğe muhatap olduğuna gençlerin şüphesi kalmadı. Adamcağızın saffetine hürmeten bu psikolojik meseleyi kurcalamaya lüzum görmeyerek Sadi:

— Peki... Başüstüne Müezzin Efendi, merak etmeyiniz. Elimizden geldiği kadar nasihat vererek Tayfur Bey’i ikaza uğraşırız...

Müezzin Efendi kendini dinlemeye gelen Bukağılı’nın ruhunu arar gibi açık pencereden, mehtabın gümüş örtüsü altında püresrar uyuyan kabristana bakarak:

— Oğullarım, dikkat ediniz. Tayfur Bey bu kâfirane¹⁸⁰ fiilinde ısrar ederse neticesinin dehşetini göreceksiniz...

¹⁷³ filvaki: gerçekten

¹⁷⁴ hakir: değersiz

¹⁷⁵ müşerref (buyurmak): şeref vermek

¹⁷⁶ dilşat buyurmak: gönlünü hoş etmek

¹⁷⁷ napak: kirli

¹⁷⁸ bilvasıta: aracılığıyla

¹⁷⁹ bukağı: ağır cezalıların ayaklarına takılıp ucuna pranga bağlanan demir halka

¹⁸⁰ kâfirane: kafir gibi

Üç genç, Bukağılı Dede'nin böyle bir tebliğle müezzine görünmesini bir keramet saymaktan yani rüyayı gösterenden ziyade, görenin pek samimi itikadından husul bulma ruhi bir keyfiyet olduğuna kani idiler. Lakin kendilerini büyük bir cazibe ile işgal eden bu garip mesele üzerine müezzinin de bu suretle müracaatı meraklarını bütün bütün tutuşturdu.

III

Kararları vechile ertesi akşam Sadi'yle Feyzi, Nihat'ın evinde toplandılar. Üç bisiklet avluda alesta duruyordu.

Üç genç her biri bir pencere önünde, gözler Tayfur'un sokak kapısına dikili büyük bir beşarete¹⁸¹ talik-i mevcûdiyyet eder¹⁸² gibi uzun, sıkıntılı, sabır ve tahammülü yakan intizar¹⁸³ saatleri geçirdiler...

Konağın kapısı hiç açılmıyor değildi. Lakin beklediklerinden gayrıları girip çıkıyorlardı.

Bir gece, iki gece, üç, dört gece hep böyle... Gece ilerledikçe karşı kapıyı tarassut¹⁸⁴ için üçünden biri pencere önünde gözcü olarak nöbetle uyuyorlardı.

Nihayet beşinci gece Feyzi pencere önünde nöbet beklerken sevinçle arkadaşlarını uyandırarak:

— Kalkınız... Kalkınız, müjde! Doktor Ferhat bisikletiyle geldi... İşte konağa giriyor...

Bu uyandırma üzerine üçü de yangın haberi alan itfaiye neferleri süratiyle hazırlanarak bisikletlerinin başına indiler...

Hepsinin cebinde dolu revolverleri ve makinelerindekilerden maada¹⁸⁵ birer elektrik fenerleri vardı. Şimdi üçü de araladıkları kapıdan birer küçük çarpıntı ile karşığı konağı gözetliyorlardı. Ni-

¹⁸¹ beşaret: müjdeli haber

¹⁸² talik-i mevcûdiyyet: varlığa bağlanma

¹⁸³ intizar: bekleyiş

¹⁸⁴ tarassut: gözetleme

¹⁸⁵ maada: -den başka

hat'ın hesabına göre Doktor Ferhat bu gece mutattan¹⁸⁶ bir saat kadar geç kalmıştı.

İçeride de epey durdular. Acaba niçin çıkmıyorlardı? Yoksa bir mâni hayluletiyle¹⁸⁷ bu gece esrarengiz seyahatlerinden sarfinazar¹⁸⁸ mı etmişlerdi?

Üç arkadaş bu endişede iken konak kapısının iri kanatlarından biri menteşeleri üzerinde gacırdarak açıldı. Tayfur önde, Doktor Ferhat arkada makinelerini ellerinde yürüterek sokağa çıktılar. Kısa külotları, diz çorapları, sırtlarında iri çantaları yine esrarlı seyahate doğru yollanacaklarını gösteriyordu.

Saat biri geçiyordu. Bisikletlerinin fenerlerini yakmadılar. Ufukları kapalı, dar sokakların havasında henüz görünmeyen terbi-i sâni¹⁸⁹deki küçük ayın ilk hafif ziyası gecenin koyu karanlığını kırarak ortalığa şafağımsı bir aydınlık serpiyordu.

Meraklı yolun seyyahları bisikletlerine atlamadılar. Caddeye çıkmadılar. Arka yollardan konuşa konuşa telaşsızca gidiyorlardı.

Kırk beş, elli adım ara verdikten sonra muakkipler¹⁹⁰ de yola düzüldüler.

İki refikin ortasında yürüyen Sadi:

— Arkadaşlar, bu takibimizde gayet ehemmiyetli davranmak lazımdır...

Feyzi — Şüphesiz...

Sadi — Sallapati¹⁹¹ bir iş yapmayalım...

Nihat — Bir plan dâhilinde hareket edelim... Meselenin en mühim ciheti takibimizi onlara sezdirmemektir.

Feyzi — Bunun için ne yapmalıyız?..

¹⁸⁶ mutat: alışılan

¹⁸⁷ haylulet: engel olma

¹⁸⁸ sarfinazar: vazgeçme

¹⁸⁹ terbi-i sâni: ikinci dördün

¹⁹⁰ muakkip: takip eden

¹⁹¹ sallapati: özensiz, dikkatsiz ve kaba saba yapılmış

Sadi — İzzetinefis meselesini bir tarafa bırakalım. İçimizde en iyi bisiklete binen kimdir?

Feyzi — Üçümüz de fena binmeyiz... Lakin senin her ikimize tefevvukunu¹⁹² inkâr edecek kadar da kalp¹⁹³ vicdanlı değiliz...

Sadi — O hâlde bisikletlere binince ben otuz metre kadar ileriden gitmeliyim. Siz birbirinizden ayrılmayarak bu mesafe dâhilinde beni takip etmelisiniz.

Nihat — Neye iyi o?

Sadi — Evvelen¹⁹⁴ üçümüz beraber takip edersek çabuk görülürüz. Arkalarından bisikletler geldiğini hissederlerse belki kuşku lanırlar. Sırlarına eremeyiz. Bir bisikletli ötekileri daima rüyet¹⁹⁵ mesafesi dâhilinde bulundurmakla beraber kendini onların nazarlarından koruyabilir... Saniyen¹⁹⁶ şimdi önümüzdekilerin hangi yolları takiben hangi sur kapısına gideceklerini bilmiyoruz. İstanbul'un ücra mahallelerindeki o dar, dolambaç sıçan yollarını düşününüz. Birbirine yakın üç muavveç¹⁹⁷ köşe dönerek önünüzden kaybolurlarsa belki artık onları bulamayız. Bizim o semtlerde dolaştığımız yok. Oralarda, ömrümüzde hiç geçmediğimiz sokaklar var. Binaenaleyh ben size pişdarlık¹⁹⁸ edeceğim. Benim işaretlerime göre hareket edersiniz. İcabında üçümüz birleşir ve yine ayrılırız...

Ötekiler hâlâ yayan gidiyorlardı. Kendi tensibi vechile¹⁹⁹ Sadi ilerledi. Ötekiler münasip bir mesafede gerilediler.

Tayfur'la doktor arka sokaklardan yürüye yürüye caminin köşesinden eski Saraçhane Caddesi'ne çıktılar. Parka doğru ilerliyorlardı.

¹⁹² tefevvuk: üstünlük

¹⁹³ kalp: yalancı

¹⁹⁴ evvelen: ilk olarak

¹⁹⁵ rüyet: görme

¹⁹⁶ saniyen: ikinci olarak

¹⁹⁷ muavveç: eğri

¹⁹⁸ pişdarlık: öncülük

¹⁹⁹ tensibi vechile: uygun görmesi sebebiyle

Birdenbire cadde genişleyip mesafe açılınca hâlâ hazin fakat yirmi dakika evvele nispeten artan ay ışığında öndekilerin nazarlarından gizlenmek güçleştiğini gören Sadi, sokak başını terk etmeyecek bekledi. Araya hayli bir mesafe verdikten sonra arkalarına düştü.

Onlar tramvay yolunu takiben Deve Hanı'na doğru gidiyorlardı. Fatih Camii hizasını geçtiler. Meyilli yan sokaktan Edirnekapi Caddesi'ne çıktılar. Hemen makinelerine atladılar. Sadi adım adım öndekileri takiple dönüp dönüp elleriyle arkadakilere de işaret ediyordu. Arkadaşlarına derhâl istical²⁰⁰ kumandası verdi. Muakkipler de caddeye ve sonra bisikletlere fırladılar. Üç kısma ayrılan bu beş genç hemen in cin olmayan تنها cadde üzerinden, kaldırım taşlarının vücutlarına verdiği mütemadi ihtizazlarla²⁰¹ sarsıla sarsıla uçuyorlardı.

Beyoğlu Caddesi'nden geçerseniz yüksek metin binaların çehrelerinde memleketin uğradığı mütemadi felaketlerden bir harabi eseri göremezsiniz. Bu mesaibin²⁰² ağırlığı altında inleyen, çöken, biten İstanbul'dur.

Yüzlerinden rüzgârdan başka bir dest-i himmetin²⁰³ silmediği sefalet pudrası altında kağşamış²⁰⁴ bu barakacıklar²⁰⁵ aralarına karışan mezarlık parmaklıklarıyla sıralanarak sarkan saçakları, dökülmüş kafesleri ve alil²⁰⁶, kambur bel vermiş vaziyetleriyle caddenin iki tarafını dolduruyordu. Memleketteki sû-i tagaddi ve ticaretin²⁰⁷ iflasını, “kaşeksi”ye²⁰⁸ uğrayarak küçülen dükkâncıklardan anlamak pek kolaydı.

²⁰⁰ istical: acele etme

²⁰¹ ihtizaz: titreşim

²⁰² mesaip: felaketler

²⁰³ dest-i himmet: yardım eli

²⁰⁴ kağşamak: eskimek

²⁰⁵ “Bugünkü medeni memleketlerin gökleri örten binaları yanında, bizimkilere ev namını vermeye büyük cesaret ister.” [Hüseyin Rahmi'nin notu]

²⁰⁶ alil: sakat

²⁰⁷ sû-i tagaddî: kötü beslenme

²⁰⁸ kaşeksi: bütün beslenme işlevlerinin bozulmasıyla oluşan ileri derecede zayıflık

Zincirlikuyu'yu geçtiler. Öndekiler takip olunduklarını anlamadan, arkalarına dönüp bakmadan bacaklarının bütün kuvvetlerini pedallara vererek koşuyorlardı... Fakat Çukurbostan duvarının ortasına doğru gelince birdenbire durdular... Sadi sol taraftaki çeşmeye yirmi otuz adım kala sokağın cüzi inhinasından²⁰⁹ istifade ile sağ tarafa sindi. İşaret vererek arkadakileri de durdurdu.

Makinelerinden birine bir sakatlık arız olmuş olmalı ki birkaç dakika onu tamire uğraştıktan sonra yine bindiler. Yola düzuldüler.

Çukurbostan'ı geride bıraktılar. Yine sol taraftaki çeşmenin önünden yukarı kale kapısına doğru hızlandılar.

Cadde enli, az meyilli ve iki tarafı ivicaçsızdı²¹⁰. Öndekilerin nazarlarından gizlenmenin güçleştiğini gören Sadi çeşmenin karşı köşesine saklandı ve arkadaşlarına yaklaşma işareti verdi. Nihat'la Feyzi hemen yetiştiler.

Sadi — Şimdi takibimizin müşkül kısmına geldik... Onların kale kapısını bulmayınca biz bu köşeyi terk edemeyiz. Çünkü görülürüz...

Nihat — Onlar kapıdan çıkınca hemen arkalarından yetişemez isek önümüze açılan dört yol ağzından hangisine gittiklerini nasıl anlayacağız?

Sadi — Eğer Sur Caddesi'nden Topkapı'ya doğru giderlerse pek uzun bir mesafeye kadar kendilerini uzaktan görmek kabildir. Eyüp cihetine saldırırlarsa yine gözlerimizin önünden pek çabuk kaybolamazlar. Hamidiye Köyü'ne uzanan mezarlık caddesine dalarlarsa yine nazarlarımızın istikametinden çarçabuk kaçamazlar... Fakat orta kahvenin yanından inen dördüncü mezarlık yoluna kaçarlarsa kendilerini pek kolay göremeyiz. Ama diğer üç yolda vücudundan eser sezemez isek o çarpık cihete gittiklerini anlarız...

Sadi hem seri bir telaffuzla beyân-ı fikr ediyor hem de gözlerini ileriye uçan bisikletlerden hiç ayırmıyordu.

²⁰⁹ inhina: eğim

²¹⁰ ivicaçsız: dolambaçsız

Öndekiler kapının tonozuna²¹¹ yaklaşmak üzere iken:

Sadi — Haydi şimdi uçmalıyız... Birbirimizden ayrı gitmeye de lüzum yok...

Filhakika üçü tulani²¹² bir hat üzerinde bir sıraya uçtular. Öndekiler, kapının siyah çerçevesi içinden kaybolduktan az vakit sonra onlar da yetiştiler. Kale kapısını haricî sura rapteden, kaldırımı iri minder cesametinde²¹³ taşlardan döşenmiş kuru köprüden dört yol ağzına aktılar...

Hemen birer birer yolları bütün dikkatleriyle gözden geçirmeye başladılar. Feyzi, elini Hamidiye Köyü'ne giden sağdan ikinci yola uzatarak:

— İşte... İşte omuz omuza kaldırımların çukurlarına gire çıka dalgalanarak gidiyorlar...

IV

Yolun iki tarafında ormanlık gibi dikilen sık mezar taşlarında, geçenlere kameten²¹⁴ bakan hassas, sinirli bir ölü manzarası vardı. Dirilerin bile ölü hâlini aldıkları gecenin bu sükûn ve sükût saatinde huzurlarını ihlale gelenlerin kim olduklarını anlamaya uğraşıyorlar zannolunuyordu.

Feyzi — Ne müthiş oluyor... Gece yarısı böyle uçsuz bucaksız büyük mezarlıklarından hiç geçmemiştim. Yüz binlerce ölünün içinde birkaç diri ne kadar yabancı, ne kadar zayıf, ne kadar ürkek kalıyor...

Nihat — Şu kabirlerin içinde yığın yığın çürüyen kemiklerden başka bir şey olmadığını bilmiyor musun? Öndekilere baksana hiç ürküyorlar mı?

²¹¹ tonoz: tuğla ve harçla örülmüş, alttan obruk, yarım silindir biçiminde tavan örtüsü

²¹² tulani: uzunlamasına

²¹³ cesametinde: büyüklüğünde

²¹⁴ kameten: boylamasına

Feyzi — Onların biri filozof, öbürü doktor... Bu imansızlara “Kemik nedir?” diye sorarsanız size bunun fosfat ve klorür ve florür döşo, karbonat döşo ve ilaahire²¹⁵ terkiyatını²¹⁶ söylerler...

Nihat — Yalan mı? Mesele başka türlü ise bizi ikna et...

Feyzi — Ben ne cami vaiziyim ne filozofum ne doktorum ne kimyagerim... Kimsenin itikadını düzeltmekle vazifedar değilim. Herkes zihninin varabildiği kadar düşünür. Aklının erdiğine inanır... Fakat şu tepelerden denizlere kadar inen bu nihayetsiz mezarlıklarda ölümün asırlardan beri toplanmış bir maneviyeti, bir heybeti var. Sessiz dişleriyle cesetleri yutan çukurların üzerine insanların vehmi öyle korkunç garibeler yığmıştır ki mezarlık deyince yüreğinde soğuk bir tevahhuş²¹⁷ duymayan insan bulunmaz... Avamın cadıları, hortlakları hep buralardan çıkar. Cinleri, perileri, itikatsızları, hürmetsizleri çarpmak için hep buralarda dolaşır...

Nihat — İşte itiraf ediyorsun. Avamın bu mezarlıklara yığdığı vehim diyorsun. Sonra bu vehimden ürküyorsun.

Feyzi — Bu çukurların içinde eriyen ve eriyecek bütün varlıkların esrarı gömülü. Mezar deyince en kâfir, en münkirlerin²¹⁸ yürekleri titrer diyorum sana...

Nihat — Ben mezarlardan avami bir korku ile titremem... Ha insan kemiği ha hayvan kemiği... Kurban Bayramı’nda etini yedikten sonra kemiklerini bahçeye gömdüğünüz koçun mezarından niye korkmuyorsun?

— Ben kuru lafa itibar etmem.

— Kuru laf değil... Hissimi söylüyorum...

— Hakikaten bu ölüm tarlasından korkmuyorsan sana şimdi şuradan geniş bir mezar kovuğu göstereyim. Gir içine yat... Yoksa bana karşı başka türlü iddianı ispat edemezsin.

²¹⁵ ilaahire: bunun gibi

²¹⁶ terkiyat: birleşim

²¹⁷ tevahhuş: ürkme

²¹⁸ münkir: dinsiz

— Her nerede olursa olsun, yere kazılmış bir çukurun içine girip de topraklara bulanmak hoşuma gitmez...

Biraz önden giden Sadi:

— Lafa yekûn çekiniz²¹⁹. Biz buraya böyle iddia için değil, başka maksatla geldik. Öndekileri gözden kaybedeceğiz. Buraların öyle bir akustik hâli var ki küçük bir lakırdı büyüyor, dalgalanıp gidiyor. Seslerimizi öndekilere işittirirsek iş falso olur...

Soldaki çeşmeyi, sağdaki mezarcı kulübesini geçmişler, su terazisinin önüne gelmişlerdi. Birer cesim²²⁰ sandığa benzeyen pehleleri²²¹ çarpılmış, kâr-ı kadîm²²² mezarlar istifsiz, gayrimuntazam bir yığıntı ile iki tarafı dolduruyor, şakuli²²³ vaziyetlerini kaybetmiş bazı taşlar fısıldaşan iki insan gibi baş başa vermişlerdi.

Henüz semtû'r-re'se²²⁴ yükselemeyerek arkadan akseden ay francelası şeklindeki nuru baygın küçük kamer, eşyayı asıllarının birkaç misli büyütüyor; servileri yerlere uzanmış müthiş birer gulyabani yapıyor; fesli kavuklu taşların zemine düşürdüğü acayip gölgeleriyle mezarlığın korkunç bir karikatürünü çiziyordu.

Üç delikanlı, sayeleri²²⁵ birer deve kadar tümseklenen bisikletlerinin üzerinde yolun müsait cihetlerini arayarak, taştan taş hoplayarak nefes nefese gidiyorlar. Gittikçe diriler şehirden uzaklaşıp ölümler malikânesine dalıyorlar, kabirlerin muammalarındaki esrar, sükûnetlerindeki heybet artıyor. Sanki adım adım başka bir âleme yaklaşıyorlar. Başka bir hilkate karışıyorlar, seyyarelerden birine yükseliyorlar.

Feyzi birdenbire:

— Nereye gidiyoruz Allah aşkına?

Sadi — Öndekilerin gittikleri yere...

²¹⁹ yekûn çekmek: son vermek

²²⁰ cesim: büyük

²²¹ pehle: taş sandukalı mezarlarda sandukanın yan taşı

²²² kâr-ı kadîm: eski biçim

²²³ şakuli: düşey

²²⁴ semtû'r-re's: başucu

²²⁵ saye: gölge

Feyzi — Onlar hangi esrara ermeye koşuyorlar?

Sadi — Bilmem... Şimdi öğreneceğiz...

Feyzi — Biz bu takibe tuhaf bir merakla eğlence şeklinde başladık. Fakat böyle bivakit²²⁶ bu ölüm tarlalarının içinde dolaşıp ahiret kokusu aldıkça çocukluk ettiğimizi anlıyorum...

Nihat — Neden?

Feyzi — Birader, bu mezarlık dirilere birer kucak kemikten başka hiçbir sır vermezler... Şimdiye kadar bu esrarın arkasından koşanlar beyhude yorulmuşlardır. Belki kimyagerler bir gün altının bir cism-i mürekkeb olduğunu²²⁷ ispat ederler fakat hiçbir fen adamı, hiçbir kimse ölüye ahiretin esrarını söyletemez... Tayfur'la Ferhat budalalık ediyorlar, bir muhalin²²⁸ peşinden gidiyorlar.

Sadi — İşte iyi ya, biz de bu budalalığın nevini anlayacağız. Yoksa şu mezarlardan karşımıza bir zevzek ölü çıkıp da onun bize: “Buyurunuz şuraya... Birer kahve, cigara içelim de öbür dünya hakkında size güzel bir konferans vereyim.” demeyeceğini pekâlâ biliyoruz...

Şimdi Hamidiye Köyü'ne doğru genişleyen ufuk gittikçe esrarlı, hafif, rüyai bir nur ile açılıyor, yolculara maverada tecemmümle²²⁹ bekleyen ruhlar ile görüşmeye gidiyorlarmış gibi bir vehim geliyordu.

Sadi ani bir hareketle makinesinden yere atlayarak yavaşça:

“Dikkat... Öndekiler bisikletlerden indiler... Galiba menzil burası, bakalım ne yapacaklar?” dedi. Arada tahminen iki yüz metreden ziyade bir mesafe vardı. Fakat yol genişleyerek servilerin hayuletlerinden kurtulmuş olduğu için Tayfur'la doktorun hareketleri seçiliyor, hafif ay ışığı arkadan vurduğundan öndekileri gösterdiği nispette geridekileri onlardan saklıyordu.

²²⁶ bivakit: zamansız

²²⁷ cism-i mürekkeb: birleşik madde

²²⁸ muhal: imkânsız

²²⁹ tecemmümle: çoğalarak

Üç arkadaş aradaki mesafeyi muhafaza ederek beklediler... İleridekiler karşı karşıya bir müzakerede idiler. Lakin mesafenin uzunluğundan hiçbir lakırdı işitilemiyordu...

Beş altı dakika konuştuktan sonra besbelli kararlarını verdiler. Makinelerini sırtlayınca sağ taraf yani Eyüp ciheti mezarlığına daldılar...

Sadi — Haydi kaçırmayalım. Pişdarlığı yine bana veriniz. Da-
ima servileri mezar taşlarını siper alarak ilerleyelim...

Nihat — Yoldan mı ilerleyelim? Kabristanın içinden mi?

Sadi de bunu düşünüyordu. Hareket işareti vererek:

— Durmayalım. Onların mezarlığa girdikleri noktaya kadar yoldan gidelim. Başka türlü takip edersek o mezar taşı ormanlığı içinde beyleri gözden geçiririz...

Bisikletleri ellerinde yürüterek hızlıca adımlara başladılar...

Sadi kaldırımların bozukluğu içinde sarsılan sesiyle diyordu ki:

— Onlar beni uzaktan bu yol üzerinde görseler yolcu sanırlar... Fakat kabristanın içinde kendimizi seçtirirsek tabii kuşkulanırlar...

Nihat — Nereden saptıklarına iyi dikkat ettiniz mi?

Sadi — Evet... Evet... Çitlembik midir? Meşe midir? Kabristan sınırında bir top ağaç var. İşte tamam o hizadan girdiler...

Üç dakika sürmedi. Top ağaca vardılar. Mezarlık zemini biraz bir meyilden sonra birdenbire aşağı dikleniyordu. Taşların gerilerinde siperlenerek ileriye baktılar. Ne bir mırıltı işittiler ne de önlerinde hareket eden bir karaltı gördüler...

Nihat meyusane²³⁰:

— Kaybettik mi?

Küçük ayın ziyası bayırın çukuruna düştükçe sönüyor, hiçbir şey seçtirmez bir vuzuhsuzluk²³¹ içinde kararıyordu...

Sadi, engin karanlığın bu kesafetini gözleriyle delmeye uğraşarak cevap verdi:

²³⁰ meyusane: ümitsizlikle

²³¹ vuzuhsuzluk: belirsizlik

— Henüz takibimizin ümit kesecek bir anında değiliz... Lakin zorluk başladı. Şimdi üçümüz arzani²³² bir hat üzerine açılarak kendimizi göstermemeye dikkat ede ede aşağı inelim. Onların karaltılarını gördüğümüz veya seslerini işittiğimiz zaman sinelim. O vakit yalnız birimiz yaklaşsın. İkimiz alarga²³³ dursun... Fakat dikkat ediyor musunuz? Evvelden garba²³⁴ doğru giderken şimdi şimale²³⁵ döndük. Ay aydınlığı arkamızdan vururken şimdi yanımızdan geliyor... Onların nazarlarından korunmak daha güçleşti... Ona göre itina lazım...

Üç delikanlı bisikletlerini omuzlayarak hırsız adımlarıyla meyli inmeye başladılar. Yazın kavurmuş olduğu kuru otların, dikenlerin, çalılarının arasından sonbahar yeşilliği sürüyordu. Sinesinde çürüttüğü insan etiyle yağlanan toprağın ağır havası, servilerin, kekiklerin, muzâdd-ı taaffün²³⁶ kokularını tadil ediyor²³⁷ fakat teneffüsün her yudumunda uhrevi bir rayiha ciğerleri sıkıyor ve daima kalpleri iki dünya sınırında gezinildiğini muhtır²³⁸ bir hüzünle eziyordu.

Bir aralık seyrelen serviler, ağaçlar, yine sıklaştı. Bazı nakışlı, yazılı taşlar upuzun toprağa gömülerek kaldırım teşkil etmiş, bazı büyük pehleli mezarları zemin, kâmilin ve sanki bütün hüviyetleriyle yutmak için mütehassir²³⁹ bir deraguşla²⁴⁰ kavrayıp karına²⁴¹ çekmişti.

Sıklaşan gölgeler küçük ayın ışığını şimdi büsbütün boğuyor gibiydi. Karaltılar heyulai²⁴² ve gayriarzi²⁴³ şekiller ile korkunçlandı. Şimdi gözler, kulaklar, burunlar, zihinler; hayat haricinde ihti-

²³² arzani: enine

²³³ alarga: uzaktan

²³⁴ garp: batı

²³⁵ şimal: kuzey

²³⁶ muzâdd-ı taaffün: kötü kokuların tam tersi

²³⁷ tadil etmek: değiştirmek

²³⁸ muhtır: hatırlatan

²³⁹ mütehassir: hasret çeken

²⁴⁰ deraguş: kucaklama

²⁴¹ kar: derinlik

²⁴² heyulai: ürkütücü hayaller gibi

²⁴³ gayriarzi: dünyaya ait olmayan

saslarla²⁴⁴ meşbu oluyorlar²⁴⁵, başka şeyler görüyorlar, işitiyorlar, kokluyorlar, düşünüyorlar, kendilerini bir esrar âleminin eşğinde buluyorlar gibiydi.

Üç genç, sekiz on metrelik arzani bir hat üzerine, adımlarını terazileyerek, etrafı süzerek inmekteler iken sağ uçta bulunan Feyzi'nin helecandan kısılmış bir sesle: “Hişt... Hişt...” dediği işitildi.

Ortada giden Nihat sordu:

— Ne var?

Feyzi — Dinle işitirsin...

Nihat dinledi. Hart, hart, hart sanki yılan kadar cesim bir kurdun büyük bir kütüğü kemirmesi gibi muttarit²⁴⁶ bir ses duydu.

V

Üçü de durdular. Bütün dikkatleriyle kulak verdiler... Şimdi o hart hartlara arada bir homurtu gibi nahoş bir ses daha karışıyordu. Hiçbir notaya gelmeyen, nevi tayin edilemeyen²⁴⁷ bu sedalar gündüz ortasında alelade bir surette işitilse belki kulaklara bu kadar vehm-alud²⁴⁸ gelmezdi. Fakat gittikçe sönen bir ay, gittikçe çukurlaşan bir mezarlık, püesrar heybetlenen karaltılar... Bütün bu dekor içinde asap üzerine insanı garip bir tevahhuşla titretecek fena bir tesir yapıyordu.

Sadi öbür uçta yani seslerin geldiği cihete en uzak noktada bulunduğu için sordu:

— Ne oluyoruz?

Nihat — Acayip, korkunç sesler geliyor...

Sadi — Nereden?

²⁴⁴ ihtisas: duygu

²⁴⁵ meşbu olmak: dolmak

²⁴⁶ muttarit: tekdüze sürüp giden

²⁴⁷ tayin etmek: belirlemek

²⁴⁸ vehm-alud: korku ile karışık

Nihat — Mahall-i zuhûrları²⁴⁹ belli değil... Belki etrafımızdaki mezarlardan...

Sadi — Ölü ses vermez. Hele şu kabirlerdeki kemiklerin lisana geldiği hiç görülmüş bir hadise değildir. Yürüyelim...

Feyzi, hat istikametindeki hareket noktasını terk ile Nihat'ın yanına gelerek:

— Ya cadılar? Hortlaklar?.. Sessiz mahlukat mıdırılar?

Sadi — Böyle şeylere inanıyor musunuz?

Feyzi — İnanmıyordum ama şimdi içime şüphe geldi. Bu rivayetleri hep toptasak ansiklopedilerden büyük ciltler vücuda gelir... Bunların hepsi asılsız mıdır?

Sadi — Şüphesiz...

Feyzi — Avrupa uleması²⁵⁰ içinde bile bunlara inananlar var... Bu meşhur isimleri benim kadar sen de bilirsin... Ruhiyata, maneviyata ve ulûm-ı müsbeteden hariç kalan tabiattaki meçhul kuvvetlere dair yazılmış ciddi eserleri okumamış isen de işitmişsindir.

Sadi — Azizim, bu meselenin burada münakaşasını münasip bulmuyorum. Ne vakit târîh-i tabîi âlimleri hortlak efendiye veya cadı hanımı yakalarlar, boyunlarına zincir takarlar, hayvanat bahçesine getirirler, neden dolayı ve ne suretle hortladıklarının tarihçesini vuzûh-ı lâzimesiyle²⁵¹ anlatarak kafeslerinin üzerine asarlarsa bunun bir hakikat olduğuna herkesle beraber ben de amenna derim. Şimdi bu bahsin sırası değil... Yürüyelim. Öndekileri kaybettik.

Nihat — Sahi... Nereye sıvıştı onlar? Hiç sesleri çıkmıyor...

Feyzi — Ya çarpıldılarsa?

Sadi — Böyle ahmakça söz istemem. O kadar defadır buralara geliyorlar çarpılmadılar da bu gece mi ecinniye, hortlağa uğrayacaklar?..

Hart hartlar yine duyuldu.

²⁴⁹ mahall-i zuhûr: çıkış yeri

²⁵⁰ ulema: bilginler

²⁵¹ vuzûh-ı lâzime: gerekli olan açıklık

Feyzi Sadi'ye:

— İşitiyor musun?

— İşitiyorum...

— Bu acayip ses nedir? Nereden geliyor?

— Aşağıdakilerin görmeyeceklerini bilsem şimdi elektrik fene-riyle etrafı arardım...

Nihat — Olmaz... Hem aşağıdakileri kuşkulandırmış oluruz hem de...

Delikanlı sözünü bitirmeden sustu. Sadi sordu:

— Ey, hem de?..

Bu defa lakırdıyı Feyzi itmam ederek²⁵²:

— Hem de hortlağı kızdırmış oluruz. Çünkü onlar aydınlık sevmezler. Yarasa tabiatlıdırlar. Bir rivayete göre de cadı kocaman bir yarasa imiş...

Sadi — Haminnenden iyi hikmet dersleri almışsın.

Feyzi'nin tereddüdü üzerine durdular. Bir müddet hart hartları dinlediler. Ses bazen duruyor, bazen yavaşlıyor bazen artıyordu...

Sadi nihayet sordu:

— Feyzi gelmeyecek misin?

— Bu sesler içime acayip bir korku getirdi. Bile bile çarpılmak istemem doğrusu...

Sadi — Nihat sen?

Nihat — Ben de biraz korkmuyor değilim. Fakat sen yürürsen refakat ederim...

Sadi — Feyzi, biz Nihat'la gidiyoruz. Sen burada tek başına kal... Bakalım korkan mı çarpılacak? Korkmayan mı?

Feyzi telaşla:

— Ben gitmeyince tabii sizi de salıvermem...

²⁵² itmam etmek: tamamlamak

Sadi — Biz seni gitmeye icbar etmedikten²⁵³ sonra sen bizi kalmak için nasıl zorlayabilirsin?

Feyzi — Arkadaşlık böyle olur. Anca beraber kanca beraber...

Yine sustular. Hafif bir rüzgâr servileri fısıldattı. Uzaktan bir kakhaha kuşu acı istihzasını²⁵⁴ gecenin esrarı içine saçarak güldü, güldü, güldü. Sanki:

“Delikanlılar korkmayınız. Burada ben varım. Çarpılır iseniz yine böyle gülerim...” demek istiyordu. Meşkûk²⁵⁵ hortlak yine homurdadı. Sadi birdenbire sinirlendi. Hemen yerden bir taş kavrarak bütün kanının feveranıyla, sesin geldiği tarafa fırlattı. Nihat ile Feyzi mezarlığın bütün habis²⁵⁶ ruhlarına karşı ilân-ı harb demek olan bu son derecede küstah hareketten fena hâlde şaşırarak gözler taşın düştüğü noktaya matuf²⁵⁷, çarpılmış gibi öyle kaldılar.

Sadi, kendisi de bu cüretinin neticesinden kopacak kıyameti anlamak ister bir merakla nazarını karanlığa dikti. Eli revolverde bekliyordu. Üçünün de tecessüsten²⁵⁸ kırılmayan gözlerinin önünde, biraz ileride bir karaltı kabardı. Hortlak, tırtlak her ne ise bu canlı bir şeydi. İşitilen sesin şimdi kesilmiş olmasına nazaran hart hartları yapan mahlukun bu olduğu anlaşılıyordu. Üç insan ve bu meçhul, müteharrik²⁵⁹ karaltı karşı karşıya durdular. Sadi aşağıdaki Tayfur’la Ferhat’ı ürkütmemek için bu mezarlık canavarı tarafından hücum vuku bulmadıkça ateş etmemeye karar vermişti...

Üç refik, bu canlı karaltının ne olduğunu merak ettikleri gibi, galiba o da gece yarısından sonra kabristanda bu ölü sükûtu içindeki inziva rahatını bozanların kimler olduğunu anlamak için bakıyordu.

Hemen bir dakika süren ve iki tarafın birbirini seçemediği bu elim muvaceheden²⁶⁰ sonra hortlak sanki:

²⁵³ icbar etmek: zorlamak

²⁵⁴ istihza: alay etme

²⁵⁵ meşkûk: şüphe uyandıran

²⁵⁶ habis: kötü

²⁵⁷ matuf: yöneltilmiş

²⁵⁸ tecessüs: içyüzünü araştırma

²⁵⁹ müteharrik: hareketli

²⁶⁰ muvacehe: yüzleşme

“Ne benden size zarar gelsin ne sizden bana...” filozofluğuyla ağır ağır yokuştan aşağı yürüdü. Kendinin habis bir mahluk olmadığını anlattı.

Nihat — Galiba mezarlığın serinliğini, otlarını, kekiklerini ahırın bozulmuş havasına, mahpusiyetine²⁶¹ tercih eden bir öküz...

Sadi avuçlarının içinde boğduğu bir kakhaha ile:

— Öküz değil, koca kulaklı bir eşekti, fark etmediniz mi?

Feyzi göğsünde birikmiş korkuyu birkaç puflama ile boşalttıktan sonra:

— Bunun bir öküz veya merkep²⁶² olduğunu haydi kabul edelim. Ya o hart hartlar ne idi?

Sadi — Hayvan hart, hart yerden ot koparıyor, burnuna toz, diken doldukça hızla nefes verip dışarı defetmek istiyordu. Seni bu mübarek yerde donuna işetecek kadar korkutan zavallı bir merkebin işte bu kadar tabii hareketleriydi. Oh, eşekten korkan adama yalnız kakhaha kuşları değil, mezarlardaki ölümler bile güler...

Mezarlık bayırı altında kaybolan karaltının arkasından hâlâ gözlerini ayıramayan Feyzi:

— Uydurup, benzetip söylüyorsunuz. O, hayvan mıydı? Ne idi? Yüzünü, kulağını nasıl fark ettiniz? Ben kör değilim ya, hiçbir şey seçemedim...

Sadi — Ne olursa olsun, o bizden korkup çekildi ya, şimdi işimize bakalım...

Üçü de mezarlık bayırının bir dere gibi çukurlandığı vadiyi seçebildikleri kadar tarassut ede ede bir sıraya inmeye başladılar.

Feyzi — Ah... Ah, bu nihayetsiz mezarlık Kâğıthane yoluna, Bahariye Dergâhı'na kadar uzanır... Göz önünden kaybettiğimiz Tayfur'la Ferhat'ı bu ölü mahşerinin içinde artık nerede bulacağız?

Sadi birdenbire:

— Sus... Sus... Bir ses işitiyorum...

²⁶¹ mahpusiyet: hapislik

²⁶² merkep: eşek

Şimdi üçü birden etrafa kulak kabarttılar. Evet, hafif bir inilti, mırıltı gibi bir şey duyuluyordu. Rüzgâr mıydı? Kuş mu, başka hayvan mı?

Nihat — Mezarlığı sükût ve sükûnet yeri zannetmek pek yanlış bir şeymiş... Vehim verici ne kadar acayip sesler duyuluyor...

Sadi — Çürüyen cesetlere üşüşen hayvanlar vardır. Sırtlanlar, porsuklar, dağ fareleri ve daha neler... Bu geniş imarete²⁶³ maişet²⁶⁴ aramaya gelirler... Tabiat hiçbir yeri boş ve atıl bırakmaz...

Feyzi — Şimdi burada bir sırtlanla karşı karşıya gelmek hoş bir şey olmaz... Belki deminden rastladığımız bu nevdendi... Belki bir mezarda ölü kemiriyordu...

Sadi — Hepimizin ceplerimizde dolu revolverler var... Üç babıgüt bir porsukla baş edemezsek yuf bize...

Nihat vehleten haykırmak istedi:

— Gördünüz mü? Gördünüz mü?

Sadi — Neyi?

Nihat — Şurada... Şurada... En karanlık noktada bir şey parladı söndü...

Feyzi — Mezarlığa nur iniyor...

Sadi — Bu, Frenklerin *feu follet*²⁶⁵ dedikleri şeydir... Yalnız mezarlıklarda olmaz. Süprütülüklerde de olur. Bataklıklarda da... Mevâdd-ı hayvâniyye ve nebâtiyye²⁶⁶ çürüyen yerlerde fosfor hidrojeniden tasaut eden²⁶⁷ ani bir şuledir²⁶⁸.

Nihat parmağıyla işaret ederek:

— İşte... İşte, bir daha oldu ve söndü. Hâlâ devam ediyor...

²⁶³ imaret: yoksullara yiyecek dağıtmak üzere kurulmuş hayır evi

²⁶⁴ maişet: geçim

²⁶⁵ feu follet: hafif alev

²⁶⁶ mevâdd-ı hayvâniyye ve nebâtiyye: hayvansal ve bitkisel cisimler

²⁶⁷ tasaut etmek: yükselmek

²⁶⁸ şule: alev

Bu defa parlayan şeyi Sadi'yle Feyzi de gördüler... Elektrik zıyasına benzeyen musaffa²⁶⁹ bir aydınlık sütunu çukurda, mezarların arasında dolaşıyordu.

Sadi bunu görünce:

— Ha... Bu, Frenklerin *feu follet* dedikleri değil... Bu âdeta Tayfur'la Ferhat'ın elektrik fenerleri... Mezarlıktaki taharrileri²⁷⁰ her ne nevden ise işte bu çukurda ona başladılar... Müjde beyler, yakaladık. Aman ses etmeyiniz... Merak ettiğimiz sırta bu gece ereceğiz... Yavaş yavaş siz arkamdan geliniz. Dur dediğim noktada durunuz. Hortlaktan, çarpılmaktan korkmayınız. Bakınız onlara hiçbir şey olmamış. Biz niçin orta oyununun ahtapetası gibi çarpılalım? Hem biz onlar gibi uhrevi mahfazalarını²⁷¹ karıştırarak ölüleri gücendirecek, cadıları kızdıracak bir maksatla gelmedik. Aman aman, yokuştan aşağı adımlarınızı hesaplı atınız... Omuzlarınızda ki bisikletlerin sıkletleri²⁷² altında kayarak, düşerek mevcudiyetimizi onlara ihsas etmeyelim²⁷³...

Şimdi muvazeneli²⁷⁴ adımlarla ve nefeslerini bile ağır alarak büyük bir ihtiyatla iniyorlar, indikçe aşağıda iki kişinin konuştuğu yukarıya aksediyordu.

Seslerin yarı vuzuh peyda ettiği noktaya kadar yaklaştılar ve âdeta bir tiyatronun parodisinden sahneyi seyrediyorlarmış gibi muvafık, balkonumsu bir mevkie geldiler. Mezar taşlarının arkasına saklandılar. Önlerindeki pek meraklı temaşanın bu gizli seyircileri göz ve kulaklarını bütün dikkat ve hayretleriyle mezarlık esrarının ilk faslına verdiler...

VI

Gözleri önüne açılan manzara hakikaten insanın asabına fenalık, vücuduna ürpermeler getirecek müthiş bir muamma mahiye-

²⁶⁹ musaffa: temizlenmiş

²⁷⁰ taharri: araştırma

²⁷¹ mahfaza: küçük kutu

²⁷² sıklet: ağırlık

²⁷³ ihsas etmek: hissettirmek

²⁷⁴ muvazeneli: ölçülü

tinde idi. Tayfur ile Ferhat, pehlesi kırık bir sandık gibi devrilmiş, yanı açık bir mezarın önüne karşı karşıya çömelmişler, elektrik fenerlerinden birinin ziyasını kabrin kovuğuna vermişler, ötekini harice... Önlerinde bir yığın ölü kemiği... Bu izamı²⁷⁵ karıştırıp karıştırıp bir şeyler konuşuyorlar. Mesafe, kelimelerin onda ikisini, üçünü eritiyor. Maahaza²⁷⁶ meallerindeki muammai muğlaklıktan sarfınazar edilirse cümlelerin çoğu işitiliyor, yalnız kati mana anlaması müşkül...

Mezar taşlarının arasında, elektrik ışığıyla tebadül eden²⁷⁷ alaca gölgeler içinde şeytani bir suret alan Tayfur, önündeki kemik yığınının bir kısmını avuçlayarak:

— İnsan yarasa iken cisim ve dimağın tedricî²⁷⁸ tekemmülü²⁷⁹ tayeranı²⁸⁰ olaydı şimdi hep cennet kuşları gibi uçacaktık. Yarasa, kuyruğunu iki yandan kaplayan ince deriyi hem dümen hem de paraşüt yani siper-i sukût olarak kullanır... Tayyarecilerin²⁸¹ henüz bundan niçin örnek almadıklarına şaşıyorum. Yarasa zâtü's-sedye²⁸² ve kanatlıdır. Tayyarecilik tekemmül ede ede insanın vücuduna takılır iki kanat ile bir kuyruktan ibaret bir şekilde basitleşecektir. Ve çocuklarımız yürümeye başladıkları zaman uçmak da öğrenecekler ve kuş yavruları gibi pürneşe cıvıdayarak damdan dama havalanacaklardır. (elindeki kemikleri oynatarak) Asıl maksadım asâbiü'l-yed²⁸³ ile asâbiü'l-kadem²⁸⁴ arasındaki farkı göstermektir. Malum ya, yarasanın kanadı fevkalade büyümüş bir eldir. Parmakların arasındaki perde kanat teşkil ediyor.

²⁷⁵ izam: kemikler

²⁷⁶ maahaza: bununla beraber

²⁷⁷ tebadül etmek: birbirinin yerine geçmek

²⁷⁸ tedricî: yavaş yavaş

²⁷⁹ tekemmül: olgunlaşma

²⁸⁰ tayeranı: uçuş üzerine

²⁸¹ tayyareci: pilot

²⁸² zâtü's-sedye: memeli

²⁸³ asâbiü'l-yed: el parmakları

²⁸⁴ asâbiü'l-kadem: ayak parmakları

Doktor Ferhat — Şimdi bu nazariyeleri bırak²⁸⁵. İşimizi görelim. Yine mezarlardan aradıklarımızı bulamadan sabahı edeceğiz. Ölülerin ruhları artık beni muazzep etmeye²⁸⁶ başladı.

Tayfur — Rica ederim dinle. Birkaç cümle ile sözümü bitireceğim. Sonra asıl mühim işimizi göreceğiz... Bu küre-i arz²⁸⁷ bir cennet değil belki ona mahreçtir²⁸⁸. Çünkü cennet olan seyyarelerde insanların uçması lazım gelir... Bu mezarların içinde cennet, cehennem arıyoruz. Hâlbuki tabiat ezeli ve layetegayyer²⁸⁹ büyük kanunlarını her fert hakkında istisnasız tatbik eder²⁹⁰. Sevapkâr²⁹¹, günahkâr neticede hepimiz yanacağız. Günah içinde sönen dünyalar en darplı kızıl nar hâlinde maddi manevi tefessühâtından²⁹² kurtulup tasfiye gördükten²⁹³ sonra tekrar hayata doğar... İhtiyarlığın sonu ölüm ve cifedir²⁹⁴. Hayatın evveli ateştir...

Sadi usulcacık arkadaşlarına:

— Ne saçma rivayet...

Nihat — Peki ama bu garip felsefeyi tevsik eder²⁹⁵ gibi elinde tuttuğu ölü kemikleri ne oluyor?

Feyzi — Bu tuhaf hikemiyattan dem vurmak için konağı bırakıp da gece yarısı mezar başına gelmekte ne mana var?

Nihat — Biraz sabredersek belki her şeyi anlarız. İfadelerine nazaran insan kemikleri karıştırmaktaki maksatlarına henüz girişmediler...

²⁸⁵ nazariye: teori

²⁸⁶ muazzep etmek: azap vermek

²⁸⁷ küre-i arz: dünya

²⁸⁸ mahreç: kapı

²⁸⁹ layetegayyer: değişmez

²⁹⁰ tatbik etmek: uygulamak

²⁹¹ sevapkâr: sevap işleyen

²⁹² tefessühât: çürüyüp kokuşmalar

²⁹³ tasfiye görmek: temizlemek

²⁹⁴ cife: kokmuş ceset

²⁹⁵ tevsik etmek: belgelendirmek

Sadi — Öyle mütefenninlerimiz²⁹⁶, ediplerimiz, filozoflarımız var ki nazirleri²⁹⁷ ne Hint'te çıkar ne Çin'de. Aman aman dinleyelim...

Tayfur avucundaki kemiklerden iki küçüğünü ayırarak:

— İşte selamlar arasındaki nispet²⁹⁸, bunları insicama koymak²⁹⁹ ne müşkül...

Ferhat kemiklere bakarak:

— Bu nispet azm-i kubere³⁰⁰ ile azm-i zendin³⁰¹ ucundan rusgu'l-yedden³⁰² başlar. Muştü'l-yed³⁰³, asâbiu'l-yed³⁰⁴ yani son selama kadar devam eder. Binaenaleyh bize aynı ölünün parmakları lazım...

— Oh bu mümkün mü monşer?.. Çürüyen cesetlerin kemikler birbirlerine karışır...

— Fakat son izamı³⁰⁵ toprak oluncaya kadar şekli hüviyyet-i ferdiyyesini³⁰⁶ muhafaza eder...

— Bilmiyor musun, yarın kıyamette bir mezardan yalnız bin Mehmed adlı çıkacağını söylerler... Böyle binlerce Ahmed'in Mehmed'in içinden yalnız birisinin izâm-ı ferdiyyesiyle uğraşmak...

— Kaç zamandır ellerimizle mezar kaza kaza tırnaklarımızın arasını ölü toprağıyla doldurduk. Sana bir şey teklif edeceğim ama...

— Nedir?

— Taze bir ölü üzerinde bir tecrübe yapsak?

²⁹⁶ mütefennin: fen adamı

²⁹⁷ nazir: benzer

²⁹⁸ nispet: orantı

²⁹⁹ insicama koymak: tertiplemek

³⁰⁰ azm-i kubere: önkol kemiği

³⁰¹ azm-i zend: dirsek kemiği

³⁰² rusgu'l-yed: el bileği

³⁰³ muştü'l-yed: el tarağı

³⁰⁴ asâbiu'l-yed: el parmakları

³⁰⁵ izam: kemikler

³⁰⁶ hüviyyet-i ferdiyye: bireysel kimlik

— Hiçbir dehşetten çekinmem. Fakat bunun çok mahzurları var... Evvela senin taze ölü dediğin kaç günlük bir meyyittir³⁰⁷ biliyor musun? Haftalık, on beş günlük, belki bir aylık... Şu toprak yığınlarının altında bunun en tazesini nasıl keşfedeceğiz? Saniyen burada musluklar, mermer teşrih³⁰⁸ masaları, muzâdd-ı taaffün³⁰⁹ eczalar, aletler yok... Salisen yakalanırsak kanunen cezaya çarpılırız. Biz işimizi kuru kemik üzerinde bitirmeye bakalım.

Kemikleri karıştırarak bir müddet düşündüler. Doktor Ferhat gözlüğünü düzelterek bir kemik muayene ettikten sonra:

— Faturamızın kaydına, ufakların mevcudiyetine bak. Bu kemikler işimizi görecektir mi anlayalım...

İkisi baş başa eğilerek:

“Selâm-ı evvel... Selâm-ı sâni... Selâm-ı intihâi...” gibi anlaşılmaz birtakım tabirler ile ince bir hesaba giriştiler. Her ne ise sayı düzgün gelmiyor. Daima yerden kemik alıyorlar avuçlarındakilerle tatbik ediyorlardı. Onlar böyle ölü kemikleriyle satranç oynar gibi meşgul olurken Sadi:

— Hep bu gördüğüm, işittiğim şeylerden bir hakikat anladım mı Arap olayım...

Nihat — Bunlar *spiritisme* filan derken büyücülüğe mi başladılar acaba?

Feyzi — Ben başka türlü hissediyorum. Zaten böyle bir şeyler de duymuştum.

Nihat — Ne duymuştun?

Feyzi — Bu kale burçlarından birinin altında Konstantin zamanında gömülmüş tılsımlı bir define varmış...

Sadi — Bu masalı Rumlara duyur da başımıza bir mesele çıkarsınlar...

Feyzi — Ne meselesi çıkacak... Rumlar Yanya’da Tepedelenli Ali Paşa’nın elli milyonluk definesini arayıp durmuyorlar mı?

³⁰⁷ meyyit: ölü

³⁰⁸ teşrih: bir cesedi kesip parçalara ayırarak inceleme

³⁰⁹ muzâdd-ı taaffün: antiseptik

Nihat — O tılsımlı define ile bu ölü kemiklerinin münasebeti?

Feyzi — Tılsımı bozmak için bir ölü eli lazım mı?

Sadi — Eğer Ferhat'la Tayfur böyle aptalca avami hülyaların arkasından geziyorlarsa yuf onların gençliğine, asriliğine³¹⁰...

Aşağıdaki manzara yine yukarıdakilerin sözlerini boğazlarında bıraktı. Tayfur elini mezar kovuğuna sokarak iki tarafı yumru kos-koca bir uyluk kemiği çıkardı. Ferhat'a uzatarak:

— İşte sana bir azm-i fahz³¹¹...

Doktor yerden aynı cinsten bir uzun kemik daha kaldırdı. İkisini birbirine ölçtüler. Ve sonra sordu:

— Acaba bu iki azm-ı fahz aynı insanın mı?

— Bu benimki daha kalın, daha uzun ve azm-ı rıdfası³¹² daha iri... Bu oldukça taze, seninki ağarmış, tekellüse³¹³ yüz tutmuş...

— Haydi deneyelim. Hangisi daha sağlam anlaşılır.

Meç³¹⁴ talimi yapar gibi iki kemiği birbirine çarptılar. Üçüncü müsademe³¹⁵ doktorun azm-i fahzı kırıldı. Sağlam çıkkanı boylu boyunca çantaya koydular.

Yine önlerindeki uhrevi mahfazanın kovuğuna el daldırdılar. Çıkardıkları kemikleri ortaya döktüler.

Doktor — Süleymât-ı sagîreden³¹⁶ sonra ta azm-i aczden³¹⁷ amûd-ı fekarî-i rakbîye³¹⁸ kadar olan kısmın uzuntusunu ne yapacaksın?

Tayfur — Adla³¹⁹, kasaba³²⁰ için bir kederimiz yok ya?

³¹⁰ asrilik: çağdaşlık

³¹¹ azm-i fahz: uyluk kemiği

³¹² azm-ı rıdfa: diz kapağı kemiği

³¹³ tekellüs: kireçlenmek

³¹⁴ meç: süngü gibi yalnız batırılarak yaralamaya yarayan, kısa, düz ve ensiz kılıç

³¹⁵ müsademe: birbirine çarpma

³¹⁶ süleymât-ı sagîre: parmağın üçüncü kemikleri

³¹⁷ azm-i acz: sağrı kemiği

³¹⁸ amûd-ı fekarî-i rakbî: boyun omurgası

³¹⁹ adla: kaburgalar

³²⁰ kasaba: nefes borularından her biri

Doktor elini mezara sokup çıkararak:

“İşte bir azm-i terkova³²¹...” dedi.

Bu esnada siyah, kesif³²² bir bulut küçük kameri tamamıyla yuttu. Mezarlık, yüreğe bilinmez nasıl, şeamet dolduran bir karanlığa boğuldu... Doktorla Tayfur’un bulunduğu mevkie nazaran otuz beş kırk metre kadar aşağıdan uzak bir şimşek çaktı. Bir iki saniye mezar taşları gündüz gibi aydınlandı. İki arkadaşın yüzlerinde ve kemik yığınının üzerinde ani bir ışık oynadı, söndü. Yine her şey karardı. Aynı zamanda bir hışiltı³²³ da oldu. Gecenin hudutsuz karanlığı içine dalgalanıp uzanan baykuşun kahkahası da bu şeamete dem tuttu...

Doktor elindeki köprücük kemiğini yere fırlatarak ufak bir helecenla:

— Bu nedir?

Tayfur hayretle etrafı gözden geçirip dinleyerek:

— Korkuyor musun?

— Korkmuyorum. Fakat görüp işittiğimiz şeyin bir hayalet olmadığına eminim...

— Azizim, hayalet hakikate çok benzediği zamanlarda insanı aldatır. Belki de korkutur...

— Bunun bir hayalet olmadığını tekrar ediyorum... Çünkü benim görüp işittiğimi sen de görüp işittin...

— Evet...

— Semi ve basari bir birsamın³²⁴ aynı anda ikimizde birden vukuu bu pek ender bir hadise sayılır...

— Hayalet değilse belki bir *feu follet*’dir.

— *Feu follet*, bir noktada parlar söner ve ses vermez...

³²¹ azm-i terkova: köprücük kemiği

³²² kesif: koyu

³²³ hışiltı: sert ve sürekli çıkan ses

³²⁴ birsam: halüsinasyon

— Aman doktor sen de kocakarılaşma... Mezarların korkunçluğu avam içindir. Bu vehimli korkudan şairler, ressamalar, musikişinaslar sanat için hisse çıkarırlar. Hep bu güzel sanatlar kupkuru maddiyat üzerine işlemez. Onlar mezarlara esrarlı mahiyetler verirler. Ölülerini söyletirler. Bu dünyanın sekenesine³²⁵ öbür dünyadan da panoramalar gösterirler. Şu etrafımızdaki çukurlar da hep şu önümüzdekine benzemiyorlar mı? İçlerinde kuru kemik yığınının başka ne var?.. Bunlardan ruhlar, cadılar, hortlaklar çıkaran hep avamın şairiyetidir. İnsaniyetin büyük çocukları da hakiki miniminiler gibi masal severler. Hurafat³²⁶ onların en tatlı zihnî gıdalarıdır...

Birdenbire yine o küçük şimşek çaktı. Ve bu defaki aydınlığı hayli sürekli oldu.

Tayfur — Hava bulutlandı. Galiba yağmur yağacak... Bu hakiki şimşek olmalı...

Doktor — Hakiki şimşek değil, bu başka bir şey... Hiç gök gürlemesi işitilmiyor. Hem dikkat etmiyor musun? Mezarlığın her tarafı aydınlanmıyor... Parıltı yalnız bizim tarafa doğru vuruyor... Ve şimalden geliyor...

— Bu ne olabilir?

— Bilmem...

— Herhalde fevka't-tabîa³²⁷ bir hadise değil, insani bir şey...

— Ecnebi donanmalarının havada gezinen projektör sütunları olmasın...

— Ziya, Kâğıthane Deresi istikametinden geliyor. Orada donanma tasavvuru agrep olmaz mı?

— Şimşek tayyarelerden gelmesin?

— Onların motor gürültüleri iki saatlik yoldan duyulur... Öyle bir şey işitmiyoruz...

Bu esnada yine alev birbiri ardınca iki defa tutuştu. Mezarlığın bir kısmını gündüz etti söndü.

³²⁵ sekene: bir yerde oturanlar, sakinler

³²⁶ hurafat: boş ve batıl inançlar, rivayet ve efsaneler, hurafeler

³²⁷ fevka't-tabîa: doğaüstü

Bu tabii bir hadise değil gayritabii bir şeydi. Beylere istigrapla³²⁸ karışık hafif bir korku geldi. Gözlerinin önünde bir şey oluyor fakat sebebini tayin edemiyorlardı.

VII

Doktor, kimler tarafından işitilmekten korktuğunu bilmez tuhaf bir ihtiyatla yavaşça:

— Elektrik fenerlerini söndürelim. Parıltının membaini kolay tayin ederiz.

Fenerleri söndürdüler. Beklediler. Hiçbir şey parlamadı.

Doktor — Acayip şey... Bu şimşek sanki bizimle eğleniyor...

Tayfur — Ne o doktor sesin titriyor... Oh, mesela korkuyor musun?

— Korkmuyorum... Kızıyorum...

— Niçin?

— Etraftan bizimle eğlenenler olmasın diye...

— Kim eğlenecek? Bu vakit buralarda kim bulunur?

— Kim bilir? Elin işsiz güçsüz haytaları çok...

Hemen o anda gevrek, ahenktar, billuri bir şelale şıkırtısıyla medit³²⁹ bir kahkaha duyuldu.

İki refik karanlıkta bir müddet birbirinin gözlerini arayarak bakıştıktan sonra:

Doktor — O ne?

Tayfur — Kahkaha kuşu...

— Kahkaha kuşu gülmek için bu kadar münasip bir saniyeyi intihap etmeyi bilmez...

— Bazen insanı hayretlere düşüren böyle garip tesadüfler olur...

³²⁸ istigrap: şaşırma

³²⁹ medit: çok uzun süren

— Tesadüf haydi peki fakat bu kuşun kahkahasında kulaklara şeamet dolduran bir acılık vardır. Bundaki ahenk, letafet yüreğimi gıcıkladı... Bu genç, güzel bir kadın gülüşüne benziyor...

— Haydi doktor sen de, sesinden bir kadının gençliği anlaşılсын lakin bu delalet güzellik hususunda her zaman sadık bir netice vermez. Ben yüzü güzel, sesi çirkin; sesi güzel, yüzü çirkin kadınlar bilirim... Her şeyden sarfınazar bu zaman kabristanda bir güzel kadın tasavvuru akla sığmaz. Şimdi bize gülse gülse ancak baykuşlar, cadılar güler...

Yine o anda Jüpiter'in meşalesi yandı. Bu sefer iki refik alevin kaynadığı membaı iyice gördüler... Bu şimşek otuz beş, kırk metre kadar ileriden, cami maksuresi³³⁰ gibi sekiz on mezarı içine almış yüksek bir setin arkasından fişkırıyordu...

Doktor şimdi bu defa helecanı saklanmaz ve daha muhteriz³³¹ bir sesle:

— Artık bunun lamı cimi kalmadı...

— Nenin?

— Alev bir mezardan çıkıyor...

— Evet, bunu inkâr edemem...

— Yalnız tasdik para etmez, bu garibeyi izah lazım gelir...

Her ikisi de mütehayyir, mütereddit³³²; birbirinden makul bir izah beklemekte iken yine aynı istikametten hazin eninlerle³³³ titreyerek uzanan hüngürtüler gelmeye başladı. Yeis ve ızdırabın son perdelerinde çırpınan bir kalbin matemlerini tercüme eden bir ağlama... Öyle müessir³³⁴ bir ağlama ki işitip de ağlamamak kabil değil...

³³⁰ maksure: camilerde, parmaklıklarla çevrilmiş yer

³³¹ muhteriz: çekingen

³³² mütehayyir, mütereddit: şaşırmış, kararsız

³³³ enin: inleyiş

³³⁴ müessir: etkili

Tayfur, vücudunun en ince asabına kadar ruhunu titreten bir teessür³³⁵ duydu. Semavi³³⁶ fakat cehennemde inleyenlerin ahlarından akseden bu musikinin sihriyle sarsılarak:

— Yoook, bu her türlü tahmin ve tasavvurun fevkine çıkıyor. Bu eninlerle beraber kalbimde birbirine sarılmış yılanların burkulduklarını hissediyorum. Bu ağlamalar bana fevka't-tabîa geliyor. Lakin gece vakti şu ölüm diyarı dekorunun mahıfluğundan³³⁷ istifade ederek bize oyun yapanlar var. Bizimle eğleniyorlar...

Doktor, göz ve kulakları esrarın geldiği cihete matuf³³⁸ ve âdeta mütehaşi³³⁹:

— Fevka't-tabîa bir hadiseye hiç ihtimal vermez misin? Mesela yüzde bir, iki...

— Hayır...

— En müsnet ilim ve fen sahalarında henüz tenvir edilemeyen³⁴⁰ karanlık noktalar var...

— Ne demek istiyorsun? Sen, bu taşıdığımız ruh kafesinin bütün esrarını görmüş, en ince asap ve damarlarını cımbızla karıştırmış bir fen adamı, acelelen izahı nakabil bir vaka karşısında hemen beni cadıların, hortlakların vücutlarına imana mı davet ediyorsun?

Ağlama, hazin dalgalarla gecenin zulmeti içinden süzölüp hâlâ geliyordu... Bir müddet daha beklediler.

Nihayet Tayfur dayanamayarak:

— Bu eninler hafakanla³⁴¹ göğsümü tıkıyor. Ben gidip bu kahkahaların, bükâların³⁴² çıktığı mezarı arayacağım...

— Çocuk olma... Bekle...

³³⁵ teessür: üzüntü

³³⁶ semavi: gökle ilgili

³³⁷ mahuf: korkunç

³³⁸ matuf: doğru yönelmiş

³³⁹ mütehaşi: korkup çekinen

³⁴⁰ tenvir edilmek: aydınlatılmak

³⁴¹ hafakan: sıkıntı

³⁴² bükâ: ağlama

— Niçin bekleyeceğim? Neyi bekleyeceğim?..

— Farz edelim ki bu fevka't-tabîa değil, tabii bir iştir. Bizimle eğlenenler var... Fakat düşünelim ki bizimle niçin eğlenirler?

— Sonradan saffetimize gülmek için...

Doktor sesini fısıltı derecesine indirerek:

— Ben bu vakada güldürücü hiçbir hâl görmüyorum. Gülmek, güldürmek için böyle bivakit peşimize takılıp da buralara kadar kim, kimler gelir? Böyle bizi tedhişten³⁴³ maksatları düşmanlıktan başka ne olabilir? Biz iki canız. Bakalım onlar kaç kişidirler? Ve nasıl silahlarla mücehhez³⁴⁴ bulunuyorlar?

Doktorun bu sözleri yabana atılacak gibi değildi. Tayfur düş-tüğü sinir buhranı içinde ne düşüneceğini bilmiyordu. Maahaza cebinden revolveri çıkarıp tetiğe alarak:

— Birader, bu gizli seslerin failleri hortlak veya insan olsunlar, mademki onları düşman telakki ediyorsun, bu hakkını ben de teslim ederim. Sen de silahını tetiğe al. Her türlü ihtimale karşı hazır bulunalım...

Ferhat da bu kumandaya derhâl itaat gösterdi... Lakin mezar-daki müstehzi³⁴⁵, onların bu hazırlıklarına derhâl kandilli³⁴⁶ kahkahasını salıverdi.

Tayfur titreyerek:

— Of... Karanlıkta açılan bu meşum³⁴⁷ ağzın gülmesine de, ağlamasına da artık sinirlerim tahammül etmiyor... Haydi, yavaş yavaş geri geri, tepeye doğru çekilelim...

Doktor gözleriyle karanlığı delmeye uğraşarak:

— Ağır ağır avdete bizi bırakırlarsa?

— Kimler?

— Bu gülüp ağlayanlar...

³⁴³ tedhiş: korkutma

³⁴⁴ mücehhez: donanmış

³⁴⁵ müstehzi: alaycı

³⁴⁶ kandilli: çok sarhoş

³⁴⁷ meşum: uğursuz

— Niçin bırakmasınlar?

— Cin, insan elbette bu garip tezahürde bir sebep var... Latifelerini kısa keserler ise teşekkür ederiz. Nahoş cilvelere kalkarlarsa hâlimiz haraptır...

— Birbirimizi yüreklendirecek yerde cesaret kesecek şeyler söylüyorsun...

— Hiçbir tehlike küçük görülüp gösterilmekle savulmaz. Biz şimdi onların malikânesindeyiz... Etrafımızda beşerî, şeytani ne türlü pusular var bilmiyoruz...

Mezarlık, karanlık, ürkütücü meçhul sesler... Kabirlerden çıkan şimşekler, istihzalar³⁴⁸, matemler, hep bu tehditkâr tezahürlerden zihinleri donan iki refik kaçmak mı, kalmak mı, yoksa silahlarıyla bu hasımlara karşı bir muharebe mi açmak lazım geleceğini alelacele tayin edemediler. Hakikati anlayarak tehlikeden kurtulmak nasıl kabil olacaktı?

İki delikanlının korkuları şimdi gittikçe derinleşiyordu. İçlerinde karanlıktan ürken çocuklar gibi ince bir titreme vardı. Fakat bu tevahhuşları³⁴⁹ açıktan açığa birbirine itirafa sıkılıyorlardı. Bu metfenlerin³⁵⁰ arasında hakikaten dolaşan rahmani, şeytani ruhlar var mıydı? Ölü kemiklerini karıştırmakla bunları kızdırmış mı oldular? Belki bu gazup³⁵¹ ruhlar, o çukurların içindeki dağılmış vücut kafeslerinin sahipleri idiler... Bu ervah³⁵² kızınca iddia olunduğu gibi mezarlarına hürmetsizlik edenleri çarpıyorlar mıydı?

İki arkadaş böyle rivayetleri, itikatları hep masal diye dinlerlerken şahidi oldukları şu garip hâl karşısında şimdi avamın vücut verdiği bu hadiseleri sıdka³⁵³, kizbe³⁵⁴ ihtimal olan bir kaziye³⁵⁵ suretinde muhakemeye uğraşıyorlardı.

³⁴⁸ istihza: gizli ve ince alay

³⁴⁹ tevahhuş: ürkme

³⁵⁰ metfen: mezar

³⁵¹ gazup: öfkeli

³⁵² ervah: ruhlar

³⁵³ sıdk: doğru

³⁵⁴ kizb: yalan

³⁵⁵ kaziye: iddia

Onların içinde kıvrandıkları bu müşkül hâle acır gibi en hassas, en titrek yürekten taşan bir ağlama, karanlığı ince ruha işleyen matemiyile inletmeye başladı.

Tayfur'un sinirlerine saralanır gibi bir taharrüş³⁵⁶ geldi. Kendini tutamadı:

— Oh, Ferhat, onlar ruh ise biz insanız. Onlar ölü ise biz diriyiz... Bu görünmezlere nispeten muzaaf³⁵⁷ bir mevcudiyeti haiziz³⁵⁸. Yani hem ceset hem de ruh sahibiyiz... Şu karşımızda cívelenen şeyler vehim olsun, hakikat olsun, sania³⁵⁹ olsun niçin bu kadar korkuyoruz? Bir ölü dirilmez. Bu ilmen, fennen, aklen sabit olmuş bir hadise değildir. Fakat bir diri ölebilir. Binaenaleyh bu ölümler biz dirileri öldürürlerse kendilerine benzetmiş olurlar... Ruh ruha yine onlarla kozumuzu pay edebiliriz...

Yine aynı noktadan üç yaylım şimşek çaktı. Arkasından o zeklenen³⁶⁰ kakhahanın hevenkleri³⁶¹ karanlığı ihtizaza getirdi³⁶²...

Tayfur şimdi kendini hiç tutamadı. Sanki uğradığı ani bir cinnetin hezeyanlarıyla karanlığa haykırarak:

“Kakhaha dirilerin hakkıdır ve belki de sen bir dirisin. Ölü, hayata karşı olan son sırtışını donmuş dudaklarında ebedî bir takallüsle³⁶³ mezara götürür. Ölü hayatın bütün yalanlarına derin fakat sessiz güler... Ve dünyanın tek mil felsefelerinden kuvvetli bu tebessümüyle gömülür... Toprağın üzerinde kalan bütün hısımlar ve akrabası ona ağlarken, ölü yerin altında gülerek çürür... Her şey fâni, iskeletin dişlerinde tahaccür eden³⁶⁴ bu tebessüm ebedîdir. Üç dört bin sene sonra mezarlarından çıkarılan firavunların kemik ka-

³⁵⁶ taharrüş: tırmanalanış

³⁵⁷ muzaaf: iki kat

³⁵⁸ haiz: sahip

³⁵⁹ sania: uydurma

³⁶⁰ zeklenmek: alay etmek

³⁶¹ hevenk: kurutulmak üzere bir ipe dizilmiş veya saplarından birbirine bağlanmış meyve demeti

³⁶² ihtizaza getirmek: titretmek

³⁶³ takallüs: kas çekilmesi; kasılma

³⁶⁴ tahaccür etmek: taşlaşmak

faları bugün tahtlarından kovulan hükümdarların akıbetlerine hâlâ gülüyorlar... Senin ara sıra çaktırdığın şimşeğinden ben korkmam. Çünkü yıldırımdan eski zaman cühelası³⁶⁵ korkardı. Yeni zaman adamları berki³⁶⁶ yakalayıp hapsediyorlar. Hatta ondan küçük bir kutu içinde bir parça benim cebimde de var... Nasıl şeysin? Ben de seni görmek isterim..." dedi.

Tayfur, küçük projektörünü bütün esrarın cilvelendiği noktaya çevirdi. Elektrik ışığının aydınlattığı manzaranın dehşeti karşısında ikisinin de gözleri büyüdü. Ağızları açıldı. Boğazları kurudu. Sinirleri boşandı. Alevler, sesler çıkan uhrevi aile maksuresinin arkasından bembeyaz kefenlere bürünmüş, yalnız yüzleri meydanda, bir sıraya üç iskelet, öbür dünyadan bakan siyah çukur gözleri, düşmüş burunları, etsiz, dudaksız sade kuru dişlerden çevrilmiş ağızlarıyla gülüyorlardı...

Tayfur arkadaşının bileğinden tutup tıkana tıkana sıkarak:

— Hayalat³⁶⁷ mı bu? Ne görüyorum? Kefenler içinde dimdik üç ölü... Kıhflarının³⁶⁸ kara deliklerinden müstehzi, tehditkâr bize bakıyorlar...

Ferhat aynı şiddetle refikinin elini sıkarak onun korkusuna iştirakini anlattıktan sonra:

— Senin gördüklerini aynen ben de görüyorum. Hayalat değil... Hakikat değil... Ne olduğunu anlayamadığımız ve hiçbir zaman anlamayacağımız dünya ile ahiret arasında bir garabet... Bu olsa olsa yalnız bir suretle izah olunabilir...

Tayfur, artan raşeleriyle³⁶⁹ hâlâ doktorun bileğini sıkarak:

— Nasıl?

³⁶⁵ cühela: cahiller

³⁶⁶ berk: şimşek

³⁶⁷ hayalat: hayaletler

³⁶⁸ kıhf: kafatası

³⁶⁹ raşe: titreyiş

— İkimiz de cinnetin eşiğinde dimağı bir teşevvüş³⁷⁰ uğramış olabiliriz... Şu gördüğümüz canlı ölümler... Akılları tam kimselere gözükmezler sanırım...

Tayfur, raşelerin diline sirayetiyle kekeleyerek:

“Eğer tecennün³⁷¹ eşiğinde isem ben bu kapıdan içeri girip tam çıldırmak isterim...” dedi. Revolverini üç kefenli iskelete tev-cihle dan dan dan ateş etti...

Cadılar, hayalatlar, silah kurşunları karşısında erirler, dağılırlar, esire karışmışlar. Lakin bunlar ne kaçtı ne dağıldı ne de yerlerinden kıpırdadı. Sırıtkan, anut³⁷², çukur gözlerinin sebatkâr³⁷³ tehdidiyle hâlâ dimdik bakıyorlardı. Kurşunlar adalesiz, kalpsiz, damarsız kuru kemik vücutlarının bir tarafından girip öbür yanından çıktı mı? Yoksa nâkâbil-i nüfûz³⁷⁴ kalın zırhlara çarpar gibi üzerlerinden akıp yerlere mi düştü?.. Bu belli değildi... Yalnız bu gayrifânilere kurşun tesir etmediği ve etmeyeceği anlaşıldı.

Müdâfaa-i nefis yolunda son şiddet, son çare, son silahını kullanıp da tehlike karşısında aczini anlayan bir zavallının ümitsizliği ve “Artık gel öldür, ne yapacaksan yap...” teslimiyetiyle Tayfur titrerken üç kemik vücudun maverai bir ahenkle birleşen ve baykuşları ürpertecek en acı kahkahaları koptu.

Bedbaht delikanlı Ferhat’ın kolları arasına düştü. Kendini kaybetti...

VIII

Ertesi günü Kırk Sekbanlar Mahallesi’ne garip, müheyyiç³⁷⁵, halkın dedikodusuna müsait zeminde bir haber yapıldı. Türlü tefsirlerle ağızdan ağza dolaşılıyor, her işiten bir:

³⁷⁰ teşevvüş: karışıklık

³⁷¹ tecennün: delirme

³⁷² anut: inatçı

³⁷³ sebatkâr: kararlı

³⁷⁴ nâkâbil-i nüfûz: içine (kurşun) geçmeyen

³⁷⁵ müheyyiç: heyecan veren

“Hiiii aman ya Rabbi” ile küçük dilini yutarcasına nefesini içeri çekiyor, söz her dudak arasında ballanarak dal budak salıvere salıvere mahalleden mahalleye, semtten semte yayılıyordu.

Tayfur Bey’le Doktor Ferhat büyü yapmak için gece mezarlıklardan ölü kemiği toplarlar iken çarpılmışlar...

En büyük merak Sadi, Nihat, Feyzi’yi, bu üç delikanlıyı sarmıştı. Çünkü akılları almayan, her türlü muhakemeleri şaşırtan hakikate benzemeyen mamafih gözlerinin önünde cereyan eden o müthiş sinemaya hayretten, korkudan titreyerek seyirci olmuşlardı.

Tayfur kefenli iskeletlerin üzerine revolverini boşaltıp da tıpkı “tır”de yani nişan atmak salonunda daneyi geyiğin alını ortasına isabet ettirince hayvanın acı bir seda koparması gibi o püresrar ölümler de kakhaha salıvermişlerdi. Bu nasıl olmuştu?

Garabet, daha doğrusu şeamet Tayfur’un bayılmasına netice verince Feyzi iki çenesi birbirine çarparak:

— Arkadaşlar ukalalık istemem. Siz alabildiğine itikatsızlık edebilirsiniz. Lakin ben gözlerimin önünde geçen bu mezarlık macerasına inanmaya mecburum... Bu üç iskeletin ağlamalı, kakhahalı davetleri, teşvikleri üzerine bu mezarlığı dolduran bütün ölümlerin üzerimize yürümeyeceklerini ne biliyorsunuz? İlk önce Tayfur bayılır, sonra Ferhat çarpılır. Daha sonra bu temaşanın son saf seyircileri yani biz yengece döneriz. Bir merak saikasıyla³⁷⁶ buraya kadar geldik. Göreceğimizi gördük. Daha ötesini merak etmek cinnettir. Ölümler sırlarını öğrenmeye gelenlerden hoşlanmazlar... Haydi bakalım. Şuradan sıvışalım. İmansız geldik. Allah’a şükür imanlı gidiyoruz...

Sadi — Bu zavallı gençleri bu elim hâl içinde bırakıp gitmek insaniyet midir?

Feyzi — Mezarlığın şeametine, gazabına uğramış kimselerin içine karışıp da aynı uğursuzluğa tutulmak istemem. Onların buraya ne fikir ile mezar karıştırmaya, kemik toplamaya geldiklerini biliyor musunuz?

³⁷⁶ saika: sebep

Sadi cevap vermedi. Nihat da gözü aşağıda sükûtle dinliyordu.

Feyzi devam etti:

— Bu kefenli üç ahiret sekenesinin kemikten yüzlerini gördük... Gülüp ağlamalarını işittik. Bu tezahürlerine mahremiyetimiz bakalım onların hoşlarına gitti mi? Şimdi şuradan usulca sıvışmak isterken bu cüretimizden dolayı bizi çalyaka ederek “Efendiler, ne-reye? Burada temaşa ettiklerinizi başkalarına anlatmaya mı gidiyorsunuz? Hayır, bu olamaz. Sırrımıza erenler burada kalırlar.” demeyecekleri ne malum? İşte görüyoruz ki dünyanın altında da üstünde de ihtilal var... Bu kadar asırlardan beridir sessiz, şikâyetsiz met-fenlerinde çürüyen ölümler galiba kânûn-ı ezeliye itiraz etmek için başkaldırıyorlar. Ahiretin bu beyaz orduları, dünyanın yeşillerinden, kızıklarından çok dehşetli...

İki arkadaş, Feyzi’nin bu saçma sapan görünen fakat hakikatte birçok noktaları mavakaa³⁷⁷ tevafuk eden³⁷⁸ diskurunu³⁷⁹ dinledikleri esnada maksurenin arkasından dikilen iskeletler kaybolmuştu. Doktor Ferhat, kabristanın gece şeametinden bir ayak evvel kurtulmak için bazı uzuvlarını ovarak, bazılarını silkerek refikini ayıltmaya uğraşır ve Tayfur da azıcık kendisine gelip de edilen hitaplara cevap vermeye başlarken tıpkı eski cadılı haile³⁸⁰ sahnelerinde görüldüğü gibi yine aynı noktadan üç nöbet alev taşmış ve kefenli üç kemik kafa Tayfur’un ayılıp gittiğine razı olamayacaklarını anlatır bir ısrar ile yine maksurenin arkasından boylu boyunca gözükerek kahkahaya ve sonra ağlamaya başlayınca Feyzi:

“Tayfur’la Ferhat bu iki maceraperest cüretlerinin cezasını çekiyorlar... Üzerlerine ölümlerin gazaplarını celbettiler... Bu bedahte³⁸¹ karşı ahmakça ısrar edip de aynı hâle uğramak istemem. Onlara muavenette³⁸² bulunmak insaniyetperverliğiyle burada kalıp da me-

³⁷⁷ mavaka: olan, vuku bulan şey

³⁷⁸ tevafuk etmek: uymak

³⁷⁹ diskur: nutuk

³⁸⁰ haile: manzum biçimde yazılmış trajedi

³⁸¹ bedahet: apaçıklık

³⁸² muavenet: yardım

zarlık sekenesiyle kontra³⁸³ gidecek iseniz size Allah’a ısmarladık... Ben selameti hemen buradan ayrılmakta buluyorum...” demişti.

Bu akıl almaz, fennî kafaların ciddiyetlerine sığmaz, nâkâbil-i izâh³⁸⁴ vaka karşısında ne diyeceklerini şaşırان Sadi’yle Nihat da Feyzi’nin mantığını kabulde muztar kalarak³⁸⁵ hemen kabristanı terke mecbur olmuşlardı.

Büyük yola çıkıp da bacaklarının bütün kuvvetlerini pedallara vererek kaçarlarken:

Feyzi — Oh, hele çarpılmadan kabristanın şeametinden kaçıyoruz. Lakin henüz kendi kendimize geçmiş olsun demeye korkuyorum. Çünkü henüz geçirmedi. Arkamızdan kefenli bir sürü iskelet koşuyor sanıyorum... Hadise yerinden uzaklaşıyoruz ama iki tarafımız mezarlık, hâlâ onların malikanesindeyiz... O mübarekler için tayy-ı mekân³⁸⁶ hiçbir şey değildir. İsterlerse şimdi bizi derhâl enselerler...

Sadi — Büyük bir insaniyetsizlikte bulunduk. Ben hâlâ bu itikattayım. İki ırkdaşımızı o kadar elim, mühlik³⁸⁷ bir vaziyette bırakıp kaçmak mertliğe yaraşmaz.

Feyzi — Kalaydın ne yapabilecektin? İşte gördün ya bunlara kurşun kâr etmiyor... Hiç zarar vermeden yağmur tanesi gibi üzerlerinden akıp gidiyor. İnanılmaz bir hadiseye şahit olduk. Fakat biliyorum, sen hâlâ mutekit³⁸⁸ değilsin. Dua bilmezsin. Aşır³⁸⁹ okuyamazsın. Gazaba gelmiş bu ölüleri hangi kuvvetle kaçıracaksın? Bana sorarsan bu kefenlileri haklı buluyorum... Çünkü beylerin ne maksatla kemik karıştırdıklarını biliyor musun?

Nihat — Biz onların bu garip maksatlarını öğrenmek için geldik. Fakat hiçbir şey anlayamadan gidiyoruz...

³⁸³ kontra: karşıt

³⁸⁴ nâkâbil-i izâh: açıklanamaz

³⁸⁵ muztar kalmak: yapmak zorunda bulunmak

³⁸⁶ tayy-ı mekân: mekânı ortadan kaldırmak

³⁸⁷ mühlik: öldürücü

³⁸⁸ mutekit: inanmış

³⁸⁹ aşır: bir dinî tören sırasında veya cemaatle namaz kılınıp dua edildikten sonra okunan Kur’an ayetleri

Üç delikanlı böyle enine boyuna konuşa konuşa fakat hiçbir cihetten meselenin ucunu kulpunu bulamayarak sabaha karşı bitap eve düştüler. Yatak, yorgan aramadan her biri bir tarafa serildi. Vakanın heyecanıyla dimağları uyuşmuş gibiydi. Yorgunluk her şeye galebe etti. Gençlik uykusu gıdasını cebirde müsamaha gösteremedi. Daldılar.

Gözlerini açtıkları vakit odayı güneşin nur ve hararetiyle dolmuş buldular... Şimdi kıpışık bakışlarla birbirinden soruyorlardı:

— O geceki macera ne idi? Rüya mı? Hayal mi? Efsane mi? Birisi bunlara sihir mi yaptı? Esrar mı içirdi? Haşhaş mı yedirdi?

Hiçbir tabire gelmez bir rüya, hiçbir hakikatle tefsir olunmaz bir macera... Fakat yalan değil... Hâlâ, hâlâ derin bir uykudan sonra bu gece vakası bütün intibayıyla, bütün dehşetiyle zihinlerinde yaşıyordu. Şöyle gözlerini yumunca kefenli iskeletleri görüyorlar. Kahkahalarını, giryelerini³⁹⁰ işitiyorlardı.

Sadi — Biz vakanın seyircisi idik. Üzerimize bir şeamet sıçratmadan hele kurtulduk. Fakat asıl macera sahipleri ne hâlde? Öldüler mi? Döndüler mi? Tayfur'un konağına birini yollayıp da hakikati anlasak...

Nihat, ihtiyar uşak İshak Ağa'yı malumat almaya gönderdi.

Feyzi — Sadi sen aklını beğenmiş bir adamsın. Çok şeye de inanmazsın... Söyle bakalım şu gördüğün hâlde ne dersin?

Sadi — Gayritabii bir hâl derim...

Feyzi — Gayritabii ama vaka...

Sadi — İspritzmacıların da gösterdikleri akla, fenne uymaz birçok garaip³⁹¹ var...

Feyzi — Sen bana şunu söyle ki bedaheten gözlerimizin önünde cereyan eden bir vakayı mahzan³⁹² akla, fenne uymadığı için inkâr mı edeceğiz?

³⁹⁰ giryeye: gözyaşı

³⁹¹ garaip: şaşılacak şey

³⁹² mahzan: sır

Sadi — Birader, ölü mezardan kalkıp gülmez, ağlamaz... O gördüklerimiz takır takır üç iskeletti. Bilirsin ki gülmek için kalp lazım, ciğer lazım, gırtlak lazım, hasılı bütün takımıyla bir ağız, bir seda cihazı lazım, daha doğrusu hayat lazım...

Feyzi — Sade kemikten çatılmış bu üç mahluk karşımızda gü-lüp ağlamadılar mı?

Sadi — Evet...

Feyzi — Ya bu üç kurukafanın gösterdikleri mucizeyi katien inkâr edeceksin ya tasdik... “Evet işittim. İskeletler güldüler ama ölü gülmez.” gibi saçma bir lakırdıyı kabul etmem...

Sadi — Dahası var...

Feyzi — Nedir?

Sadi — Gördün ya iskeletlerin бүрүнmüş oldukları kefenler yepyeni ve sakız gibi beyazdı...

Feyzi — Evet...

Sadi — Peki... Bir ölü etleri kâmilten çürüyüp dökölünceye kadar mezarda yatar da kefeni o tefessühattan³⁹³ hiç müteessir olmayarak böyle deliksiz lekesiz bembeyaz nasıl kalır?

Feyzi — Sen muhakemeni hep akla, mantığa, fenne, tabiiyata uydurarak yürütmek istiyorsun... Hiç fevka’t-tabîaya yanaşmıyorsun. Azizim, fevkalade bir şaz³⁹⁴ karşısındayız...

Sadi — Benim fikrimce fevka’t-tabîa olmaz. İnsanlar akıl erdiremedikleri şeylere böyle derler... Onlar, kânûn-i tabîat haricinde vuku buluyor zannettikleri garaibe bu namı verirler. Hâlbuki kânûn-i tabîat haricinde hiçbir şey vuku bulmaz...

Feyzi — Kânûn-i tabîat haricinde hiçbir şey vuku bulmaya-çağına bu kadar katiyetle emin olduktan sonra o, üç kurukafanın önünden titreyerek bizimle beraber nah kuyruk neye kaçtın? Mademki tabiaten ölünün diriye tecavüzü imkânsız imiş, niçin yanlarına giderek bunun kâzip³⁹⁵ bir rüyetten³⁹⁶ başka bir şey olmadığını ispata himmet etmedin?

³⁹³ tefessühat: çürüyüp kokuşmalar

³⁹⁴ şaz: müstesna

³⁹⁵ kâzip: aldatıcı

³⁹⁶ rüyet: görünüm

Sadi — Ölünün mezardan çıkması, dile gelmesi, tamamıyla tabiat kanunlarına muhaliftir. Fakat mademki bu gayrimümkün karşımızda bir şekl-i imkâna girdi, mutlak bunda bir şeytanet var... Onlar bize tehditkâr gözüktüler. Böyle şeytani bir meçhuliyetin üzerine gitmekte büyük bir tehlike olabilir. Maahaza fikrime uyarak bana cesaret veren birkaç kişi daha olaydı belki üzerlerine yürümekten de çekinmezdim...

İshak Ağa, Tayfur'un konağından şu haberi getirdi:

— Beyler, gece yarısı bisikletlerle gitmişler. Ortalık ağarırken bir kira arabasıyla avdet etmişler. Fakat aman ya Rabbi ne hâlde, birinin bacağı kırılmış, ötekinin kolu... Konağa doktorlar, çıkıkcılar girip çıkıyorlar. Birçok zevat istifsara³⁹⁷ geliyorlar... Beyler büyük bir şeamete uğramışlar... Fakat keyfiyetin içyüzü her ne kadar gizli tutuluyorsa da ihtiyar müezzin hakikati ezan gibi mahallelinin kulağına okumuş... Abdestsiz eller ile mezarda kemikleri karıştırılan bütün ehl-i kubûr³⁹⁸ bu tecavüzden sıyanetlerini³⁹⁹ istirhamen⁴⁰⁰ Bukağılı Dede hazretlerine müracaat etmişler... Hazret de âlem-i manâda müezzine görünerek sandukaya merbut⁴⁰¹ bukağıyı çözmesini emretmiş. Müezzin Baba aldığı emri derhâl ifadan sonra mescitte alenen “Dedenin zincirini çözdüm. Bu gece vuku bulacak hâlde intizar ediniz... Tayfur’la doktor, konağa sağ dönmeyeceklerdir...” demiş. Bu ihbarından sonra iki gencin konağa kırık dökük lakin berhayat⁴⁰² avdet ettiklerini⁴⁰³ öğrenince müezzin Bukağılı’nın sabr-ı veliyyânesine şaşmış. Bu geceki felaketin ilk ihbâr-ı manevî olduğunu ve bu kâfirane cüretin tekerrürü hâlinde cezanın son şiddete varacağını anlatmış... Hep bu lakırdılara seksen mübalağa, türlü garibeler karışarak vaka ortada çalkanıyormuş...

³⁹⁷ istifsar: bir şeyin açıklanmasını, aydınlığa kavuşmasını isteme

³⁹⁸ ehl-i kubûr: kabirlerin sahipleri

³⁹⁹ sıyanet: koruma

⁴⁰⁰ istirhamen: rica ederek

⁴⁰¹ merbut: bağlanmış

⁴⁰² berhayat: canlı

⁴⁰³ avdet etmek: geri dönmek

Sadi — Bakınız üç iskeletten sonra meseleye bir de veli girdi. Rüya müezzine görünmüş. “Bukağımı çöz” demiş. Müezzin Baba her şekilde rüya görebilir. Fakat dikkat etmişsinizdir ya dede hazretlerinin bukağısı sandukanın parmaklığına bağlanmıştır. Hazretin lahitteki kadem-i mübâreği⁴⁰⁴ serbesttir. Manevi tayeranlarına⁴⁰⁵ bu zincir parçası mâni olamaz... Demir halkalar ile bir veli-yullahın değil, herhangi bir ölünün ruhu hapsedilemez. Bu hakikat pek bâhir⁴⁰⁶ iken kürek mahkûmu gibi dedenin sandukasını zincire vurmaktan bâtni⁴⁰⁷, zahiri⁴⁰⁸ ne mana çıkarılır? O, veli ki inde’l-iktizâ⁴⁰⁹ uhrevi mahfazasını terk etmek istediği vakit, müezzin gibi bir dirinin muavenetine muhtaç kalıyor. Bu aciz, onun şân-ı velâyetine nasıl yaraştırılır? Müezzin Efendi’den sormalı, dedeyi tekrar zincire vurdu mu? Yoksa salma mı bıraktı? Bu mühim hususu anlamak çarpılmaya müstahak mahalle günahkârlarının melametleri namına elzemdir.

Münakaşa böyle uzamakta iken Nihat Bey, *carte de visite*’inin üzerine şu satırları yazdı:

“Dün geceki püresrar maceranızın garip bir suretle temaşageri⁴¹⁰ olduk. Meraktan ölüyoruz. Ziyaretimizin kabulüne imkân varsa tasaddi⁴¹¹ hazırız.”

Hane sahibi bu satırları iki refikine göstererek:

— Ne dersiniz? Bu kartı Tayfur’a göndereceğim... Kabul edilir isek belki merakımızın halline medar olacak bazı şeyler öğrenmiş oluruz.

Nihat’ın bu fikri tasvip olundu⁴¹². Kart gönderildi.

⁴⁰⁴ kadem-i mübârek: kutsal ayak

⁴⁰⁵ tayeran: uçuş

⁴⁰⁶ bâhir: apaçık

⁴⁰⁷ bâtni: iç âlemle ilgili

⁴⁰⁸ zahiri: görünüşte

⁴⁰⁹ inde’l-iktizâ: gereklikçe

⁴¹⁰ temaşager: seyirci

⁴¹¹ tasaddi: teşebbüs etme

⁴¹² tasvip olunmak: uygun bulunmak

IX

Az vakit sonra “Buyursunlar.” cevabı geldi. Üç arkadaş kadim usûl-i mimârîmizin son numunelerinden bu hangâhkârî⁴¹³ meskenin yağhane direkleri üzerine tutturulmuş geniş avlusuna girdiler. Genç bir uşağın delaletiyle uzun merdivenlerden çıktılar... Geniş sofalardan geçtiler. Konağın birçok aksamı tekrar şık camekânlarla bölünmüş, fazla pencereler kapatılmış, tavanlar değiştirilmiş, boyalar, ıstampalar⁴¹⁴, kâğıtlarla duvarlar tazelenmiş... Her taraf genç esvabı giymiş kocakarı gibi yeni usulde mefruş⁴¹⁵...

Misafirler hastaların yattığı mabeyin odasına alındı. Tayfur’la Ferhat karşı karşıya iki ceviz karyolaya uzanmışlardı. Vücutlarında çarpılma, yüzlerinde büyük bir ızdırap eseri yoktu. Fakat henüz betleri benizleri yerine gelmemiş ve gözlerinden derin bir hayretle karışık korku durgunluğu hâlâ zail olmamıştı⁴¹⁶. Elan⁴¹⁷ dimağları geniş odanın loş havasında sırtan üç iskeletle meşgul gibiydi...

Ferhat’ın sargılı kolu görünüyor, Tayfur’un kazazede bacağı yorgan altında duruyor, fazla olarak alnı da gazlarla sarılı bulunuyordu.

Misafirler hastaların yüzlerini görmeye müsait üç koltukluya yerleştikten sonra Nihat geniş bir memnuniyet tebessümüyle:

— Sizi çok iyi gördüm. Felaket mi diyeyim, şeamet mi? Uğradığınız garip macera hakkında o kadar mübalağa ettiler ki sizi lakırdı edemeyecek bir hâlde bulacağımızı zannettik...

Tayfur yorgun ezik bir tebessümle mukabele ederek:

— Bilirsiniz mahallelinin eskiden beri aleyhimize bir bedhahlığı vardır. Tamamen çarpılmadığımıza çok kişi meysus... Eyüp ölüleri bizi işte bu kadar çarpabildiler. Bilmem hiddetlerini yene-meyerek bu gece oradan buraya gelmeye üşenmeyip de infiallerini itmam ederlerse o da talihimize...

⁴¹³ hangâhkârî: bir tarikatın merkez durumundaki tekkesine benzeyen yapı

⁴¹⁴ ıstampa: mürekkeple veya kuru olarak bir şeyin üzerine basılan damga

⁴¹⁵ mefruş: döşeli

⁴¹⁶ zail olmak: ortadan kalkmak

⁴¹⁷ elan: hâlâ

Sadi — Beyefendi, mahalle mutaassıplarını o kadar kızdırıyorsunuz ki delisinden velisine kadar hepsi fena hâlde aleyhinizde... Ve en son aleyhtarınız büyük maneviyetten haberiniz var mı?

Tayfur — Duyduk... Duyduk... Aleyhimize tahriken dedenin bukağısını çözmüşler...

Doktor Ferhat yüzünü buruştura buruştura bağlı kolunu aşağı yukarı oynatarak:

— Emekleri pek de boşa gitmedi... Mezarlıklara çok seferlerimiz var. Dün geceye gelinceye kadar iskeletlerin tehdidi şeametine uğramamıştık...

Feyzi — Bu mucize karşısında henüz hiçbiriniz ıslâh-ı nefis etmemişsiniz... Fennî, manevi mahiyetini izah edemediğiniz bir hadiseden hususuz hafif bir eda ile bahsediyorsunuz.

Ve sonra delikanlı kaç zamandır düşükleri merakı, başladıkları takibi ve nihayet dün gece şahidi oldukları fevka't-tabîa tezahürü, korkularını, firarlarını, hep tafsilatıyla anlattı... Ve sonra sordu:

— Bütün mezarlık sekenesini aleyhinizde ihtilale davet eden iskeletlerin yaman tehditlerinden nasıl kurtuldunuz?

Doktor Ferhat geçirdikleri vartanın dehşetini imaien dudaklarını ısırp başını sallayarak:

— Karşımızda cümbüşlenen manzara bir sinema şeridinden aksetmiyordu. Çünkü böyle sedalı bir makine henüz icat olunamadı. Hayalat değildi. Hakikat hiç değildi. Çünkü her ikisini de olabilmek için lazım gelen zıt şeraitten birer kısım vardı. Fakat insan kendini bir tehlike önünde görünce onun vehmî bir şey olduğunu biraz anlasa bile yine korkuya galebe edemiyor. İşte Tayfur'un bayılması bu kabîldendi. Ben de ne düşüneceğimi şaşırmışım. Heyecandan gittikçe hissiyatım bulanıyor, dimağıma bir duman çöküyordu. Ben de kendimden geçersem bizi kim ayıltacaktı? Karşımızda oynayan hakiki hayal, mahiyeten menfiydi. Lakin tehlike müspetti. Biz onlara kurşun attık, tesir ettiremedik. Fakat bu üç kefenli bizi kahkahalarıyla öldürebilirdi.

Feyzi — Evet... Evet... Sizin elinizde bir çâre-i müdâfaanız vardı. Revolverleriniz... Silah ateşinin para etmediğini görünce hayal hakikat her ne ise hasımlarınıza karşı hayatınızı koruyamayacak bir aciz içinde kaldınız... Korkunuz arttı.

Doktor Ferhat Bey, yatağının yanındaki tütün iskemlesinden bir tutam cigara aldı, misafirlerine birer tane fırlattıktan sonra bir de kendi yakarak:

— Onların kurşundan müteessir olmadıklarını görünce bilakis korkum hafıfledi.

Bu sözden hiçbir şey anlamayan misafirler birbirine bakışınca Ferhat:

— Yüzlerinizde taaccüp⁴¹⁸ emareleri görüyorum. Çünkü sözümü garip buldunuz. Kurşundan yaralanıp ölmek için canlı olmak şarttır. Bu iskeletler ruhla müteharrik⁴¹⁹ değiller. Kurşun beden kefenlerinin bir tarafından girer öbür yanından çıkar. Bazı kemikleri zedelese bile bunlarda esasi uzuvlardan birinin sektedar⁴²⁰ olması veya büyük bir damarın açılmasıyla bizim bildiğimiz suretteki fizyolojik mevtin husulü mümkün değildir...

Nihat müteaccip⁴²¹ gözleriyle Ferhat'ı süzerek:

— Demek bu iskeletlerin canlı olmalarını kabul etmiyorsunuz?

Ferhat — İskelet nasıl canlı olur a beyim? Şu sandalyenin, masanın, etajerin dirilmeleri ihtimali varsa iskelet de canlanabilir. İskelet yalnız beden-i insâniyyenin kupkuru bir kafesidir. Geçmiş bir hizmetinden başka hayatla münasebeti yoktur.

Nihat — O hâlde bu gördüklerimiz nasıl hareket ediyorlar? Nasıl gülüp ağlıyorlardı?

Ferhat — Meselenin muğlaklığı, muammanın canı işte burada...

⁴¹⁸ taaccüp: şaşırma

⁴¹⁹ müteharrik: hareket eden

⁴²⁰ sektedar: zarara uğramış

⁴²¹ müteaccip: şaşakalan

Feyzi — Yine ulu orta itikatsızlık ediyorsunuz... Siz hep maddiyat üzerine konuşuyorsunuz. Manevi bir kuvvetin, görünmez bir ruhun, bir iskelete hululen⁴²² cilveleneceğine niçin ihtimal vermiyorsunuz?

Ferhat — Görünmez bir ruhun bir cismi tahriki yalnız masa başına toplanmış ispritzmacıların taht-ı tasdiklerinde kalan bir keyfiyettir. Yoksa bir ruh veya herhangi bir kuvvet gelsin, mezar-dan kemikleri toplasın, birbirine raptetsin. Sonra bu kefenli çatı-yı insanları tehdiden ağılsın, güldürsün. Bunu ne maddiyet kabul eder ne maneviyet ne akıl ne fen...

Feyzi — Böyle akla fenne uymayan kuvvetlerin meçhuliyeti önünde hüküm vermek tehlikelidir. Bir şey ki akıl ile kâbil-i muvâzene ve muhâkeme⁴²³ değildir. Birçok hususlarda yanılan, kısa kalan müdrikemizin⁴²⁴ delaletini hakikat sanmamalıyız...

Ferhat — Aklımız ile muhakeme etmez isek ne ile düşüneceğiz beyefendi? Ben hüküm vermiyorum. Böyle bir şeyi aklımın kabul etmediğini söylüyorum...

Feyzi — O hâlde aksini ispat etmelisiniz...

Doktor Ferhat derin bir işmizaz⁴²⁵ ve kuvvetli bir sesle:

— Edeceğim...

— Oh, dinliyoruz. Hepimizi minnettar bırakırsınız...

— Fakat bugün değil. Şu saatte olamaz... Şu kolumuzun, bacağımızın incikliği geçsin. Vaka mahalline bir daha gideceğiz. O iskeletleri göreyim, karşımızda bir daha dirilsinler...

— Çarpılmaktan korkmuyor musunuz? Bu defa böyle hafif inciklerle kazayı atlattınız, belki ikincide büyük bir felakete uğrarsınız...

— Bizi onlar çarpmadı. Kemik parçaları insan çarpamaz... Biz kendi ahmakça telaşımızdan ayıldık bayıldık, yerlere kapandık.

⁴²² hululen: girerek

⁴²³ kâbil-i muvâzene ve muhâkeme: ölçüp biçmeye, düşünmeye uygun

⁴²⁴ müdrike: düşünme, anlama yeteneği

⁴²⁵ işmizaz: yüzünü buruşturma

Mezar taşlarına çarptık. Kaçarken bisikletten kaldırımlara yuvarlandık... Öyle fevka't-tabîa bir manzara ile karşılaşınca aklımızı, itidalimizi⁴²⁶ kaybettik.

— Siz kaçarken onlar arkanızdan koştular mı?

— Hayır... Nereden göründülerse hep o noktada kaldılar. Onların ancak mezar setinin arkasından sırtabilen birer kukla olduklarını işte bundan anlıyorum. Fakat hareket ipleri kimin, kimlerin elindedir? İşte bu hakikati keşfetmek için her şeyi göze aldıracağım...

Tayfur — Ölü, diri her kim iseler bizi korkutanlardan intikam alacağız. Böyle asılsız garaipen ürkerek kaçtığımıza nedametle şaşıyorum. Biz efkâr-ı bâtilanın düşmanıyız. Çocukların, budalaların titrestikleri şeylerden biz de heyecanlara uğrayalım, vallahi düşün-dükçe kendi kendimden arlanıyorum... Cadı, hortlak, karakoncolos⁴²⁷, çarşamba karısı ve daha böyle miniminilerden ak saçlılarına kadar cühelayı titreten türlü türlü isimler var. Bu hayalatı bugünkü fennin kuvvetli nurları dağıtamadı. Hele vilayetlerde, kasabalarda, köylerde mezarlık üzerine uydurulmuş ispatlı şahitli ne menkıbeler söyleniyor. Rumeli'nden Romanya'ya, Macaristan'a, Lehistan'a, Rusya'ya, Almanya'nın cihet-i şarkiyyesine doğru uzanmış ve asırlardan beri zihinleri altüst eden âlimleri, cahilleri uğraştıran ne vüsukla⁴²⁸ vücuduna ve ne de ademine karar verilemeyen bir “vampir” meselesi vardır. Vampiri görenler, ona ısırılanlar dopdolu... Hiçbir kasabalı göremezsiniz ki ecdadından biri böyle bir kazaya uğramamış olsun. Vampirler gece mezarlarından çıkarlar, yakalayabildikleri dirilerin boyunlarından ve karınlarından kanlarını emerlermiş... Birkaç asır evvel Fransız papazları vampir vakalarına dair Sorbonne'un tasdiki altında eserler neşretmişler. Bu sahifelerde en itikatsızların tüylerini ürpertecek neler de neler de... Hayat faturasından ilmî, hayati mevkii olmayan bu mahlukat kan emdikten sonra mezarlarına döner yatarlarmış. Asıl garabet bu emme, emilme keyfiyetinin fizyolojik tesirindedir. Kan emen bu ölümler mezarlarında se-

⁴²⁶ itidal: soğukkanlılık

⁴²⁷ karakoncolos: çocukları korkutmak için kendisinden söz edilen, gerçek dışı bir yaratık, umacı, hayalet

⁴²⁸ vüsuk: inanma

mirirler, yağlanırlar, kuvvetlenirlermiş, emilen diriler günden güne sararıp solarak nihayet kabristana giderlermiş. Dirilerin kanına susamış bu müthiş düşmana karşı kasaba ahalisi ilân-ı harb ile gece mezarlıkları beklerler, vampiri yakalayınca sadrını açıp yüreğini kopardıktan sonra laşesini⁴²⁹ büyük ihtimamlarla yakarlarmış. Çünkü iyi yanmazsa ceset yine dirilirmiş... Velveleleriyle asırları dolduran bu rivayetler hep yalan mı? Mezarlıklardan tutulup yürekleri sökülerek yakılanlar acaba hangi mahluklardır? Herkesin ismini işitip cismini göremediği bu garibelerden niçin müzelerde birer numune yok... Hortlak, vampir ne şekildedir? Üç ağızlı, çifte burunlu, yüz dişli, kanatlı mıdır? Kaç ayak üzerine yürür? Canlı mahlukat envaından hangisine mensuptur? Bir ölü hortladıktan sonra kozaya giren tırtıllar gibi mezarında nasıl şeklini değiştirir? Erkeği dişisi olur mu? Çiftleşirler mi? Tutulup yakılmazsa ilanihaye yaşar mı? Karıncaya, örümceğe, en ufak haşerata dair ciltler dolduran natüralistler, vakit vakit mezarlıkları, kasabaları altüst eden bu müthiş canavardan niçin birkaç satırcıkla bile bahis açmıyorlar? Müspet ulum ve fününun bu sükûta karşı gelme, her gün yeni yeni tefsirlerle yürüyor. Taze taze vakalarla yüreklerimiz titretiliyor. Bu garip itikat yalnız şarkta değil, dünyanın her tarafına münteşirdir⁴³⁰. Avrupa lisanlarında *revenant*⁴³¹ ve *fantome*⁴³² ve *esprit*⁴³³ ve *spectre*⁴³⁴ ve daha böyle bir sürü kelime vardır ki, meri⁴³⁵ fakat nâkâbil-i lems⁴³⁶ garibeleri ifade ederler. Fennin tetkik cımbızıyla tutulamayan bu mevhumata dair ciltler ciltler doldurulmuş ve belki bugün bahis, münevver kimseler arasında eskisinden pek fazla hararetli bir münakaşa derecesine girmiştir. Bugünkü ispritizmacılar bu hayalatın fotoğraflarını almak derecesinde iddialarında terakki gösterdiler. Karanlıklara nüfuza uğraşan fennin yeni meşalelerine karşı

⁴²⁹ laşe: leş

⁴³⁰ münteşir: yayılmış

⁴³¹ revenant: hortlak; mezar kaçkını

⁴³² fantome: hayalet

⁴³³ esprit: ruh, cin, peri

⁴³⁴ spectre: hayalet

⁴³⁵ meri: gözle görülebilen

⁴³⁶ nâkâbil-i lems: dokunarak hissedilmesi mümkün olmayan

bu muzlim şeyler bütün inatlarıyla belki daha asırlarca ve belki de ebediyen sebat göstereceklerdir. Çünkü medeni, vahşi bütün memleketlerin viraneleri, harabeleri, kaleleri, surları, hanları, hamamları, şatoları, ormanları, dereleri, dağları, vadileri, mezarlıkları, hayat kanunları haricinde yaşayan bu mahlukatla doludur. Ve bunları bu kökleştikleri yerlerden silip süpürmek hiçbir fennin, hiçbir dehanın haddi değildir. Küçüklüğünüzden beri dedenizden, büyükananızdan, teyzenizden, halanızdan, amcanızdan az mı cadı, peri hikâyesi dinlediniz? En şâyân-ı itimâd⁴³⁷, en ciddi, ağırbaşlı, en muhterem kimseler bunlarla kaç defa karşı karşıya geldiklerini veyahut esrarengiz bir surette cilvelerine uğradıklarını size anlatmadılar mı? Bunların hayırlarını görenler az, şerlerine uğrayanlar çoktur. Bu mahlukatla geçinmesi zordur. Çünkü çabuk incinirler. Fakat neden bilmem yine insanların bulundukları yerlere sokulurlar. Bazı medeni milletler gibi beğendikleri meskenleri parasız işgal ederler. Artık o hanenin cephesine “tekin değildir” levhası asılır. Gidip de onlarla birlikte oturmak gayrı kimin haddine... Geceleri evde gürültüler, patırtılar olur. Boş odalarda koşuşurlar. Taşlıkta, mutfakta, kuyu başında tıkr tıkr nalınlarla gezinirler... Pat küt, gacır gucur kapıları açarlar kaparlar... Bazı eşyayı karmakarışık dağıtırlar. Kendilerine mahsus işaretlerle hane sahibinden kurban, şerbet isterler... Bazı sefilleri mezbeleden hoşlanırlar. Geceleri oralara süprüntü dökmek maazallah çok tehlikelidir. Bazıları temiz ve titiz mizaçlıdır. Makarları⁴³⁸ silinip süpürülmezse hürmetsizleri, tembelleri tecrimen⁴³⁹ çarparlar, çengele çevirirler. Daha muzırları, daha sokulganları vardır. Bunlar hanenin bir köşesinde ikametle iktifa etmezler⁴⁴⁰. Ağrı, sızı türlü dert hâlinde ihtiyaçların vücutlarına yerleşirler, aşk, sevdâ ateşi savletiyle⁴⁴¹ gençlerin damarlarına, delilerin dimağlarına dolarlar... Bunlar için sükna⁴⁴² kanunu, adliye, icra daireleri para

⁴³⁷ şâyân-ı itimâd: güvenmeye layık

⁴³⁸ makar: oturlan yer, mesken

⁴³⁹ tecrimen: cezalandırarak

⁴⁴⁰ iktifa etmek: yetinmek

⁴⁴¹ savlet: saldırı

⁴⁴² sükna: ikamet etme

etmez. Cin ilminde mütehasşıs ehl-i huddâma⁴⁴³ müracaat edilir. Bu musallatların Müslüman'ı, gâvuru, Yahudi'si, Çingene'si vardır. Mensûbiyet-i dîniyye ve cinsiyyelerine göre hoca, papaz, haham, falcı, sihirbaz, Kıptiler çağrılır. Müslimleri hep Arapçaya vâkıf olmalı ki işgal ettikleri vücutlardan daima o lisanla ihraçlarına uğraşılır. Pabucu, destarı⁴⁴⁴ büyük, cüppeli, sürmeli püfçüler gelir. Her cümlesi “ihraç” ile başlayan uzun bir dua okur. Hoca bu cin mikroplarının hastadan bilintikal⁴⁴⁵ kendi vücuduna üşüşmelerinden korktuğu için titrer, celallenir, haykırır, bu tehlikeli nefes için ücreti fazla ister. Ve görüşmek üzere onları ayrıca kendi meskenine davet eder... Fikirlerini anlar... Kaç yüz kuruşa terk-i süknâ⁴⁴⁶ edebileceklerini sorar... Bu hastalıklardaki en fena ihtilat⁴⁴⁷ gavur perisinin Müslüman vücuduna hululüdür. Maazallah böyle bir afet vukuunda hocanın öd ağacıyla, papazın günlük tütsüsü birbirine karışır... Bu iki duman arasında hasta sararır, solar sıfırı tüketir... Ehl-i havâssın⁴⁴⁸ tehditkâr rivayetlerine bakılırsa cami, türbe, kilise, havra, tavan arasından bodruma kadar meskenlerimiz, vücutlarımız bunların hulûllerinden masun⁴⁴⁹ değildir. Gece üzerlerine uğrama için destursuz adım atmamalı. Daima dört yana okuyup üfle-yip gezmeli, pencereden dışarıya bakmamalı, bir şey fırlatmamalı ve her kımıldanışta bu gözlere görünmezlerin şerlerinden titremeli... Mademki mesele bu kadar nazik ve tehlikelidir, acaba niçin huddam vasıtasıyla bir yolu bulunup da bu hırçın mahlukatla bir muahede⁴⁵⁰ akdolunmuyor? Dünya yüzündeki hudutlarımız ayrıl-mıyor? Nereleri onların, nereleri bizim anlaşıl-sın... Bu çarpanlar bizim bu konakta da kaynayıp taşıyormuş... Görenler çok. Burada doğdum, büyüdüm. Fakat henüz rüyet-i cemâllerıyla müşerref olamadım. Evin içinde kimin kalçasına sızı girse, kimin bir tarafı

⁴⁴³ ehl-i huddâm: emirlerinde cinleri olan kimseler

⁴⁴⁴ destar: sarık

⁴⁴⁵ bilintikal: bir yerden bir yere naklederek

⁴⁴⁶ terk-i süknâ: meskeni terk etme

⁴⁴⁷ ihtilat: başka hastalıklarla karışma

⁴⁴⁸ ehl-i havâss: okumuş seçkin sınıf

⁴⁴⁹ masun: korunmuş

⁴⁵⁰ muahede: antlaşma

seyirse, kim bir uğursuzluğa uğrasa onlardan, hep onlardan bilinir. Geçenlerde ansızın bir kedimiz öldü. Hayvanın mevdi onların üzerlerine siymiş⁴⁵¹ olmasına hamlolundu. Ben bir hayır veya şerlerine uğramak için dolaşırım. Ve ne kadar cin, peri nizamnamesine muhalif hareketler varsa on kat sunturlusuna giderim. Bilmem neden bana aldırıyorlar. Kocakarılar âhir-i kâr⁴⁵² onların bir fenalığını çekeceğimi söylüyorlar.

X

Doktor Ferhat Tayfur'un bu uzun diskurunu cigara dumanlarına boğarak dinledikten sonra:

— Her şey itikada bağlıdır. Kendini hasta zanneden hastalanır. Vehim, fena şeyler doğurur... Halkın hakikatle arası iyi değildir. Daima gıdasını hurafelerde arar. Fen, ilim düsturlarından lezzet almamış, harsi⁴⁵³ terbiye görmemiş, tecrübi muhakemeye alışmamış dimağlar için cinleri, perileri, ruhları, cadıları kaldırsak pek yavanlaşan hayatın şiiriyeti kalmaz. Mesela dünyadan sonra bir ahiret olması, cehennem korkusuyla beraber yine mutekitler⁴⁵⁴ için ne büyük bir tesellidir. Halk yalın kat hayattan hoşlanmaz. Daima ölümün, karanlığın ötesinde bir şeyler olmalı. Üzerinde yaşadığımız bu hayat sahnesinin etrafı da esrarla sarılmış bulunmalı. Her şeyi bize ayan eden gündüz vuzuhu makbul değildir. Gördüğümüz bu âlemin içinde görmediğimiz bir diğeri bulunduğu vehmiyle oyalanmalıyız... Ruhla vücut gibi her şeyi muzaaf olmalı... Gayrimaddiyette hiçbir vücut tasavvur olunamadığı için evvelden ruhları cismani farz ederlermiş. Voltaire⁴⁵⁵ nükteli bir tenkitle der ki: "Gayetle müphem bu mefruz⁴⁵⁶ cismaniyete bir derece tayini kabil olamamasına mebnî ruhlar git gide her nevi maddiyetten büsbütün tecrit edildi... Fakat

⁴⁵¹ siymek: işemek

⁴⁵² âhir-i kâr: işin sonunda

⁴⁵³ harsi: kültürel

⁴⁵⁴ mutekit: imanlı

⁴⁵⁵ Voltaire: Fransız Devrimi ve aydınlanma hareketine büyük katkısı olan Fransız yazar ve filozof (1694-1778)

⁴⁵⁶ mefruz: var sayılan

sahhü'l-bâkî⁴⁵⁷ ne kaldığı da malum değildir.” Voltaire’in dediği gayricismani ruh bugün ispritizmacıların ellerinde yine cisimleniyor. Magnezyum ışığı ianesiyle⁴⁵⁸ objektife giriyor, plağa aksediyor. Sonra camın üzerinde biraz ölüye biraz diriye benzer, şiş suratlı, pat burunlu, iri baygın gözlü, azâ-yı vechiyyesinin hudutları müphem, namuayyen yamrı yumru bir şey lakin her hâlde bir cisim görüyoruz. Bu hangi mezardan kalkıp lütfen adesenin⁴⁵⁹ önüne kadar geliyor? Ruhun çürüyen kalbi vuku bulan davete icabet için derhâl nasıl tecessüt ediyor⁴⁶⁰? Hep bunlar bu işi sanat edinenlerin hokkabazlıklarıyla oluyor. Ölmek, her gün yüzlerce vukuunu gördüğümüz bir emr-i tabii... Fakat dirilip mezardan çıkmak, yine insanlar arasına karışarak türlü vasıtalarla onlarla görüşmek çok merak edilecek bir hadise... İşte ruhiyun namını alanlardan birtakım şarlatanlar insanların bu meraklarından şâyân-ı hayret bir iş çıkarmanın yolunu buluyorlar... Eğer ispritizmacıların ölüleri diriliyorlarsa cadıların metfenlerinden kalkmalarına niçin o kadar şiddetle itiraz ediyoruz? İkisi de aynı hadise değil mi? Biz inanırsak onlar cüretlerinde o kadar ilerleyeceklerdir ki bir gece gazinoda otururken bir medyum gelip de “Köşe başındaki mezarlıkta merhum pederinizin ruhu görüşmek için sizi bekliyor.” dediği vakit bu davete hiç şaşmayacağız... Eğer dünya ile ahiretin arası bir mezar umkundan⁴⁶¹ ibaretse bu hiçbir şey değil... Biz cahil, saf insanlar daima olmayacak şeylerin olmasını isteriz. Tabiatın ezeli, ebedî kanunları dâhilindeki akıl ve muhakemeyi durduran hadiselerle şaşmayı bilmeyiz. Fezanın vüsatı, bihadd ü hesâb ecreamın⁴⁶² hareketleri, güneşlerden gelen ziyaretlerin hayat-bahş tesirleri, her muhite göre taazzuv eden⁴⁶³ hayatın tadada⁴⁶⁴ gelmez eşkâlde tenevvüü⁴⁶⁵... Bunlardaki azameti,

⁴⁵⁷ sahhü'l-bâkî: resmî bir evrakın kontrol edildiğini bildiren imza

⁴⁵⁸ iane: yardım

⁴⁵⁹ adese: mercek

⁴⁶⁰ tecessüt: ceset şekline girmek

⁴⁶¹ umk: derinlik

⁴⁶² ecream: yıldızlar

⁴⁶³ taazzuv etmek: gelişmek

⁴⁶⁴ tadat: sayım

⁴⁶⁵ tenevvü: çeşitlilik

kudreti, intizamı, hendeseyi görmezler. Şaşmak için isterler ki hep bu kanunlar tabii cereyanlarının hilafına hareket etsinler. İsterler ki bir ölü kellesini koltuğunun altına alarak gezinsin. İsterler ki ay bir balon gibi arzın sathına inerek tekrar yükselsin... İsterler ki bir deve insan doğursun. İsterler ki bir kadın bir kaplumbağa dünyaya getirsin. Su boğmasın. Ateş yakmasın. Denizin üstünde karada yürünür gibi ayaklarımızla tıpış tıpış gezilsin... Çaresiz bir hasta bir nefeste ayağa kalksın...

Bütün bu sözleri o ana kadar derin bir sükûtle dinleyen Sadi gözlerinin zeki bakışıyla doktora dönerek:

— Beyefendi bütün bu teşrihatınızdan⁴⁶⁶ memnun ve müstefit olduk⁴⁶⁷. Fakat asıl merak ettiğimiz noktanın lütfen izahını rica ederiz...

Tayfur istifhamlı⁴⁶⁸ bir duruşla söze karışarak:

— Merak buyurduğunuz nokta nedir?

— Eğer bu hususun sizce mahremiyeti muktezi⁴⁶⁹ ise cesaretimi affedersiniz.

— İnayet buyurunuz... Anlayayım.

— Gece yarıları bu kadar külfet ve zahmetlere girerek sur hari-ci mezarlarında kemik karıştırmaktan maksad-ı âlîiniz?

Tayfur, doktorun yüzüne baktı. Bu سوالin cevabını dosdoğru vermekte bir mahzur olup olmadığını birer ince tebessümle birbirinden sordular. Nihayet hane sahibi:

— Efendim, bu meseleye hariçten bakılırsa pek merak verici bir şekilde görünür. Hâlbuki bu, haddizatında ne büyük bir sırdır ne de o kadar meraka değer bir şey...

— Eğer ifşasında bir beis yoksa hakikatin izahıyla bizi... Nasıl söyleyeyim, bir büyük meraktan değil, âdeta azim bir elemenden kurtarmış olacaksınız...

⁴⁶⁶ teşrihat: açıklamak

⁴⁶⁷ müstefit olmak: faydalanmak

⁴⁶⁸ istifhamlı: sorar gibi

⁴⁶⁹ muktezi: gerekli

Tayfur küçük bir tebessümle:

— Efendim, ben evimde ve hâricte her ne yapsam bu mahalleliye merak olur ve her hareketim takbih edilir⁴⁷⁰... Bazı kimselerin âleme uymayan birtakım merakları hatta delilikleri olabilir. Bunları ayıplamak pek ayıp şeydir.

Sadi — Şüphesiz...

Tayfur — Mezarları karıştırmaktaki maksadımı garip bulmanız şartıyla size ifşa edebilirim...

— O ciheti endişe etmeyiniz. Sizinkileri gölgede bırakacak bende de pek tuhaf meraklar vardır... Mizacen birbirimizden pek uzak değiliz sanırım, beyefendi...

Tayfur, incinmiş bacağı yorganın altından yüz buruşukluğuyla birkaç defa kımıldattıktan sonra ağır ağır başladı:

— Avrupa'ya seyahatim esnasında Paris'te bir salon gördüm. Malum ya, bir salon tefrişi yalnız para ile olmaz. Bunun için evvela hüsn-i tabiat, sonra çok vukuf, malumat, tecrübe, ihtisas ister... Bu âdeta mühim bir fendir. Fiyatça kıymeti her ne kadar büyük olursa olsun elinize geçen her eşya tefrişata⁴⁷¹ karıştırılmaz. Vukufsuzca intihap olunmuş bir şey zevkinizdeki noksanı, acemiliği derhâl gösterir... Meşhur Fransız edibi Theophile Gautier⁴⁷² İstanbul'a seyahatinde Abdülmecid'in sarayını gezdiği vakit odaların birinde, anahtarla kurulunca küçük bir denizde gemiler hareket eden bir oyuncak saat görmüş... Yaman bir tenkit ile diyor ki: "O saat böyle mükellef bir saraya değil belki sanatında zenginleşmiş bir bakkalın evine yaraşır..." İşte bu kabilden eşyanın zevkî, tarihî, sanati ahenğini bozan bir üslupsuzluk hemen işi falso eder... Avrupa, Amerika zenginlerinde türlü merak vardır. Kimi tabloya kimi heykele, kimi altın, gümüş, tunç âsâr-ı sanata, çiniye, halıya, ipekli mensucata⁴⁷³ ilaahirihi iptila gösterirler. Sonra koleksiyoncuların cinnetleri her

⁴⁷⁰ takbih edilmek: ayıplanmak

⁴⁷¹ tefrişat: döşeme işleri

⁴⁷² Theophile Gautier: Parnasizmin temsilcilerinden olan Fransız şair, oyun yazarı, romancı, gazeteci, edebiyat eleştirmeni (1811-1872)

⁴⁷³ mensucat: dokumalar

türlü ölçüyü geçer. Zikıymet⁴⁷⁴, antika, adi, akla gelmez şeyler cemederler. Milyonerlerin her biri işte böyle bir merakla maluldür. Bu uğurda sarf edilen milyonlar her türlü tahminin fevkindedir. Şimdi azizim, şimdi Avrupa züğürtledi. Amerika'nın bu yolda eşya cemini zevk edinen ağniyası⁴⁷⁵ Eski Dünya'da⁴⁷⁶ bu nevden ne kadar hazineler varsa memleketlerine çekiyorlar. Bazı zenginlerin otelleri âdeta birer sanayiinefise⁴⁷⁷ müzesidir... Pek zengin olmayıp da bu hastalığa tutulanlar vardır. Şöyle böyle kimseler için bu yıkımdır. Bu yolda eşyanın kıymetleri ekseriya nispi⁴⁷⁸, itibaridir. Bugün meraklısı için beş bin lira eden bir şeyi alalecele satmak isterseniz beş yüz lira tutmaz. Bizim Türkler arasında da birkaç koleksiyoncu bulunduğunu işitip dururum. Fakat böyle zatların vefatlarında para ihtiyacıyla kıvranan verese⁴⁷⁹ hemen antikalara satılığa çıkarılır. Memleketimizde bu nev eşyanın değerlerini takdir edecek ve bilhusus⁴⁸⁰ böyle lüks merakı uğruna kucak kucak para verecek zenginler bulunmadığından hazineler kıymetindeki o nefis şeyler birkaç madrabazın elinde çürür, kapatılır zayi olur gider. Benim salonumda da babamdan kalma kıymettar bazı şeyler bulunur. Antika halı, çanak çömlek, avani⁴⁸¹ sevdası bende de vardır. Ara sıra bedestenleri, çarşıları, antikacıları dolaşırım. Düşürebildiğim şeyleri toplarım. Avrupa'da zengin fakat hilkaten, aklen hariç-ani'l-merkez⁴⁸² denilen bir zatın birtakım garaip mecmar⁴⁸³ olan salonunda gördüğüm ve herkesi tedhiş eden⁴⁸⁴ bir şey tuhafıma, âdeta hoşuma gitti. Tasavvur buyurunuz. Salonun bir köşesinde geniş bir nöbetçi kulübesi,

⁴⁷⁴ zikıymet: kıymetli

⁴⁷⁵ ağniya: zenginler

⁴⁷⁶ eski dünya: Avrupa, Asya ve Afrika'ya topluca verilen ad

⁴⁷⁷ sanayiinefise: güzel sanatlar

⁴⁷⁸ nispi: göreceli

⁴⁷⁹ verese: mirasçılar

⁴⁸⁰ bilhusus: özellikle

⁴⁸¹ avani: yemek, çay, kahve takımları, kâse vb. kaplar, kap kakak

⁴⁸² hariç-ani'l-merkez: dış merkezli

⁴⁸³ mecma: toplanılacak yer

⁴⁸⁴ tedhiş etmek: dehşete düşürmek

içinde, sırtına hamam sileceği gibi beyaz bir kefen almış takır takır bir iskelet... Kulübenin üstünde şu ibare yazılı:

“Ömrünün ölen saniyelerini sayıyorum. Benden korkma. Ben senin derinin içindeyim... Bu kafesten uçan ruhum da sendedir. Ben sende mazimi görüyorum. Sen kemik alnımın üzerinde istikbalini oku. Bir gün dirileceğim. Söyleyeceğiz... Fakat bu mucizeden sonra yaşamayacaksın...”

Bu mistik yazılar hakkında hane sahibinden izahat rica ettim. Şu cevabı verdi:

“İtalya’da büyük mezarlıklardan birinin şapelinde aynen cephe-sinde bu ibare yazılı bir kulübenin içinde böyle bir iskelet varmış... Genç papazlardan birisi mesleğine uymayacak küstahane bir cüret-le küçük kilisenin تنها bir gününde içeriye güzel bir kız atmış. Tamam dudak dudağa erganun-ı aşkın⁴⁸⁵ derin perdelerinde inler iken iskelet tevbihkâr⁴⁸⁶ raşeler⁴⁸⁷ içinde lisana gelmiş... Korkudan kız ölmüş, papaz çıldırmış... Ben, bu vakayı tarihî bir kitapta okumuştum. Kilise tarihleri bu yolda hurafeler ile doludur. Maahaza ben tahkikat yapmak için bu mucizenin mahall-i vukuuna kadar gittim. İhtiyar papazlar bu garibinin sıhhatini bana temine uğraştılar. İskelet-i aziz, mübarek adamların kemiklerinden kurulursa bu türlü manzaranın rezaletine tahammül edemeyerek mutlaka haykırırmış. Tabii ben bu masala inanmadım. Fakat haneme böyle remzî bir bek-çi koymak bilmem neden zevkimi okşadı. İşte bu noktaya iskeleti diktim. Hayli senedir ki bu karakol kulübesinde bu muhterem ölü hanemin namusunu bekler. Lakin evimde onu kızdıracak bir iffet-sizlik vuku bulmamış olmalı ki bağırıldığını hiç işitmedik...”

Ev sahibinin bu sözlerini dinledim. Ben de az çok garabet meraklısı olduğumdan salonumun bir köşesine bir nöbetçi kulü-besi yerleştirerek ince kefenli bir iskelet koymak hevesine düştüm. Salonlarda kıymetli kıymetsiz her türlü tezyinat eşyası bulunabilir. Fakat azizim, düşününüz bir kere... Kulübesinde elinde kum saa-

⁴⁸⁵ erganun-ı aşk: aşkın müziği

⁴⁸⁶ tevbihkâr: azarlayan

⁴⁸⁷ raşe: titreyiş

tiyle bekleyen bir ölü... Buna hemen hiçbir yerde tesadüf olunmaz. Gören bir kere istiğrabından⁴⁸⁸ haykırarak... Çokları dehşetten titreyecekler. Eşyadan hangi şey zahirlerin üzerinde bu büyük tesiri yapabilir? Evet... Evet, karar verdim. Ben de salonuma böyle bir bekçi dikeceğim. Fakat aile namusunu bekletmek için değil... Kendi garabetperestliğimi⁴⁸⁹ tatmin için... Lakin gönlümü hoş edecek bu fantazyaya meta nerede satılır? Böyle bir mal hangi fabrikaya, hangi ticarethaneye sipariş edilir? Buna müşteri olacak Parisli mösyö ve benim gibi hariç-ani'l-merkez akıllı, dünyada kaç kişi bulunur? Güçlük baş gösterince arzum daha ziyade büyüdü. Fikrimi doktora açtım. Düşündü:

“Hiçbir imalethane böyle bir siparişi kabul etmez. Ve zannedirim ki bu kanunen memnu olan bir şeydir. Çünkü herhangi bir sebeple bahçenizi kazıtır iken insan kemiklerine tesadüf etseniz keyfiyeti derhâl müddeiumumiliğe⁴⁹⁰ haber vermek lazım gelir. Mezarlığın gayri mahallerde insan enkazı bulunması mektum⁴⁹¹ kalmış bir cinayet eseri olabilir.” dedi.

Güçlük buradan başladı. Fakat önüme çıkan mâniaların hiçbirinden yılmadım. Bin müşkülâtla doktoru ikna ettim. Kendimiz bir insan iskeleti çatmaya karar verdik... Bu kafesi kurmak için muhtaç olduğumuz keresteyi mezarlıklardan başka nereden tedarik edebilirdik? Bazı ölü kabristanlarımızdan geçerken ortaya saçılmış kemikleri bastonumun ucuyla çok defa kovuklara ittiğimi biliyorum. Avrupa mezarlıklarında mermer salipler⁴⁹², sütunlar, heykellerle donanmış bir park görürsünüz. Bizde oradan buradan çökmüş çukurlar, açılmış kovuklar... Böyle bir maksat için istediğiniz kadar kemik toplayabilirsiniz. Lakin beyefendiler biliyor musunuz tâmmü'l-azâ⁴⁹³ bir insan kafesi kurmak için büyük küçük tamam yüz doksan sekiz parça kemik toplamak iktiza eder. İşte hep çatılarımız

⁴⁸⁸ istiğrap: şaşırarak

⁴⁸⁹ garabetperestlik: tuhaflığa düşkünlük

⁴⁹⁰ müddeiumumilik: savcılık

⁴⁹¹ mektum: gizli

⁴⁹² salip: haç

⁴⁹³ tâmmü'l-azâ: vücudu meydana getiren parçaların tamamı

bu kadar parçadan eklenerek yapılmış birer hilkat binasıyız... İnsan kafesinin omurgası amûd-ı fekarîdir⁴⁹⁴. İki parça kuyruk sokumundan başka tamam yirmi dört fıkaret⁴⁹⁵ lazım... Çatı yani göğüs kafesi bunun üzerine kurulacak... Kıhf⁴⁹⁶ bunun üzerine oturtulacak, kollar, kalçalar buna raptedilecek⁴⁹⁷ ilaahirihi... Bu amudu tabii şeklinde vücuda getirmek için fıkaret beyninde nispet lazım... Mezarlık mezarlık dolaşım kovuk karıştırmaktan maksadımız işte bu... Bir takım düzmek için bulduğumuz kemiklerin bazıları nispetsiz büyük, bazıları küçük... Bazıları fazla çürük, kırık... Kol ve bacak kemikleri gibi büyüklerini bulmakta o kadar güçlük çekmedik. Lakin küçüklerini yani bazı pek miniminilerini ele geçirerek yüz doksan sekiz parçayı tamamlaması güç... Ne ise pek az eksikimiz kaldı. Bize “kaçık” deyiniz, ne isterseniz söyleyiniz. Başladığımız bu işi başarmadan bırakmayacağız. Birkaç hafta sonra salonda yol yol beyaz ve kırmızıya boyalı bir nöbetçi kulübesi içinde elinde kum saati tutan kefenli bir iskelet göreceksiniz...

Sadi — Beyefendi hariçten ve bir mutaassıp nazarıyla bakılınca bu hareketiniz garip görünebilir. Bahusus maksadınızı anlamadan size mezar kovuğu karıştırırken tesadüf edenler aleyhinizde türlü dedikodulara meydan verecek zehaplara⁴⁹⁸ düşebilirler. Biz bile meraktan ölüyorduk. Bu sarîh ifadeniz ile bizi âdeta büyük bir elemenden kurtarmış olduğunuz için teşekkürler ederiz...

Feyzi — Beyefendi, müsaade ederseniz bendenize merak olan mühim bir cihet daha var. Onu da sormak isterim...

Tayfur — Buyurunuz...

Feyzi — İtalya’da mezarlık kilisesinde vuku bulan fevka’t-ta-bîa hâlin konağınızda aynen tekrarından korkmuyor musunuz?

Tayfur — Neden korkacağım? İskeletin dirilmesinden mi? Tuhaf söylüyorsunuz beyefendi. İtalya’daki vaka şüphesiz bir masal-

⁴⁹⁴ amûd-ı fekarî: bel kemiği, omurga

⁴⁹⁵ fıkaret: omurlar

⁴⁹⁶ kıhf: kafatası

⁴⁹⁷ raptetmek: tutturmak

⁴⁹⁸ zehap: zannetme

dır. Böyle hurafelere insan kulak assa, efkâr-ı bâtilaya⁴⁹⁹ mağlubiyetle hareketlerini tahdit ede ede⁵⁰⁰ küskütük bir budala olur. Âşıkane deraguşlardan⁵⁰¹ münfailen⁵⁰² ölü dirilmez beyefendi... Bizim ölü mezarlıklarımızda yatanlar gece gündüz kim bilir bu nevdan ne kadar sarmaş dolaşlara şahit oluyorlar... Hiçbiri çukurundan başını kaldırıp da “Tuuuu utanmazlar!” demiyor...

Doktor — Beyefendi İtalya’daki vaka tekerrür edemeyen mucizelerdendir. Evvelden güya böyle şeyler olurmuş... Şimdi yirminci asrın fen adamları önünde artık iskeletler canlanamazlar... Kadim kilise hurafelerinin her biri bir sebep üzerine uydurulmuş. Belki bu da bazen tabutlardaki genç kız cenazelerine kadar tecavüzden çekinmeyen ateşli papazlara gözdağı vermek için tertip edilmiş bir şeydir...

Sadi — Evvelden bizim Feyzi reybiyundan⁵⁰³ bir çocuktı. Dün gece mezarlıkta korktu. Birdenbire imana geldi. Fakat göğsü vehleten o kadar fazla itikat bağladı ki kocakarıları güldürecek şeylere bile artık inanır oldu.

Tayfur — Ben mezarlıktaki iskelet oyununun perde arkasına gizlenen hayalcilerini yakalamadıkça rahat edemeyeceğim.

Büyük bir taaccüple gözleri büyüyen Feyzi:

— Demek gece o mezarlığa bir kere daha gideceksiniz...

Tayfur yorgan altından ayağını oynatarak:

— Ayağımın ağrısı geçer geçmez... Bir kere değil, muammayı halletmek için kaç defa icap ederse o kadar gideceğim... Bakalım kabristana masa oynatan, ruh davet eden, tecessüt yapan⁵⁰⁴ isprizmacılar mı gelmiş? Anlayalım... Beyler isterseniz hep birlikte gidelim... Bu işte çokluğun faydası vardır, zararı yoktur.

⁴⁹⁹ efkâr-ı bâtila: batıl inançlar

⁵⁰⁰ tahdit etmek: sınırlamak

⁵⁰¹ deraguş: kucaklama

⁵⁰² münfailen: etkilenecek

⁵⁰³ reybiyun: şüpheciler

⁵⁰⁴ tecessüt yapmak: ruhu cisimleştirmek

Sadi — Maalmemnuniye⁵⁰⁵...

Nihat — Hayhay...

Tayfur — Feyzi Bey, sizin sesiniz çıkmıyor...

Feyzi — Vazgeçiniz. Böyle şeyde inat olmaz, çocukluk lazım değil...

Tayfur — Bizi niyetimizden vazgeçirmeye uğraşmayınız çünkü beyhudedir. Biz mutlak gideceğiz. Siz, yalnız, gelip gelmeyeceğinizi söyleyiniz.

Feyzi — Hakikati ben de merak etmiyor değilim... Ervahla⁵⁰⁶ muharebenize iştirak etmemek üzere beraber gitmek isterim. Hiç olmazsa şöyle bir tarafa çekilip nasıl çarpılacağınızı seyretmiş olurum...

XI

Tayfur'un pederi Hikmetullah Paşa, Yunanistan'da kalan cesim⁵⁰⁷ çiftliklerle ecdattan ahfada⁵⁰⁸ her intikalinde gittikçe eriyen bir servet bırakarak vefat etmişti. Tayfur, eski hanımefendiler tipinde, çocuğunun üstüne titreyen, her hareketini mazur gören, her arzusunu yerine getirmeyi validelik vazifesinden bilen bir ananın elinde alabildiğine şımarık büyüdü. Şöylece bir tahsil ile Mekteb-i Mülkiyeden çıktı. Memuriyete iltifat etmedi.

Hilkaten⁵⁰⁹ pek sefih⁵¹⁰ bir çocuk değildi. Lakin rehbersizdi. Her ne görse öğrenmek hevesine kalkar, az vakitte ondan bıkar, diğer yeni bir arzuya düşerdi. Her şey ile uğraştı. Ciddi hiçbir şey öğrenemedi. Validesi oğlunun bu binbir çeşit meşgalesini zekâsının fevka'l-gâye⁵¹¹ taşkınlığına hamleder dururdu.

⁵⁰⁵ maalmemnuniye: memnuniyetle

⁵⁰⁶ ervah: ruhlar

⁵⁰⁷ cesim: büyük

⁵⁰⁸ ahfât: erkek torunlar

⁵⁰⁹ hilkaten: yaratılıştan

⁵¹⁰ sefih: zevk ve eğlenceye düşkün

⁵¹¹ fevka'l-gâye: son derecede

Küçük beyin ara sıra edipliği, şairliği de tutardı. Zamanın ediplerinden hemen hiçbirini beğenmez, mevcut olmayan başka üslup, başka bir usûl-i tefekkür icadıyla uğraşır. Birkaç satır için haftalarca didinir. Vakıa düşünüşü, tarz-ı tahrîri kimsenin yazdığına benzemez. Sözlerinde zihinleri boğan siyah bir derinlik vardır. Öyle müşkilpesendane⁵¹² yazar ki ne demek istediğini kendi bile anlayamaz...

Nevhevesler içinde bu merakla bocalayan gençler çoktur. Süzülüp süzülüp bütün fikirlerin, bütün üslupların üzerinden uçmak isterler. Bu kendi zevkleri için yazan nevheveslere mahsus bir fantazyadır. Maişet⁵¹³ derdiyle bir gazete idarehanesinde heyet-i tahrîriyye masasına oturan bir muharrir üç günde bu tuhaf illetten şifayab olur⁵¹⁴. Çünkü orası âdeti bir yazı örsüdür. Kuyumculuk eder gibi satıra bir inci yerleştirmek için yarım saat düşünmeye vakit yoktur. Cümleler vazih, selis olacak... Binlerce karilerin anlayacakları açık bir dili yazmaya mecbursunuz. Muharrirliğin ne demek olduğunu bilmeyen bu fantazyacı çocuklar bazı mecmualara fahri yazı gönderirler... Bedavacılığı kâr sanan müdürler, o kuş dili makalelerin sû-i hazmından⁵¹⁵ müteverrimen⁵¹⁶ ölen mecmualarını nihayet matbuat mezarlığına gömmek acısına uğrarlar. Bu hakikat birçok emsaliyle sabittir.

Bütün bu meşguliyetleri arasında Tayfur'un genç kalp ve zihninde aşk perisi de sığınacak bir yer buldu.

Konakta bir ahiretlik vardı. Nasıra, güzelce bir Tatar kızı. Siyah çekik gözleri, ufak burnu, dolgun pembe yanakları hazin bir lefâfetle Tayfur'un gönlünü çekti. Kız, mahzun güzelliğiyle beye her bakışında sanki "Ben de seni seviyorum..." derdi. Nasıra, konakta bir paşa kızı gibi terbiye gördü. Okur, yazar, çalar, çağırır... Hassas, zeki fakat karanlık ruhludur... İnsandan kaçır. O cinli hangâhın içinde, kuytu yerlerde dalgın dalgın dolaşır. Karanlık gecelerde hafif peri adımlarıyla en korkunç yerlerde gezinir.

⁵¹² müşkilpesendane: zor beğenircesine

⁵¹³ maişet: geçim

⁵¹⁴ şifayab olur: şifa bulur

⁵¹⁵ sû-i hazm: sindirim bozukluğu

⁵¹⁶ müteverrimen: verem olarak

Konak halkı bu kızın tekin olmadığına karar vermişti. Çenesi düşük kocakarı Müride Hanım derdi ki:

— Bu kız karışıktır. Bu her saatte, her yerde gezer çarpılmaz. Çünkü bütün periler onun amcaları, teyzeleridir. Kimden korkacak? Derya padişahının oğlu bu kıza âşıktır... Nasıra, hiçbir insan kocaya varamaz. Çünkü peri âşığı kıskanır... Vay olur bu kıızı almaya heveslenen delikanlının başına...

Kocakarının bu istihracına⁵¹⁷ gülen Tayfur derya padişahının oğlu ile rekabete çıkmayı pek zevkli buluyordu. Kıza açılmak için fırsat kollamaya başladı. Bir gece arkasına düştü. Nasıra, konağın gündüz bile gezilmekten korkulan küflü, uzun, dolambaç maltalıklarında⁵¹⁸ alışkın adımlarla mumsuz dönüp dolaştıktan sonra demir parmaklığı siyah sarmaşıklarla örülmüş mezarlığa nazır bir pencerenin önüne oturdu. Dalgın düşünüyordu. Derya padişahının oğluyla sevişmeye mi geldi? O kadar kasvetli, تنها bir yeri intihaptan maksadı ne idi? Yavaş yavaş yumuşak adımlarla yaklaşıp bir denbire:

“Nasıra...” dedi.

Kız bu nagehani⁵¹⁹ hitaptan hiç ürkmeyerek en tabii sesiyle cevap verdi:

— Efendim...

— Ne yapıyorsun burada?

— Hiç...

— Hayır... Hiç değil... Burada oturup düşünüşünde bir sebep var... Çok dalgınsın... Fakat böyle yerde her hâlde neşeli bir şey düşünülmez. Gönlünün matemini mutlak bana söyleyeceksin...

— Bey, farz ediniz ki buraya mahzun gönlümle hasbihâl etmeye gelmiş olayım... Efendizademsiniz, beyimsiniz. Lakin cebren gönlümün esrarını döktürmek salâhiyetini haiz değilsiniz... En

⁵¹⁷ istihraç: çıkarsama

⁵¹⁸ maltalık: malta taşı ile kaplı sofa, avlu

⁵¹⁹ nagehani: ansızın gelen

hakir bir esirin bile kendince masum sırları olabilir. Bunlar bütün insanlarca mukaddes tutulmak lazım gelir sanırım...

— Nasıra, senin o masum gönül esrarıyla ben o kadar alakadaram ki...

— ...

— Niçin susuyorsun?

— Ne söyleyeyim beyim?

— Bu ana kadar ağızlarımız bir şey söylemedi. Yalnız gözlerimizle konuştuk... Ben bu vasıta ile kalbimin en derin esrarını sana döktüm. Anlattım... Susuyorum...

Nasıra şimdi sesinde biraz heyecan dalgalanarak:

— Beyefendi, gözlerinizde ara sıra bazı ifadeler okudum. Fakat bunlara diğer türlü mana vermek aklımdan geçemezdi. Çünkü bunu haddimin fevkinde bilirdim...

— Gözlerimin sakit ifadelerini meşkûk bulabilirsin. Fakat şimdi ağzımın sarıh itirafına ne diyeceksin?

Nasıra başını sarmaşıklı pencereye dayadı. Bütün vücudunu sarsan küçük hıçkırıklardan başka cevap vermedi.

Tayfur biraz şaşırarak:

— Ne o? Ağlıyorsun... Kederli şeyler için ağlanır... Aşkımın seni bu kadar meyus edeceği aklıma gelmezdi...

Nasıra inleyerek:

— Ben bir ahiretlik parçasıyım. Siz bir beyefendisiniz... Küfüvsüz⁵²⁰ gönüllerin aşklarından ekseriya felaket doğar...

— Ne demek istiyorsun Nasıra?

— Aşk sizin için bir eğlence, benim için bir elemdir.

— Benim aşkım sana niçin elem oluyor?

— Ben bir kere sevmek ve sonra ölmek isterim.

— Oh, pek garip bir mahluksun Nasıra... Seni cinler zapt ettiğini söylerlerdi de inanmazdım... Yoksa hakikaten dedikleri gibi

⁵²⁰ küfüvsüz: birbirine denk olmayan

peri padişahlarından birinin oğluna nişanlı mısın? Bu sarmaşıklı pencerenin önünde onunla görüşmeye mi geldin?

— Ohh... Beyefendi ohhh... Siz gibi asri bir genç böyle koca-karı sözlerine elbette inanmaz. Benimle eğlenmek için böyle söylüyorsunuz...

— İnanayım, inanmayayım... Seni o peri padişahının oğlundan kıskanıyorum... Gönlüm böyle bir efsaneye bile tahammül edemiyor...

Nasıra, Tayfur'un nefesi yüzünü yakacak kadar kendine yaklaştığını görerek birdenbire geri çekildi. Kızın bu ihtirazı⁵²¹ genç beyi sinirlendirdi:

— Ne kaçırıyorsun? Sevdiğimi anladın da kendini naza mı çekiryorsun?

— Ohh, bey elbette kaçacağım...

— Niçin?

— Çünkü bu ana kadar bir erkek vücuduyla temasa gelmedim.

— Peri padişahının oğlundan başka...

— Ne peri ile... Ne insanla...

Tayfur kızın belinden kavramak için bir ikinci hamle gösterdi. Nasıra aynı şiddetle geri atıldı.

Bu defa delikanlı sesinde bir infial titreyerek:

— Beni daha ziyade tahrir etmek⁵²² için böyle yapıyorsun sanıyorum... Yoksa diğer türlü bir fikir ile benden kaçtığını bilsem?..

Nasıra, karanlığa yaşlarını saça saça göğsü kabarıp inerek:

— Bir hizmetçi kıza işte böyle ilanaşk edilir...

— Hakiki aşta derece yoktur. O bir sultana da böyle ilan edilir. Sana da, ötekine de...

— Beyefendi, ben cemiyetin yüksek sınıfına mensup bir kız olaydım muhabbetinizin ilanından beş dakika sonra bana sarılmak

⁵²¹ ihtiraz: kaçınmak

⁵²² tahrir etmek: hırslandırmak

cesaretini gösteremezsiniz. İtirafınıza bir cevap almak lüzumunu hissederdiniz.

Tayfur, bir bozgunluk sarartısıyla geri çekilerek:

— Ha Nasıra, affedersin, bunu sormayı unuttum. Çabuk cevap ver... Benim için pek acı da olsa hakikati söyle... İşte titreyerek bekliyorum...

— Beyefendi, hizmetçi gibi konuşmayacağı. Küçük bir müddet için bir ahiretlik olduğumu unutacağız değil mi?

— Bu sözler neden icap ediyor bilmiyorum. Zaten ben sana hiçbir gün bu konakta ahiretlik nazarıyla bakmadım.

— Olabilir. Fakat şu saatteki ilân-ı muhabbetinizde bir efendilik, bir amirlik olduğunu inkâr edemezsiniz... “Ben seni seviyorum. Hemen bana ram olmalısın.” tarzında davrandınız...

— Aldanıyorsun Nasıra. Pek aldanıyorsun. Bugüne kadar senin gözlerinde kendime karşı bir muhabbet okumuş olduğumu söylemedim mi? İşte bunu tarafından bir itiraf sayarak uzun söze lüzum görmedim... Söyle... Hür bir vicdanla söyle... Zehabım yanlış mı?

— Beyefendi, rica ederim... Bana müsaade veriniz. Cevabımı birkaç gün sonra alırsınız...

— Ne demek? Gönlünün benden hoşlanıp hoşlanmadığını bilmiyorsun da bunu birkaç gün sonra mı anlayacaksın? Söyle. “Seviyorum” de. Bu tek kelime benim için kâfidir.

Kız gönlünün meyelânıyla⁵²³ hafî⁵²⁴ bir kuvvet arasında eziliyormuş gibi başını sarmaşıklı demir parmaklığa verdi. İçinin alevleriyle birkaç defa kıvrandı... Bu şekil ve gayriiradi itiraf her nev sözden kuvvetliydi. Tayfur derin bir aşkla sevildiğini anladı. Yine kızın belinden sarılmaya atıldı. Fakat Nasıra bu defa da bütün şiddetiyle silkinip kaçarak:

“Beyefendi, kimin tarafından olursa olsun bir kızın ilk ilanda bir muhabbeti kabul etmesi terbiyeye muvafık değildir. Lakin ben

⁵²³ meyelân: bir kimseye veya bir tarafa ilgi ve sevgi gösterme, meyletme

⁵²⁴ hafî: gizli

söylemek istemediğim bir şeyi hâl ve tavrımla gayriiradi anlattım.” dedi.

Hıçkırıklara boğuldu. Tayfur şimdi nazik, muhteriz bir uzanış-la sevgilisinin saçlarını okşamak isteyerek:

— Terbiyece kırk yıl evvelki kızlara benzemeye kalkıyorsun. O zamanlar geçti. Mazi âdeta masal oldu. Sevda meselesinde şimdi bir genç kız bir genç erkeğe her hissini açık söyleyebilir. Hakiki gönül irtibatları böyle rıyasız itiraflarla tecessüs eder. Bu şimdi ayıp değil, memduhtur⁵²⁵.

— Beyefendi, ben öksüz, bikes⁵²⁶ bir Tatar kızıyım. Burada ancak sayenizde bir hüviyete malikim... Siz bir paşazadesiniz. Aramızda yerden göğe kadar bir uçurum var.

— Oh, Nasıracığım, darılma ama saçma söylüyorsun. Şimdi insanlar arasında böyle farklar kalmadı... Herkes Hazret-i Âdem sülalesindendir.

— Hayır... Hayır, beyim... Bu farklar hâlâ vardır ve eskisi gibi derindir. Şimdi valideniz hanımefendiyle şurada kulübede oturan çöpçünün anası Nazife Kadın müsavi⁵²⁷ midir? Ve çöpçü ile siz aynı seviye-i ictimâiyede misiniz?

— Böyle karanlıklarda kendi kendine düşünme düşünme tuhaf fikirler peyda etmişsin. Farzımuhal olarak aramızda böyle içtimai bir hendek tasavvur etsek bile emin ol Nasıra, benim aşkım her türlü uçurumları doldurup düzleyecek bir ulviyettedir...

— Ah beyim, ah... Paşazade olmanız beni çok korkutuyor...

— Niçin? Nasıracığım niçin?

— Pederinize çekersiniz diye...

— Ne demek? Pederimin çok fena bir adam olduğu hakkında kanaatin mi var?

— Paşalar nikâhlı nikâhsız çok evlenirler de...

⁵²⁵ memduh: övünülecek şey

⁵²⁶ bikes: kimsesiz

⁵²⁷ müsavi: eşit

— Hesabında çok yanılıyorsun... Beni babama benzetmen büyük haksızlıktır. O, zamanının adamı imiş... Ben de bu devrin çocuğuyum... Ben yaşta iken pederim belki sekiz defa evlenmiştir. Lakin işte görüyorsun ya ben hâlâ ergenim.

— Ben ölünceye kadar bir erkeğin yegâne zevcesi olmak isterim...

— Benim emelim de bu... Sekiz karı ortasında sürülen hayat, şimdi horozlar için bile mayup⁵²⁸ görülüyor...

Tayfur bütün hararetiyle kızın narin vücudundan kavradı.

Nasıra — Olmaz... Bırak...

Tayfur ergenliğinin olanca ateşiyle kükreyerek:

— Bırakmam... Bırakmam...

— Bırak... Bırak... Nikâhsız senin olmak istemem.

— Nasıra! İlk nikâh, kız ile oğlanın gönüllerinde, vicdanlarında kıyılır... Bizim nikâhımız çoktan oldu bitti.

— Şeriatsız birleşen gönüllerin cezasını daima kızlar çeker...

Kızcağız kendinden iki defa kuvvetli bu aşk kıskaçlarının arasında beyhude debelendi çırpındı. Bağıramadı. Sesine koşacakların karşısında beyi böyle bir tecavüzle itham, kendinin o aile içinde manevi ölümü demekti... Senelerden beri gizli bir muhabbetle Tayfur'u seviyordu. Namusu, iffeti, hayatı pahasına o konaktan atılmak istemezdi. Bütün müdafaası gittikçe sönen hazin bir iniltiden ibaret kaldı. İştihasını teskinden başka bir kaygısı olmayan bir sibain⁵²⁹ pençesine düşmüş biçare av gibi bekâretinin kanlı mevtiyle o merhametsiz aguşta kendinden geçti.

XII

Tayfur ile Doktor Ferhat'ın incikleri bir haftada iyileşti. Bu defa beş arkadaş pürsilah, küçük bir çete hâlinde, mezarlık hortlaklarıyla vuruşmak için karanlık bir gecede bir otomobil ile yola çıktılar. Ta vaka mahalline inen mezarlık hududunda arabadan çıktılar.

⁵²⁸ mayup: ayıplanan şeyler

⁵²⁹ siba: yırtıcı hayvanlar

Her tarafı adım adım dinleyerek bayır aşağı yürüdüler. Bu defa yakından hart hurtlar duymadılar. Gecenin karanlığı içine daha muzlim uğursuzluklar saçıyor zannolunan baykuş ötüşmeleriyle, havlamalar, horoz üürüleri, Eyüp damlarında dövüşen kedi miyavlamaları gibi bir şeyler duyuluyor, sahanın genişliği içinde hep bu sesler yayılıp bayılıyor, yine derin bir sükût avdet ediyordu.

Zuhurat⁵³⁰ gecesi kemiklerini karıştırdıkları mezarın önüne geldiler.

Tayfur — Etrafta hiçbir depreşme yok. Acaba iskelet opereti⁵³¹ kaçta başlayacak?

Feyzi — Rica ederim istihfaf etmeyiniz⁵³². Burası mezarlık... Şu çukurlarda dindaşlarımızın, ecdadımızın kemikleri var... Böyle mübarek bir mahal için “operet” tabiri büyük bir hürmetsizliktir.

Tayfur — Oo, Feyzi Bey, cadılardan evvel siz kızmaya başladınız. Azizim benim mübarek mezarlara, ölümlere hiçbir sözüm yok. Ben hortlaklara söylüyorum. Onları kızdıralım ki bir ayak evvel meydana çıksınlar da çarpışacak mıyız, ne yapacağız, anlaşılın...

Bu edilen lakırdıların etrafta yaptığı tesiri anlamak için bir müddet sustular. Karanlığı dinlediler... Hiçbir yandan bir infial, hiddet eseri görülmedi... Her ciheti kaplayan ölüm, esrarengiz, ebedî sükûtuna bürünmüştü...

Tayfur — Biz bu hortlak efendileri, cadı hanımları nasıl selaya davet edeceğiz?..

Doktor — Galiba hasımlarımızın bu gece oyun vermek için hazırlıkları yok...

Tayfur — O hâlde buradan boş dönmek için biz de işimize bakalım...

Doktor — Eksik kemiklerimizi tamamlayalım değil mi?

⁵³⁰ zuhurat: gerçekleşeceği düşünülmeyen, hesapta olmayan, umulmadık, olağan dışı olgular

⁵³¹ operet: eğlenceli, hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar bulunan sahne eserinde oynayan oyuncular

⁵³² istihfaf etmek: küçümsemek

Tayfur — Evet... Yine o mezarı açalım. Bu mezar ile o iskelet operası arasında bir münasebet var.

Pehlesinin yanı düşmüş, altı açılmış kabrin önüne geldiler. Elektrik fenerlerini ahiretin bu kapkara menfezlerine çevirdiler. Yetiştikleridir kadar elleriyle, bastonlarının çengelleriyle bu iki mezarın kurumuş muhteviyatını dışarı çektiler. Aradıkları amûd-ı fekarîden birkaç parça ile muştû'l-yed⁵³³, muştû'l-kademden⁵³⁴ takımı itmam edecek kemikler buldular...

Feyzi şimdi kemiklerin niçin toplanıldığını bildiği hâlde yine Tayfur ile Doktor Ferhat'ın bu hareketlerini ölüme karşı bir hürmetsizlik, mezarlara bir tecavüz suretinde telakkiden kendini alamayarak:

— Tayfur Beyefendi, karnı tok sırtı pek olan insanların işsizlikten ne yapacaklarını bilemeyerek türlü türlü meraklara uğradıklarını işitir idim ama şimdiye kadar bu nevini duymamıştım. Ah beyim ah... Böyle mezar karıştıracağımıza siz de keşke kelebek, böcek vesaire koleksiyonu yapmak sevdasına düşse idiniz ne olurdu... Ben bu merakınızın sonunu pek uğurlu görmüyorum.

Tayfur, Feyzi'nin bu saffetine ince bir istihza ile cevap verdi:

— Birader, şu kovukların içinde çürümeye mahkûm olan bu kemikleri biz buradan alıp eve götüreceğiz. Ecza ile temizledikten sonra bunlardan bir insan kafesi çatacağız. Salonumuzun en muhteber bir köşesine yerleştireceğiz. Ölüyü mezardan kaldırıp tekrar doğduğu yere götürüyoruz demektir. Bundan ne fenalık tasavvur ediyorsunuz?

— Beyefendi, ölü mezarda yaraşır. Diri evde... Çünkü cesedin bir an evvel çürüyüp toprak olması matluptur⁵³⁵...

— Feyzi Bey, ruha inanıyorsanız, cesede hiç ehemmiyet vermemeniz lazım gelir... Çünkü müddet-i hayâtımızda da cesedimiz aynı vücut değildir. Daima değişir. Hayat daimî temessül⁵³⁶ ve aşın-

⁵³³ muştû'l-yed: el tarağı

⁵³⁴ muştû'l-kadem: ayak tarağı

⁵³⁵ matlup: aranan, beklenen

⁵³⁶ temessül: belli bir şekil ve surete girme

madan başka bir şey midir? Bir sene zarfında neler yiyip içiyoruz? Bunlardan ne miktarını def ve ifraz⁵³⁷ ediyoruz? Ve ne miktarı ne kadar müddet için bedenimizde kalıyor? Altmış yetmiş yıl içinde her saniye hariçten mübadele ile işleyip değişen bir makinenin hangi zamanını asıl itibar edeceğiz? Hüceyratın⁵³⁸ aşınıp teceddütten⁵³⁹ kalması mevt⁵⁴⁰ demektir. Biz eskiden beri devam edip duran bir galat-ı hiss⁵⁴¹ tesiriyle makine durduktan yani uzviyetimiz faaliyetini ebediyen tatil ettikten sonra hâlâ vücudumuzun hayatla alakasını kesmiş olmasına bir türlü inanamıyoruz. İşte bu galattan birçok batıl fikirler doğuyor. Cadı, hortlak ve emsali asılsız şeyler halk arasında itibar buluyor. O derecede ki eskiden ve hâlâ bazı kavim ve kabileler mezarlara yiyecek, içecek, giyecek şeyler ve kullanacak ev eşyası koymakla ölüleri hayatın levazımına⁵⁴² muhtaç sanmak gafletinden uyanamamışlardır. Hayat durduğu andan itibaren vücut cifeye⁵⁴³ döner. Ve bu hususta artık bir koyun, bir maymun, bir insan cesedinin arasında fark kalmaz... Hepsi tabiatın aynı kanununa tebean⁵⁴⁴ çürür.

Bu yolda aralarında yine birçok münakaşa geçtikten sonra Doktor Ferhat Bey karanlıklar içinde hayalat seçmeye uğraşarak:

— Şaşılacak şey... Geçen defaki görüşlerinde yalnız biz onlardan korkmamışız. Onlar da bizden ürkmüş olmalı ki bu gece kıpırdamaya cesaret edemiyorlar...

Sadi — Belki bu akşam daha ustalıkla bir numara oynamaya hazırlanıyorlar...

Tayfur — Geçen defa biz iki idik. Onlar üç idiler... Yine adeden bize galip gelmek için belki başka cadıları aleyhimize teşvike uğraşıyorlar.

⁵³⁷ ifraz: vücudun bir yerinden dışarıya bir şey çıkarma (ter, balgam, idrar, vb.)

⁵³⁸ hüceyrat: küçücük hücreler, hücrecikler

⁵³⁹ teceddüt: yenilenme

⁵⁴⁰ mevt: ölüm

⁵⁴¹ galat-ı hiss: hissedişteki yanılsama

⁵⁴² levazım: değişik iş kollarında gerekli olan şeyler, araç ve gereçler

⁵⁴³ cife: leş

⁵⁴⁴ tebean: uyarak

Doktor — Bu karanlık gecede o küçük şimşekler çok yaraşır ama etraftan hiçbir şey parlamıyor... Şöyle yavaş yavaş o ateşgede⁵⁴⁵ maksureye⁵⁴⁶ doğru yürüsek?

Feyzi — İhtiyat edelim... İhtiyat... Ben bu sükûta iyi mana veremiyorum... Bu sessizlik beni en gürültülü tezahürlerden ziyade korkutuyor... Bizi müthiş bir pusuya düşürmek niyetinde olmasınlar?

Nihat — Bunlarda da huda-i harbiyye⁵⁴⁷ var mıdır?

Tayfur — Şüphesiz. Çünkü son vefat edenlerin içinde çok fenn-i harb muallimi var.

Sadi — Öyle ise artık diriler rahat otursunlar da her milletin ölüleri harp etsinler...

Nihat — Tuhaf olur. Mesela mezar taşlarının tarihlerini okuyup üç yüz on sekizlileri⁵⁴⁸ silah başına çağırarak...

Sadi — O zaman Bismarck⁵⁴⁹, Cavour⁵⁵⁰, Gladstone⁵⁵¹ gibi eski diplomatlar da masa başına...

Tayfur — Bırakınız Allah aşkına bu adamların diplomaside isimleri çıkmış. Bir zamanlar bütün âlemin siyaseti bu meşhurların ellerinde idi. Bu fende doğru bir yol takip etmeyi bileydiler yirminci asrın ilk rubu⁵⁵² böyle kanlara bulanmazdı. Bütün bu fenalıkların köklerini eski vakitlerde aramalıdır. Bu zamanın umumi kıtalin-den⁵⁵³ ben hep bu adamları mesul tutuyorum...

⁵⁴⁵ ateşgede: ateş yanan yer

⁵⁴⁶ maksure: camilerde, parmaklıklarla çevrilmiş yer

⁵⁴⁷ huda-i harbiyye: savaş hilesi

⁵⁴⁸ Hicri 1318 yılı miladi takvime göre 1900-1901 yıllarına tekabül ediyor.

⁵⁴⁹ Otto von Bismarck: Almanya'nın güçlü bir devlet olmasında en önemli rolü oynayan Alman devlet adamı (1815-1898)

⁵⁵⁰ Camillo Benso, Cavour Kontu: döneminin İtalya yönetiminde önemli görevler üstlenmiş İtalyan devlet adamı (1810-1861)

⁵⁵¹ William Ewart Gladstone: Birleşik Krallık başbakanlığı yapmış İngiliz devlet adamı (1809-1898)

⁵⁵² rub: çeyrek

⁵⁵³ kıtal: savaş

Nihat — Ölmüş meşhur kumandanlar harbe girişirlerse büyük Napoleon’dan dolayı Fransızlar kazanırlar...

Sadi — İşte o zaman İngilizler bu yaman adamın Saint Helena⁵⁵⁴ adasındaki kemiklerini Pantheon’a⁵⁵⁵ iade etmiş bulunduklarına pişman olurlar...

Böyle konuşa konuşa vakit geçirdiler. Sabah perilerinin serin nefesleri gelmeye, tan yeri ağarmaya başladı. Kuş cıvıltıları mevkiin hüznü üzerine ağaçlardan neşe saçıyorlardı.

Ne mezarlardan depresen oldu. Ne de şuradan buradan bir sadâyı tehdid duyuldu.

Tayfur — Akıl alır şey değil... Mezarlık o mezarlık, biz yine o adamlarız. Geçen gece ne yaptıksa bu gece de yine aynen onu tekrar ettik. O geceki kabahatimize tahammül edemeyip de bu akşamki küstahlığımıza böyle derin bir sükûtle müsamaha göstermek... İşte düşünüp düşünüp de halledemediğim ikinci muamma da bu...

Doktor — Tamamıyla gündüz olsun... Etrafı karış karış dolaşalım. Muammanın anahtarını bulamaz isek de belki küçük bir iki vidasını olsun yerinden oynatmış oluruz...

XIII

Güneş doğdu. Kabristanın enli yapraklı deve dikenleri, ısır-ganları üzerinde parıldayan şebnemler şafakla sönen yıldızlar gibi kayboluyorlardı. Beş arkadaş, altından şimşek çıktığını görmüş oldukları maksureye doğru yürüdüler.

Burası sekiz on insan kalıbının anasını⁵⁵⁶ tabiata terk etmek için dinlendiği etrafı demir parmaklıklı mustatil⁵⁵⁷ bir setti.

⁵⁵⁴ Saint Helena Adası: Atlas Okyanusu’nun güneyindeki volkanik tabanlı ve yönetimi Birleşik Krallık’a bağlı olan ada

⁵⁵⁵ Pantheon: Roma’da bulunan ve Antik Roma döneminde tapınak olarak inşa edilmiş ve sonra Katolik kilisesine dönüştürülmüş yapı

⁵⁵⁶ anasır: unsurlar

⁵⁵⁷ mustatil: dikdörtgen

Cenuptan irtifa⁵⁵⁸ bir metre yoktu. Fakat bu mevkiin bayırlığı münasebetiyle şimalden hemen iki metreyi aşıyordu.

Tayfur, arkadaşlarına bu derin ciheti göstererek:

— İşte şimşek buradan çakıyordu...

Hepsi dikkatle baktılar. Bu münhat⁵⁵⁹ yerde, duvarın dibinde göze çarpmak hiçbir fevkaladelik görmediler. Toprak hiç örselenmemiş, zeminin enginliğinden başka bir oyuk, bir çukur da yoktu.

Doktor — Buradan demirci ocağından fişkırrır gibi saf bir alev çıkıyordu. O işleyen körük acaba nereye kurulmuştu?

Herkes bu suale bir cevap düşünürken Tayfur Bey yandan setin kenarına çıktı. Mezar taşlarını okumaya uğraşarak:

— Bakalım bu maksure içinde kimler yatıyor... Erenlerden, velilerden kimseler var mı?..

Hepsi fırlayarak mustatilin etrafına dizildiler. Kitabeleri okumaya uğraşıyorlardı. Başı koca sarıklı iki buçuk arşınlik bir mermer üstüvanenin⁵⁶⁰ altında yazan Kengırıvi⁵⁶¹ Hatip Feyzullah Efendi, mahdumu⁵⁶² Gıyaseddin, zevcesi Emine Şerife Hanım, biraderi Mehmed Âşir ve diğerleri... Târîh-i vefâtları 1269, 1281, 1290 ila ahirihi... Dünya evinden birer birer göçüp ahiret yurdunda toplanmış bir aile halkı...

Doktor — Bu muhterem aile içinde hortlayacak bir günahkâr göremiyorum. Hatibin vefatı yetmiş seneyi bulmuş. Öteki ölülerin arasında da kefeni solmamış bir tazesi yok... Buraya en son geleni kırk yıl evvel toprağa girmiş...

Feyzi — Şu maksurede yatanların kemikleri bile kalmamıştır...

Tayfur — Biz taharrimizi⁵⁶³, tetkikimizi bu noktadan yürütecek değiliz...

⁵⁵⁸ irtifa: yükseklik

⁵⁵⁹ münhat: engin

⁵⁶⁰ üstüvane: silindir

⁵⁶¹ Kengırıvi: Çankırılı

⁵⁶² mahdum: erkek evlat

⁵⁶³ taharri: araştırma

Nihat — Ne demek istiyorsunuz?

Tayfur — Biz, mezarlarından kalkıp bize oyun yapan ölümleri aramıyoruz.

Feyzi — Ya ne arıyoruz?

Tayfur — Evvela mevkiin böyle bir oyuna sahne olma kabiliyetini tetkik edeceğiz. Sonra burada aktörlerin izlerini arayacağız... Bunlar tecessüt etmiş ruhlar değildir. Sizin, benim gibi iki ayakla yürüyen, iki gözle gören, ciğerle teneffüs eden, dimağla düşünen mahluklardır... Facialarını mezaristanda oynamaktan başka ahiretle bir münasebetleri yoktur...

Feyzi — Mezarların içinde diri adam aramaktaki taharriye aklım ermez...

Tayfur — Ben mezarların içinde diri adam aramıyorum... Bu kabristan sanatkarlarının izlerini bulmaya uğraşıyorum...

Sadi — Beyefendi fikrinizi anladım. Siz daima müspet noktalar üzerinden yürümek istiyorsunuz.

Tayfur — Teşekkür ederim Sadi Bey, siz anladınız. Artistler sahnelerini bu Hatip Feyzullah Efendi'nin maksuresi arkasında intihap ettiler⁵⁶⁴. Niçin? Çünkü burası âdeti kazılmış bir siper, daha doğrusu iki duvar arası toprakla doldurulmuş bir tabya⁵⁶⁵ gibi mahfuz⁵⁶⁶... Yukarıdan ne kadar kurşun atılsa zâviye-i meyyite⁵⁶⁷ dâhil line işlemez...

Feyzi kendini zapt edemeyerek:

— Hey gidi hey... Ben bu laflardan hiçbir şey anlayamıyorum...

Sadi — Niçin?

Feyzi — Çünkü o gece görünen iskeletler setin arkasına saklanmadılar. Yüz yüze meydana durdular. Sizin attığınız kurşunlara kahkahalar ile güldüler...

⁵⁶⁴ intihap etmek: seçmek

⁵⁶⁵ tabya: bir bölgeyi savunmak için yapılan ve silahlarla güçlendirilen yapı

⁵⁶⁶ mahfuz: korunaklı

⁵⁶⁷ zâviye-i meyyite: ölü zaviyesi

Tayfur — Esası kavrayamayan zihinler için mesele biraz muğlak görünüyor. Bunu size tamamıyla anlatmak uzunca izahatla olur. Buna şimdi vakit yok...

Feyzi — Meseleyi bana anlatabilmek için evvela sizin anlamış bulunmanız lazım gelir... Hâlbuki siz de benden fazla bir şey bilmiyorsunuz. Hep meçhulat⁵⁶⁸ üzerine faraziyyat yürütüyorsunuz⁵⁶⁹. Bu karanlık işin içinde müspet nokta bulmak kabil midir?

Nihat — Bu maslahat⁵⁷⁰ Mısır'daki âsâr-ı atîka⁵⁷¹ hafriyatından⁵⁷² ziyade ehemmiyet kesbetti⁵⁷³. Çünkü orada birçok yerleri kaza karıştıra elbette bazı şeyler bulmaya, öteberi keşfiyatına muvaffak olursunuz. Fakat burada bütün bu metfenlerin muhteviyatını dışarı boşaltsak akşamdan gülüp ağladıktan ve gezinip şimşekler çaktırdıktan sonra tekrar mezarına çekilerek uyumuş bir cadiya tesadüf edemeyiz.

O aralık kabristanda arakiye⁵⁷⁴ üzerine ufak yeşil sarıklı, abalı, seyrek sakallı zayıf çalık benizli bir adam peyda oldu. İpinden tuttuğu bir koyunu otlatmak için toprağın en çimenli tarafını arayarak dolaşüyor, hem de edilen sözlere kulak kabartıyordu.

Hayvanı otlu bir yere bağladıktan sonra beylere yaklaşıp el göğüste dedevari, merhabalı bir selamla

— Başlarınız sağ olsun beyefendiler, cenazeniz var mı? Erkenden buraya toplanmışsınız. Lahit yaptırmak istiyorsanız (eliyle Eyüp cihetini göstererek) mezarcılar şuradaki kahvededir. Daha gelmemişlerse Kahveci Ömer Ağa'ya söyleyiniz, o çarçabuk hepsini buldurtur.

Tayfur, sabah dedesini yukarıdan aşağı uykusuz, yorgun gözleriyle süzerek:

⁵⁶⁸ meçhulat: bilinmeyenler

⁵⁶⁹ faraziyyat yürütmek: tahmine dayanan fikirler ileri sürmek

⁵⁷⁰ maslahat: mesele

⁵⁷¹ âsâr-ı atîka: eski eserler

⁵⁷² hafriyat: yol ve inşaat yapmak, toprak altında kalan eski eserleri veya madenleri meydana çıkarmak için toprağı kazma işi

⁵⁷³ kesbetmek: kazanmak

⁵⁷⁴ arakiye: dervişlerin giydikleri, tiftikten yapılmış ince külah

— Dedem, çok şükür cenazemiz yok...

Dede derin bir tekbir ile:

— Bugün olmazsa yarın... Buraları bizi bekliyor. Dünya fâni, ahiret baki...

Zaten sinirleri gergince olan Tayfur:

— Baba ne cenazemiz var ne de bu yakınlarda ölmeye niyetimiz...

— O, niyetle olmaz evlat, çağırılınca hep gideceğiz. Yarına sağ çıkacağımı kimse bilmez. Hayat nedir? Bir küçük soluktan ibaret bir şey... Bakınız şurada uyuyanlara...

— Bu uyuyor dediklerinin içinde yerlerinde rahat yatmayan afacanlar da var...

— Estağfurullah... Estağfurullah o nasıl söz?

— Nasıl olacak, basbayağı söz.

— Burada çok evliyaullah, meşayih⁵⁷⁵, âşikin, muhibban⁵⁷⁶ vardır... Bahusus ehl-i cezbeden⁵⁷⁷ Hallac-ı Mansur hazretleri şurada yatar...

Tayfur dik bir nazarla:

— Hallac-ı Mansur kıyamette çıkacak derler...

— O kıyametteki başka... Bu namda ona mütekaddim⁵⁷⁸ olanlar vardır. Fars'ın Beyza şehrinde, Halife Muktedir Billah zamanında gelmiş erbâb-ı cezbeden bir Mansur-ı Hallac vardır. Buradaki Bursevi'dir. Hep bu zevât-ı maneviyye⁵⁷⁹ toplanırlar. Mübarek kandil gecelerinde zikrederler. Biz tehliillerini⁵⁸⁰ aşağıdan duyarız.

⁵⁷⁵ meşayih: şeyhler

⁵⁷⁶ muhibban: dostlar

⁵⁷⁷ ehl-i cezbe: Allah'ı hatırlayıp Allah sevgisi ile kendinden geçer bir hâle gelen kişi

⁵⁷⁸ mütekaddim: önce gelmiş

⁵⁷⁹ zevât-ı maneviyye: manevi kişiler

⁵⁸⁰ tehliil: kelimeitevhidi zikretmek

Tayfur Bey bu adamın ağzından kendi taharrisini tenvir edebilecek⁵⁸¹ bir söz almak için bir defa tatlıca bir tebessümle:

— Dede Efendi, siz bu kabristanda geceleri olan biten şeylere az çok agâh⁵⁸² olmalısınız...

— Eyvallah... Eyvallah...

— Geceleri buralardan zikirler işitiliyor...

— Eyvallah...

— Daha neler oluyor?

— Kandil kandil nurlar iner...

— Kadir gecesi, kandil gecesi, Cuma gecesi hasılı herhangi bir gece bu mezarlıkta kemik kafalı, kefenli ölülerin gezindiğini görenler, bunların gülüp ağladıklarını işitenler var mı?

— Eyvallah... Eyvallah... Ezcümle bu fakir...

— Bu bapta bize biraz malumat lütfeder misiniz?

— Buralarda geceleri kuru kafalar kum gibi kaynarlar... Bazen tabur olurlar... Abdestsiz dolaşanları çarparlar...

— Sesleri duyulur mu?

— Bazı geceler ilahi okurlar. Amin çağırşırlar... Ocak yakarlar...

— Ocakta ne pişirirler?

— Kim bilir, kendilerince bir aş... Belki helva, belki aşure...

— Helvayı, aşureyi tenavülden⁵⁸³ sonra hazm-ı taâm⁵⁸⁴ için belki de şu çayırılıkta birdirbir oynarlar...

Dede istiaze⁵⁸⁵ ile ellerini kaldırarak:

— Yok... Haşa... Böyle bahiste istihfaf⁵⁸⁶ caiz değildir...

⁵⁸¹ tenvir etmek: aydınlatmak

⁵⁸² agâh: haberdar

⁵⁸³ tenavül: yeme içme

⁵⁸⁴ hazm-ı taâm: yemeği sindirme

⁵⁸⁵ istiaze: euzu besmele okuyarak Allah'a sığınmak

⁵⁸⁶ istihfaf: küçümseme

— Helva pişirip tabur olduktan sonra birdirbir oynamalarında ne mahzur tasavvur olunur? Kabristana dair hep bildikleriniz bu söylediklerinizden ibaret midir?

— Daha çok esrara vâkıfım...

— Lütfetmez misiniz?

— İfşaya izin yoktur... Fakat bütün civar halkının malumu olan vakalar vardır. Mesela buralarda kelleleri koltuklarında iki Arap dolaşır. Sarhoş Abdi, Alüfte⁵⁸⁷ Sümbül hortladılar... Ehl-i kubûr bu iki günahkârın kavga ve şamatalarından bihuzurdur⁵⁸⁸...

— Demek komşu rahatsızlığı ahirette de var...

— Dünya komşuluğu muvakkat⁵⁸⁹ fakat buradaki müebbetir... Geçenlerde gece bivakit ağrısı tutan zevcesine ebe çağırarak için buradan kestirme gitmek isteyen Lütü Efendi'yi üç beyaz kefenli kovalamış...

— Üç beyaz kefenli mi?

— Evet...

— Demek mezarlıklarda da geceleri aşağıki mahallelerdeki kadar vukuat oluyor?

— Evet... Beyefendi, evet... Bazı ruhlar şerir⁵⁹⁰ olurlar. Kalıplar dinlenseler de onlar rahat durmazlar... Bu beyaz kefenliler üç ortak kadınımışlar... Birbirini kıskanmaktan hortlamışlar...

— Bu üç hortlak hanımın mezarları nerede?

— Bunlar Merkez Efendi civarında hortlamışlar. Hazretin gazabıyla buraya sürülmüşler...

— Çok şey... Bu ne kadar vukuat... Bir de mezarlık zabıtası lazım...

⁵⁸⁷ alüfte: iffetsiz

⁵⁸⁸ bihuzur: huzursuz

⁵⁸⁹ muvakkat: geçici

⁵⁹⁰ şerir: kötülük yapan

Tayfur Bey, bir müstantik⁵⁹¹ gibi isticvap etti⁵⁹². Dede söyledi, söyledi. Fakat çoğu ipe sapa gelmez şeylerdi. Bu bir küfe çürük sözden iki, üç sağlamını bulup çıkarmak kabil olmadı. Yalnız bu üç ortak hortlaklarla beylerin mezarlık maceralarındaki üç kefenli arasında adeden bir tevafuk⁵⁹³ görünüyordu. Fakat bundan bir hakikat çıkabilir miydi? Gittikçe iş masallaşıyor, hakikat, efsaneler içinde boğuluyordu. Civarda dolaşan adamlar herhangisinden sorsanız gece mezarlıkta kefenlilerin gezinmesine, kuru kafalıların lisana gelmesine, ateşler parlamasına, şimşekler çakmasına hiç istiğrap eden⁵⁹⁴ görülüyor, hep bu garibeler adi, cari, daimî vukuattan sayılıyor. O surette ki bu ahiret sekenesinin de aşağıdaki mahallelerin ahali kadar hırçınlıkları var. Onlar da komşu komşuya dalaşıyorlar, semtten semte sürülüyorlar. Gece yolcu çeviriyorlar. Zikrediyorlar, ilahi okuyorlar. Namaz kılıyorlar. Onların da abitleri⁵⁹⁵, fasıkları⁵⁹⁶ var... Dünyanın bütün iyilikleri, fenalıkları, zevkleri, elemeleri, ihtirasları, sevapları, günahları orada da mevcut... Hemen hemen yerin altındakiler de üstündekiler gibi yaşıyorlar. O hâlde Allah'ım ölmek neye yarayacak? Hayatın mihnetlerinden, facialarından kurtulmak için intihar edenler beyhude zahmete girmiş oluyorlar...

Şimdi bu üstleri apaçık hurafelerin üzerine kurulacak esastan doğru bir netice çıkarılabilir mi? Fakat dünyada böyle olmayan, içine masal karışmayan ne var? En medeni, en müdekkik⁵⁹⁷ milletlerin tarihleri de böyle değil mi? Devlerin kaleler bina ettiklerini, dışı kurtların insan yavrularını emzirdiklerini ve daha bu kabîlden tarihlerde neler neler okumuyoruz... Her müverrih⁵⁹⁸ bu eski efsaneleri yeni kitabında tekrar etmiyor mu? Hilkat gününden beri süren hep bu yalanlar niçin? Âdemoğlunun hakikatten ziyade masaldan hoşlandığı için değil mi? Hayatın bütün cazibesi işte bu yalanlardadır.

⁵⁹¹ müstantik: sorgu yargıcı

⁵⁹² isticvap etmek: sorguya çekmek

⁵⁹³ tevafuk: uygun gelme

⁵⁹⁴ istiğrap eden: şaşırın

⁵⁹⁵ abit: çok ibadet eden

⁵⁹⁶ fasık: günahkâr

⁵⁹⁷ müdekkik: dikkatle araştıran

⁵⁹⁸ müverrih: tarihçi

İçinde bulunduğumuz hayat bizim için muammaların en büyüğüdür. Ve henüz dâhil olmadığımız ukba⁵⁹⁹ âlemi şüphesiz daha muğlak bir sırdır. Münevver⁶⁰⁰ güneşin altındaki bu seyyareye⁶⁰¹ türlü türlü manalar verdikten sonra gözlerimizi kapadığımız saniye-den itibaren her varlığın gözüne simsiyah ve ebedî bir perde indirerek “İşte ölüm budur...” dersek kimseyi memnun etmiş olmayız...

Tayfur böyle söylendi, söylendi ve neticeten dedi ki:

— Kimsenin itikadını incitmemek için, hayatı ölümle tazif edenlere⁶⁰² bir şey demiyorum... Fakat insaf ediniz. Şu çukurlara gömülü kuru kemiklere istinaden göz önünde uydurulan bunca garibelere aldanmayı da insanlığımıza yediremiyorum... İftira daima merduttur⁶⁰³. Fakat ölüleri böyle dedikodulara karıştıran müfterilerden⁶⁰⁴ büsbütün nefret ediyorum... Ben bu tahkikatın arkasını kesmeyeceğim... Tesadüf edeceğim mânilerden yılmayacağım. Ya onlar beni çarparak izaçlarımdan⁶⁰⁵ kurtulurlar ya ben sağlam bir netice yakalayarak gönül rahatına ererim... Mutlak bir iki suretten biri olacak... Ey mezarlar, hariçte gezinenlerin sözlerini işitip anlıyorsanız beni dinleyiniz. Mademki kandil, cuma, pazartesi gecelerinde buralarda şenlik oluyormuş, bu mübarek akşamlarda daima gelip aranızda bulunacağım. Dirilerin hamakatlerinden⁶⁰⁶ çok me-yusum. Onlardan ümidimi kestim. Tenvirimi⁶⁰⁷ sizden bekliyorum... Bugün salı. Bu cuma gecesi yine buradayım...

XIV

O cuma gecesi için ziyâret-i kubûr hazırlığı başladı. Bütün arkadaşlar bu üçüncü gece seferine iştirake muvafakat ettiler. Yalnız

⁵⁹⁹ ukba: ahiret

⁶⁰⁰ münevver: parlak

⁶⁰¹ seyyare: gezegen

⁶⁰² tazif etmek: çoğaltmak

⁶⁰³ merdut: makbul sayılmayan

⁶⁰⁴ müfteri: iftiracı

⁶⁰⁵ izaç: bunaltma

⁶⁰⁶ hamakat: ahmaklık

⁶⁰⁷ tenvir: aydınlatılma

Feyzi muteriz⁶⁰⁸ bulunuyordu. Hepsini akıl ve ihtiyata davete uğraşarak:

— Bu âlem garaip dünyasıdır. Fennen, ilmen, aklen esrâr-ı hilkatten hangisinin künhüne⁶⁰⁹ vusûl-i müyesser oldu⁶¹⁰ ki siz bu kabristan hadisesinin meçhuliyetini keşfe uğraşıyorsunuz. Çocukluk etmeyiniz. Tekin olmayan yerler, mahiyetleri meçhul gizli kuvvetler vardır. Mezarlıkları büsbütün maneviyetten ari sanmak hatadır. Çarpılmak kelimesi uydurulmuş, bimana bir söz değildir... Hangi merakın sevgiyle olursa olsun mezarlardan gizlice kemik toplamak, ölümlere sarikane⁶¹¹ bir tecavüz demektir. Ölüye hürmeti her din, her kitap emrediyor. Ölü deyince bunun kabirdeki kemiklerini muhterem tanımazsak nesine hürmet etmiş olacağız? Ah ah, “Ruh niçin gözlere görünmüyor?” diye mevcudiyeti hakkında şüphe götürür bin türlü itirazlara kalkışıyoruz. Ruh gözle görülür, el ile tutulur bir şey olsa onu derhâl çalyaka ederek çubukları sık bir demir kafese tıkip birkaç kuruşa seyrine baktırtırız. Ben bu kemik sirkatinin⁶¹² akıbetini hayırlı görmüyorum.

Feyzi uzun uzadıya itirazlarla Tayfur’u bu sevdadan vazgeçirmeye çok uğraştı. Fakat muvaffak olamadı. Çünkü şimdi mesele yalnız kemik toplamak sadeliğinden çıkarak canlanan iskeletlerin esrarını anlamak gibi pek muğlak bir safhaya girmişti.

Feyzi kimseye söz kâr ettiremediğini görünce meselenin cazibesinden o da kendini kurtaramayarak o cuma gecesi için yapılacak sefere iltihakta⁶¹³ muztar⁶¹⁴ kaldı.

Perşembe gününün cumaya dönen gecesinde nısfu’l-leylden sonra hepsi bir otomobile doldular. Yine mezarlık hududunun aynı noktasında indiler...

⁶⁰⁸ muteriz: itirazcı

⁶⁰⁹ künh: bir şeyin özü

⁶¹⁰ vusûl-i müyesser olmak: kolaylıkla ortaya çıkmasına erişmek

⁶¹¹ sarikane: hisızcasına

⁶¹² sirkat: hırsızlık

⁶¹³ iltihak: katılma

⁶¹⁴ muztar: zorunlu

Şöföre, ortalık ağarsa da bir yere savuşmayarak her hâlde avdetlerini beklemesini sıkı sıkıya tembih ettikten sonra kozalaklı bahçeye daldılar...

Ahiretin zulmüne yine gece karanlığı çökmüştü. Lakin bayırın dikliğine artık ayakları alıştı. Nerede hendek, çukur var biliyorlar, elleriyle hangi serviye, mezar taşına tutunmak lazım geldiğini tayin ediyorlardı.

Yüreklerinde pek eskisi kadar haşyet⁶¹⁵ de kalmadı. Bu beka bahçesini pek yadırgamaz oldular. Kalplerine, civar mezarların kendilerini artık çok yabancı bulmadıkları zannı da geliyordu.

Pehlesi düşük kabrin önüne indikleri esnada hemen yanı başlarından denecek yakın bir serviden bir gece kuşu son nefestekilerin ızdırıp iniltilerine benzeyen huhuhularını zairlerin tepelerinden aşığı saçı...

Feyzi bihtiyar⁶¹⁶ titreyerek:

— Bu gece, bu uğursuz kuşun bu kadar yakından “sefa geldiniz” dediğini beğenemedim.

Tayfur — O hayvancağız teşrifat kaidesi bilmez... Kimseye ne sefa geldiniz der ne de uğurlar olsun... O kuşun dilinden bu manayı sen çıkarıyorsun. Onun ötmesi bizim geldiğimiz saniyeye tesadüf etti, işte bu kadar...

Hepsi alçak, yüksek birer mezarın yanına, köşesine iliştiler... Şimdi hep karanlığı gözetliyorlar, dinliyorlardı. Yine evvelki gecelerdeki gibi anlaşılmaz fısıltılar içinde mehip⁶¹⁷ bir sükût... Yine mezarlardan servi kokularıyla karışık intişar eden⁶¹⁸ ağır, ratıp⁶¹⁹ bir hava... Bu seferlerle edilen ülfete⁶²⁰ rağmen yine yürekleri sıkın uhrevi bir hüzün...

⁶¹⁵ haşyet: korku

⁶¹⁶ bihtiyar: elinde olmadan

⁶¹⁷ mehip: heybetli

⁶¹⁸ intişar eden: yayılan

⁶¹⁹ ratıp: nemli

⁶²⁰ ülfet: tanışıklık

Sadi — Sanki bir tiyatroya gelmişiz gibi dizildik, perdenin açılmasını bekliyoruz.

Feyzi hemen sinirlenerek:

— Birader, sözünün başına hiç olmazsa bir lateşbih⁶²¹ ilave et... Mezarlık tiyatroya benzetilmez...

Sadi — A kardeş avamın, tiyatroyu bir rezalet yeri sanmaktaki hatasına iştirakten sen de hâlâ kendini alamıyorsun. Tiyatro hayatın hakiki temsilatına makes⁶²² olan bir sanat cilvegâhıdır. Vakalar bir müfekkirin dimağı⁶²³ menşurundan⁶²⁴ tahallül ile⁶²⁵ oraya akseder. Binaenaleyh sahne, mezar, türbe ve ilaahirihi her nev mukaddesatı deraguş edebilir. Onun için memnu⁶²⁶ yoktur. Bugün sinema, hayatı, ebkem⁶²⁷ bir surette fakat her türlü tafsilatıyla canlandırıyor. Her günkü vakalardan başka orada ilim, fen için de geniş, pek faydalı bir saha meydana geliyor. Bir tohumun toprak içinde nasıl açıldığını, bir nebatın nasıl büyüdüğünü, bir damlacık kanda ve diğer kültürlü mayilerde⁶²⁸ mikropların nasıl türediklerini, mücadelelerini, yaşayışlarını görüyoruz. Hiç şüphe yok ki sinemanın bizi büsbütün mebhut ve müstefit edecek⁶²⁹ bir istikbali olacaktır.

Doktor — Etraftan yine hiçbir titizlik tezahürü görülüyor. Galiba muhterem ölümler bu defa bizi sükûtlarıyla ezecekler... Sırlarını bizden kısıkanıyorlar... Hiç depreşmiyorlar...

Feyzi — Affedersiniz. Ufak bir patırtı duysanız istihzalarla tef-sir ediyorsunuz. Hiçbir şey işitmeseniz ona da türlü mana veriyorsunuz. Sizi nasıl memnun edeceklerini onlar da anlayamadılar.

Tayfur — Geçen defaki ziyaretimde ben onlara bu gece geleceğimi söyledim...

⁶²¹ lateşbih: benzetmek olmasın

⁶²² makes: yansıdığı yer

⁶²³ dimağı: zihni

⁶²⁴ menşur: prizma

⁶²⁵ tahallül: ayrışma

⁶²⁶ memnu: yasak

⁶²⁷ ebkem: dilsiz

⁶²⁸ mayi: sıvı

⁶²⁹ mebhut ve müstefit etmek: şaşırtmak ve faydalandırmak

Feyzi — Bundan ne çıkar?

Tayfur — Buradaki ebediyen uyumuş muhterem ölümlere hiç-bir diyeceğim yok... Benim işim hortlaklar, cadılarla... Bu afacan mahlukatın bize görünmek için bazı hazırlıklara ihtiyaçları olabilir fikriyle bu ihtarda bulunmuştum...

O anda, karanlıklardan acı bir kahkaha koptu... İnanan ve inanmayan delikanlıların hep birden benizleri attı. Amûd-ı fekarîleri üzerinde soğuk bir raşe gezindi.

Sadi — Baykuş...

Tayfur — Evet... Demin tepemizde öten kuş biraz öteye gitti. Orada gülüyor...

Doktor — Pek de baykuş diyemeyeceğim...

Şimdi hepsi sustular. İki ihtimal arasında düşünüyorlardı.

Tayfur hafifçe titrek bir sesle:

— Galiba nihayet kızdırmaya muvaffak olduk...

Feyzi — Sesinizde bir üşüme var. Korkuyor musunuz beyefendi?

Tayfur — Üzerimde bir tuhafılık, bir asabilik var. Lakin korkudan değil... Pek garip bir vaka karşısında bulunuyoruz. Bunun kâzip⁶³⁰ bir şey olduğunu bilmekle beraber insan tesirinden de büsbütün kendini kurtaramıyor...

Feyzi — Bu da korkunuzu müevvelen⁶³¹ itiraf demektir.

Tayfur — Kahkahadan korkulur mu?

Feyzi — Bu, bildiğimiz neşeli manadaki kahkahalardan değil... Ferahlı bir yürekten kopmuyor. Mezarlıktan geliyor.

Tayfur — Mezarlıktan geliyor ama herhâlde mezarlardan değil...

Feyzi — Bilmem ki ne tasavvur ediyorsunuz? Evindeki rahat uykusunu bırakıp da bize kabristanda hortlakları temsil etmek için

⁶³⁰ kâzip: aldatıcı

⁶³¹ müevvelen: başka bir ifadeyle

böyle gece yarılarından sonra ağlayan, gülen kim olabilir? Bu garip hareketteki hakiki saiki⁶³² nedir?

Tayfur — İşte bizim de merak ettiğimiz bu ya...

Karanlığı istihzasıyla kamçılayan uzun, ürpertili bir kahkaha sağanağı daha sinirleri titretti.

Doktor — Bu gece hep gülüyorlar...

Tayfur — Neşeleri var...

Feyzi — Neşelerini, kederlerini sonra anlayacağız...

Tayfur — Ne demek istiyorsunuz?

Feyzi — İlk geldiğimiz gece bize kefenleriyle gözüktüler. Bu, “İşte biz varız. Bir daha buraya gelmeyiniz. Tedibimize⁶³³ uğrarsınız.” makamında bir ihtardır. Biz mütenebbih⁶³⁴ olmayarak bir daha geldik. Büyük bir tahammül ile sustular. Mevcudiyetlerini ihsas edecek⁶³⁵ bir harekette bulunmadılar. Fakat üçüncü ziyaretimizde işte artık kahkahalarını tutamadılar. Bu geceki maceramızın sonu feci olacak sanırım... Reviş-i hâl⁶³⁶ onu gösteriyor. Hepimizi de çarpıp çağanoz⁶³⁷ çevirseler hakları var...

Yine birdenbire Kengirili Hatip Feyzullah Efendi’nin ailece yattıkları setin arkasından beyaz bir alev, hava bozulurken bulutlar arasından çıkan küçük şimşekler gibi parladı, söndü.

Feyzi — Hah, gözünüz aydın. Nihayet gazaplarını izhara başladılar...

Nihat — Gene aynı noktadan ziya fışkırıyor.

Feyzi — İşte orası tekin değil...

Tayfur — Bunda tekinlik, çiftinlik yok... Görünmek için o noktayı intihap etmelerindeki sebebi size evvelce anlattım... Orası

⁶³² saik: sebep

⁶³³ tedip: yola getirme

⁶³⁴ mütenebbih: aklını başına toplamış

⁶³⁵ ihsas edecek: sezdirecek

⁶³⁶ reviş-i hâl: işin gidişatı

⁶³⁷ çağanoz: eğri büğrü

bir zâviye-i meyyite teşkil ediyor. Binaenaleyh buradan ayrılacak kurşun... Duvarın altına gizlenenlere tesir etmez...

Feyzi — Azizim, siz aynı şeyi söylüyorsunuz. Ben de size aynı sözü tekrara mecbur oluyorum... Bunlar zâviye-i meyyite dâhiline sığmıyorlar. Boylu boyunca karşımızda duruyorlar. Biz kurşun attıkça gülüyorlar...

Tayfur — Bakalım bu gece iş nasıl olacak?..

Feyzi — Şimdi elli altmış iskelet ellerinde tırpanlarla karşımıza dizilirlerse en babayığidimizin ödü kopmayacağını hanginiz temin edebilirsiniz?

Yine acı bir kakhaha ile hepsinin kulak zarları sızladı.

Feyzi — Alimallah istihza anını o kadar güzel intihap ediyor ki...

Şimdi beş delikanlı önlerinde fevkalade bir manzaranın inkişafına intizaren gözlerini hatibin aile maksuresine diktiler... Hafif hafif parıltılar görünüp sönüyordu...

Tayfur — Bu gece herhâlde boş dönmeyeceğiz...

Feyzi yürek çarpıntısıyla:

— Ne demek istiyorsunuz? Bu akşam mutlaka çarpılacak mıyız?

Tayfur — Çarpılmak zaten çok korkmadan olur. Korkan düşünsün... Fakat ben o maksatla söylemedim...

Feyzi — Ne maksatla söylediniz?

Tayfur sol böğründen sarkan çantadan küçük bir fotoğraf makinesi çıkararak:

— Boş dönmeyeceğimizi işte bunun için söyledimdi. Bu mezarlığın insaniyetli hortlakları elbette bu gece bize birkaç manzara lütfederler...

Feyzi hiddet ve rica ile karışık bir galeyanla Tayfur'un koluna sarılarak:

— Aman beyefendi ne yapıyorsunuz?..

— Hiçbir şey... Fotoğraf alacağım...

— Onlara karşı fotoğraf istimal edilemez⁶³⁸. Kızarlar... Ve onların hayalleri hücre-i muzlimeye⁶³⁹ giremez.

— Mis gibi girer... Çünkü gözün gördüğü her şeyi fotoğraf makinesi de görür. Çünkü göz de mükemmel bir fotoğraf cihazıdır...

Tayfur makinesini arada bir çakan parıltılar üzerine ayar etti.

XV

Şimdi bu beş arkadaşın içinde hortlama hadiselerine karşı yarı imanlılar, şüpheliler, hemen büsbütün itikatsızlar vardı. Feyzi'nin kafasında, gözleri önünde bedahet⁶⁴⁰ mahiyetinde cilvelenen garibeleri büsbütün reddedecek kuvvet yoktu. O, gece yarısı mezarlıkta olmayacak manzaralar gösteren, sesler çıkaran birtakım hokkabazların bulunmalarına ihtimal veremiyordu.

Bu mizaçta çok insanlar vardır. İmanları sağlam bir temel üzerine kurulu değildir. Hiçbir şeyi iyi tahlil ve muhakeme edemezler. Çok defa şüpheler içinde yuvarlanırlar. Fakat inkârdan korkarlar... Mücazat⁶⁴¹ endişesiyle titrerler. İnanmamak tehlikeli olabilir. Lakin inanmaktan ne zarar gelir?.. Binaenaleyh herçibadabad⁶⁴² imanlı bulunmaya uğraşırlar.

İşte Feyzi bunlardan biriydi. Yine bir parıltı oldu. Bir servi ile iri bir mezar taşı arasında iskelete benzer bir hayal göründü. Kayboldu.

Feyzi — Sizinle beraber geldiğime pişman oldum... Ayıp değil ya, sinirlerim, bu asılları meçhul zuhurata tahammül edemiyor... İşte başladılar...

Tayfur — Korkuyor musunuz Feyzi Bey?

Feyzi — Ne yalan söyleyeyim... Evet...

Tayfur — Mezarlık hududunda otomobil bekliyor... Yokuştan yukarı ağır ağır gidebilirsiniz.

⁶³⁸ istimal edilmek: kullanılmak

⁶³⁹ hücre-i muzlime: karanlık hücre

⁶⁴⁰ bedahet: apaçık olma durumu

⁶⁴¹ mücazat: işlenen bir suçtan ötürü ceza verme

⁶⁴² herçibadabad: her ne olursa olsun

Feyzi — Ya yolda fevkalade korkunç bir şeye tesadüf edersem?

Tayfur — O da sizin talihinize...

Şimdi Feyzi kalmakla gitmekteki iki tehlikeden ehvenini⁶⁴³ intihabı⁶⁴⁴ düşünüyordu. Tayfur'un makineyi tutan eline sarılarak:

— Beyefendi, rica ederim gözükeceklerin fotoğraflarını almak sevdasından vazgeçiniz... Çünkü bu cüretinizle onları çok, pek çok kızdıracaksınız...

Tayfur gülerek:

— Korkmayınız kızmazlar... Çünkü onlar objektifin önünde durmaya alıştı. Avrupa, Amerika isprizmacıları her zaman bu fevka't-tabîaların resimlerini çekip çekip gazetelerinde, risalelerinde neşrediyorlar... Mezarların meçhuliyeti içinde çürümedense bu suretle meşhur olmak her vechile onlar için kârlıdır...

Bu esnada bir şimşek çaktı. Hatibin mezarı arkasından uzun boylu, kefenli bir iskelet sırtarak reverans yaptı. Çekildi. Tayfur'un elindeki enstantane⁶⁴⁵ şimşekle hemsürat⁶⁴⁶ olarak tıkr tıkr işledi. Manzara seri geçti. Fakat o çukur gözlü, dudaksız ağızlı hayal veya hakikat bütün vuzuhuyla gözüktü. Artık bu bedaheti inkâra kimse-de mecal kalmadı.

Feyzi korkudan kekeleyerek:

— Şimdi buna ne dersiniz?

Hepsi birden:

“Amenna ve saddakna⁶⁴⁷...” cevabını verdiler.

Bu hayalat üzerine şakalaşanların yüreklerine titreme, dillerine rekâket⁶⁴⁸ geldi.

⁶⁴³ ehven: en zararsız

⁶⁴⁴ intihap: seçme

⁶⁴⁵ enstantane: ışıklama süresi saniyenin 1/25'i veya daha kısa olan hızlı bir hareketi çekme yöntemi

⁶⁴⁶ hemsürat: aynı hızda

⁶⁴⁷ “Amennâ ve saddakna”: “İnandık ve doğruladık”

⁶⁴⁸ rekâket: kekemelik

Feyzi — Korkmakta hakkım yok mu imiş? Hepiniz de acayip-leştiniz. İnanmıyorsunuz da neye titreşiyorsunuz?.. Ya inanmalı, ya bunun ne olduğunu izah etmeli... Tayfur Bey bir şey söylemiyor-sunuz?

Tayfur — Sizin adese-i ayniyyenize⁶⁴⁹ aksedip kaçan şakacı garibe, şimdi benim şasimin⁶⁵⁰ içinde mahpustur. Ben onu ürküt-meden kırmızı ziya altında eczaya batıracağım. Sonra sevimli kara gözlerini, dişlek ağzını size doya doya seyrettireceğim...

Aşağıdan birbiri arkasına üç dört defa şimşek çaktı.

Feyzi iki çenesi birbirine çarparak:

— Gittikçe korkum artıyor. Kendime buyuramıyorum. Bu şimşeklerden sonra görünecek şeylere bakmaya tahammülüm kalmadı. Rica ederim, biriniz bana yarı yola kadar refakat ediniz. Kendimi otomobile atayım...

Sadi — Gideceksen uğurlar olsun. Böyle zamanda kimse sana lalalık edemez. Perde açıldı. Ölülerin dirilere oynadıkları bu hari-kulade dramın hiçbir meclisini kaçırmak istemeyiz... Perde kapan-sın sonra hep birden gideceğiz.

Feyzi:

— Perde kapanıncaya kadar hep birden sağ kalacağımıza sene-diniz var mı?

Aşağıdan gelen bir homurtu ağır ağır karanlığa yayıldı. Feyzi, “Duramıyorum, gideceğim...” dedi. Tayfur inkişaf edecek hiçbir manzarayı kaçırmamak için bütün dikkatini elindeki makineye ver-mişti. Ötekiler de mâ-fevka’t-tabîa⁶⁵¹ bir hâle intizaren kendilerini unutmuş gibiydiler. Feyzi sözüne hiç aldırman olmadığını görünce oradan çekilmeyi daha tehlikesiz buldu. Her ihtimale karşı cebin-deki revolverini, elektrik fenerini yoklaya yoklaya yokuşa saldırdı.

⁶⁴⁹ adese-i ayniyye: göz merceği

⁶⁵⁰ şasi: fotoğrafçılıkta içine duyarlı bir cam veya kâğıt konulan, yassı, ışık geçir-mez kutu

⁶⁵¹ mâ-fevka’t-tabîa: tabiatüstü şey

Setin altından birkaç ağızdan kahkahalar koptu. Feyzi'nin ka-
çışına mı gülüyorlardı? Bir müddet setin altından kaynakayan huzme-
lere⁶⁵² baktılar. Homurtuları dinlediler.

Nihat — Feyzi çekildiğine akıllılık etti galiba?

Sadi — Onun ihtirazlarına, itirazlarına şimdi sen mi vekâlet
edeceksin?

Nihat — Birader itiraz değil... Kendimizi pek maceraperest
bir vaziyette görüyorum...

Doktor — Nasıl?..

Nihat — Karşımızda bir şeyler cilvelenip duruyor... Biz bun-
ların mezarlardan çıkma mahlukat olduklarına inanmıyoruz. Haydi,
bu safdillliği kabul etmeyelim. Fakat şu gördüğümüz şeylere doğru
bir mana da verebiliyor muyuz? Meçhul faraziyeler içinde yüzüyo-
ruz. Size soruyorum ki burada niçin bekliyoruz? Mütecessit ruhla-
rın veyahut o nama hareket edenlerin fotoğraflarını almak için mi?
Yoksa onları kızdırıp kendimize hücum ettirmek için mi? Böyle bir
hücum vukuunda kendimizi herhangi bir silahla müdafaa edebil-
mek için muhacimlerin⁶⁵³ ne hilkatte, ne tabiatla şeyler olduklarını
bilmemiz lazım gelir... Şimdi üzerime bir iskelet atılıp da beni ke-
fenli vücudunun altına alsa onun bilmem kaç mafsallı⁶⁵⁴ kemikten
parmaklarıyla boğazımı sıkmasına hacet kalmadan korkudan ben
ölür giderim. Bu musaraadan⁶⁵⁵ sağ çıkacak içimizde bir babayiğit
göremiyorum. Hepimiz aynı hâle uğrarız.

Tayfur — Bu merhum dirilerin taktiklerini öğrendik. Setin ha-
ricine çıkamıyorlar...

Nihat — Buna ne ile hükmediyorsunuz?

Tayfur: İlk görünüşlerinde, geçen tecrübemizle...

Nihat — İlk hadise kuvvetli bir tecrübe zemini olamaz...

O anda dik mezarlığın yukarısından:

⁶⁵² huzme: ışık demeti

⁶⁵³ muhacim: saldıran

⁶⁵⁴ mafsallı: eklemli

⁶⁵⁵ musaraa: güreşme

“Aman Allah aşkına... Yetişiniz. Bitiyorum.” istimdadiyla⁶⁵⁶ boğuk boğuk bir ses boşandı.

Doktor — Bu ne?

Sadi — Feyzi can havliyle bağırıyor...

Nihat — Acaba cadılar yakalayıp da oğlanın kanını mı emiyorlar?

Bu suale aşağıdan ağız kalabalığıyla kopan istihzalı kahkahalar cevap verdi...

Tayfur — Sadi... Doktor, kardeşlerim itidalinizi⁶⁵⁷ kaybetmeyiniz. Fenerlerinizin düğmelerine basınız. Vaka yeri aydınlansın... Ne oluyor? Görelim. Ben makinemi idare ile meşgul olacağım...

Böyle hareket faydalı mıydı? Tehlikeli mi? Onu muhakemeye vakit yoktu. İki delikanlı bu emrin karşısında manyetizmalanmış gibi hemen fenerlerinin düğmelerine basarak ziya huzmelerini hatibin mezar setine verdiler.

Gözleri önüne açılan manzara en imansızların ödlerini koparacak bir dehşette idi. Kefenli, kemik kafalarının üzeri beyaz sarıklı, bir sıraya dizilmiş upuzun beş iskelet, tekke dervişleri gibi sağa sola sallanarak “Hu... Hu... Hu... Hu... Hu...” nidalarıyla zikrediyorlardı.

Doktor havf⁶⁵⁸ ve hayretinden elinden feneri düşürerek:

— İşte her türlü akıl ve tabiat haricinde bir fenomen, dedi.

Sadi derisine sinekler üşüşmüş bir beygir gibi tek mil vücuduyla titreyerek:

— Dikkat ediyor musunuz? Biz beş kişiyiz, onlar da beş... Adam başına bir iskelet düşüyor...

Hiçbir söze ehemmiyet vermeksizin enstantanesiyle meşgul olan Tayfur:

— Beş olsun... Altı olsun, hepsi şasiye girdi...

⁶⁵⁶ istimdat: imdat isteme

⁶⁵⁷ itidal: soğukkanlılık

⁶⁵⁸ havf: korku

Yukarıdan taşlar, serviler arasından canhıraş bir istimdatla Feyzi'nin “Amanın kardeşlerim, beni kurtarınız...” feryadı bir daha duyuldu...

Aşağıda sarıklı iskelet dervişleri hu çekiyorlardı. Bu zikrin amininde ne olacağı malum değildi. Yukarıdan Feyzi canı yana yana adam çağırıyordu. Bu dört arkadaş şüphesiz şimdi iki tehlike arasında bulunuyorlardı. Bu iki dehşetten acaba hangisi daha mühlikti? Bulundukları yerde mi kalsınlar? Aşağı mı kaçsınlar, yukarı mı?

Sadi, “Ben bu mezarlık tekkesinin müritlerini uzun uzadıya görmeye tahammül edemiyorum. Baktıkça fenalaşıyorum...” dedi. Fenerini söndürdü.

Tayfur — Ben bir düzine kadar resim aldım... Şimdi karanlıkta netîce-i hâle intizar edebiliriz...

Nihat — Aşağıdan hücum vuku bulursa nereye kaçacağız? Kuş yavruları gibi her birimiz bir tarafa dağılır isek daha berbat oluruz... Bakınız Feyzi dinlemedi. Gitti. Şimdi bizi imdadına çağırıyor...

Sadi — Zavallının sesi kesildi... Ne oldu acaba? Cadılar nefesini mi tıkadılar?

Nihat — Söyleme birader. Öyle bir hâl vukuu hepimiz için büyük felakettir...

Doktor — Aramızdan birisinin bu suretle zıyar⁶⁵⁹ adli büyük tahkikata, isticvaplara⁶⁶⁰ kapı açar...

Sadi — Yalnız o değil... Onu boğan cadıların bizi sağ bırakacaklarını ne biliyorsunuz?..

O esnada yukarıdan hışıl hışıl, inim inim bir karaltının indiği görüldü...

Nihat — O ne?

Doktor — Bilmem... Üzerimize bir karaltı geliyor...

Sadi — Bu dost gelişi değil...

⁶⁵⁹ zıya: kaybolma

⁶⁶⁰ isticvap: sorgu

Tayfur — Revolverleri tetiğe alınız...

Karaltı sekiz on metre mesafede durarak yorgun bir sesle:

— Sakın ha silaha davranmayınız. Benim...

Hep birden namluları indirerek:

“Feyzi geliyor...” dediler...

Karaltı yürümeye başlayarak:

“Evet... Evet benim... Üzerime ateş etmeyiniz... Zaten ölmedik yerim kalmadı...” dedi.

Ağır ağır arkadaşlarının yanına indi. Hemen yere uzanarak:

— Müsaade ediniz. Birinizin dizine başımı koyayım... Sonra Allah rızası için iki yudum su...

Tayfur telaşla:

— Ne gördün? Ne oldun?

Feyzi ezile bayıla:

— İnsanın ödü karaciğerinde safra kesesinin içinde midir? Nerededir? Bilmiyorum... Size temin ederim ki o kese patladı. Ödüm sıcak sıcak içime yayıldı. Zannediyorum artık yaşamayacağım...

XVI

Sonra Nihat’ın kucağına kendini bırakarak bayılmış gibi sustu. Hepsi başına toplandılar.

Sadi — Birader, bayılma kendine gel... Şimdi sana su bulmak imkânı da yoktur. Ne oldun? Anlat çabuk...

Feyzi baygın baygın:

— Ne mi oldum?.. Hey gidi hey... Hortlakları gördüm. Sizi nasıl görüyorsam fenerimin ziyasıyla işte öyle ayan beyan gördüm...

Tayfur telaşla:

— Nerede gördün? Söyle, fotoğraflarını çekmek isterim...

Feyzi Nihat’ın kolları arasında silkinir gibi bir raşe geçirerek:

— Nerede mi gördüm?.. Babayığit isen şuradan yirmi otuz adım ileriye açıl... Karşı karşıya gelirsin. Bir tane değil, iki tane

değil... Bak sen onların fotoğraflarını mı alırsın? Yoksa onlar senin canını mı alırlar?..

Aşağıdan mütezayit⁶⁶¹ bir cezbe ile gelen huhuları dinledikten sonra Tayfur:

— Evet, bu gece ya onlar benim canımı alırlar ya ben onların guguklarını⁶⁶² anlarım...

Feyzi — Bu kadar bedahet karşısında hâlâ guguktan bahsediyorsunuz...

Nihat — Anlat Feyzi anlat... Bu hortlak dediklerin aşağıda hu çeken kemikten dervişlere mi benziyorlar?..

Feyzi — Hayır hayır... Bunlar sakallı, başları hacılar gibi kefiyeli⁶⁶³, mezarların arasında dolaşıyorlar... İki harap bir kabrin üzerinde oturuyorlardı. Beni görünce ayağa kalktılar... İşte o zaman sıfırı tükettim. Haykırmaya başladım... Kaçmak isterken ayaklarım köstekleniyordu. Tıpkı müthiş bir kâbustan uyanmaya uğraşır gibi ben beyhude telaş ettikçe arkamdan dörtlüye koşan küheylanların ayak seslerine benzer bir şeyler duyuyordum...

Tayfur korkudan ziyade arzudan titreyerek:

— Ah ah, bu kefiyeli hacıları da bir kere plağa alsam... Bunlar ister rahmani olsunlar, ister şeytani, ister insani her hâlde fotoğrafı albümüne hakikaten pek nadir resimler ilave etmiş olurum...

Tayfur Bey elinde fotoğraf makinesiyle Feyzi'nin geldiği cihe-te doğru saldırarak:

— Haydi Doktor... Haydi, Sadi Bey siz benimle geliniz. Fenerlerinizin kuvvetli ışıklarıyla bu hortlakları arayınız. Bu mezarlığın dervişlerini gördük. Hacılarıyla da gözlerimizi nurlandıralım. Nihat Bey'le Feyzi burada kalsınlar... Çok uzaklaşmayacağız. Daima birbirimizi duyacak mesafede dolaşacağız...

Teklif bütün mezarlıktaki gizli ve aşikâr tehlikelere meydan okur bir cürette idi...

⁶⁶¹ mütezayit: çoğalan

⁶⁶² guguk: saklambaç oyunu

⁶⁶³ kefiye: Arapların kullandığı ve omuzları da örten, püsküllü erkek başörtüsü

Nihat'la Feyzi'nin kopardıkları itirazları dinlemeden Tayfur, Doktor, Sadi üçü yürüdüler.

Tayfur iki arkadaşını teşci etmek⁶⁶⁴ için:

— Evet, bu mezarlıkta bir şeyler var... Bu inkâr olunmaz. Hep bu mâ-fevka't-tabîaya benzeyen hokkabazlıklar, bizi korkutmak veyahut ki şu saatlerde bu mezarlığa gelenleri ürkütmek maksadıyla yapıyor. Ben aklımın eremediği şeyleri mucize sanacak safdillerden değilim. Evet, bu bir hile... Bu işlerin arkasında hilebazlar var... Bunlar mütecessit ruh, hortlak, cin, insan her ne olursa olsunlar kendilerinden yılmış, korkmuş görünmeyelim... Sonra daha ziyade dalımıza binerler. Onların bizim üzerimize tecavüzlerini beklemeyelim... Biz onların üstüne gidelim...

Doktor'la Sadi fenerlerinin düğmelerine bastılar. Bu iki küçük projektörden karanlıkların içine uzanan huzmeler servi gövdeleri, mezar taşları üzerinde alacalar yaparak kuturları⁶⁶⁵ büyüdükçe kuvvetleri azala azala kabristanı ziya ile taramaya uğraşırken Tayfur da rast geleceği hortlağı adeseğe düşürmek için elindeki makineyi alesta tutuyordu...

Oh nihayet kırk beş elli adım ileride dolaşan filhakika kefiyeli sakallı iki garibeye tesadüf ettiler... Bu iki acibe elektrik mehtabıyla tenevvür eder etmez, düşünür gibi eğmiş oldukları başlarını hemen havaya kaldırdılar...

Tayfur'un elindeki makine işlerken Sadi gözlerinin bütün tetkik kudretiyle ileri bakarak:

— Bizim Feyzi hiç mübalağa etmemiş... Hortlak cenapları tıpkı dediği şekilde...

Tayfur Fransızca cevap vererek:

“*C'est!*⁶⁶⁶ Makineye girdi.” dedi.

⁶⁶⁴ teşci etmek: cesaretlendirmek

⁶⁶⁵ kutur: daire ve kürede çap

⁶⁶⁶ C'est!: “İşte bu!”

Hortlaklar sanki gafil avlanarak kendilerini plağa kaptırmış olduklarına kızmışlar gibi hemen ziya sütunundan büsbütün karanlığa kaçtılar.

Doktor — Bu hacılar aşağıki kemik dervişler gibi insancıl degiller, aydınlıktan da hoşlanmıyorlar.

Sadi — Bu kefiyeli mahlukların dört ayak üzerine yürüdüklerine dikkat ettiniz mi?

Doktor — Tabii...

Tayfur — Ne demek tabii?..

Doktor — İşittiğime göre hortlak esatirin *sentor*'u⁶⁶⁷ gibi yarı insan yarı hayvanmış...

Tayfur — Tuhaf şey... Demek hortlaklar mezarlarından böyle garip bir istihale⁶⁶⁸ ile çıkıyorlar?..

Sadi — Biliyorsunuz ya *sentor*lar insanlarla ettikleri muharebede mağlup düştüler...

Tayfur — Bu gece darısı bunların başına...

Sadi — Bu mezarlık hacılarına harp açacak mıyız?

Tayfur — Elbette...

Aşağıdan huhular, kahkahalar, arada bir ağlamaya benzer iniltiler geliyordu.

Sadi — Onları aşağıda yalnız bıraktığımıza iyi etmedik... Zavallı Feyzi şimdiye kadar belki de korkudan çarpılmıştır.

Tayfur — Bu çocuk büyükanasından çok masal dinlemiş olmalı...

Doktor — Beşimiz topluca bulunsaydık daha iyi olurdu. Çünkü onlarda da iki revolver iki fener var...

O aralık arkalarından bir mırıltı duyduklar... Her şeyde gayri-tabii bir tehlike sezdikleri için dinlediler... Ayak sesleriyle beraber mırıltılar gittikçe yaklaşıyordu.

⁶⁶⁷ sentor: Yunan mitolojisindeki yarı insan ve yarı at bedenli yaratık

⁶⁶⁸ istihale: biçim değiştirme

Tayfur sordu:

— Kimdir o?

Uzak olmayan bir mesafeden ses geldi:

— Biziz...

Sadi — İşte Nihat'la Feyzi geliyorlar...

Doktor — İsabet... İsabet...

Filhakika ikisi yaklaştılar... Feyzi inleye inleye:

— Bittim... Bittim...

Tayfur — Yine ne var?

Feyzi — Kellesi koltuğunda bir Arap gördük...

Tayfur biraz tuhaflaşarak:

— Sahi mi söylüyorsunuz?

Feyzi — Ah, ah bu mezarlıkta hakikat hayalet, hayalet hakikat oluyor...

Sadi — Nihat, kafasını koltuğu altında bir bohça gibi taşıyan bu kesik başı sen de gördün mü?

Nihat — Evet, yakınımızdan öyle acayip bir karaltı geçti. Lakin kellesi boynunun üzerinde miydi? Koltuğunda mı, ne yalan söyleyeyim pek iyi fark edemedim... Korktuk. Yanınıza koştuk...

Tayfur — Şimdi uzun söze vakit yok... İskelet dervişleri, kefiyeli hortlakları şasilerime hapsettim. Kelleleri koltuklarında dolaşan Araplar varsa bu üçüncü fevkalade numuneye de rast gelmek isterim. Mezarlıklarda yaşayan, belediyelerce gayrimukayyet⁶⁶⁹ bu diri ölülerin fotografyalarını neşrettiğim vakit, bu çeşitlere Eski⁶⁷⁰ ve Yeni Dünya'daki⁶⁷¹ bütün ispritzmacıların parmakları ağızlarında kalacaktır...

Sadi etrafı dinleyerek:

⁶⁶⁹ gayrimukayyet: kayıt dışı

⁶⁷⁰ Eski Dünya: Avrupa, Asya ve Afrika'ya topluca verilen ad

⁶⁷¹ Yeni Dünya: Kolomb'un tanıtma gezilerinden sonra, Amerika'nın güney bölümüne verilen, sonradan bu anakaranın bütünü için kullanılan ad

— Aşağıda hâlâ devran devam ediyor. Etrafımızda dört ayaklı sakallılar dolaşıyor...

Doktor — Piyasaya kesik başlar da çıktı...

Tayfur — Ne duruyoruz? Yürüyelim. Mademki kefiyeliler ziyadan, insandan korkup kaçtılar. Korkanı takip etmelidir. Şimdi şöyle yürüyelim. Bir devir ile goygoycuların arkalarından bir çevirme hareketi yapalım. Bakalım Hatip Efendi setinin maverasında nasıl bir tezgâh kurulmuş... Alevler hangi ocaktan kaynakıyor? Sarıklı ölümler hangi mezarlara girip çıkıyorlar? Yolda kesik başa tesadüf edersek fe-nime'l-matlûb⁶⁷²... Sersemin koltuğundan bu meşhur kanlı kelleyi kapabilen alimallah milyoner olur... Bu ana kadar hiçbir müze böyle bir nadireyi teşhir ile müşerref olmamıştır.

Feyzi — Mukaddes ölümlere karşı bu kâfirane gazaya ben iştirak edemem. Burada da yalnız kalamam. Beni kime emanet edeceksiniz?..

Tayfur — Seni Allah'ın birliğine emanet edip gideriz...

Feyzi — Hepimize akıl ve tabiat haricinde bu kadar şeyler gözüktü. Pek müthiş olması muhtemel meçhul bir tehlikeye karşı böyle zart zurtla hareket olunmaz. Aklınızı başınıza alınız...

Tayfur — Biz buraya nasihat almaya değil, esrar anlamaya geldik...

Sadi — Oyunbozanlık etme Feyzi... Canını hepimizinkinden ziyade kıymetli tutman doğrusu kanıma dokunuyor...

Tayfur — Haydi arkadaşlar çevirme hareketiyle iskeletlerin hatt-ı ricatlarını⁶⁷³ keselim. Kefiyeli hortlaklarla birleşmelerine mâni olalım... Nerede bir garibe görürsek takip edeceğiz. Üzerimize atılırlarsa silah kullanacağız... Haydi. Haydi arş... Biz, yirminci asrın çocukları ahfadımızı artık büyükbabalarımızın hurafelerinden kurtarmalıyız... Bilirsiniz ki insanlar her hakikat ve her hürriyet-i fikriyyeyi can vererek kazanmışlardır.

⁶⁷² fe-nime'l-matlûb: tam aradığımız şey

⁶⁷³ hatt-ı ricat: geri çekilme sınırı

Bu teşci diskuru önünde hepsi “arş” kumandasına tebean⁶⁷⁴ yürüdüler... Feyzi’nin gelip gelmediğine hiç ehemmiyet veren yoktu. Zavallı delikanlı, o da yüreğinde o büyük korku ile orada yalnız kalamadı. Cadı selasına gidenleri takiben yürümeye mecbur oldu. Lakin en arkada korkak adımlarla ilerliyor, mezarlık cilvekârlarından biri zuhur ederse bütün lisân-ı hâliyle:

“Ben size muti⁶⁷⁵ ve mutekidim⁶⁷⁶. Bana dokunmayınız. Öteki-leri çarpınız.” demek ister gibi onlara karşı gözlerinden istirhamlar akıyordu.

Çok yürümeden kefiyelilerden birine tesadüf ettiler. Fakat ne garip! Serpuşunun⁶⁷⁷ altında acayip bir manzara alan Hacivatvari sakalıyla dönüp dönüp arkadakilere bakarak ve daima fenerlerin ışıklarından kaçarak dört tabanı üzerine koşuyordu.

XVII

Tayfur — Aziz kardeşlerim. Bu, zararsız bir hortlağa benziyor. İnsandan kaçıyor.

Nihat — İnsanı yalnız bulsa acaba tutup da kanını emer mi?

Tayfur — Bir şey söylesem inanır mısınız? Ben bunu kefiye-lenmiş keçiye benzetiyorum... Gazetelerde risalelerde okumadık mıydı? Afrika Arapları köpeklerin başlarına kefiye sarıp onları insana benzeterek Fransız topçularını aylarca iğfal etmemişler⁶⁷⁸ miydi? Böyle kefiyeli, bürüslü⁶⁷⁹ bir sürü köpek arkasından gülle yağdırıp durmuşlardı. Hudâ-yı harbiyyeyi⁶⁸⁰ yalnız Avrupalılar bilmezler ya bazen de böyle Afrikalıların gülünç hilelerine aldanırlar.

Nihat — Fransızlarla Araplar hâl-i harbde iken böyle bir tuhaf-lık olmuş. Biz şimdi kimlerle muharebe ediyoruz? Bir sürü keçinin

⁶⁷⁴ tebean: uyarak

⁶⁷⁵ muti: itaat eden

⁶⁷⁶ mutekit: bir şeye inanan

⁶⁷⁷ serpuş: başlık

⁶⁷⁸ iğfal etmek: kandırmak

⁶⁷⁹ bürüs: arapların üstten giydikleri bir giyecek

⁶⁸⁰ hudâ-yı harbiyye: savaş hilesi

başlarına kefiye saran kimdir? Bundan maksat nedir? Bizden ne istiyorlar?

Tayfur — Bu suallerinizi bir revolver kurşunuyla halletmek kabildir.

Nihat — Nasıl?

Tayfur — Şimdi şu önümüzden kaçanlardan birini vururuz. Keçi midir? Hortlak mıdır Cesedin muayenesinden derhâl anlaşılır...

Feyzi boğuk bir avaz çıkararak:

— Amanın sakın ha... İşte o zaman başımıza kıyamet kopar...

Tayfur ani bir cinnete tutulmuş gibi kimsenin reyini almaya lüzum görmeden revolverini çekti. O kefiyelilerin üzerlerine keçi niyetine ateş etti. Ulu mezarlığın içi gümbürdedi. Sanki karanlığa sinmiş bütün ruhlar, cesetler, hortlaklar titredi... Feyzi nîm-bîhûş⁶⁸¹, Nihat'ın omzuna yaslandı...

Hortlak vuruldu mu? Kurşun boşa mı gitti? Bunu tahkik için kimsede ileriye bir adım atmak cesareti görülüyordu.

Tutulduğu ani cinnetin hükmünden kurtulamayan Tayfur gayrişuurilere⁶⁸² mahsus bir savletle⁶⁸³ karanlığa atıldı. Arkasından doktor ve ondan sonra Sadi yürüdüler. Ötekilerden ayrı düşmemek için Nihat, Feyzi'yi ileriye sürüklüyordu; hep ellerindeki fenerlerin ziyalarını karanlığa döktüler. Fevkalade bir asabiyet helecanıyla Tayfur'un eli kaymış olmalı ki ortada vurulmuş ne hortlak, ne keçi hiçbir ceset görülüyordu... Şimdi sol tarafta kalmış olan hatibin mezarı cihetinden bu muvaffakiyetsizliğe ahenkli enindar⁶⁸⁴ kahkahalar koptu...

Tayfur, “Kefiyeli hortlaklar kaçtıysa sarıklı iskeletler işte bu yandan gülüyorlar...” dedi. O tarafa saldırmak istedi. Fakat Doktor ile Sadi kollarına yapışarak:

⁶⁸¹ nîm-bîhûş: yarı sersem

⁶⁸² gayrişuuri: şuursuz

⁶⁸³ savlet: ani ve şiddetli atılış

⁶⁸⁴ enindar: inleyen

“Bu mezarlık garibeleri ölü olsunlar, diri olsunlar mademki bize karşı ilân-ı husûmet⁶⁸⁵ ediyorlar, böyle maksatları, asılları, nevleri meçhul karanlık mahlukatın üzerine atılmaya seni bırakmayız.” ihtarıyla arkadaşlarını zabta uğraşırlarken hemen pek yakınlarından dört ayaklı bir kefiyeli geçiyordu. Bu garibeye dikkatli bakmak için hepsine birer şaşkınlık geldi. Bu esnada kollarını serbest bulan Tayfur, bu defa itidalini biraz muhafazaya muvaffak olarak revolve-riyle nişan aldı. Kurşunu yapıştırdı. Acı bir feryat koptu. Keçi melemesine, yaralanan uzvunun ispazmozuyla⁶⁸⁶ beraber titreyen bir insan sesine benziyordu. Hortlaklar nasıl bağırırlar? Beş arkadaştan hiçbirini bunu bilmedikleri için tabii bu o mudur, değil midir tayin edemediler... İştibildikleri şey nevini anlayamadıkları o muzdaribane sedadan ibaret kaldı. Çünkü vurulan mahluk ok gibi bir süratle aşağıya doğru uçtu. Gözleri önünden kayboldu.

Yine bir hakikate eremediler. Keçi miydi? Hortlak mıydı? Revolverin patlaması anındaki haykırışına bakılırsa kurşunu yediği anlaşılyordu. Fakat nasıl kaçtı? Can alacak bir uzvundan vurulmadı mı? Yoksa bu, hakikaten vücuduna kurşun işlemez bir mahluktan da insanların bu katilane tecavüzlerine karşı hiddetinden, nefretinden mi bağırırdı?

Tayfur hiddetle:

— Silah atmazsınız, attırmazsınız, üzerlerine gitmezsiniz, gitmeye bırakmazsınız. Dört ayak üzerine yürüyen o sakallı herhâlde kurşunu yedi fakat gebermedi. Görüyorsunuz ya... Hiçbirimiz de çarpılmadık.

Bir inleme duydular. Hepsi kulak kabarttı. Tayfur şimdi biraz sevinçle:

— Anladınız mı bu inilti nereden geliyor?

Nihat — İleriden...

Tayfur — İleriden... O malum... Fakat inleyen kimdir?..

⁶⁸⁵ ilân-ı husûmet: düşmanlık ilanı

⁶⁸⁶ ispazmoz: aşırı titreme

Feyzi — Serviden tutunuz da en ufak böceğine kadar bu mezarlıkta her şey inliyor...

Tayfur — Deminden vurduğum mahluk inliyor... İşte ben böyle iddia ediyorum...

Bu söze Feyzi'den başka itiraz eden olmadı. İddia pek müstebat⁶⁸⁷ değildi.

Tayfur devam etti:

— Sesin geldiği tarafa gidelim. Tahminim doğru çıkarsa aradığımız ipucunu yakalamış oluruz.

İnilti cihetine yürüdüler. Seda hayli fasıla veriyor sonra yine işitiliyordu... Savti⁶⁸⁸, manasız bir enin... Izdırap anlarında insandan da gelebilir, hayvandan da...

Elektrik fenerlerinin ışıklarıyla fevkalade uzun, nurani birer asa gibi karanlıkları araya araya yürüyorlardı.

Ziya sütunlarının son tenvir hududunda iki sakallı fark ettiler. Hayvan yahut hortlak bu defa kaçmıyorlar, at cambazhanelerinde marifet yapan hayvanlar gibi bir mezar setinde ön ayakları üzerinde şahlanmaya benzer bir vaziyette gerilerek bakıyorlardı. Sanki gözlerinde böyle bivakit kabristanın huzurunu bozan bu insanların ne çeşit kimseler olduklarını anlamaya uğraşır bir merak vardı.

Tayfur, yine revolve davranmak istedi fakat bu defa doktor kolunu tutarak:

— Bunlar bize fenalık edecek mahlukata benzemiyorlar. Bilakis bizden kaçıyorlar... Bize zarar vermeyenleri niçin öldürmeli?

Feyzi — Tuhaf söylüyorsunuz. Zaten vursanız da öldüremiyorsunuz ki...

İki garip mahluk leh ve aleyhlerinde edilen sözleri anlamışlar gibi kaçarak karanlığa karıştılar.

İnilti yine duyuldu. Hem bu defa çok yakından geldi. Sesin üzerine yürüdüler... Elektrik sütunları iki servinin ortasında küm-

⁶⁸⁷ müstebat: olacağı sanılmayan

⁶⁸⁸ savti: sesli

betlenen bir karaltı gösterdi. Üzerine varıp varmamak için tereddüt etiler. En cesurları birkaç adım daha attılar.

Doktor istiğrapla:

— Ne görüyorum?

Sadi iki üç adım daha atarak:

— Kefiyelilerden biri oraya uzanmış yatıyor...

Tayfur muzafferâne:

— İşte dediğim çıktı. Deminden vurduğum dört ayaklı sakallı son bir gayretle buraya kadar gelmiş, ileri gidememiş, yere uzanmış. Şimdi üzerine varınca hakikat anlaşılacak...

Tayfur bu hükmü kendi hesabına büyük bir itminanla⁶⁸⁹ veriyordu. Fakat bu garibenin üzerine varması mühim bir mesele idi. Mamafih Tayfur yürümek istedi. Yine kolundan kavradılar.

Feyzi hirasana⁶⁹⁰, lerzana⁶⁹¹:

— Tayfur Beyefendi siz buna keçi diyorsunuz. Benziyor olabilir. Fakat bir de zıddını düşününüz. Olmaması ihtimali de yok mudur? Bunların birkaçına tesadüf ettik. Adetleri ne kadara varıyor bilmiyoruz. Bu kadar keçiyi kefiyeleyip de mezarlığa salıveren kimdir? Bunlara keçi diyorsunuz. İskeletlere ne diyeceksiniz? Bilirsiniz, avcılıkta bir kaide vardır... Yaralı canavarlardan vurulmuşlardan ziyade korkulur... Çünkü intikamları pek müthiş olur...

Dört ayağı, kuyruğu, soğan kabuğu renginde tüyleri, yine öyle sarışın sakalı vardı... Boynuzları besbelli kefiye ile örtülmüştü. Evet, bu bir keçi idi. Lakin onu garipleştiren o kefiye sivri sakalına, uzun kirpikli ela gözlerine muammai bir hacılık manzarası veriyordu. Ona kefiyeyi saran kimdi? Bu garibenin şeklinde, bütün gözler, onun adı bir keçi yahut hortlak olmasını ispata medar olabilecek alaim⁶⁹² aramakta iken hayvan başını kaldırdı. Hasımlarına gözlerini dikti. Hepsisi birkaç adım geriye sektiler. Bu bakışında sanki

⁶⁸⁹ itminan: inanma

⁶⁹⁰ hirasana: ürkek

⁶⁹¹ lerzana: titrek

⁶⁹² alaim: izler

“Beni vurdunuz. Niçin arkamdan geliyorsunuz? Daha ne yapacaksınız?” mealinde bir serzeniş var gibiydi... Sonra hortlak, fenerlerin ışıklarına karşı gözlerini kıpırtarak kısık kısık meledi, bu tamamıyla bir keçi sesiydi.

Tayfur — Hayvan postuyla, sakalıyla, bütün şekliyle, sadasıyla “Ben keçiyim.” diyor da biz hâlâ inanamıyoruz... Başındaki bez parçasının iğfaline kapılıyoruz. İşte ben gidiyorum. Kefiyeyi çekeceğim. Boynuzlarını size göstereceğim...

Feyzi, Tayfur’un kolundan çekerek:

— Gıtme beyefendi...

Tayfur Bey silkinerek:

— Niçin?

— Çünkü bu gördüğünüz mahluk keçi değil...

— Gözlerime mi inanayım, sana mı?

— Sizi yanına celbetmek için öyle görünüyor. Keçi gibi meliyor...

— Timsahların insanları aldatmak için minimini çocuk gibi ağlama taklidi yaptıklarını biliyordum ama hortlakların aynı iğfal ile keçileştiklerini bilmiyordum...

Tayfur Bey şiddetli bir silkinişle kolunu Feyzi’den kurtararak hortlağın yanına atladı. Hemen seri bir hareketle başından kefiyeyi çekiverdi. Hayvanın arkaya kulaklarına doğru kıvrılmış iki boynuzu meydana çıktı. Hepsinde bir el forisidir gitti.

Feyzi gözlerine inanamaz bir garabetle alıklaştı kaldı.

Tayfur — Neyi alkışlıyorsunuz? Benim kahramanlığımı mı? Hortlak hazretlerinin hâlisü’-d-dem⁶⁹³ bir keçi olmasını mı?

Doktor — Her ikisini de...

Tayfur elinde kefiyeyi sallayarak:

⁶⁹³ hâlisü’-d-dem: safkan

— İşte bu bez parçası bizi bunu hayvanın başına bağlayan şakacı ele kadar isal edecektir⁶⁹⁴. Hortlakçılığımız burada nihayet buldu. Şimdi adliye memurluğu vazifemiz başladı.

Tayfur Bey keçiyeye yaklaştı. Artık ona bir düşmanlığı olmadığını anlatmak için yüzünden, boynundan, ağır ağır kuyruğuna doğru bütün vücudunu okşamaya başladı. Hayvancağız bu nevazişe⁶⁹⁵ itaatle melul melul bakıyordu. Alt kalçaya doğru gezdirirken eline kan bulaştı.

Tayfur — Vah, vah zavallıyı işte burasından vurmuşum. Günahı bu kefiyeyi ona saranın boynuna...

Sadi — Efendim bu yapma hortlak keçi ile uzun uzun meşgul olacak vaktimiz yok. Bu sahtekârlığın tebeyyünü⁶⁹⁶ üzerine hemen sıcağı sıcağına iskeletlerin guguklarını keşfe koşmalıyız.

Yaralı keçiyi hâline terk ile fenerlerinin nur sütunlarını Hatip Efendi'nin mezarı tarafına çevirdiler. Tuhaf şey, artık oradan ne kakhaha geliyordu ne ağlama... Sıralanan beş iskeletten de eser yoktu. Mehtabın birer tavus kuyruğu gibi gittikçe açılarak aşağılara uzanan ziyalarını takiben bütün dikkatleriyle etrafı araştırırlar iken yokuş aşağı uçar gibi koşuşan birkaç beyazlı gördüler...

Doktor — Ve mine'l-garâ'ib⁶⁹⁷, bunlar ne?

Tayfur — İskelet oyununun büyük sanatkârları.

Sadi — Dikkat ediyor musunuz? Sahne üzerinde *danse serpentine*⁶⁹⁸ oynar gibi kanat açarak koşuyorlar.

Tayfur — Evet, evet kelebek gibi uçuyorlar.

Doktor — Belki de hâlâ bize kefenli ölü korkusu vermek için son komedilerini temsil ediyorlar...

⁶⁹⁴ isal etmek: ulaştırmak

⁶⁹⁵ nevaziş: okşama

⁶⁹⁶ tebeyyün: belli olma

⁶⁹⁷ mine'l-garâ'ib: şaşılacak şeylerden

⁶⁹⁸ (la) danse serpentine: yılan dansı; Amerika ve Avrupa'da 1890'lı yıllarda popüler olan dans formu

Sadi — Ah kimdir bunlar? Kimdir? Bize karşı bu kadar oyun niçin?

Tayfur — Hortlağın kefiyesini çekip altından keçiyi çıkaranlar, elbette bunların kefenlerini soymaktan da korkmazlar... Bu hakikat iskeletleri canlandıran, keçileri hortlak yapan o keskin zekâlar için keşfolunamayacak bir şey değildir...

Şimdi uçuşan, bu insan cesâmet-i tabîasındaki iri mezarlık kelebeklerini fenerlerinin aydınlıklarıyla kovalayarak hep birden arkalarından boşandılar... Fakat arada hayli mesafe vardı.

Kovalayanlar kaçanların bulundukları noktaya geldikleri zaman ötekiler gözden tamamıyla kaybolmuşlardı.

Tayfur feneriyle her tarafı araştırarak:

— Nereye kaçtılar?

Feyzi dalgın dalgın:

— Çıkılmış oldukları mezarlara girdiler...

Tayfur — Hâlâ mı avami cadı, hortlak itikadı üzerine hareket edeceğiz?

Feyzi mağlubiyetinin acısıyla yüreği sızlayarak:

— Siz kendi fennî, felsefî nazariyenizle hareket ediniz de kefiyelilerin nereye kaçtıklarını bulunuz...

Tayfur — Feyzi Bey hilesi tutulan hokkabazın artık oyununa itibar edilmez...

Feyzi — Hangi hileyi tuttuğunuzu anlayamadım.

Tayfur — Yaralı keçi şurada duruyor. Kefiyesi de işte elimde...

Feyzi — Binbir gece masalları hoş hurafelerdir. Fakat kimse onları aldanmak için okumaz.

Doktor — Bu pek acayip mezarlık temsilinin usta oyuncularını hîn-i hâcette⁶⁹⁹ ortadan kayboluvermek için elbette kendilerine münasip kulisler hazırlamışlardır. Bu sahne onlarındır. Biz ise buraların yabancısıyız...

⁶⁹⁹ hîn-i hâcet: ihtiyaç anında

XVIII

Sağa baktılar. Sola baktılar. Aşağı indiler. Yukarı çıktılar. Bu kefenli, kanatlı cadıları nereye kaçırdıklarını keşfedemediler. Yine bu gece taharrileri sabaha kavuştu. Ortalık ağarıyordu.

Tayfur — Yine gündüzü ettik. Fakat bu gece boşuna sabahladık. Elimizde bu kefiye ile o yaralı keçi varken bu oyunun hüner-verlerini çalyaka etmekten hiç ümidi kesmem...

Sadi — Hükümünüz doğru... Bu iki emare ile her şey keşfolunabilir... O hâlde keçiye kaçırmamak için bir ağaca bağlamalıyız...

Nihat — Yaralı hayvan nereye gidecek?

Doktor — Yarası pek ağır değildi...

Bağlamak için yanına koştular fakat hayvanın yerinde yeller esiyordu.

Feyzi geniş bir memnuniyet tebessümüyle:

— Bence mesele hiç muğlaklığını kaybetmemiştir. Kelebekleri uçurdunuz. Keçiye kaçırdınız. Elinizdeki bez parçasıyla bakalım hangi hakikate ereceksiniz?

Tayfur — Haydi şöyle aşağı doğru inelim. Sabaha kadar ölü kisvesine bürünmüş püresrar mahluklarla uğraştık. Şimdi biraz da dirilerden tahkikat yapalım. En umulmadık yerden çok mühim şeyler öğrenilir.

Biraz yokuş indiler. Zemin oldukça düzlendi. Mezarlık hudunda irili ufaklı yedi sekiz hane gördüler... Aradıkları esrar acaba bu damlardan birinin altında örtülü müydü?

Kapılara, pencerelere dikkatle baka baka evlerin önünden birkaç defa aşağı yukarı geçtiler.

Bir tarafa meyleden bir menzul⁷⁰⁰ gibi çarpılmış, kaplamaları mantar kesilmiş, yer yer mezarlardakileri andırır bir fecaatle⁷⁰¹ kaburgaları sayılan bir buçuk katlı bir evceğizin, kafesi dağılmış yırtık perdeli penceresinden ak saçların ortasında sırttan bir kocakarı çeh-

⁷⁰⁰ menzul: felçli

⁷⁰¹ fecaat: çok acıklı durum

resi görüldü. Beyler bu banuya⁷⁰² gece tesadüf etmiş olaydılar belki “Aradığımız cadıyı işte bulduk...” sevinciyle kurşunu yapıştırdılar.

Kocakarı boğazını temizlemek için bir iki defa öksürdükten sonra yırtık perdenin ucunu başına örterek pencereden uzandı:

“Hu efendiler bana bakar mısınız?” istifhamıyla seslendi.

Tayfur usulcacık yanındakilere:

“Sabahleyin senin suratına bakanın kırk yıl işi rast gitmez.” dedi. Sonra bu sabah cadısına yüksek sesle cevap vererek:

— Bakarız. Niçin bakmayalım büyük hanım?..

Kocakarı — Siz polis misiniz?

Tayfur, arkadaşlarına bellisiz bir göz kırptıktan sonra:

— Evet, biz polis hafiyesiyiz... Bu ne zarafet, ne keramet... Nasıl anladınız?

Kocakarı — Ben doğdum doğalı İstanbul kaldırımını çiğniyorum. Anlamaz mıyım hiç... Siz buraya olan bitenleri tahkike geldiniz değil mi?

— Evet büyük hanımcığım... Ne biliyorsanız Allah rızası için söyleyiniz...

Kocakarı iri bir nefes boşaltarak:

— Celleşanehu efendi, ant verme... Benim içimde lakırdı durmaz zaten, yalvarmasan da söyleyeceğim...

— Teşekkür ederiz.

— Geceleri mezarlıkta silahlar patlıyor... Daha neler oluyor neler...

— Evet, çok şeyler oluyormuş...

— Hacı Zahid’in karısı Nebile için “mezarında hortladı” diyorlar. O karıyı sağlığında damadıyla söylerlerdi. Günahı üstünde kalsın... (entarisinin yakasını ısırarak) Vebal istemem. Zaten benimki başımdan artıyor... İşittiğimi söylüyorum... Elin ağzı torba değil ki çekip de büzesin. Haklı söyler. Haksız söyler. Uydurur söyler.

⁷⁰² banu: kadın

Yaraştırır söyler... Vaktiyle beni de kaynımla söylemediler miydi?.. Çeneleri tutulsun... Tutuldu. Çoğu toprağın altına girdi. Girdi ama neyleyeyim? Çeneleri mezarlarında da durmuyor... Ahiret evinden hâlâ ortalığı birbirine katıyorlar... İşte böyle dedikodu üzerine benimki beni helak (talâk)-ı selâse⁷⁰³ ile bıraktı... Yine ateşime dayanamadı. Yandı yandı. Ayaklarıma kapandı. Çocuklar gibi hüngür hüngür ağladı. “Ben ettim sen etme...” dedi. Benim yüreğim yufkadır. İçim götürmez. Tekrar varmak için ben “peki” dedim ama şeriat razı olmadı. Hülle⁷⁰⁴ lazım geldi. Kır, çipil⁷⁰⁵, mendebur bir herif buldular. Bir gecelik nikâh kıydılar... İkimizi bir odaya kattılar... Ne çıkarsa kelden körden çıkar. Mıymıntılığına bakmadı da musibet beni yakamdan döseğe çekmeye başladı. Ben “olmaz” diye avaz avaz haykırdım. O, illa “Allah’ın emri yerine gelecek” ısrarıyla bağırır... Eski kocam dışarıdan bizi dinler... Homur homur binbir ya sabır çeker...

Doktor, Tayfur’un kulağına:

— Bu menhus⁷⁰⁶ karı bize iki yeni havadis vermek için bütün kirli mazisini dinletecek...

Tayfur — Büyük hanımcığım... Bir gün geliriz de inşallah iki fincan kahvenizi içerek bu eski dertlerinize dair uzun uzadıya konuşuruz.

— Ah olur civanım olur. Ev benim değil, sizin, buyurunuz inşallah...

— Bugün sade geceleri şu mezarlıkta geçen vukuata dair malumat vermenizi rica ederiz...

Kocakarı şimdi biraz alışkanlıkla başından perdenin ucunu kaydırarak:

⁷⁰³ talâk-ı selâse: erkeğin boşanmayı kasteden bir sözü üç kere veya daha fazla söylemesiyle hanımını boşaması, dinî nikâhı feshetmesi

⁷⁰⁴ hülle: Medeni Kanun’un kabulünden önce, kocasından üç kez boşanan kadının yine eski kocasıyla evlenebilmesi için yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi

⁷⁰⁵ çipil: ağırlı ve kirpikleri dökülmüş (göz)

⁷⁰⁶ menhus: uğursuz

— Beyefendi, bu sene mezarlıkta hortlaklar çoğalmış... Bu da iaşe⁷⁰⁷ ekmeklerinden oluyor diyorlar... Yiyip de sağ kalanlar kuduruyor, ölenler hortluyormuş... Tımarhaneler dolmuş. Kabristanlar da doldu. Her gün cenaze... Cenaze... Artık topraklar insan almıyor... Kârlarına kesat ölü yıkayıcılarla mezarcılar ihya oldu... Hep bu fenalıklar niçin oluyor biliyor musunuz? Zamane karıları pek çok doğuruyorlar. Birtakımları çocuklarını dünyaya getirir getirmez boğuyorlar. Viranelere, kuyulara atıyorlar. Lağım-lara tıkıyorlar... Muharebeler, renk renk, türlü çeşit hastalıklar, âdemoğlunu tarlaların ekinleri gibi biçiyor... Fakat yine dünya insanla doluyor. Kıtık oluyor... Herkes birbirini yiyor... Fena adamlar dünyadan gittikten sonra ahirette de rahat durmuyorlar... Ben kırk yıldır şu mahalledeyim. Bu senelere gelinceye kadar cadı, hortlak vukuatının bu kadar çoğaldığını bilmiyorum... Beyefendiler sekiz on tavuğum var. Evvelden beş on yumurta alırdım. Şimdi yumurta nerede? Her gün tavuklarımdan bir ikisini eksilmiş buluyorum. Güya mezarlardan çıkan cadılar çalışırlarmış. A artık ne yapacağız? Ölüsü dirisi hırsız... Geçinmesi pek zor oldu... Ah ben biliyorum, ben biliyorum... Hep bu işleri diriler yapıp ölülerin üstüne atıyorlar... Ah ne diyordum? Bu gece kabristanda dan dun tabancalar atıldı. Bilirsiniz ya... Bilmem kaç sene evveli idi. Yine böyle dışarıda silahlar gümbürderken pencereden başını dışarı çıkaran Eyüp imamı vurulduydı. Hakkuran kafesi⁷⁰⁸ gibi bir evceğizim var. Benim değil Allah'ın... Her kimin varsa Rabb'im bağışlasın... İçeriye kurşun girecek diye ödüm kopuyor. Aa, insan kim vurduya gider... Arayan soran yok... Bilmem nasıl oldu, bugün buraya sizin yolunuz düştü... Ne polis ne jandarma ne zabıta... İstersen soyul... İstersen vurul... Gelip de "Hâlin nedir?" diyen yok...

Sadi — Hanımnine geceki patırtıdan ne duydun?

— Ne duyacağım, Sütçü Cemal'in keçisini vurmuşlar...

Doktor — Cemal de keçilerini gece mezarlığa niçin salıveriyor?

⁷⁰⁷ iaşe: geçindirme

⁷⁰⁸ hakkuran kafesi: her yerinden hava giren harap yer

Kocakarı — Ah ne yapsın? Keçiler sütlü, ot, yem pahalı... Hayvancağızlar otlasınlar diye salıveriyor. Fakirlik... Geçinme dünyası bu... Ona bazı derin hocalar “Keçilerini kabristana salıverme. Hayvandır bu, mezar filan bilmez küçük büyük kabahatini oraya buraya salıverir. Taşların üzerlerinde yazılar, ayetler var. Hayvanlara bir şey olmasa da bir gün mutlak sahipleri çarpılır...” yolunda nasihatler verdiler. Ali’nin karısı Ayşe öyle ölü, diri, mezar filan bilmez. Aptaldır. Dilimin döndüğü kadar ben de söyledim: “A keçinin tersi⁷⁰⁹ siyah leblebi gibidir. Kokusuna bayılırım. O pislik sayılmaz ki... Evde kabın kacağın içine her tarafa leblebilerini dökerek gezerler. Kurudan kuruya bir şey bulaşmaz.” dedi. Bu da la kırdı mı ya? Fareninki de kurudur ama gönül bulandırır...

Tayfur büyük bir sabırsızlıkla:

— Hanım sen bu gece olanları anlat... Keçi, fare terslerini lafa karıştırma...

— Anlatacağım. Sözüm oraya gelecek... Bu gece Cemal de, karısı Ayşe de “Keçileri ahıra kapadık, dışarıya salıvermedik.” diye bin yemin ediyorlar.

Tayfur — Salıvermemişler de keçileri dışarıda nasıl vurulmuş?

Kocakarı sesini alçaltıp mütevahhiş⁷¹⁰ bir tavır alarak:

— Ah işte yavrucuğum bu da bir esrar... Bazı geceler gizli bir el ahırın kapısını açıp bütün hayvanları dışarı salıveriyormuş. Daha tuhafı var ama söylemeye korkuyorum. Evimde yalnızım. Oğlum askere gitti. “Şehit düştü.” dediler. Gelinim “Ben kocasız oturmam.” diye aldı başını savuştu... Bana derdimi söyletmeyiniz... (ağlayarak) Yirmi sekiz senedir dulum. Benim canım yok mu?

Sadi — Hanım şimdi derdini lafa katma... Söyledik ya onu bir başka gün gelip uzun uzadıya dinleriz...

Kocakarı baygın baygın:

— Laf lafi açıyor da... Gönlüm de sizden pek hoşlandı da... Eş dost kalmadı. Evde yalnızım. Kiminle konuşayım?.. Gün olur ki

⁷⁰⁹ ters: hayvan dışkısı

⁷¹⁰ mütevahhiş: korkmuş

görüşmek için odundan adam ararım... Rabb'ime çok şükür bugün sizi gönderdi... Kırk bir kere maşallah da maşallah hepiniz de tosun gibisiniz.

Sadi — Teveccühünüze teşekkür ederiz. Fakat hanım siz de tombul tombulsunuz...

Kocakarı ezgili gevrek gülerek:

— Ah ne şuhluğum kaldı ne tombulluğum... Siz beni evveli görmeliydiniz... Yüzüme bakan döner bir daha bakardı...

Sadi — Şimdi neniz var ki? Hâlâ pek âlâsınız...

Kocakarı hazin, inleyen bir sesle:

— Dert beni yıprandırdı. Gönlüm, içim karardı. Evvelki şenliğim yok...

Sadi — Kendinize bir iyi yoldaş bulsanız neşeniz yine avdet eder...

Doktor, Sadi'nin kulağına:

— Kocakarıya güzelliğini o kadar ballandırma... Sana “İçeri buyur” derse sonra ne yaparsın?

Sadi — Vekâleten sizden birini gönderirim... Hâlâ geçer akçe olduğunu anlatmadıkça kocakarının ağzından sır alınmaz...

Tayfur — Büyük hanım, “Daha tuhafı var ama evimde yalnızım. Söylemeye korkuyorum.” dediniz. Alt tarafını açmadınız.

Kocakarı — Sırasıyla hepsini söyleyeceğim... Ha ya zahir... Evimde yalnızım, korkuyorum. Bu gece keçiler ahıra ne hâlde dönmüşler biliyor musunuz? Hepsinin başı kefiyeli... Hayvanlar ne de acayip olmuşlar görseniz. Tıpkı hacıbabama dönmüşler. Allah rahmet eylesin, bilmem hangi tarihte idi, dedem hacdan öyle başı kefiyeli, gözleri sürmeli geldi. Evin kapısını yeşile boyattık. Hacı yağları süründük, tehniye⁷¹¹ yaptıktı...

Tayfur Sadi'nin kulağına:

— Bu kocakarıda laf var ama ağzından işe yarayacak iki söz almak için iki yüz çürük martaval dinlemeli...

⁷¹¹ tehniye: kutlama

Doktor — Allah Allah şaşılacak şey... Kim bağlamış keçilerin başlarına kefiyeleri?..

Kocakarı — Güya ötekiler...

Tayfur — Ötekiler kim?

Kocakarı — Mezarlardan çıkanlar...

Tayfur — Mezarlardan çıkanlar mı var?

Kocakarı — Duyduğumu, gördüğümü söylemeye korkuyorum. Çünkü evim mezarlığın içinde. Belki bir gece beni de çarparlar... Gece yarısı bu kefiyeli keçilere rast gelenlerin ödleri kopuyor. “Mezarlıkta hortlaklar dolaşiyor...” diye türlü korkunç hikâyeler işitiyor, dedikodular oluyor. Şeytan gibi sabahleyin karşıma çıktınız, beni söyletiyorsunuz. Mezarların arasından ışıklar parladığını kaç defa gördüm. Kahkahalarını, ağlamalarını, ah u figanlarını işittim... (sesini alçaltıp gözlerini büyülterek) Beyaz kefenlilerin birbirlerini kovaladıklarını pencereden seyrettim... “Gördüğünü kimseye söyleme. Böyle göre göre erer, evliya olursun.” diye bana tembih ettiler... Fakat ben ne kadar dilimi tutmaya uğraşsam muzibin biri önüme çıkıyor beni söyletiyor... Bu gece çıkan kefenliler nereye kaçsalar beğenirsiniz?

Tayfur bir sevinç çırpıntısıyla:

— Nereye kaçtılar büyük hanımcığım?..

— Banu Hanım’ın bahçe kapısından içeri girdiler... Üç müydüler? Dört müydüler? Karanlıkta pek iyi sayamadım...

— Banu Hanım kim?

— Didon⁷¹² Sıdkı Paşa’nın kızı. Tanımaz mısınız?

— Bu isimde bir paşa işittiydim ama kızını tanımıyorum...

— Paşa çoktan ölmüş... Frenk’e çok benzermiş de onun için adını Didon koymuşlar... Bu Banu Hanım’ı Bebek’in üstündeki Amerikan Mektebinde okutmuşlar... Adı Müslüman... Kaçgöç⁷¹³

⁷¹² didon: halkın İstanbul’daki yabancılara, özellikle Fransızlara verdiği ad

⁷¹³ kaçgöç: Müslüman kadınların erkeklere görünmemeleri, bir arada oturup konuşmaktan kaçınmaları

yok... Beyoğlu matmazellerine benziyor. O da babasının kızı... Ona da “Didon Hanım” demeli... Ona birkaç kız daha misafir gelir... Fingir fingir fingir mahalleyi yerinden kaldırıp oturturlar... Günahları üstlerinde kalsın... Delikanlılara büyü mü yapıyorlar, ne yapıyorlar... Sütçünün Ayşe kaç defa kapılarının önünde, bahçelerinde ölü kafaları görmüş...

Tayfur âdeta helecanla:

— Büyük hanımcığım Didon Paşa’nın kızı bu Banu Hanım’ın evi nerede?

Kocakarı dört kapı aşırı bahçe ortasında soluk aş boyalı küçük harap bir ev göstererek:

— İşte orası...

Tayfur taaccüple⁷¹⁴:

— Koskoca bir paşa kızına böyle evde oturmak yaraşır mı?

— Burası kendi evi değil... Azatlı dadıları Arap Gece Safa’nın evi... Kendilerinin Cihangir’de döşeli dayalı koskoca konakları var. Birkaç kere gittimdi. Bütün dünya tabak gibi ayakaltında... Bahçeler, havuzlar, fiskiyeler, güller, kameriyeler yalancı cennet... İçinden çıkmasını canım istemedi. Şimdi konakta ecnebi zabitler oturuyor. Bunlara haydi yallah etmişler... Buraya üstlerindeki üstünde, başlarındaki başında böyle dımdızlak koltuklarında birer bohçacıkla geldiler. Alelacele sığınacak kendilerine göre bir kira evi bulamamışlar.

Tayfur — Öyle yüksek bir mektepten çıkmış, Cihangir gibi müferrih⁷¹⁵ bir semte alışmış bir paşa kızı bu ahiret köyünün kenarında nasıl oturuyor?

Kocakarı — İlahi bey, o kız gam, keder tutmuyor. Dünya umurunda değil... Kah kah kah kih kih kih başına kendi gibi tazeleri topluyor. Vallah zıpızıp taşı gibi sıcıyorlar... Sokakta görseniz bilemezsiniz. Erkek zannedersiniz. Arap’ın bahçesi büyüktür. Banu’nun kolları omuz başlarına kadar açık, baldırları meydanda, elinde uzun

⁷¹⁴ taaccüp: şaşma

⁷¹⁵ müferrih: ferahlık verici

saplı süzgeç gibi delik delik bir şey... O duvar senin, bu duvar benim top mu oynuyorlar? Ne yapıyorlar? Anlayamıyorum...

Tayfur — Topu kiminle oynuyor?

Kocakarı — Dedim ya... Mektep arkadaşları mıdır nedir? Kendi gibi hoppa kızlar, buraya misafir geliyorlar... Bazı defa genç oğlanlar da geliyor. Kimine “ağabeyimin kayını” diyor. Kimine “halamın oğlu” diyor. İçyüzünü Mevla’m bilir. Günahları üstlerinde kalsın... Kaçar yaşında herifler bilmem ki?.. Şimdi dünyada bıyıklı adam kalmadı. Suratlarına ot mu tutunuyorlar? Ne yapıyorlar?

Kocakarıdan bundan ziyade malumat almak mümkün olmadı. Daima küçük bir hakikati bin haşvin⁷¹⁶ içinden eleyip çıkarmak lazım geliyordu.

Kadına teşekkür ederek yürüdüler...

XIX

Evin önünden biraz açıldıktan sonra Tayfur neşeli bir dalgınlık içinde:

— Bana ipin ucunu yakaladık gibi geliyor... Bu mezarlık cadılarının elebaşısı Didon Paşa’nın kızı Banu Hanım olsa gerek...

Sadi — Biz bu meselede cadı ararken taharrimizin neticesinde bir melek-sima⁷¹⁷ ile karşı karşıya gelirsek çok şanslıyım.

Tayfur — Nasıl etsek de şu Banu Hanım’a bir çatsak?..

Nihat — Gidelim çat çat kapıyı çalalım... İzahat isteyelim...

Sadi — Elin kapısını çalıp izahat istemeye ne hakkın var? Pek hışırca bir muamele olur...

Nihat — Hışırca ne demek? Kaç gecedir bizi mezarlıklarda maymun gibi oynatıyorlar...

Sadi — Cadı oyununu oynayanların bu kızlar olduklarına elinde hüccetin⁷¹⁸, delilin var mı?

⁷¹⁶ haşiv: yazı ve konuşmada gereksiz yere kullanılan fazla ve doldurma söz

⁷¹⁷ melek-sima: melek yüzü

⁷¹⁸ hüccet: kanıt

Nihat — İşte şu kocakarı kemâl-i safvetle⁷¹⁹ bize söyledi. Dün geceki kefenli cadılar Banu Hanım'ın evine girmişler... Kapılarının önünde kaç defa ölü kafaları görmüşler... Bunlar neye delalet eder?

Doktor — Bunlar, yüzde elli, Banu Hanım'ın refikalarının bu cadı oyununun failleri olduklarına delalet eder. Lakin meselede en evvel bir saik, bir sebep aramalıdır. Bu kızlar, bu müthiş komedyayı bize niçin oynadılar?..

Tayfur — Yalnız bize mi oynadılar? Yoksa her gelene geçene oynuyorlar mıydı?

Nihat — Geçen defaki gelişimizde tesadüf ettiğimiz dede kıyafetli adamın söylemesine nazaran gece yarısı ağrısı tutan karısına ebe çağırmaya giden Lütü Efendi'yi de kovalamışlar ya?

Feyzi — Pek yanlış düşünüyorsunuz. Birkaç kız bu pek korkunç oyunu bu kadar muvaffakiyetle nasıl oynayabilirler? Evvela bu ciheti tenviden işe başlamalısınız... Ben buna hiç ihtimal vermiyorum. Böyle şeyi aklım almıyor doğrusu...

Tayfur — Feyzi Bey, biz senin gibi düşünmüyoruz. Sen daima meseleyi bir muamma kisvesine sokmaya uğraşıyorsun. Hâlbuki geçen defa bize pek muğlak görünen bu bilmecenin birkaç mühim noktası gün gibi aydınlandı. Sütçü Cemal'in ahırını açıp hortlak süsü vermek için keçilerin başlarına kefiyeler sararak mezarlığa salıverenler bu kızlardan başka kimse değildir...

Feyzi — Böyle katiyetle söylemek için elinde delilin var mı diyorum sana?

Tayfur elini havaya kaldırarak “İşte delilim...” dedi. Yaralı keçinin başından çıkarmış olduğu kefiyeyi gösterdi.

Feyzi — Bu bez parçası, iddianıza nasıl delil olabilir?

Tayfur — Bu bez parçasının iddiamı ispata o kadar kati bir delaleti var ki... Hakikati şimdi hepiniz anlayacaksınız...

Tayfur Bey, bezi iki eliyle hepsinin gözleri önünde açarak:

⁷¹⁹ kemâl-i safvet: tam bir saflık

— İşte bakınız bu, renkli ketenden ufak bir masa örtüsü... Eski fakat esasen şık bir şey imiş... Bu nev eşya, Eyüp'ün bu sütçü, mezarıcı evlerinde bulunmaz. Bunun kibar bir konaktan çıkmış olduğu hiç söz götürmez...

Feyzi — Bu kadarı iddianıza kati bir delil olamaz...

Tayfur — Bu kadar değil, dahası var... (bezin bir köşesini göstererek) Bakınız burada altın sarısı kotonperle⁷²⁰ ile işlenmiş İngilizce bir ibare var: (okuyarak) “*Woman was born to be the companion of man, not his slave.*”

Feyzi — Mana murat olundukta?

Tayfur — Kadın erkeğe refika olmak için doğmuştur. Esir olmak için değil...

Doktor — Tayfur Bey'in hakkı var. Bu İngilizce ibarenin manasını anlayarak bu örtünün ucuna işleyecek Eyüp'te hiçbir kadın tasavvur edemiyorum...

Sadi — Evet... Evet, Banu Hanım mektepten erkeklere karşı kadınlık bayrağını açarak çıkmış. Cinslerinin eski âdet ve kayıtlardan kurtulmasına çalışan kadınların içinde İngiliz *suffragette*lerinden⁷²¹ yamanları yoktur... Mektepten aldığı terbiye tamamıyla müsmir⁷²² olmuş. Örtü kenarına, havlu ucuna, yastık köşesine, peçete ortasına böyle ibareler işlemek kadınlığın *emancipation*'u⁷²³ için bir reklamdır... Erkeklere karşı gözdağıdır... Her fırsattan istifadeye atılmaktır. Kim bilir dün akşam kaç keçiye kefiyelediler. Bez yetişmedi. Küçük hanım bu tuhaf işte kullanmak için masanın üzerinden örtüyü çekti aldı...

Tayfur büyük bir memnuniyetle haykırdı:

— Bravo Sadi Bey, tıpkı benim gibi muhakeme ediyorsun.

Feyzi yanık bir istihza tebessümüyle:

⁷²⁰ kotonperle: ibrîşim gibi parlak ve kalın bir cins pamuk iplik

⁷²¹ suffragette: kadınların seçme hakkını savunan kadın

⁷²² müsmir: verimli

⁷²³ emancipation: (esirlikten/kölelikten vb.) kurtulma, serbest kalma, özgürleşme

— Bu muhakemeniz ile sanki hadisenin müşkül cihetlerini izah etmiş olabiliyor musunuz?

Tayfur — Evet... Evet, mesele birkaç sağlam nokta üzerine kurulduktan sonra öbür tarafları kendi kendine yürür... Her şey tavazzuh eder⁷²⁴.

Feyzi — Hatip Feyzullah Efendi'nin mezar seti arkasından ağlayıp gülen, kurşundan müteessir olmayan iskeletlerin mekanizmaları hakkında doğru malumat isterim. Çünkü ömrümde hiçbir muammanın merakı dimağımı böyle şiddetle sarsmamıştır.

Tayfur — Feyzi Bey birader, insanı meraktan çatlatan en ustalıklı, en garip, en akıllamaz hokkabaz hünerlerinin gugukları anlaşıldıktan sonra ehemmiyetleri kalmaz... Çünkü sizi hayretlere düşüren o marifetin püf yeri pek sade bir şeydir. Emin olunuz işte bu da öyle... Hakikati anladıktan sonra aynı inkisâr-ı hayâl⁷²⁵ uğrayacaksınız.

Feyzi — Bu husustaki düşündüklerinizi daha doğru keşiflerinizi, kıyaslarınızı makul olmayan şeylere inanamamaktaki mazere-timi nazarıdikkate alarak söyleyiniz...

Sadi — Tayfur Bey müsaade ederseniz evvela pek garip bulduğum bu meseleyi birkaç sade cümle ile ben izah edeyim...

Tayfur — Buyurunuz...

Sadi Feyzi'ye dönerek:

— Birader gece fena hâlde ürktüğünüz hortlakların başlarına bezler sarılmış Sütçü Cemal'in keçilerinden başka bir şey olmadıklarına kanaat getirdiniz ya?

Feyzi dalgınca:

— Evet, bunu makul bulurum...

— Makul bulurum değil... Bu bizce müspet bir hakikattir. Daha tahkikatımızın mabadını⁷²⁶ sütçünün ahırında itmam edeceğiz. Orada yaralı keçiyi göreceksin. Ve daha hükmümüzü kuvvetlendirecek

⁷²⁴ tavazzuh etmek: açıklık kazanmak

⁷²⁵ inkisâr-ı hayâl: hayal kırıklığı

⁷²⁶ mabat: bitmemiş bir şeyin (yazı, roman vb.) devamı

başka şeyler de işiteceksin... Şimdi kelleleri koltuklarında gezen Araplar kalıyor. Bunlara tesadüf ettiğini söylüyorsun. Bu garibeler senin muhayyilenden⁷²⁷ başka ne mezarlıkta ne ahırda hiçbir yerde mevcut değildir. Birkaç ağızdan böyle bir söz işittin. Dimağın bunların üzerine işledi. Bu kuruntun karanlıkta gözlerinin önünde tecessüm etti⁷²⁸. İşte hakikat bundan ibaret... Ağlayıp gülen, kurşundan müteessir olmayan iskeletlere gelince bunlar hakkında da bizi doğru bir muhakemeye sevk edecek bir ipucu yakaladık.

Feyzi büyük bir hayret içinde sordu:

— Nedir?

— Kocakarı, Didon Paşa'nın kızı Banu Hanım'ın kapısı önünde ölü kafaları bulmuş olduklarını söylemedi mi?

— Evet...

— Bunun için ne düşünüyorsun?

— Olabilir a... Mezarlık sırtındaki evlerin kapıları önünde böyle bir şey yuvarlanabilir...

Sadi itminanla⁷²⁹ gülerek:

— Hayır... Ölü kafaları mezarlardan çıkıp da yuvarlana yuvarlana evlerin kapıları önüne gitmezler.

— Ya bunlar oraya kadar nasıl gelmişler?

— Bunlar oraya kadar gelmemişler. İskelet kuklalarını oynatan hanımlar telaşla evlerine kaçarlar iken ellerinden bu kafaları düşürmüşler... Belki de düşürdüklerinin pek farkında olmayarak içeri girmişler...

Feyzi — Ne söylüyorsunuz? Ürktüğümüz müthiş şeyler kukla mıydılar?

Sadi — Tamamıyla ve bütün manasıyla kukla idiler...

Feyzi, zihninde halli müşkül, çatal çatal bir şey düşündüğünü imaen yüzünü buruşturarak:

⁷²⁷ muhayyile: hayal gücü

⁷²⁸ tecessüm etmek: şekillenmek

⁷²⁹ itminanla: tam bir inançla

— İşte bunu aklım almadı...

Sadi — Ben şimdi aldırırım. Frenklerin *procession*⁷³⁰ dedikleri kilise alaylarına hiç tesadüf etmedin mi? Haçları, putları, sırıkların ucunda sokak sokak dolaştırırlar. İşte bu hanımlar da aynen böyle tepelerine ölü kafası geçirdikleri sırıkları beyaz çarşaflara sararak karşımızda oynattılar. Kendileri maksure setinin arkasına, zâviye-i meyyite dâhiline sığınmışlardı. Yukarıdan atılacak kurşunlardan masuniyetlerine⁷³¹ tamamıyla emin olarak bize bu oyunu yaptılar. Gülen, ağlayan tabii kendileri idi. Artık sen bu kemik kafalı *fantoche*'ların⁷³² üzerlerine istediğin kadar ateş et. İsabet ettirebileceğin kurşunla olsa olsa sıırığı zedeleyeceksin. Çarşafı deleceksin. Kemik kafayı patlatacaksın. Ettiğin her ateşe mukabil aşağıdan alacağın cevap tabii kahkahadan ibaret olacak... Parlayan ışıkları da pili büyükçe bir elektrik lambasıyla yakmak kabildir.

Tayfur hemen Sadi'nin boynuna sarılarak:

— Kafalarımız ayrı ayrı ama dimağlarımız kemiyeten⁷³³, keyfiyeten⁷³⁴ birbirinin aynı... Çünkü ben de tıpkı böyle düşünüyordum.

Feyzi — Ayniyet üzere tasavvuratta bulunmuş olmanız düşündüklerinizin hakikat olmasını icap ettirmez.

Tayfur — Afaki muhakematta doğru kıyaslara alışmış iki zihnin aynı iz üzerinden yürümelerinin bence ehemmiyeti büyüktür. Siz, enfüsi⁷³⁵ düşünüyorsunuz Feyzi Bey... Sizi doğru yola gitmekten meneden zihninizde sabit fikirler var. Onların ağlarından bir türlü kurtulamıyorsunuz... Tesadüf ettiğimiz garabet, Sadi Bey'in söylediği suretten diğer türlü kâbil-i îzâh⁷³⁶, kâbil-i hall⁷³⁷ değildir.

⁷³⁰ procession: tören alayı

⁷³¹ masuniyet: korunmuş olma durumu

⁷³² fantoché: kukla

⁷³³ kemiyeten: nicelik olarak

⁷³⁴ keyfiyet: nitelik olarak

⁷³⁵ enfüsi: öznел

⁷³⁶ kâbil-i îzâh: açıklaması mümkün

⁷³⁷ kâbil-i hall: halledilmesi mümkün

Feyzi — Beyefendi bugün ulum, fûnun prensiplerine hatta la-yetegayyer⁷³⁸ sanılan kanunlarına itiraz ediyorlar. Sizin bulduğunuz şu sûret-i îzâh, her hâlde benzetilip de söylenen lakırdılardan ibaret-tir. Her şey dediğiniz gibi olsa da Didon lakabıyla anılan Sıdkı Paşa kızı Banu Hanım'ın en cesur erkeklerin iliklerini donduracak tehli-keleri göze aldırarak bize böyle bir mezarlık faciası oynamasındaki sebebi, hikmeti bir türlü aklım almıyor. Garabet içinde garabet... Meselenin heyet-i umûmiyyesine⁷³⁹ ithali⁷⁴⁰ lazım gelen bu cihete de makul bir sûret-i îzâh bulmak icap eder...

Tayfur — Bu esas üzerine yürüyerek hadisede hiçbir karanlık nokta bırakmayacağız...

Doktor — Fakat bu, burada böyle çene yarıştırmakla olmaz...

Tayfur — Evet, hakkınız var. Şimdi Banu Hanım'dan bir mü-lakat isteyeceğiz...

Doktor — Acaba nasıl mukabele göreceğiz?

Nihat — Pek nazikâne bir hüsnükabul⁷⁴¹ memul etmiyorum⁷⁴².

Sadi — Niçin?

Nihat — Akşamki sahnenin artistleri yorgun düştükleri yataklarında şimdi derin uykuda olsalar gerek... Vereceğimiz rahatsızlıkla onları sinirlendireceğiz. Kabul olunacağımızı hiç ummuyorum...

Tayfur — Tabii böyle alay malay gitmeyeceğiz... İçimizden en cazibeli, cerbezeli⁷⁴³ birisini murahhas⁷⁴⁴ intihap edelim...

Nihat — Tayfur Bey çok kurnazsınız. Hep bizi daraya çıkarıp küçük hanımla siz müşerref olacaksınız...

Tayfur — İntihapla azizim intihapla...

⁷³⁸ layetegayyer: değişmez

⁷³⁹ heyet-i umûmiyye: bir şeyin bütünü

⁷⁴⁰ ithal: dâhil etmek

⁷⁴¹ hüsnükabul: iyi karşılama

⁷⁴² memul etmek: ummak

⁷⁴³ cerbezeli: girgin; kolaylıkla ve inandırıcı söz söyleyen

⁷⁴⁴ murahhas: temsilci

Feyzi — Kızların bu husustaki saikleri ne olabileceğini tayin etmeden böyle bir harekete kalkışmak abes olur...

Tayfur — Feyzi Bey, kalbinizi müsterih etmek için mutlak bir saik tayini lazımsa bu da zannettiğiniz kadar müşkül bir keyfiyet değildir. Vakıa bu hanımlara dair yalan yanlış, kocakarıdan işittiklerimizden başka kati bir şey bilmiyor isek de zâhir-i hâle nazaran aşağı yukarı bazı hükümler verilebilir... Banu Hanım'ın Cihangir'deki konakları işgal edilmiş. Kim bilir o semtte, ne türlü eğlencelere alışmış olan Banu burada dadının dört beş odalı harap evinde, bu ahiret diyarında ne ile vakit geçirecek? Kocakarının tarifine göre bahçede tenis mi oynuyormuş, kroket mi? Fakat sonra o çağda, o terbiyede bir kız bu mezarlık havasını teneffüs ede ede boğulur. Yerinde duramaz. Cevval zekâların üzerine muhitin ne büyük tesiri olduğunu bilir misiniz? Yalılarda yaşayan kediler bile fareden başka balık tutmasını da öğrenirler... Burada mezarlıkta bir oyun çıkarmaktan gayri bir *distraction*⁷⁴⁵ zemini yok. Biz sizin takibinizden evvel de buraya birkaç defa gelmiştik. Elektrik fenerleriyle mezarları karıştırırken pencerelerinden besbelli bizi görmüş ve bu tarz taharrimizden büyük bir meraka düşmüş ve nihayet o malum surette bizi ürkütmeye karar vermiş olacaklar... Ve elhak oyunlarını büyük korkunç sahnede muvaffakiyetle oynayarak bize iyi helecanlar çektirdiler. Nihayet hilelerine tamamıyla mağlup olmayıp keçinin başından kefiyeyi kaptığımızı görünce artık dikiş tutturamayacaklarını anladılar, kaçtılar...

XX

Uğradıkları garip hadiseye Tayfur ile Sadi'nin buldukları izah sureti bu idi. Doktor tasvîpkâr, Nihat mütereddit⁷⁴⁶, Feyzi muteriz⁷⁴⁷ bulunuyorlardı.

Tayfur — Kırk dereyi bir tepe keser. Gidip Banu Hanım'la görüşmek için ben kendimi tarafınızdan vekil intihap ediyorum.

⁷⁴⁵ distraction: eğlence; zihni dağıtan şey

⁷⁴⁶ mütereddit: tereddütlü

⁷⁴⁷ muteriz: itirazcı

Nihat — Ne vesile bulup da gideceksin? Kapıyı çalıp da “Mezarlıkta şöyle böyle cadı hadisesi oldu. Bizim keşfimize nazaran o hortlaklar da sizsiniz...” denemez a...

Tayfur — Tabii böyle damdan düşer gibi söylemeyeceğim. Tahkikata giriştiğimi nazikâne anlatarak masa örtüsünü göstereceğim. Bunu tanıyıp tanımadıklarını sormaktan işe başlayacağım... Evvela meseleyi onların üzerine hiç mal etmeyerek tenvirim hususunda mümkün olabildiği kadar muavenetlerini⁷⁴⁸ rica edeceğim...

Daha diğer türlü ufak tefek itirazları dinlemeyerek Tayfur Bey yürüdü. Dadı Gece Safa'nın yorgun bir kuş gibi iki kanadı bir tarafa sarkmış sokak kapısını çaldı. Avludan:

“Kımdır o?” nidası koptu.

Tayfur — Dadı kalfa, lütfen biraz kapıyı açar mısınız?

“Dur açayım...” tebşirinden⁷⁴⁹ sonra kapı içeriye devrilir gibi bir çarpıklıkla aralandı. Gece Safa başta bir kırmızı çatma, kollar sıvalı, etekler belde gözüktü. Simasından yaşı belli olmayan zencilerden biriydi.

Gece Safa — Sen kımsın ayo?..

Tayfur — Kim olduğumu anlatması şimdi uzun. Mümkünse biraz küçük hanımı görmek isterim...

— A yediği naneye bak... Kim olduğunu söylemeden kuçu hanım sana görünür mu hiç?

— Pek mühim, pek müstacel⁷⁵⁰ bir iş için geldim.

— Postacı mısın? Kağada imza mı koydurtacaksın?

— Postacı değilim. Fakat işim ondan daha aceledir...

— Kuçu hanım hasta... Gece nezleye tutuldu. Yatıyo...

— Sen kaldır. Haber ver. Sonra mesul olursun karışmam ha...

— Mesrur mu olurum? Hiçbir şeycik olmam...

— Sen sözümü dinle dadı...

⁷⁴⁸ muavenet: yardım

⁷⁴⁹ tebşir: müjdeleme

⁷⁵⁰ müstacel: acele

Yukarıdan nazik bir ses:

— Dadı nedir o?

Gece Safa birdenbire babalanarak:

— Hah işte kalktı. Erkek sesi duydu mu dayanamazsınız...
Mutlaka ne olduğuna anlayaca...

Yukarıdan — A sus... Ne istiyor? Kimdir? Anlayalım...

Gece Safa — Kim olaca? Geçen gunkunu gibi bir delikanlı...
Yine başıma ne iş çıkaracan ayo?..

Küçük hanım hafif adımlarla merdivenden inerek:

— Sen çekil bakayım... Nedir anlayayım?

— İşte çekildi... Anla... Tatlı tatlı konuş...

Banu Hanım başında beyaz yünden bir bone, arkasında göğsü boynuna kadar kapalı bir spor fanılası ve bir kısa eteklikle görünerek:

— Kimi istiyorsunuz beyefendi?

Tayfur — Banu Hanımefendi'yle mi müşerref alıyorum?

Banu — Ta kendisi efendim...

Kızdaki tenâsüb-i endâm⁷⁵¹, tabii süzme, altın iltimalı⁷⁵² ela gözler, taravetinin⁷⁵³ tamam baharında pembe yanaklar, gül goncası ağız, Tayfur'u ani bir meftuniyetle şaşırttı. O, bu derece şâyân-ı perestîş⁷⁵⁴ bir kız ile karşı karşıya geleceğini memul etmiyordu.

Delikanlı, böyle müstesna bir hüsnün muhatabı olmaktan mütevellit sarsıntısını belli etmemeye uğraşarak:

— Rahatsız ettim efendim... Çok mahcubum...

Banu Hanım bakışı kadar tatlı bir sesle:

— Estağfurullah...

Tayfur kızarak:

⁷⁵¹ tenâsüb-i endâm: vücudun (düzgün) uyumu

⁷⁵² iltima: parıldama

⁷⁵³ taravet: tazelik

⁷⁵⁴ şâyân-ı perestîş: tapınmaya layık

— Bilmem nasıl bir cüretle buraya kadar geldim. Şimdi sebep-i ziyâretimi arz etmeye bir çocuk gibi sıkılıyorum.

— Söylemek cesaretinizi kıracak kadar korkunç bir mahluk değilim zannederim...

— Bilakis efendim bilakis...

Tayfur kekelememek için sustu. Helecanını yatıştırmak istiyordu. Biraz dinlendikten sonra:

— Maksad-ı ziyâretimi pek garip bulmanızdan korktuğum için tereddüt ediyorum...

Kız, bu sözden büyük bir meraka düştüğünü ima eder gibi delikanlıya birkaç baygın nazar kaydırarak bekledi.

Tayfur, kızın füsunkâr⁷⁵⁵ güzelliği önünde âdeta pusulayı şaşırmış olmasından dolayı kendi kendinden utanır gibi bir hâle geldi. Niçin sıkılıyordu? Kaç akşamdır mezarlıkta o kadar maharetle cadılığı temsil eden bu fettan kız değil miydi? Onun cazipliği bu günahını affettirmek için bir mazeret olabilir miydi? Böyle ilk mülakatta bilamünakaşa⁷⁵⁶ mahza⁷⁵⁷ kadınlığın sihriyle mağlup düşmeyi erkekliliğine yediremeyerek kendini toplamaya uğraştı. Sesine metanet vererek:

— Küçük hanım, büyük bir zatın kerimesi olduğunuzu yüksek, asri bir terbiye görmüş bulunduğunuzu öğrendim. Bir müşkülün halli için size müracaat etmek cesareti gösterdim...

Banu Hanım fıkır fıkır cevap verdi:

— Herkesin ithamıma medar edindikleri şeyleri sizin birer meziyet telakki ettiğinize teşekkürler ederim. Müşkülünüzün halline gelince maatteessüf⁷⁵⁸ kendimde böyle bir iktidar göremiyorum.

— Emin olunuz küçük hanım müşkülümü bu Eyüp semtinde sizden daha iyi halledebilecek bir fert tasavvur edemiyorum...

⁷⁵⁵ füsunkâr: büyüü

⁷⁵⁶ bilamünakaşa: münakaşasız

⁷⁵⁷ mahza: sırf

⁷⁵⁸ maatteessüf: maalesef

— Sözüünüzü değerimin fevkinde bir teveccüh addederek dinliyorum...

— Birkaç gecedir bu mezarlığın ölüleri, dirileri rahatsız edecek haşarılıklarda bulunuyorlar...

— Öyle diyorlar, birtakım garip rivayetler işitiyoruz...

— Yalnız işitiyor musunuz? Bu beyaz kefenlilerle, bu kemik kafalılarla, kelleleri koltuklarında gezenlerle, kefiyeli hortlaklarla hiç karşı karşıya gelmediniz mi? İnsanın iliklerini donduran kahkahalarını, ağlamalarını hiç işitmediniz mi?

— Oh... Oh... Oh... Allah göstermesin böyle *apparition*'ları⁷⁵⁹ görmedim.

Tayfur pek mütehayyir bir eda ile:

— Onlara bu kadar komşu bulunup da hiçbir şey görmemek şaşılacak şey... Biz ta filan yerden geldik de gördük...

— Böyle şeylere pek inanmam. Fakat lakırdıları olurken -bilmem neden- titrerim...

— Bazı geceler silah gürültüleri duymuyor musunuz? Bahusus bu gece sabaha karşı?..

Banu Hanım bir alın hareketiyle ince kaşlarını kavislendirip hemen gayrimahsus küçük bir tereddüt vakfesi⁷⁶⁰ geçirdikten sonra:

— Duyduk. Bütün komşularla beraber biz de işittik...

— Eh buna ne mana veriyorsunuz?

— Bu koca ulu mezarlık... Gece vakti türlü vukuat olabilir...

— Bu hususta bendenizi hiç tenvir edebilir misiniz? Çok rica ederim efendim...

Banu Hanım büyük bir taaccüp edasıyla başını kaldırarak:

— Ne gibi beyefendi?

— Evvela işittiğiniz rivayetler ne yolda şeylerdir? Lütfediniz minnettarınız olurum...

⁷⁵⁹ apparition: hayalet

⁷⁶⁰ vakfe: duraklama

— Oh, mesela birkaç vakittir geceleri bu mezarlıklara birtakım gençler dadanmışlar. Elektrik fenerleriyle kabirleri eşip karıştırıyorlarmış. Geçen akşam bir ikisi çarpılmış. Kaçmışlar. Sonra yine gelmişler. Galiba ölü kemikleri topluyorlarmış. Avrupa'ya satıyorlarmış. İştittiklerimiz bunlar... Aslı var mı, yok mu bilmiyorum. Mahalle halkının zaten masal düzmekten başka ne işleri vardır?.. Fakat beyefendi, ne olursa olsun mezar karıştırmak pek menfur⁷⁶¹ bir harekettir. Hele kemik ticareti... Aman ya Rabbi ne günlere kaldık. Her cihetten iflas ettik de şimdi ecdadımızın kemiklerini mi satacağız?

Bu avami itham karşısında Tayfur'un nefretle yüreği kabarak:

— Budalaca uydurulmuş şeylere inanıyor musunuz?

— İştittiklerimi söylüyorum efendim...

Tayfur kızın yüzüne biraz dikçe bakarak:

— Küçük hanım, o dediğiniz gençlerden biri işte karşınızda duruyor...

Banu Hanım pek korkmuş gibi, iki avucuyla yüzünü kapayıp tekrar açarak:

— Oh aman Allah'ım, sizin gibi sevimli bir genç kabil midir ki mezar karıştırsın, kemik çıkarsın?

— Kulunuzu sevimli bulmuş olmanız, bu âciz mevcudiyetim için dünya saadetlerinin en büyüğüdür... Lakin küçük hanımcığım, yalanı sevmem... Asmaya götürseler doğrudan şaşmam... Sizi nefretten titreten bu büyük günahı ben irtikâp ettim⁷⁶²... Fakat kemik ticareti yapmak kastıyla değil. Akla gelmez diğer türlü bir merak saikasıyla...

Banu Hanım beyaz, ince yumuşacık parmaklarıyla tekrar yüzünü kapayarak:

— Ne saikasıyla olursa olsun bu hususta sizi asla mazur göremem. Eğer üzerinizde ufak bir nüfuzum olaydı (baygınca bir na-

⁷⁶¹ menfur: iğrenç

⁷⁶² irtikâp etmek: kötülük etme

zar ile yutkunarak) bir parçacık söz geçireceğimi bileydiniz sizi bu nahoş meraktan kurtarmaya uğraşırdım... Bu hareketim hem sizin için hem de mezardakiler için ne büyük bir iyilik olurdu.

Kızın bu hayırhahlık⁷⁶³ temennisi önünde Tayfur'un yüreğinde tatlı, mesut bir his kaynadı. Bu turfanda kızın yek nazarda gönülleri kapan güzelliğinden, cazibesinden başka ne saf ne samimi bir kalbi vardı... Hile, riya bilmiyor, düşündüğünü hemen söyleyiveriyordu.

Tayfur, göğsünü dolduran kaynar hissin gözlerinden şerareleri⁷⁶⁴ saçılarak:

— Küçük hanımcığım, gösterdiğiniz samimiyete karşı samimi olmamayı büyük bir küfran⁷⁶⁵ sayarım. Sizinle teşerrüfüm hemen on beş, yirmi dakikayı geçmedi. Fakat hayatım mesut tesirinle sarsılmaya başladı. Sözlerinizin ta vicdanıma nüfuzundan emin olabilirsiniz. Her emriniz başım üzerine... Lakin mezarlardan kemik toplayışım etraftan tefsir edildiği gibi ticaret fikriyle değildir... Nazarınızda, bu büyük günahı tebriye etmek⁷⁶⁶ için hakikati anlatmak isterim. Biraz başınızı ağrıtaacağım fakat buna zaruret görüyorum...

Banu Hanım, ihtiyar Gece Safa'ya seslenerek:

— Dadı, beyefendiye bir iskemle getir...

Gece Safa, bir tarafa çarpılmış beliyle sallana sallana, otları pürüzlenmiş bir iskemle getirdi. Avlunun bir köşesine koydu. Dikkatli ve müteaccip⁷⁶⁷ bir gözle genç misafire bakarak:

— Ayol sen küçük hanımın eski ahababı imişsin niçin söylemedi? Ben seni birdenbire bilemedi ki... Galiba ikiniz de bir nektepte okudunuz? Hani hisarın üstündeki nektepte. Orada bir tekke vardır. Şeyhin başındaki kavuk tamam on iki dilimdir. Allah rahmet eylesin, paşa sağken biz oraya çok gittik. Sade mi? Şekerli mi? Soyle... Ben eski ahbabları çok severim... Seni şimdi hatırlıyorum. Adın

⁷⁶³ hayırhahlık: hayırseverlik

⁷⁶⁴ şerare: kıvılcım

⁷⁶⁵ küfran: nankörlük

⁷⁶⁶ tebriye etmek: temize çıkarmak

⁷⁶⁷ müteaccip: şaşan

İzzet değil mi? Senin de bir Çerkes dadın vardı Çeşme Fettan... Bir gun kucu hanımla beraber havuza düşmediniz mi? Sırılsıklam ikinizi de ben çıkardım. Ne afacandınız... Ne afacandınız, ne afacan... Şimdi bir parça akıllandın mı? Bizimki pek akıllanmadı. Senin yanında böyle durduğuna bakma... Kendi kendine kalınca zıp zıp sıçrar. Ağaca çıkar, dama çıkar... (Şakadan bir tehditle kızın yüzüne bakarak) Daha ne yapar söyleyeyim mi? Ha!

Banu — Haydi dadı haydi, sen beyefendiye bir kahve pişir...
Arap yürür.

XXI

Küçük hanım — Beyefendi, kusuruna bakmayınız... Bir çocuk kadar saf yüreklidir.

Tayfur, İtalya’da mezarlık kilisesindeki vakayı, salona bir iskelet koymak merakı kendine nereden geldiğini anlatır. Banu Hanım hikâyeden pek memnun olur, ellerini çırparak:

“Ne iyi... Ne iyi...” tasvibiyle Tayfur’un bu pek orijinal fikrini alkışladıktan sonra sorar:

— İskeleti tamamlamak için lazım gelen kemikleri hep topladınız mı?

— Evet... Evet. Noksanımız kalmadı gibi bir şey...

— İskelet kurulup da elinde kum saatiyle bekçi kulübesinin içinde salona yerleştirildiği vakit görmek isterim. Evvelen güzel tefriş edilmiş bir salona çok merakım vardır. Saniyen bu tertibiniz alegorik, sembolik, harikulade orijinal, *génial*⁷⁶⁸ bir şey...

— Ziyaretinizle hanemi müftehir⁷⁶⁹, beni bahtiyar edersiniz...

— Beyefendi, etrafın bedhahlığına⁷⁷⁰, fena tefsirlerine aldanaarak aleyhinizde hasıl ettiğim ilk sû-i fikrden⁷⁷¹ dolayı affınızı rica ederim.

⁷⁶⁸ *génial*: harika

⁷⁶⁹ müftehir: iftihar eden

⁷⁷⁰ bedhahlık: kötü yüreklilik

⁷⁷¹ sû-i fikr: kötü fikir

— Ah efendim, insan ne kadar münevver fikirli olsa muhitin bu nev işfallerinden kurtulmak mümkün mü?.. Lüzumundan ziyade uzayan bu ilk ziyaretimin izacından⁷⁷² pek utanmakla beraber ricamda ısrardan kendimi alamıyorum...

— Nasıl rica efendim? Emredersiniz...

— Bu mezarlık hadiseleri hakkında mümkün olabildiği kadar tenvirimi istirham ediyorum. Mükerrer⁷⁷³ bir izaç fakat ne yapayım?.. Mutlak... Mutlak hakikate ermek isterim.

Banu Hanım yüzünden esen hafif bir pembelikle:

— Beyefendi, bildiğim kadarını arz ettim.

Diğer cihetlerde pek sevimli bir samimiyet gösteren küçük hanım, acaba neden bu noktada hemen ketum bir vaziyet alıyordu? Onlar avluda bu lakırdıları ederken viran evin üst katında hafif hafif gezinmeler, hıştırtılar, pıtırtilar oluyordu. Yukarıda kimler vardı? Besbelli gece Banu ile beraber iskeletler faciasını oynayan diğer sanatkârlar.

Tayfur, kızın letafetine meshur⁷⁷⁴ olmakla beraber bu hakikati teville yol aramıyordu. Evet... Evet, mezar başında kafaları sarıklı iskeletlere hu hu çektiren yukarıdaki arkadaşlarıyla beraber bu hanımdı. Bu hakikatin aksi zahir olmadıkça Tayfur bu fikir ve zannından dönmeyecekti. Kıza bunu itiraf ettirmek pek müşkül olacak. Belki de hiç kabil olmayacaktı. Şimdi ne yapmalı?

Delikanlı gayrisarih⁷⁷⁵ bir surette kıza hücumla karar vererek dedi ki:

— Küçük hanımcığım müsaade ederseniz bir سوالım var...

— Bir değil, on سوال sorabilirsiniz.

— Sizin kapınızın önünde bu sabah bir ölü kafası bulmuş olduklarını söylüyorlar...

Banu Hanım tevahhuş ürpertileriyle gözlerini yumarak:

⁷⁷² izaç: can sıkma

⁷⁷³ mükerrer: yinelenmiş

⁷⁷⁴ meshur: büyülenmiş

⁷⁷⁵ gayrisarih: belli olmayan

— Aman beyefendi demeyiniz... Fena oluyorum...

— Bundan malumatınız yok mu?

— Hayır... Katiyen...

Böyle bir şeyden Banu'nun katiyen haberdar olmaması mümkün müydü? Tayfur'u bir düşünce aldı. Kız besbelli böyle kati inkârla üzerine şüphe davet edeceğini anlayarak:

— Ben ölülerden çok korkarım da... Böyle bir şey olmuşsa da belki benden saklamışlardır... Durunuz sizin yanınızda sorayım...

Mutfağa seslenerek:

— Dadı... Dadıcığım...

Arap, elinde kahve tepsisiyle görünerek:

— Ateş geçmiş de yeniden yaktım. Affedersiniz. Kahva geç kaldı...

Banu — Dadı...

Arap — A canım?

Banu — Bak beyefendi ne diyor...

Arap — Ne diyo?

Banu — Bizim kapının önünde ölü kafası görmüşler...

Arap — Gormuşlarsa ne olmuş? Yeni bir iş mi bu? Ben birkaç defa bizim komurlükte buldum. Hem dört tane, beş tane birden... Bir tanesi de sarıklıydı... Yine bu sabah hepsini topladım. Koturdum. Şurada çukura gomdum... Hacı Recep'in karısı söyledi. Geceleri şurada bu kafalar huhu çekiyorlarmış... Cemal'in ineklerinin, keçilerinin gece sütlerini içiyorlarmış...

Banu — Dadı sus, içime fenalık geliyor...

Arap — Ne var fenalık gelece ayo... Ben kırk yıldır bu mezarlıkta oturuyorum... Onlar bana alıştı. Ben onlara alıştım. Sen hiç korkma ayo... Onlar sana bana çarpmaz... Bizim içimizde kotuluk yok Elhamdülillah...

Banu çarpınarak:

— Onları bizim kömürlüğe kim getirip bırakıyor?

— Bilir miyim ben ayo?.. Kandi kandilerine mi geliyorlar? Bize buyu yapmak için mi getirip bırakıyorlar?..

— A bize kim büyü yapacak?..

— Belki sana goz koyan gozlüklü oğlan?

Gece Safa ağzını bir tarafa, kıcını öbür yana çarpıtarak kırıta kırıta misafire kahveyi verdikten sonra mutfağa gider...

Banu, gelincik gibi kızarmış bir sima ile:

— Beyefendi işte gördünüz ya... Dadımdan da doğru bir cevap alınamaz ki... O kadar, o kadar saftır ki gece rüyada gördüklerini hakikat diye bize anlatır... Bunların akli bir incir çekirdeği doldurmadığını iddia eden zat, bunu büyük bir tecrübe üzerine söylemiş. Kömürlükte gördüğü ölü kafaları da bu kabîlden olacak...

Oh hiç şüphe yok... Patlak veren bir hakikati Banu tamire uğraşıyordu. Tayfur hücumun ikinci adımını atarak:

— Size daha garip bir şey söyleyeceğim...

Banu başını çukura indirip omuzlarını kaldırarak tevahhuş raşeleriyle:

— Rica ederim bey, artık korkutmayınız...

— Mademki bu mevkide, şu evde oturuyorsunuz. Hakikati bilmeniz, bilmemenizden hayırlıdır.

— Peki dinliyorum...

— Gece, kefenli dört beş iskelet buraya kaçmışlar...

Kızın korkudan gözleri büyüyerek:

— Nereye?

— Sizin eve...

— İşte bu her hadden efzun⁷⁷⁶... Kim söylüyor bu yalanı?

— Yalan, gerçek olduğunu bilmem... Şurada komşunuz bir kocakarından duydum...

— Şu bunak Hasibe mi?

⁷⁷⁶ efzun: çok fazla

— Adını bilmiyorum. Ak saçlarıyla penceresinden cadıları seyreden bir cadı...

— A şerrine lanet... O aldığını bulduğunu söyleyen, ortalığı dedikoduya boğan bir mahalle karısıdır... Kendisiyle konuşmadığımız için bize pek garezdir... Demek mezarlığın cadılarını bu gece bizim eve doldurmaya kalkmış... Bu nasıl iftira?.. Validem, büyükvalidem, büyük hemşirem, teyzem Beşiktaş'ta dayımın evinde oturuyorlar. Biraderim askere gitti. Mesken buhranından hısımlar, akraba hep oraya üşüştiler. Ev, Galata'dan Bebek'e hareket eden tramvay gibi dolu... Pek sıkıldım. Oturamadım. Buraya dadıcığım Gece Safa'nın yanına kaçtım...

Arap mutfaktan:

— Ohh ne iyi etti de kaçtı. Benim evini, gönlünü şenlendirdi. “*Yâr üstüne yâr sevmek / Olur mu hiç ne demek?*” Ud ile bu şarkıyı beyefendi söylesene... Piyanosu konakta kaldı. Yalnız udunu getirdik.

Banu gülerek:

— Ah dadıcığım, eğer onların da zencileri varsa bir siyah melektir...

Dadı — Bizim memleketin şeytanları, melekleri hep siyahtır... Ben orada hiç beyaz adam gormedim. Buraya gelip de beyazları görünce ödüm koptu. Ama şimdi alıştı...

Tayfur — Vukuat bundan ibaret değil...

Banu — Daha neler olmuş?

Tayfur — Sütçü Cemal'in ahırını açmışlar... Hayvanları mezarlığa salıvermişler...

Banu — Bunu biz de duyduk...

Tayfur — Keçilere korkunç birer şekil vermek için başlarına kefiyeler sarmışlar...

Banu — A daha neler...

Tayfur, ceketinin altından keten örtüyü, bu nâkâbil-i redd⁷⁷⁷ vesikayı oraya çıkararak:

— İşte sahte hortlaklardan birinin başından çekip aldığım kefiye... Küçük bir masa örtüsü... Kenarına da İngilizce bir ibare işlenmiş...

Banu büyük bir istiğrapla iki adım geriye çekilerek:

— Aman ya Rabbi...

Gece Safa bir elinde yarı çentilmiş bir soğan, ötekinde kara saplı bir bıçakla mutfaktan dışarı uğrayarak:

— Ne oldu ayo? Ne var? (örtüyü görünce) A a bizim kuçu hanımın çay masasının örtüsü... Konaktan getirdidi... Yukarıda masanın üstünden birdenbire kayıp oldu... Bunu kım aşırıldı diye merak edip duruyordu... A nereden çıktı bu şimdi?

Banu hayretler içinde:

— Örtü bizim... Fakat ne suretle bu, evden uçarak keçilerin başlarına kefiye olmuş?..

Tayfur manidar bir nazarla kızı süzerek:

— İşte ben de sizden bunu soracaktım...

Banu dövüne dövüne:

— Oh... Oh... Ölü işi mi? Diri işi mi? Demek ki evimizin içinde birtakım esrarengiz eller dolaşıyor... (Gece Safa'ya dönerek) Dadı, ben evde yokken bugünlerde buraya kimler geldi, kimler gitti?

Arap düşünerek:

— Oyuncakçının kızı Safiye geldi... Kahvacının karısı Kâmile geldi... Bunların elleri uzun mudur? Vallah şimdiye kadar denemedim. Ah, ah kımseye inan kalmadı... Arkandaki komleğine bile... dedi.

Arap mutfağa çekildi. Tayfur gözlerindeki manidarlığı artırarak küçük hanıma bakarak:

⁷⁷⁷ nâkâbil-i redd: reddi imkânsız

— Bu muğlakça mesele, dadınız Gece Safa'nın saffetiyle halledilebilecek bir mahiyette değildir. Buna biz aramızda bir izah sureti bulmalıyız... Günlerden beri beni sinirlendiren bu garip hadiselerin anahtarını bulabilmek hususu benim gayretimden ziyade sizin himmetinize ihtiyaç gösteriyor...

Banu'nun güzel çehresi pembeliklerle ebrulanarak:

— Ne demek istiyorsunuz? Anlayamıyorum beyefendi...

— Bendeniz bu anlaşılmaz mezarlık vakalarının merakına tutularak birkaç geceyi buralarda geçirdim. Bu semtlerin yabancısıyım. Gecenin simsiyah meçhuliyeti altında, etrafımda birtakım hokkabazlıklar oldu. Küçük hanımefendi siz buralı gibisiniz. Sütçü Cemal'i, zevcesi Ayşe'yi, ahırını, ineklerini, keçilerini ve binaenaleyh bu gece garibelerine ait teferruatı benden iyi tanıyorsunuz... Siz bu hususta daha isabetle muhakeme yürütür ve daha doğru düşünebilirsiniz...

Banu Hanım'ın yüzüne pek yaraşan bir asabiyetle kaşları çatılarak:

— Sözlerinizde sarih hakikatler değil, kapalı imalar görüyorum. Biraz daha açık söylerseniz minnettarınız olurum...

Tayfur yumuşak bir hücumla:

— Küçük hanımcığım, hortlak şekline sokulan keçinin başından kendi elimle aldığım kefiyenin size ait bir masa örtüsü olduğunu tasdik ediyorsunuz...

— Evet... Bu hakikati niçin inkâr edeyim?

— Dadınız kömürlükte başı sarıklı ölü kafaları gördüğünü söylüyor...

— Evet... Buna da “hayır” diyemeyeceğim...

— Komşularınız gece mezarlıktan kaçışan beyaz kefenlilerin buraya girdiklerini söylüyorlar...

— Söyleyebilirler...

— Sizin bir hârika-i zekâ olduğunuz görünüyor...

— Oh, binaenaleyh mezarlıklarda oynanan o feci komediyaların başaktristi ben miyim demek istiyorsunuz?..

Tayfur şimdi biraz mahcubiyetle:

— Hayır, pek de öyle değil...

— Bahis tuhaflaşıyor. Buna nezaket sığmaz... Açık konuşalım beyefendi...

— Kapalı konuşmuyorum... Hatta lüzumundan fazla açık konuştuğuma da biraz nadimim⁷⁷⁸...

— Diyeceğinizi deyiniz... Cevabımın dosdoğru ve kati olacağından da şüphe etmeyiniz...

— Muammanın neticeten bu haneye girerek kaybolan esrarı hakkında bildiğinizi söylemenizi rica ederim.

Banu Hanım pürinfial⁷⁷⁹ birdenbire titizlenerek:

— Ortada bir cinayet mi var?

— Hayır...

— Zabıta memuru musunuz?

— Hayır...

— Amatör dedektif misiniz?

— Hayır...

— O hâlde, mezarlıkta cereyan eden garabetlere dair ne salahiyetle⁷⁸⁰ benden izahat istiyorsunuz?

Pek tatlı başlayan bu mülakatın böyle birdenbire ekşimesinden Tayfur acı bir helecanla sarsıldı. İleri varmış olduğunu anlayarak:

— Hiçbir sıfat ve salahiyetle sormuyorum... Mahza fevkalade nezaketinizden cesaret alarak kaç zamandır meraktan beni öldüren bu pek garip hadise hakkında lütfen tenvirimi istirham ediyorum. Keyfiyet bundan ibaret...

— Buna imkân yoksa?..

⁷⁷⁸ nadim: pişman

⁷⁷⁹ pürinfial: kızgınlık dolu

⁷⁸⁰ salahiyet: yetki

— Sağlık olsun... Bu vesile ile sizinle görüşmek bahtiyarlığı benim için büyük bir nimettir...

XXII

Tayfur işi tatlıya bağlamak lazım geldiğini anladı. İzacından dolayı küçük hanımdan af ve rahmet dileyerek ayrıldı...

Ağır ağır arkadaşlarının yanına dönerken şöyle düşünüyordu:

— Şu viran evin içine ne fikirle girdim ne hâlde çıktım. Ben kendimi metin bir erkek sanırdım. İlk gördüğüm bir kızın ela gözleri, efsunkâr sözleri karşısında bütün metanetim eridi. Ne kadar gönül sihirbazı bir mahluk... Bir parça daha dursam beni ayaklarına kapandırarak... Ben buralardan kaçmalıyım... Bu kız varlığımın üzerine pek müthiş bir tesir yapacak... Sözü uzatmaya da zaten lüzum kalmadı. Bu cadı oyununun başartisti bu küçük hanım olduğuna yemin edebilirim. Beyaz çarşafı hayalatin o eve kaçmış olmaları, keçinin başından çıkan kefiyenin kendilerine ait bir masa örtüsü olduğunu itiraf etmeleri, dadının kömürlükte sarıklı iskelet kafaları gördüğünü söylemesi hep bu delâ'il-i hakîkatî⁷⁸¹ ispata kâfi değil midir? Banu benimle görüşürken yukarı sofada tıprı tıprı hafif peri ayaklı mahluklar geziniyor, kıpır kıpır bir şeyler oluyordu. Bunlar hiç şüphesiz bu mezarlık *troupe*'unun⁷⁸² diğer sanatkârlarıydı. Fakat ben arkadaşlarımın yanına gidince ne diyeceğim? Zafımı itiraf mı edeceğim? Evde bir bakışta insanı çarpan güzel bir kız bulunduğunu söylesem hepsini meraka düşürmüş olurum. Bu periyi görmeye giderler. Gece şeametinden⁷⁸³ kurtuldukları cadıya gündüz çarpılırlar.

Refikleri yanına geldi. Hepsi birer mezar taşına yaslanmış, kimi yorgunluktan yarı uyuklar bir hâlde, kimi cigara içmekte, kimi mini ruzname⁷⁸⁴ defterine bir şeyler kaydetmekle meşgul buldu...

Feyzi, Tayfur'un neşesiz döndüğünü görünce:

⁷⁸¹ delâ'il-i hakîkat: gerçeğin delilleri

⁷⁸² troupe: tiyatro topluluğu

⁷⁸³ şeamet: uğursuzluk

⁷⁸⁴ ruzname: günlük olayların yazıldığı defter

— Nerede kaldın birader? Biz burada uyuduk. Rüya gördük, uyandık. Hâline bakılırsa bir şey anlayamadan dönmüşe benziyor-sun...

Tayfur — Öyle...

Feyzi — Ben size demedim mi?

Tayfur — Hakkın var...

Feyzi — Asırların halledemediği bir meseleyi yirmi dakikada anlaşılır mı zannettin?..

Tayfur can sıkıntısıyla tekrarladı:

— Hakkınız var dedik ya...

Doktor Ferhat, Tayfur'un hâlindeki garabetin farkına vardı. Onun kafasında gizli tutmaya uğraştığı bir şey olduğunu anladı. Fakat ses çıkarmadı.

Nihat müteaccip bir seda ile:

— Tayfur Bey, sizde bir tuhafılık var. Buradan pek helecanlı, pek cerbezeli gittiniz. Fakat sönük, bezgin döndünüz...

Tayfur — Yorgunum. Ağzımı açacak hâlim yok.

— Siz gideli bir saati geçti. Bu müddet zarfında ne yaptınız?.. Bize üç dört cümlelik bir haber yok mu?

— Gösterilen evin kapısını çaldım. Karşıma beli kırık ihtiyar bir Arap çıktı. Ne benim söylediğimi o anladı. Ne onun dediğini ben anladım... Nihayet Didon Paşa'nın kızıyla görüştim. O da yüzüne bakılmaz alık salık bir şey... Hasibe Hanım'ın rivayetince Amerikan Mektebinden çıkmış. Benim keşfime kalırsa salaşpur dârü't-tahsîlinde⁷⁸⁵ bile okumuşa benzemiyor... O evde bu şüphelen-dığımız rolleri oynayacak kimse yok...

Sadi — Götürdüğünüz kefiyeyi ne yaptınız?..

Tayfur biraz durgunlukla:

— Orada bıraktım. Geldim...

— Demek artık her nev tahkikattan, takibattan vazgeçiyoruz...

⁷⁸⁵ dârü't-tahsîl: öğrenim evi

Feyzi memnun muzaffer:

— En iyisi de bu...

Sadi — Bu kadar yorgunluklara, zahmetlere katlandık. Hortlakların keçi olduklarını anladık. İskelet hokkabazlarını kaçırdık. Muammanın ukdesini⁷⁸⁶ gevşettik. Tamam, bu garip esrara ereceğimiz anda bu davadan vazgeçmeye doğrusu aklım ermedi...

Tayfur — Birader, bu işte benim asıl maksadım, bir iskelet imali idi. Lazım gelen insan enkazını topladım. Şimdi düşünüyorum. Keyfiyetin öte tarafı benim için dedikodudan ibaret kalıyor. İşimi gücümü bırakıp da boyuna bu cadı, hortlak muammasıyla uğraşacak değilim ya... Vakitleri müsait olanlar bu işle istedikleri kadar meşgul olabilirler... İşte mezarlık, işte Sütçü Cemal'in ahır, işte Didon Paşa'nın azatlısı Gece Safa'nın hanesi...

Sadi büyük bir hayretle arkadaşına bakarak:

— Evvelden bu mezarlık hadisesinde insani bir guguk seziyordum. Fakat şimdi işte akıl ermez bir maneviyet bulunduğu inanacağım geliyor... Çünkü Tayfur Bey, siz kafada bir gencin uğradığı bu ani tahavvül ancak mâ-fevka't-tabîa bir hâle delalet eder. Gece sizi çarpmayan cadılar zannediyorum ki gündüz büyülemeye muvaffak oldular.

Bu sözde Didon Paşa'nın kızı Banu'ya dair bir ima vardı. Tayfur muhatabının fevkalade zekâsını takdirle beraber meseleyi derinleştirmekten ihtirazen⁷⁸⁷ bahsi kapatacak surette idâre-i kelâm etti...

Zaten beş arkadaş helecandan, uykusuzluktan bitap düşmüşlerdi. Semtlerine döndüler... Döşeklerine uzandılar. Tayfur yorgunluğuna rağmen pek az uyuyabildi. Kalbinde, mezarlıktaki helcanları ehven bırakacak bir galeyan vardı. O kısa uykusunda hep Banu Hanım'la uğraştı. Onu kendine dargın görüyor, barışmak için sıcak gözyaşlarıyla ayaklarına, eteklerine atılıyor, kız şiddetle reddediyor, kan terler, çarpıntılar içinde uyanıyordu...

⁷⁸⁶ ukde: düğüm

⁷⁸⁷ ihtirazen: kaçınarak

Böyle didinmekten, döşekte daha ziyade yorgunluk duydu. Kalktı, bir cigara yaktı. Oturdu. Doktor Ferhat'la bir odada yatıyorlardı.

Şimdi ağır, uzun nefeslerle tütünün dumanlarını bu uğradığı derde karşı bir deva gibi yutup yutup tekrar salıvererek düşünüyor-
du. Ne oldu? Banu'ya tutulmuş muydu? Buna pek ihtimal vermiyor, o ana kadar sevdaya asi ve muannit⁷⁸⁸ duran gönlünün böyle ani bir teshir ile yumuşamasını kabul etmiyordu.

Tayfur, gençliğinin bugününe kadar yalnız Nasıra'ya karşı kalbinde bir sıcaklık duymuş, bu aşk yangınının mukaddimesini zülâl-i vasl⁷⁸⁹ ile hemen söndürmüştü. Yeni uyanan bu heves de acaba bu kabilden miydi? Banu'nun hayali pembe sümbüllere reşk-aver⁷⁹⁰ olacak sahir bir sima ile kâh mütebessim⁷⁹¹ kâh çatık, karşısında dolaşıyordu. Bu pek latif hakikat neden böyle çarçabuk hayal oluverdi? Bir daha onu artık ne vesile ile nerede görebilecekti? Kızdan ayrılırken yakında bir daha görüşmek için bir bahane hazırlayamamış olduğuna çok teessüf etti. Ümitsizliklere düşmekte iken sonra birdenbire hatırına geldi. Toplanan kemiklerden bir iskelet kurulduğu vakit Banu Hanım bunu görmeye geleceğini vadetmemiş miydi? Mümkün olabildiği kadar bu işi tesri⁷⁹² lazımdı...

Tayfur'un böyle uflaya pufllaya yatıp kalkması, birbiri arkasına cigaralar püfürdetmesi, Doktor Ferhat'a merak verdi.

Sualden kendini alamayarak:

— Tayfur, kendi kendine keçiler hakkında tahkikata gidip döndüğün zamandan beri sende bir garabet peyda oldu. Kadim ve samimi arkadaşlığımız namına bunu senden sormaya kendimde bir salahiyyet görüyorum. Sen de yine o nam ile bana doğru cevap vermeye acaba vicdanında bir mecburiyet duyacak mısın?

⁷⁸⁸ muannit: inatçı

⁷⁸⁹ zülâl-i vasl: birleşmenin tatlı suyu

⁷⁹⁰ reşk-aver: kıskançlık uyandıran

⁷⁹¹ mütebessim: gülümseyen

⁷⁹² tesri: çabuklaştırma

Tayfur gönlünden kabarıp taşan yeni hissi döküp biraz hafifletmek istemekle beraber bilinmez nasıl gayrişuuri⁷⁹³ bir endişe ile bu sırrını herkesten kısıkanıyordu. Fakat doktor, hayatının en ince elyafına⁷⁹⁴ kadar karışmış pek samimi bir dostu olduğu için böyle bir sırrın ondan ebediyen gizli tutulmasına imkân olmadığını anlayarak:

— Evet, kardeşim ben Gece Safa'nın evine doğru dürüst bir insan olarak girdim. Oradan çarpılmış çıktım.

Bu itiraf karşısında Doktor Ferhat mütehayyir bir sükûtle muhibbinin yüzüne bakakaldı. Tayfur devam etti:

— Didon Paşa'nın kerimesi Banu Hanım'da müstakbel bir zevce gördüm...

Doktor Ferhat mütezayit⁷⁹⁵ bir hayretle:

— Bugüne kadar senin ağzından izdivaç lakırdısı işitmemiş olduğum için sözünü çok tuhaf buluyorum...

— Bu ana kadar izdivaç arzusu göstermediğim, muhayyiledeki nadireyi bulmayı muhal bildiğim içindi. Şimdi onunla karşı karşıya geldim... Hemen izdivaca karar verdim...

— Tayfur, bu ne ani ateş... Ne acele karar...

— Huyumu bilirsin... Ben aklıma eseni yaparım.

— Bari bu parlayan arzu karşılıklı mı?

— Onun için kati bir şey söyleyemem... Banu ilk önce bana pek mültefit⁷⁹⁶ bulundu. Benim kabalığım üzerine sonra biraz bozuştuk... Yine barıştık...

Doktor, dalgın bakışlarla dudaklarını bükerek:

— Neler işitiyorum? Ömründe birinci defa tesadüf ettiğin bir kız ile vuku bulan yarım saatlik mülakatında bozuşmalar, barışma-

⁷⁹³ gayrişuuri: bilinçsizce

⁷⁹⁴ elyaf: lifler

⁷⁹⁵ mütezayit: çoğalan

⁷⁹⁶ mültefit: iltifat eden (kimse)

lar... Bu garip şeylerin hiçbirini şimdiye kadar mücerrebim⁷⁹⁷ olan ciddiyetinle asla telif edemiyorum⁷⁹⁸...

— Azizim, hayatta ciddi olan ne vardır? Her şey hava ile mizaçla, muhitte tebeddül eder. Eğer ciddiyet bir hâl üzere istikrarda ise rica ederim bana kâinatta bunun bir numunesini göster...

— Azizim sen Gece Safa'nın evine teehhül⁷⁹⁹ için bir kız intihabına değil, zikreden iskeletler hakkında tahkikata gitmiştin. Buna dair bir şey söylemiyorsun?

— Müsaade et de yine söylemeyeyim...

— Gittikçe hayretimi arttırıyorsun Tayfur... Erdiğin hakikat neden sence mahremiyeti icap ettiren bir sır oluyor?

— Banu'nun esrarı benim de esrarım olduğu için.

— Acayip... Acayip, pek acayip...

— Acayip macayip ne yapalım? Hakikat bu merkezde.

— Zannederim ki arkadaşlarının içinde samimiyetçe benim cümlesine bir tefevvukum⁸⁰⁰ olacak...

— Şüphesiz...

— O hâlde beni olsun meraktan kurtar...

— Lakırdı aramızda kalacak...

— Merak etme...

— Namusuna tevdian⁸⁰¹ söyleyeceğim...

— Söyle, bu iskelet oyununu idare edenlerin elebaşısı kimdir?

— Banu...

— Kendi böylece sana itiraf etti mi?

— Hayır... Hayır... Kendisi böyle bir isnadı şiddetle reddediyor. Kızıyor, köpürüyor...

⁷⁹⁷ mücerrep: tecrübe edilmiş

⁷⁹⁸ telif etmek: uyuşmalarını sağlamak

⁷⁹⁹ teehhül: evlenme

⁸⁰⁰ tefevvukum: üstünlüğüm

⁸⁰¹ tevdian: emanet ederek

— O hâlde demek ki sen buna kendince hükmediyorsun?

— Evet...

— Yanılmayasın?..

— Yanılmam. Delailim pek kuvvetli... Bize cadı oyununu oynayanların başında bu kız var... Fakat şimdilik benden tafsilat isteme...

— Peki ama beni bir meraktan kurtardın. İkincisine düşürdün...

— Nedir?

— Beş altı erkeğe karşı büyük bir maharetle bu müthiş komediyayı oynayan bir kız ileride kocasına ne açmazlar yapmaz... Bunu ne cesaretle almaya hevesleniyorsun? Bu cüretlerinde bir ahlaksızlık görmüyor musun?

— Hayır... Bilakis zekâsının şiddetini görüyorum. Şimdi bahsin beyhude tarafını bırakalım. Bu emelim uğrunda benimle beraber uğraşmaya söz ver. Cenkleşeceğim müşkülatta bana muavin ol... Çünkü çok zorluklara çatacağımı hissediyorum. Banu'yu buraya bir ayak evvel celbetmek için hemen bu günden tezi yok iskeleti kuralım...

XXIII

Bu işte mütehassıs bir Lehli doktor buldular... Vidalar, tellerle bütün mafsalları⁸⁰² hareket etmek üzere bir haftada iskelet kuruldu. Mailen⁸⁰³ yol yol kırmızı ve beyaza boyanmış bir nöbetçi kulübesi içine oturtuldu, omuzlarına beyaz bornoz gibi bir kefen sarıldı. Elllerine kum saati verildi. Kulübenin cephesine İtalya'daki iskeletten naklen şu ibare yazıldı:

“Ömrünün ölen saniyelerini sayıyorum. Benden korkma... Ben senin derinin içindeyim. Bu kafesten uçan ruhum da sendedir. Ben sende mazimi görüyorum. Sen kemik alnımın üzerinde istikbalini oku. Bir gün dirileceğim. Söyleyeceğiz. Fakat bu mucizeden sonra yaşamayacaksın...”

⁸⁰² mafsâl: eklem

⁸⁰³ mailen: eğik olarak

Bu, geniş, müzeyyen salonun bir köşesinde ebediyetten açılmış bir pencere gibiydi. İçinde bir nefer ahiret adamı hayatın adalı⁸⁰⁴, şahmi⁸⁰⁵, asabi⁸⁰⁶, veridi⁸⁰⁷, şiryani⁸⁰⁸ bütün libasından⁸⁰⁹ soyunmuş, zamanın tahribatına karşı bihis, siyah gözlerinin remzî⁸¹⁰, nihayet-siz çukurluğu içinden fânilere bakıyor, mahdut kum taneleriyle namahdudu⁸¹¹ ölçmek için eline o saati verenlerin saffetlerine tebesüm ediyordu.

Onun ebedî sükûtunda, kulübenin cephesine yazılan ibarenin daha çok belîğ ve derin bir ifade vardı... Sanki diyordu ki:

“Ey fâni insan, vehim ve hayal içinde yaşıyorsun. Zamanı ölçmek için icat ettiğin aletler, takvimler o kadar gülünçtür ki... Senin çarşamba, perşembe dediğin hafta günleri ne zamandan başlar? Ne vakit nihayet bulacaktır? Heyet-şinâsların⁸¹², müneccimlerin, muvakkitlerin⁸¹³ bunu sana haber verebilirler mi? Böyle biesas bir hesap üzerine biriktirdiğin ayların, senelerin ebediyet çetelesinde bir hakikat ifade edebilirler mi? Durmayıp dönen bu Mevlevi dünyanın yuvarlak sathına yine müteharrik⁸¹⁴ güneşten akseden ziya hangi noktasında bir saniye kalabilir ki sen “Zaman var.” diyorsun? Hayat da, zamanla yürüyen bir şeydir. Hayal içinde hayal... Sen şimdi var mısın? Bir zaman evvel ben de kendimi senin gibi var zannederdim. O, mağrur, mahzuz⁸¹⁵ olduğum varlığımdan yadigâr işte bu kemikler kaldı. Onlar da mahkûm-ı zevâl⁸¹⁶...

⁸⁰⁴ adali: adaleli

⁸⁰⁵ şahmi: yağlı

⁸⁰⁶ asabi: sinirsel

⁸⁰⁷ veridi: toplardamarla ilgili

⁸⁰⁸ şiryani: atardamarla ilgili

⁸⁰⁹ libas: giysi

⁸¹⁰ remzî: simgesel

⁸¹¹ namahdut: sınırsız

⁸¹² heyet-şinâs: astronomi bilgini

⁸¹³ muvakkit: Dünya'nın Güneş etrafındaki hareketine göre vakti ve bilhassa namaz vakitlerini belirleyen kimse

⁸¹⁴ müteharrik: hareket eden

⁸¹⁵ mahzuz: hoşnut

⁸¹⁶ mahkûm-ı zevâl: sona ermeye mahkûm

Baban ananla birleşti. İki vücudun şeraresinden⁸¹⁷ sen doğdun. İşte sana iki esrar evi... Ana rahmiyle mezar... İçinde halk olduğumuz⁸¹⁸, çürüdüğümüz iki kovuk... İşte aşkın aktığı iki mecra... İşte Şefika'yı Şefik'e pek tatlı gösteren iki münteha⁸¹⁹ ortasındaki iğfalkârlık⁸²⁰...

Ben sendeyim. Sen bendesin. İşte netice bu. Biz daima muzaafız⁸²¹. Bizi ayrı ayrı görenler aldanyorlar.”

§

Salonu ziyaret eden mutaassıplar bir ölünün dirilerle beraber ikametini hoş görmüyorlar. Serbest fikirli buna türlü manalar veriyorlar. Bu iskeletin önünde kimi mütebessim kimi müteessif⁸²² kimi mütefekkir⁸²³ bulunuyor... Tayfur'un konağı etrafında hayli dedikodu oluyordu. Âlem bu, hangi şeye gözler aynı tasvipkârlıkla⁸²⁴ bakmış? Hangi şey hakkında dimağlar aynı tefekkürde bulunmuş? Ağızlar aynı hükmü vermiştir?

Herkesin bu mütebayın⁸²⁵ düşünceleri Tayfurca ehemmiyetten ariydi. O, Banu Hanım'ın genç kalbi, bu insan kafesi önünde nasıl bir teessürle çırpınacak? Garabetperest⁸²⁶ dimağı nasıl bir galeyanla taşacak? Bunu görmek, işitmek merakıyla tutuşmuştu.

Kızı ne suretle davet etsin? Gece Safa'nın evine kadar kendisi mi gitsin? Yoksa o adrese bir mektup mu göndersin? Buna bir karar vermek için kendi kendine düşündü. Doktor Ferhat'la müzakereler etti. Nihayet bizzat gitmeyi daha nazikâne buldu.

⁸¹⁷ şerare: kıvılcım

⁸¹⁸ halk olmak: yaratılmak

⁸¹⁹ münteha: son nokta

⁸²⁰ iğfalkârlık: baştan çıkarıcılık

⁸²¹ muzaaf: iki kat

⁸²² müteessif: üzülen

⁸²³ mütefekkir: derin ve dikkatli düşünen

⁸²⁴ tasvipkârlık: onaylayıcılık

⁸²⁵ mütebayın: zıt

⁸²⁶ garabetperest: garipliğe tapan

Bir sabah Gece Safa'nın evine uğradı. Çat çat kapıyı vurdu. Arap, keçiyle insan arasındaki titrek sesi ve layetegayyer istifham kelimesiyle cevap verdi:

— Kımdır o?

— Dadı benim.

— Sen kımsın ayo?

— Hani geçen haftalarda gelen...

— Buraya gelip gidenin hesabı mı var? Ben ne bileyim ayo hangisisin?

Ziyaretçilerin bu çokluğu karşısında başı dönen Tayfur bir iki yutkunmadan sonra:

— Benim... Hani ya sizin keten masa örtüsünü mezarlıkta keçinin başında bulup da getiren delikanlı...

Gece Safa kapıyı açarak:

— Dur bakayım hangisisin? Aklında kalmıyo ki... Şimdiki kızlara kadından çok erkek misafir geliyo...

— Ben Banu Hanım'ın mektep arkadaşı İzzet Bey değil miyim, Hani ya küçük iken hanımla beraber havuza düşmedik miydi? Sen bizi sırlıslıkla sudan çıkarmadın mıydı?

— Ha ha ha aklına şimdi geldi. İzzet Bey, İzzet Bey... Buyur bakalı ayo nerede kaldın?

— Küçük hanımı çağırır mısın?

— Küçük hanım yok...

Tayfur'un benzi sararak:

— Nereye gitti?

— A o deli fişek iki gün bir yerde oturur mu ayo? Kız kardeşinin yanına gitti. Cevri Bey aldı, koturdu.

— Cevri Bey kim?

Gece Safa acayip bir tebessümle:

— Akra...

— Banu Hanım buraya ne zaman gelir?

— Kim bilir ayo... Bedriye, Zübeyde, Mevrure, Bidar, Ümmühan hepsi bir araya toplanırlarsa yine beraber buraya gelirler...

— Geçen defa ben küçük hanımı görmeye geldiğim zaman bu hanımlar hep burada mıydılar?

— Öyle ya... Öyle ya... Siz Banu ile burada avluda konuşurken onlar yukarıdan sizi dinliyorlardı. Sen gittikten sonra hepsi yukarıda turşu gibi yattı. Bilmem neden yorulmuşlar, nezle olmuşlardı... Bir kahva pişireyim mi? İşte iskimli... Otur... Sen yabancı değilsin İzzet Bey...

Tayfur, Gece Safa'nın bu ikramından çok memnun oldu. Arap yanında kimse olmadığı zamanlarda eski masallardaki ay ile kaya ile konuşan kahramanlar gibi kedilere hikâye söyleyen, farelerle kavgaya eden, ayağını burktuğu için nalına gücenen takımdandı. Tayfur bir kahve müddetinde dadının ağzından çok esrar alabileceğine sevinliyordu.

Gece Safa takunyalarını sürüye sürüye, çarpık belini kıra kıra, buruşuk dudaklarını çiğneye çiğneye kahveyi getirdi.

Tayfur fincanı alırken:

— Dadı ben senden çok hazzettim. Şöyle karşıma otur bakayım. İçim açılsın. Seninle iki satır konuşalım...

Arap en tatlı kahkahalarını salıvererek:

— Ah benim paşşam... Eksik olma tosunum... Seni ne kadar göreceği geldi İzzet... Dadın ne yapıyor? Büyük hanım ne yapıyor? Bunadı mı?

— Dadım iyi... Çok çok selamı var...

— Gittiğin vakit benden de soyle... Bol bol selam soyle...

— Yine geceleri beyaz kefenliler geziniyor mu? Kömürlükte ölü kafaları görüyor musun?

— Sorma İzzet evladım sorma... Geçen gece üç tanesini bizim eve girerken gordum. Bizim komurlukta kaç tane kafa istersen var... Sırıklar... Kuçuk hanıma haber verdim. Bana "Sakın ha kimsaya söyleme. Sonra evin adı çıkar." dedi... Bana ant verdi. A söylemem söylemem... Sonra çarpılırım...

— Şimdi kömürlükte ölü kafaları var mı?

Gece Safa esrarlı bir süzüşle:

— Var... Var... Gaz sandığının içine koydular. “Bunlar burada dursun... Uğurdur. Kımsaya söylersen uğuru bozulur...” dediler. Ben de senden başka bir kula söylemedim.

Tayfur pek müsterhim⁸²⁷ bir tebessümle:

— Dadıcığım bu kafaları bana gösterir misin?

— A olur mu ayo hiç? Sandığın üstüne bir eski keçe parçası örttüm. Daha üzerine birkaç odun koydum. Ben bile açıp bakmasına korkuyorum... Nah böyle çukur çukur gozları... İri iri dişleri var... Biz de öldükten sonra öyle mi olacağız ayo? Benim etimin altındaki kemiklerim siyah mı acaba? Pek merak ediyorum...

— Hiç merak etme dadı. Senin kemiklerin bizimki gibi beyazdır. Sen siyah koyunun etini pişirirken kemiklerinin bembeyaz olduğunu görmedin mi?

— A sahi ayo... Bunu hiç aklına gelmedi...

Tayfur, Gece Safa'nın nasırlı, pürüzlü parmaklarını kendi elleri içine alarak:

— Ah dadıcığım seni ne kadar sevdiğimi bilsen?

— A bilirim ayo... Eski dost sevilmez mi hiç?

— Sana çok ama çok yalvarırım. Bana bu kemik kafaları göster... Dadıcığım aha benim şeker, kaymak dadıcığım...

— A o kadar yalvarma içim goturmaz... Gostarirse kımsaya söylemez misin?

— Söylemem... Söylemem...

— Yemin et...

— Yeminlana, kasemlana, emliha, yemliha...

— Elverir... Gel arkandan...

Maltaları çatlamış, açılmış, tesviyesi bozulmuş mutfağın bir köşesindeki kömürlüğe girerler... İnsan yüksekliğinde murabba⁸²⁸

⁸²⁷ müsterhim: yalvaran

⁸²⁸ murabba: kare

küçük bir pencereden dökülen mütereddît⁸²⁹, muhteriz⁸³⁰, esmer bir ışık burayı kâfi derecede aydınlatamadığından Tayfur'un gözleri loşluğun içinde evvela bir şey seçemez... Fakat giderek alışır... Buraya kömürlük denmesine rağmen o kara mahrukattan⁸³¹ köşede küçük bir yığincık görülür. Diğer köşedeki kazmalar, kürekler, beller delikanlının dikkatini celbeder. Muayene için eğilir. Eliyle yoklar. Bunların uçlarını taze çamurla bulaşık bulur. Yeni hafriyatta kullanılmış olduklarını anlar. Bu kazma küreklerle bahçe mi kazılmış, mezarlık mı? Bu toprak ameliyesini yalnız başlarına kızlar mı yapıyorlar? Yoksa içlerinde erkekler de var mı? Nihayet birtakım çalı çırpının öte tarafından dadı dört beş odun kaldırır. Gaz sandığının üzerinden keçe parçasını alır... Altından gayrimuntazam birbiri üzerine yığılmış insan kafaları, yürekleri boğan meşum⁸³² bir manzara ile sırtır.

Tayfur'u feci bir garabet içinde bir düşünme alır. Hallini kolaylaştırdım sandığı muammanın anlaşılmaz bir safhasına daha girdiğini hisseder. Yüksek bir tahsil ve terbiye görmüş bir paşa kızının niçin böyle mezarlık kazdığını, kömürlüğe bir yığın kemik kafa topladığını, bunları bir hazine gibi gizlediğini izaha sebepler arar... Zihninde yeni yeni şüpheler uyanır. Evet, Banu'nun kabristanla bir işi, yek nazarda akılların alamayacağı bir derdi var... Mezarlıkta bir şey mi arıyor? Yoksa oraya bir şey mi gömüp gizliyor? İşin içinde bir cinayet mi? Bir define mi? Asri bir sihirbazlık mı var? Banu Hanım'ın, validesinin, hemşiresinin ikametgâhlarını bırakıp da böyle vakit vakit mezarlık ortasında bir haneye çekilmesinde elbette mühim bir sebep var...

Tayfur birer birer kılıfları sandıktan çıkarıp sayar. Tamam altı tane bulur. Son gece Hatip Feyzullah Efendi'nin mezar seti arkasından göründüklerinden bir fazla... Hepsini ayrı ayrı dikkatle muayene ederken birinin sağ şakağında kendi revolver kurşununun çapına muvafık bir delik görür. Karşılarına üç iskelet çıktığı akşam revol-

⁸²⁹ mütereddît: tereddüt eden

⁸³⁰ muhteriz: çekingen

⁸³¹ mahruk: yakacak

⁸³² meşum: uğursuz

ver attığını hatırlar. Bu kuru kafa o gece vurulmuş olmasın? Belki öyle... Belki değil...

Sonra kazma küreklerin bir tarafında sapları hemen dört arşın uzunluğunda altı tane büyük haç görür. Evvela bunlara zihne mûlayim gelecek bir mana veremez. Sonra haçın tepesine kemik kafayı geçirip iki koluna da çarşaf dolayarak buna bir insan iskeleti şekli verilmiş olmasını düşünür.

Vakaya hangi yüzünden bakılsa kafaların kömürlükte bulunmaları Banu Hanım'ın bunlar ile bir oyunu bulunduğu hakikatini gösteriyor. Fakat kızın çok türlü ağır şüpheler veren bu esrarengiz kusuru Tayfur'un sevdasına halel getirmez. Gönlü bütün ateşiyle Banu'ya perestişinde⁸³³ devam eder.

Daha başka esrar keşfetmek için kömürlüğün orasına burasına bakınmakta iken kapının yanında gözüne bir çöp tenekesi ilişir. Arap'a şüphe getirmeyecek bir ihtiyatla eğilir. İçine bakar. Birtakım süprüntü, çör çöpün arasında yırtılmış yazılı kâğıtlar, kartpostala benzer bir şeyler fark eder.

Gece Safa'yı bir parçacık yanından savmak için:

— Dadıcığım pek susadım. Bana bir bardakçık su lütfeder misin?

— A ne demek... Getireyim sana... Hem de küçük hanımın iyi suyundan...

Dadı telaşla gider. Tayfur yalnız kalınca hemen elini tenekeye sokar. Süprüntüleri avuçlar. Yarı yırtılmış, yarı buruşturulmuş birkaç kartpostal ile beraber Türkçe, İngilizce yazılı parça parça edilmiş kâğıtlar bulur. Diğer süprüntülerle olan temastan murdarlaşmış olmalarına, fena kokularına ehemmiyet vermeyerek hemen hepsini ceketinin yan cebine tıkar...

Dadı su dolu zarif bir billur bardakla gelir. Tayfur hakikatte susamamış bulunup da maslahat⁸³⁴ icabı öyle demişken bardağın

⁸³³ perestiş: delicesine sevmek

⁸³⁴ maslahat: iş

Banu'ya ait olması ihtimalinden iştahlanarak tatlı tatlı suyu içer. Bitirir...

Gece Safa — Oh tosunum... Şekerler, afiyetler olsun...

— Teşekkür ederim dadı...

— Teşekkür edenlerin çok olsun e mi...

Tayfur artık görecektir başka işi kalmadığını anlayarak cep defterinden kopardığı küçük bir sahifenin üzerine kurşun kalemıyla şu satırları yazar:

“Küçük hanımefendimiz,

İskelet kuruldu. Salonun bir köşesindeki kulübesinde kemik parmakları ve ebedî tebessümüyle fânilerin ömürlerini ölçüyor. Teşrifinizle bendenizi ihya ve belki ona da can bahşetmiş olacaksınız.

Meshurunuz

Hikmetullah Tayfur

Hamiş⁸³⁵:

Adresim: Ağa Yokuşu kurbunda Kırk Sekbanlar, numara 19”

Bu kâğıdı dörde büküp dadıya uzatarak:

— Gelir gelmez bunu küçük hanıma veriniz...

— Aha benim güzelim başüstüne... İnşallah yine buyurunuz. Kusura bakma. Ev bizim değil, sizin. Dadınız Çeşme Fettan’a çok çok selamlar. Benim yerine gozlarından öpüver. Niçin gelip de bir kerecik beni gormuyor ayo?... Elekli Baba’da kismetimize baktırdığını unuttu mu? Benim talihine bir askar, onun talihine bir katıp çıktıydı...

XXIV

Tayfur Bey, Gece Safa’nın pek coşkun meveddetinden⁸³⁶ kaçarak konağa döndü. Banu’yu aradığı yerde bulamaması kalbinde

⁸³⁵ hamiş: mektup kâğıdının boş bir yerine yazılan ek düşünce, çıkma, not

⁸³⁶ meveddet: ahbablık

onun için pırıldamaya başlayan ateşi yelpazeledi. Kızın esrarına hulul⁸³⁷ artık hayatının en meraklı meşgalesini teşkil ediyordu.

Odasına kapandı. Cebinde getirdiği süprüntüleri masanın üzerine döktü... Çer çöp içinde altın arayanlara mahsus bir itina ile en ufak parçayı dikkatinin en ince haddelerinden geçirerek bu müteaffin⁸³⁸ şeyleri bir bir ayırdı.

Alt köşesinden cüzi bir kısmı kopmuş bumburuşuk bir kart-postal buldu. Prese koydu. Kâğıdı düzeltti. Bunun ortasında elinde raket ile tenis oyunu kıyafetinde Banu'nun bir fotoğrafı vardı. Başında saçlarını zapt eden bir çatkı, kolları dirseklerinden yukarıya kadar açık bırakan bir gömlek, kısa bir jüp⁸³⁹, küçük hanım kendini tamamıyla, tenis şampiyonu meşhur Matmazel Lenglen'e⁸⁴⁰ benzetmişti. Didon Paşa'nın kızı o kıyafette o kadar latif, o mertebe cazipti ki Tayfur billur kolları, süzme baldırları seyrede seyrede doyamadı. Bu resim Banu'nun kendi hususi makinesiyle çekilmiş olacak... Belki de beğenilmeyerek atılan bir prova idi...

Tayfur kartı evirdi, çevirdi. Üzerinde bir harf yazı bulamadı. Bu sebze süprüntüleriyle karışık kâğıtların içinden bir ikinci kart daha çıktı. Bunda baş tarafı tamamıyla kopmuş bir erkek resmiyle intihai⁸⁴¹ şu birkaç satır yazıyı gördü:

“Verdiğin söz geçen defakine benzemesin. İsnat ettiğin kabahatlerin faili olmadığımı ispat etmek benim için güç bir şey değildir. Bu pazara, mutlak bu pazara... Mazeret kabul etmeyeceğimi peşin söylüyorum... Au revoir”⁸⁴²...

Sadullah Cevri”

⁸³⁷ hulul: içine gizlice dâhil olma

⁸³⁸ müteaffin: pis kokulu

⁸³⁹ jüp: etek

⁸⁴⁰ Suzanne Lenglen: 6 kez Wimbledon Tenis Turnuvası'nda ve 25 kez Grand Slam'de şampiyonluk almış Fransız tenisçi (1899-1938)

⁸⁴¹ intihai: biten

⁸⁴² au revoir: görüşmek üzere

Bu satırlar seyyal⁸⁴³ bir ateş ızdırabıyla Tayfur'un dimağından kalbine yıldırım gibi aktı. Delikanlı bu gayrimemul⁸⁴⁴ ve ani saika tesiri içinde kendi kendine güldü. Deli mi oluyordu? Ne oluyordu? Yalnız Gece Safa'dan adını işitip de şahsını, hüviyetini tanımadığı bir genç yine kendince yarı meçhul bir kıza birkaç satırlık bir kart yazmış... Kelimelerde bir teklifsizlik hatta iki genç gönül arasında muammayı andırır bir şive, bir cılve var... Olabilir a... Bu genç kız ile oğlan akraba imişler. Belki de muaşıktırlar⁸⁴⁵. Bu da pek muhtemel... Çünkü öyle görünüyor. Tayfur, Banu'yu Cevri'den kıskanıyor muydu? Ne salahiyetle? Kız ona herkesten evvel kendinin olacağına dair söz vermemişti ki... Farzımuhal olarak Tayfur bu sözü verilmiş addetse bile bu bir maziydi. Gönlnü Banu'nun hâliyle, istikbaliyle alakadar saysa da onun dünkü hareketine karışmak, bundan dolayı üzüntülere düşmek sırf cinnet olurdu. Lakin insanlık bhusus gençlik, hele sevda ne tuhaf şey... Bazı noktalarda bütün iradesinin insilabı⁸⁴⁶ önünde adam haklıyı haksızı, sevabı hatayı, mantığı kaybediyor... Yalnız ruhundan kopan bir feryadın arkasından gidiyor...

Kartın üst tarafı kopmamış olaydı çirkin mi, güzel mi, zeki mi, ahmak mı, Cevri'nin simasını görerek bu hususta doğru yanlış kendince bazı ahkâm çıkarabilirdi. Kâğıdın yarım olması bu da talih-sizliğine ait bir sû-i tesâdüftü⁸⁴⁷.

Yazılı, yazısız öteki süprüntü kâğıtları da dikkatinin en ince süzgeçlerinden geçirdi. İyi, kötü, tam mealde kendince mühim bir şey keşfedemedi...

Gece Safa'nın evini ziyareti üzerinden üç gün geçti. Banu'dan hiçbir cevap çıkmadı. Kız, dadısının evine avdet etmedi mi? Yoksa etti de orada gördüğü küçük davetnameye ehemmiyet mi vermedi? Tayfur'a yüreğini kızgın cımbız ile didikleyen bir şüphe daha geldi. Bıraktığı ufak tezkere Cevri'nin eline geçmiş olmasın? İmzayı

⁸⁴³ seyyal: akışkan

⁸⁴⁴ gayrimemul: umulmayan

⁸⁴⁵ muaşık: sevgili

⁸⁴⁶ insilap: kalmama

⁸⁴⁷ sû-i tesâdüf: kötü tesadüf

“*Meshurunuz Hikmetullah Tayfur*” diye sarıh, cesur bir muhabbet izharıyla atmıştı. Ne büyük ihtiyatsızlık, çocukluk ettiğini anladı. Evet, evet bu sarahat, bu cesaret Cevri’yi çok kıskandırabilir, huylandırabilirdi. Böyle imza atışın saymakla tükenmez pek çok diğer mahzurları da vardı. Tezkereyi kızın validesi, hemşiresi, biraderi, diğer akrabası da görebilirdi. “Bu zıpçıktı Tayfur kimdir? Sana yazdığı tezkerede böyle teklifsiz, pervasız lisan kullanmak cesaretini nereden alıyor?” sualiyle kızı muahezelerinde⁸⁴⁸ haklı sayılırlardı.

Tayfur yüreğinin feveranına kapılarak nasılsa pek büyük bir ihtiyatsızlıkta bulunmuş, tamiri nakabil⁸⁴⁹, meşum bir hata işlemişti.

Bir hafta geçti. Didon Paşa’nın kızından hiçbir haber esmedi. Tayfur’un ızdırabı arttı. Mutadı meşguliyetlerle eğlenemiyor, evde, sokakta bir yerde duramıyor. İçi içine sığmıyor, neticesi gittikçe kararan bu uzun intizarın karşısında âdeta saatten saate sararıp soluyor, kâh kıza bir mektup daha yazmayı kâh telgraf çekmeyi kâh kendini bir otomobile atarak Gece Safa’nın evine gitmeyi düşünüyor ve neticeten hiçbirini yapamayarak üzüldükçe üzülyordu.

Koca konağın içinde onun gözlerinden bu derin ızdırabını okuyan yalnız bir can vardı... Nasıra... Delikanlının ruhu tutuşalıdan beri kız elim bir tetkikle onun hiç peşini bırakmıyor, yaşlı gözleriyle, karşısında sine sine yanan bu volkanın sebab-i iştiâlini⁸⁵⁰ keşfe uğraşıyordu.

Nasıra Tayfur’u, onun Banu’yu sevdiğinin on katı bir ateşle, tahammül olunmaz bir aşkla seviyordu. Beyini yakan bu elemi, kendi hayatı pahasına söndürmeyi büyük bir teselli, bir saadet biliyordu. Fakat hakikatin ne olduğunu nasıl anlasın? Kız bu uğurda hiçbir şeyden çekinmemeye karar verdi. Bir gün Tayfur konakta yok iken odasına girdi. Kilitli yazıhanesine, dolaplarına anahtar uydurdu. Nihayet, pres ile düzeltilmiş Banu’nun ucu yırtık kartını buldu. O, beyin çekmecelerinde, sandıklarında, bürolarında hasılı neresinde nesi var hepsini kendi eliyle koymuş gibi bilirdi. İtinâ-yı mahsûs-

⁸⁴⁸ muaheze: ayıplama

⁸⁴⁹ nakabil: imkânsız

⁸⁵⁰ sebab-i iştiâl: tutuşma sebebi

la⁸⁵¹ gizlenmiş bir ütülü kart fevkalade dikkatini celbetti. Bu, her zamanki kâğıtların arasına yeni girmiş pek uğursuz manzaralı bir yabancıydı.

Elleri, kalbi, ruhu titreyerek Banu'ya baktı baktı. Aynanın önüne gitti, ani bir humma ile Tayfur'un kanını tutuşturan bu güzel kızın resmini kendi çehresiyle mukayeseye girişti. Kendine hüsnünce mütefevvik⁸⁵² bir rakibe karşısında bulunduğunu gördü. Kâğıdı parça parça edip kırpıntılarını da ateşe atmak istedi. Lakin bunun aslı sağ dururken resmini yok etmekten ne çıkardı? Hayır, hayır bu fotoğrafı yok etmemeli... Belki bir kopyasını çıkarmalıydı. Hemen *chambre noire*'a⁸⁵³ koştu. Kartın üzerindeki şekli istinsah etti⁸⁵⁴. Aslını getirdi, yerine koydu. Her şeyi düzeltti. Gözleri kilitledi. Çekildi.

Şimdi Nasıra geceleri odasına kapanıyor. O da Banu'ya taaşuk etmiş⁸⁵⁵ gibi resmi karşısına koyuyor. Kendi kendine:

— Güzel kız, söyle sen kimsin? Bu ne açık saçık kıyafet... Müslüman mısın? Kâfir misin? Söyle... Hangi dinden, milletten olursan ol her şeyden evvel körpe bir kadınsın... Kolların, bacakların apaçık... Resmine erkeklerin bakacaklarını hiç düşünmedin mi? Yoksa birtakım masum, toy delikanlıcıkları günaha, derde sokmak için mi böyle soyundun? Bu kılıkta Tayfur ile tenis oynadın mı? Evet, insanlar için cehennem lazım. Bahusus şimdiki kadınlar için... Ahiret kanunlarını dünyadakiler gibi teşdit etmeli⁸⁵⁶... Şimdiki kadınların vücutları lokanta camekânlarında soslarla, yeşil salatalarla, trüflerle gelip geçenleri imrendirmek için süslenen yemekler gibi teşhir olunuyor... Süslenip süslenip de süzüle çalkana sokaklarda boy gösteren kadınlar lisân-ı hâlleriyle “İşte bana bakınız da imreniniz. Bir sepet çileğe, bir salkım olgun üzüme, bir tabak kaymağa, sulu armuda nasıl mideniz depreşiyor, ağzınız sulanırsa işte beni de öyle

⁸⁵¹ itinâ-yı mahsûs: özel bir özen

⁸⁵² mütefevvik: üstün

⁸⁵³ chambre noire: karanlık oda

⁸⁵⁴ istinsah etmek: kopya edip suretini çıkarmak

⁸⁵⁵ taaşuk etmek: karşılıklı âşık olmak

⁸⁵⁶ teşdit etmek: şiddetini arttırmak

içiniz çeksin...” Fakat efendim, sokaklarda ipekler, renkler, kokular içinde salına kırıta giden kadınların ekseriya süs fantazyalarını tatmin eden birer rical⁸⁵⁷ sahipleri var. Ve onlara imrenen erkeklerin de birer zevceleri... Efendim, cemiyeti harap eden en büyük haram ve haramilik işte budur. Kadınlar hep erkeğin zaafından istifade izi üzerinden yürürler. Bir erkeğin tuvaletinde, telebbüsünde⁸⁵⁸ kadını imrendirmek için hiçbir tarafını açtığını yahut boyayıp telleyip pullayarak hiçbir uzvunu teşhir ettiğini görmedim... Balolarda nev-ı ricâl ile yarı bellerine kadar üryan dekolte cinsilatifin kılıklarına bakınız... Kadın müsavaten⁸⁵⁹ erkekle omuz öpüşmeye kalkışmaya, kıyafetini tashihten başlamalıdır. Deve kuşunun tüyünü tepesine, denizlerden, istiridyelerden çıkan boncukları orasına burasına takındıktan, kulaklarını delip cici bici sallantılar geçirdikten sonra “Ben pek akıllıyım...” demek gülünç olmaz mı? Zavallı mahluk, bir kere başını eğip de ökçelerine baksana... Seni işte bu garip hâlde soğan modacı, kafadaki mâtde-i dimâğiyenin⁸⁶⁰ hiffetinden⁸⁶¹ cesaret aldı. Yürümüyorsun, sekiyorsun. Nefse işkenceyi süs sanıyorsun. O moda garibelerini çıkar. Çıplak ayaklarınla parmaklarının uçlarına basarak yürü ve bunun letafeti neresinde olduğunu bana söyle... O ökçelere verilen paralar hastanelerde gıdasızlıktan ölenlere sarf edileydi kim bilir insaniyet ne kadar nüfus kazanırdı... Bugün hangi eskicinin önünden geçseniz mutlaka onu uzun ökçe çivilemekle meşgul bulursunuz. Ekmek bulamayan kadınlar bile topuklarının altına bu sivri yumurcakları koymak cinnetinden kurtulamıyorlar... Nefsinize reva gördüğünüz bu azaplar, girdiğiniz bu gülünç kıyafetler ne için hanımlar? Ne için? Kendinizi akılca müsavi belki de mütefevvik addettiğiniz erkeklere fazla beğendirmek için değil mi? Merak etmeyiniz, maryanın⁸⁶² tüyleri her ne kadar yıkanıp taranmamış olsa da tabiat icbarı⁸⁶³ anında koç onu beğenir. Zannetmem ki

⁸⁵⁷ rical: erkekler

⁸⁵⁸ telebbüs: giyinme

⁸⁵⁹ müsavaten: eşitlik açısından

⁸⁶⁰ mâtde-i dimâğiyeye: (bir madde/cisim olarak) beyin

⁸⁶¹ hiffet: hafiflik

⁸⁶² marya: beş yaşından büyük veya damızlık dışı bırakılmış dişi koyun

⁸⁶³ icbar: zorunda bırakma

tabiat sahibi bir erkek ayağında sivri ökçeli iskarpini olmadığı için güzel bir kadını bırakıp da mahza modaya bu tevafukundan dolayı bir çirkinini intihap etsin. Zekânızı ancak tuvaletinizde göstereceğiniz zevk-i itidâl⁸⁶⁴ ve sadelikle ispat edebilirsiniz. Yüzünü beş renge boyayan, sokakta vücudunun nısfını açan, arkadan vasat bedeninin bir kısmını indirip öbürünü bindirerek yürüyen kadın, akli başında bir erkeği değil, ancak kendi kendini aldatır. Matmazel misin? Müptezel⁸⁶⁵ misin? Gözünü Tayfur’a dikme... Vallahi ikisini birden çıkarırım. Onun gönlü bendedir. Saâdet-i izdivâcî bana mevcuttur⁸⁶⁶. Hayatımı onun mesudiyetine hasredeceğim. Söz aldım. Söz verdim. Sevdasına güvenerek şeri⁸⁶⁷ rabıttan⁸⁶⁸ evvel, gönül akdiyle onun oldum... Şimdi sen araya girersen ben ahlaksız bir kız menzilesine inerim. O adi bir muğfil⁸⁶⁹ olur. Aşkımızın, hayatımızın ahengi bozulur... Saf, pak olan şeyler cinayete döner...

XXV

Nasıra, şeri rabıttan evvel Tayfur’un olmuştu. Lakin bu semahatinde⁸⁷⁰ ne kadar yanıldığını şimdi derin bir yeisle anlamaya başladı.

Erkeğin bir feveran, bir şiddet anı var ki hiçbir vaatten çekinmiyor. Fakat bu vaatler vicdandan değil, şehvetten geliyor. Damarlarını yakan arzu hummasının ateşi düşünce, verdiği sözler tavsiyor... Tutulmayan bu vaatleri ihtara vesile olacak muvacehelerden⁸⁷¹ kaçıyor. İğfal edilmiş kadının serzenişlerinden muazzep oluyor⁸⁷².

Evvelden, sevişmek için Tayfur kızı konağın تنها, izbe yerlerine cezbeder, baş başa kalmak için zuhur eden fırsatları hiç ka-

⁸⁶⁴ zevk-i itidâl: ölçülü zevk

⁸⁶⁵ müptezel: saygınlığını yitirmiş

⁸⁶⁶ mevut: söz verilmiş

⁸⁶⁷ şeri: İslami kurallara uygun

⁸⁶⁸ rabit: bağ

⁸⁶⁹ muğfil: iğfal eden

⁸⁷⁰ semahat: cömertlik

⁸⁷¹ muvacehe: yüzleşme

⁸⁷² muazzep olmak: sıkıntı çekmek

çırmazdı... Fakat şimdi Nasıra'nın gözlerinde yanan davetleri görmemezlikten geliyordu. Biçare kızın gönlü, dimağı o kadar serzenişlerle dolu idi ki vefasız sevgilisini تنها bir yerde yakalar yakalamaz hemen dökülecek, taşacak, bütün galeyanıyla boşanacaktı... Fakat kızın icat ettiği vesileleri Tayfur hep bir surette hükümsüz bırakmaya muvaffak oluyordu. Nihayet Nasıra son ıztırar⁸⁷³ ile şu satırları yazdı:

“Beyefendi,

Aynı dam altında yaşıyoruz. Fakat zannolunur ki birimiz dünyada, birimiz ahiretteyiz. Gözlerim elim bir tahassür⁸⁷⁴, acıklı bir istirhamla daima gözlerinizi arıyor. Benimkiler yaşlı, sizinkiler dalgın...

Telâkî-i nazardan⁸⁷⁵ bir bomba patlayacakmış gibi korkuyorsunuz. Evet, inkâr edemem. Göğsümde böyle bir infilak dolgunluğu var... Lakin emin olunuz bundan size bir zarar gelmez. Kendi ateşim kendimi tahrir eder.

Verdiğiniz sözden nükûlünüzü⁸⁷⁶ ağzınız söylemeye cesaret edemiyor fakat her hâliniz bu hakikati muterif⁸⁷⁷... Aramızda bir fil vuku buldu. Onun dünkü adı “aşk”tı, bugünkü ismi “cürüm⁸⁷⁸” oldu. Belki ona yarın “cinayet” denir...

Of beyefendi, ağlamaktan boğulacağım... Bir gönüle malikiyetimi idrak ettiğim günden beri ben sizi severdim. Bu gizli dinimi Cenabıhakk’a açmaktan bile korkardım. Siz bu mukaddes muhabbetimi deştiniz. Çirkin bir yara yaptınız. Dün iftihar ettiğim bu yüksek his, bugün bilmem nasıl beni utandıran en büyük zillet⁸⁷⁹ oldu. İnsaniyetin öyle gülünç, öyle acıklı, öyle mantıksız telakkileri var ki...

⁸⁷³ ıztırar: zorunluluk

⁸⁷⁴ tahassür: özlem

⁸⁷⁵ telâkî-i nazar: göz göze gelme

⁸⁷⁶ nükûl: cayma

⁸⁷⁷ muterif: açıkça söyleyen

⁸⁷⁸ cürüm: kabahat

⁸⁷⁹ zillet: alçaklık

Daha dün hazin bir mesudiyet içinde yaşıyordum. Kalbimde tatlı ateşiniz, dimağımda beni hiç terk etmeyen nezih, melekâne hayaliniz ile konağın en kuytu, harim⁸⁸⁰ bucaklarında dolaşır, Arş-ı Rahman'dan⁸⁸¹ yüreğime dökülen feyzdar⁸⁸² yaşlar ile sine sine sı-zardım. Ah bu, benim için ne cavidani⁸⁸³ bir ibadet, büyük lezzetti. Şimdi Havva gibi bu sefalı cennetten kovuldum. Nedamet ifritiyle karşı karşıya cehennemde⁸⁸⁴ biteselli kaldım...

Beyefendi bu gözyaşlarım, bu istirahatlarım, sizi gönlünüzün hilafına⁸⁸⁵ bir muhabbete icbar etmek için değildir. Bunun ikimiz için de büyük bir işkence olabileceğini bilirim. Bundan sonra gözle-rimle gözlerinizi aramayacağıma, hiç görünmemek kabil olamazsa da karşınıza imkân derecesinde ender çıkacağıma, maziyi katiyen ihtar etmeyeceğime, hiçbir türlü serzenişte bulunmayacağıma söz veriyorum.

İffetsiz bir kızın söz vermesine belki gülersiniz. Belki bunu makbul tutmazsınız. Namus, ulüvv-i cenab⁸⁸⁶ nerede başlar, nerede biter bilmiyorum. Sizce müspet zilletimle beraber emin olunuz efendim, ben elan⁸⁸⁷ namuslu bir kıyım. Sözlerimi nasıl dinî bir hürmet ve sadakatle tutacağımı göreceksiniz.

Sizden yalnız büyük bir tazarruum⁸⁸⁸ var. Zıyaa⁸⁸⁹ uğramasın-dan bütün mevcudiyetim titredığı için onu bu kâğıda tevdi edemiyo-rum. Ancak şifahen arz edebileceğim.

Bu muvacehe⁸⁹⁰ sizin için pek tahammül-suz⁸⁹¹ bir azap ise bir defacık buna katlanmakla günahınızın kefaretinin vermiş olursunuz.

⁸⁸⁰ harim: korunulan yer

⁸⁸¹ arş-ı Rahman: Allah'ın gökleri

⁸⁸² feyzdar: bereketli

⁸⁸³ cavidani: ebedî

⁸⁸⁴ esfel: en sefil (yer)

⁸⁸⁵ hilaf: aksine

⁸⁸⁶ ulüvv-i cenâb: haysiyetli olma

⁸⁸⁷ elan: hâlâ

⁸⁸⁸ tazarru: yakarma

⁸⁸⁹ zıya: kaybolma

⁸⁹⁰ muvacehe: yüzleşme

⁸⁹¹ tahammül-suz: tahammülü yok eden

Bu benim için son zillet, sizin için ulüv-ı cenabın gayesi⁸⁹² olacaktır...

Bu akşam sizi gece yarısından sonra mezarlığa bakan sarmaşıklı pencerenin önünde beklerim. İffetimin makteli⁸⁹³ olan bu yerde ruhumun halası için sizden bir istimdatta bulunacağım...

Bu feryadıma bihis kalacak kadar sizi küçük göremediğim için yalvarıyorum. Beni bu gönül işkencesinden kurtarmak, bin esir azat etmekten daha sevap olacağını biliniz.

İsrarımla sizi bundan ziyade izaç etmek istemem. Tehdit ise haddim değildir. Hakikat budur. Vicdanınızın hükmüne razıyım...

Bugün ve daima

Cariyeniz Nasıra”

Tayfur iş odasında binbir havai meşguliyetle Banu’ya dair olan gönül hüsrânını yenmeye uğraşırken iki üç istizan⁸⁹⁴ fiskeinden sonra aldığı müsaade üzerine Nasıra içeri girdi. İstirhamnamesini yazıhanenin üzerine bıraktı. Hiç durmadan çıktı.

Beyefendi zaten kaç zamandır kızın gözlerinde parıldayan sakit⁸⁹⁵ serzenişlerden kaçmıyor muydu? Bu çekinmesini anlayıp da Nasıra’nın sükût ve uğradığı metrukiyete⁸⁹⁶ hazım ve tahammülle mukabele etmesi lazım gelirken böyle tahriri⁸⁹⁷ iddialara, tazallümlere⁸⁹⁸, şikâyetlere kalkışmasını terbiyesizliğine hamletmek istedi.

Kâğıdı açtı. Okudu. İlk hiddeti biraz yatıştı. Kızı izdivaç vaa-diyle iğfal etmişti. Banu’nun muhteşem hayali yanında şimdi Nasıra’nın cazibesi sönmişti. Fakat bu mevut izdivacın olamayacağı hakkında bir mazeret uydurup söylemek lazım geliyordu ki kız ümidini kessin. Üzüntülere, gözyaşlarına mahal kalmasın. Verdiği

⁸⁹² gaye: son, nihayet

⁸⁹³ maktel: bir katlin yapıldığı yer

⁸⁹⁴ istizan: izin isteme

⁸⁹⁵ sakit: sessiz

⁸⁹⁶ metrukiyet: terk edilme

⁸⁹⁷ tahrirî: yazılmış

⁸⁹⁸ tazallüm: sızlanmak

sözü tutmamak bir namertlik olduğu gibi kızı aldatmakta devam da daha şeni⁸⁹⁹ bir ikinci namertlik olacaktı.

Tayfur bu cihetteki çalı çırpı nevinden engelleri temizleyerek Banu ile sevda zemininde karşı karşıya serbest kalmak istiyor ve şimdi bu sert hakikati Nasıra'ya onu en az müteallim edecek⁹⁰⁰ surette bildirmeyi insanियet sayıyordu.

Binaenaleyh nefsince fuzuli bir yorgunluk bildiği bu gece davetine icabete karar verdi. Aldatarak ona bir hakikat söyleyecek, gönlünü alarak kızın gönlünden sıyrılmaya uğraşacaktı.

Tayfur nısfu'l-leylden sonra dehlizleri, boş maltalıkları⁹⁰¹, mahzenleri firavun mezarlarına benzeyen konağın merdivenlerinden indi. Alt katın eski İstanbul sokakları gibi dolambaç galerilerinden⁹⁰² yürüdü. Mezarlığa nazır sarmaşıklı pencereye yaklaşınca orada gecenin karanlığına karışmış bir hayalet seçti... Bu, Nasıra idi. Tayfur durdu. Bekledi. Hayaletin ne bir hareketi görüldü ne sesi işitildi. Karanlığın kasveti altında iki ruh karşı karşıya eziliyorlardı. Çünkü maddiyetleri pek seçilmiyor, birbirini havâss-ı hamseden⁹⁰³ hariç bir kuvvetle binaenaleyh maddi tahassüsten daha derin bir hisle duyuyor gibiydiler...

Kız ile sevda hesabını bir an evvel kesmek isteyen Tayfur'a gecenin siyah sükûtuyla çınlayan bu korkunç ev altında bir cinayet işleyeceklerle mahsus ihtiyatlarla titreşerek beklemek pek ağır geldi. Bu elim vaziyetten hemen kurtulmak telaşıyla:

— Bana uzun uzadıya bir beyanname yazmaya ve böyle karanlık yerlere inmeye ne lüzum vardı? Alelade bir surette yanıma gelip meramını anlatamaz mıydın?

İfadesinin ilk çırpıntılarıyla sesi kısılan Nasıra:

⁸⁹⁹ şeni: alçakça

⁹⁰⁰ müteallim etmek: kederlendirmek

⁹⁰¹ maltalık: malta taşı ile kaplı sofa, avlu

⁹⁰² galeri: bir yapının birçok bölümünü aynı katta birbirine bağlayan içten veya dıştan yapılmış geniş geçit

⁹⁰³ havâss-ı hamse: beş duydu

— Beyefendi, takdim ettiğim kâğıt bir beyanname değil, pek derin bir teessürnamedir. Size aks-i tesîr yaptığına şaşmaktan ziyade ağlayacağım geliyor...

— Yok... Yok... Kızım ağlama... Söylemekte yazmaktan ziyade tesir yok mudur? Ben onu anlatmak istedim...

— Taşkın bir dimağ, şaşkın oluyor. Fart-ı teessürden⁹⁰⁴ ağzımın yoluyla ifâde-i hâl edememesinden korktum. Kaleminden istimdat ettim. Belki ikinci cümleden sonra sert bir takdir⁹⁰⁵ ile sözümü kesmeniz ihtimalini düşündüm.

— Beni bu kadar barbar mı biliyorsun Nasıra?

— Estağfurullah...

— Maksadını anlamak isterim. Söyle...

— Medeni gönüller sıkıldıkları, (küçük bir tereddütten sonra) nefret ettikleri şeylerin karşısında bazen barbarlaşırlar...

— Sen teessürname adını verdiğin kâğıtta böyle serzenişlere kalkışmayacağını yazmışsın. Bu vadileri geçelim. Asıl maksada gelelim...

— Beyefendi, serzeniş değil... Serzeniş bir nevi naz demektir ki sevilen kimseler daha ziyade sevilme için yaparlar... Bu, menfurlara⁹⁰⁶ muhabbet temin edecek bir silah değildir...

— Nasıra işte hep bu sözlerin birer serzeniş okudur... Birer, ikişer fırlatarak “yapmayacağım” dediğin şeyi yapıyorsun...

— Beyefendi, en mülayim sözlerim size birer zehirli ok gibi tesir ediyor. Ne yapalım aramızda pek müellim bir macera döndü. Bunun müsebbibi, mesulü sizsiniz...

— Her kız, hayatın ilk zevkine teslîm-i vücûd ettikten sonra böyle söyler...

— Fakat beyefendi, her mert erkek, masum bir bakiri iğfal ettikten sonra böyle söylemez...

⁹⁰⁴ fart-ı teessür: aşırı üzüntü

⁹⁰⁵ takdir: azarlama

⁹⁰⁶ menfur: nefret edilen

Tayfur darbenin şiddetinden biraz sersemleyip sustu. Şimdi bu ilk galebeden sesi kuvvetlenip gözleri ateşlenen kız devam etti:

— İffetimin bu büyük davası için bu karanlık, تنها, ölüm-lü, sarmaşıklı yeri intihap etmeme sebep bu mahallin bekâretime maktel olmasıdır. Buradan bir müfteris⁹⁰⁷ gibi namusumun kan kokusunu alıyorum. Ölülerin muvacehesindeki bu zulmetin içine bir mahkeme kurmak istedim. Çünkü şahitlerim, delillerim, vekillerim, müdafilerim⁹⁰⁸ hep buradadır. Karanlıkları dinleyiniz. Unuttuğunuz şeyleri, gece size mehip⁹⁰⁹ sükûtu içinden ihtar edecektir. Ölülerden sorunuz. Ben kendimi nasıl müdafaa ettim, siz beni nasıl aldattınız, söylesinler. Bütün bu hakikatler yarasalarla beraber etrafımızda uçuşuyorlar. Sesimle beraber dalgalanıyorlar. Canlanıyorlar. Allah olunca vicdan da vardır. Menfaaten onu susturmaya uğraşanların içinden o, yine hakikati söyler. Nasihatlerine artık aldırmayacak kadar onunla yüz göz olanlar vardır. İşte bu hakka aldırmamaktır... İşte ahlak, cemiyet, dünya her şey bu seyyie⁹¹⁰ ile sukut eder... Ben kendi felaketimden ziyade senin bu düşkünlüğüne ağlıyorum Tayfur...

Kız başını sarmaşıklı pencereye vererek hazin, elim hüngürtülerle gözyaşlarını salıverdi. Hakikati inkâr ile maceranın altından kurtulamayacağını anlayan Tayfur kendi davasını büsbütün iptal etmeyecek surette kıza sûret-i haktan görünmek ıztırarında⁹¹¹ kalarak:

— Nasıracığım hak sözlerinle beni yendin... Sedanda galebe ve hakikat titriyor. Ben mağlubum... Sus... Yetişir... Fakat sana neden bu suretle idâre-i kelâm etmek ıztırarında kaldığımı bilmiyorsun.

— Belki... Lakin bunu bildirmen kabil değil midir?

— Evvelden bu hakikatle seni müteallim etmek istemiyordum. Fakat şimdi bu acı doğruyu söylemeye mecburiyet hasıl oldu.

⁹⁰⁷ müfteris: yırtıcı hayvan

⁹⁰⁸ müdafî: savunan kimse

⁹⁰⁹ mehip: heybetli

⁹¹⁰ seyyie: kötülük

⁹¹¹ ıztırar: mecburiyet

— Ne kadar acı olsa hakikat şifalıdır. Söyle... Dinliyorum...

— Cenabıhak kalbimi biliyor. Yegâne emelim seninle izdivaçtı... Of... Lakin...

— Ne oldu? İzalesi⁹¹² nakabil bir mâni mi çıktı?

— Evet...

— Nedir?

— Validem...

— Validen senin ciddi hiçbir arzuna karşı kati bir mümanaat göstermez⁹¹³ ki... O senin her suretle mağlubundur. Sen ne ister isen o, onu alkışlamakla iftihar eder...

— Bu defa öyle değil...

— Söyle merak ediyorum. Bakalım bu defa validen neden huyunu değiştirdi?

— Validemin eskiden beri garip bir arzusu vardır...

— Nedir Allah aşkına...

— Bana bir paşa kızı almak... Kendisi paşa karısı olduğu için paşa kızı kaynanası olmak cinnetini tutturmuş...

XXVI

— Neler duyuyorum Allah'ım... Tayfur, hanımefendinin huyunu, âdetini ben de bilirim. Elinde büyüdüm. O senin intihaplarına hiç karışmadığı gibi, senin reyini almadan parmağını kımıldatmaz. Masallarda da dinlediğimiz gibi hakikatte de gönlünün müntehibiyle⁹¹⁴ izdivaç edebilmek için tacından, tahtından vazgeçmiş çok şehzade, prens maceraları iştirilmiştir. Bir paşazadenin evlenmek için bir paşa kızı araması nevinden çürümüş âdetlere herkesten ziyade sen gülersin. Fakat ne yapalım ki şu saatte senin için böyle söylemek icap ediyor. Bu asrın azalan hükümdarları bile âhâd-i nâs-

⁹¹² izale: yok etme

⁹¹³ mümanaat göstermek: karşı koymak

⁹¹⁴ müntehibiyle: seçtiğiyle

tan⁹¹⁵ kadınlarla tehhül ediyorlar⁹¹⁶... Beni arzu etmiş olsan böyle zekâvetine⁹¹⁷ yaraşmayacak özürler serdetmezsin⁹¹⁸... Ne şöyle ne böyle bir muhalif rüzgâr esti. Senin gönlünü benden aldı götürdü. İşte hakikat bu...

— Nasıra sana cinnet-i vâhide gelmiş... Söylüyorsun, dönüyor, yine bunu söylüyorsun. Düşünmeden söylüyorsun...

— Bey, o kadar düşünüp de söyliyorum ki son gecelerim uykusuz, yalnız düşünmekle geçti...

— Bana inanmıyorsan seni bir yere gizleyip validemi söyletirim. Hakikatin ne merkezde olduğunu kendi kulağıyla işit...

— Hipnotize etmiş gibi validene istediklerini söyletebilirsin. Aksini iddia eden yok...

— Ne yapalım Nasıra? Söylediklerime inanmadıktan sonra seninle nasıl uzlaşabiliriz?

— Uzlaşmaya lüzum var mı? Bu La Fontaine'in kurt ile kuzu davası... Gönlünün arzusunu yerine getirirsin. Evvelce bana verilmiş sözün ne hükmü olabilir?..

— Peki, Nasıra ısrar etmeyeceğim. Sözlerimi aklın ne suretle alıyorsa öyle kabul et. Beni buraya davetten mühim bir maksadın olduğunu yazmışsın. Şimdi oraya gelelim...

— Şaşkınlığımdan size kâh müfret⁹¹⁹ muhatap kâh cemi⁹²⁰ muhatap sigalarıyla⁹²¹ hitap ediyorum. Terbiyesizliği affedersiniz.

— Beis yok. Nasıl istersen öyle hitap et...

— Beyefendi siz de bilirsiniz ki vicdan başka, gönül başkadır. Biri hak ve hakikate, öteki hava ve hevese tabidir.

⁹¹⁵ âhâd-i nâs: avam tabakası

⁹¹⁶ tehhül etmek: evlenmek

⁹¹⁷ zekâvet: çabuk anlama ve kavrama

⁹¹⁸ serdetmek: ileri sürmek

⁹¹⁹ müfret: tekil

⁹²⁰ cemi: çoğul

⁹²¹ siga: kip

— Rica ederim Nasıra, felsefende derinleşme... Bu bahsin kısa kesilmesi bence son derece mültezemdır⁹²².

— Biliyorum beyefendi... Fakat ne yapalım... Kaç zamandır işleyen koca bir yara bir nefeste iltiyam⁹²³ bulmaz. Korkmayınız. Kalbinizi kendi gönlüm gibi biliyorum. Siz ne kadar inkâr, tevil yollarına sapsanız ben hakikati tekmil acı vuzuhuyla görüyorum...

— Uzatma diyorum Nasıra... Şimdi yürür giderim. Sözün yarım kalır... Bundan sonra olacak davetlerine hiç kulak vermem. Bak ona göre idâre-i kelâm et...

— Beyefendi sizin korktuğunuz şeyi biliyorum. Sizinle geçen sevda maceramızın iadesini ve binnetice⁹²⁴ izdivacımızı istirham ve bu vadide ısrar edeceğimden korkuyorsunuz... Hayır, hayır, hayır... Bin kere hayır. Katiyen emin olunuz, size böyle bir teklifte bulunmayacağım... Paşa kızıyla, şah kızıyla, imparator kızıyla kiminle isterseniz onunla izdivaç ediniz... Lakin bu feragatime mukabil sizden büyük bir istirhamım var...

— Nasıra, bu feragatine mukabil benden ne istersen iste... Hiçbir fedakârlıktan çekinmeyeceğim... Mesela seni bir paşa kızı gibi cihazlayıp⁹²⁵ çimenleyerek münasip bir adama vermek... Hatta bu hususta gönlünün bir arzu ettiği de varsa hiç çekinme söyle...

Ah karanlık olmayaydı, bu tekliften zehirlenmiş gibi kızcağızın nasıl yemyeşil kesildiğini Tayfur görecekti... Bıçare başını rutubetli, kalın, sağır duvara verdi. Teslîm-i rûh eder gibi inim inim inliyordu.

Kızın bu ani ve muammai yeisini anlayamayarak Tayfur şaşırıldı. Kendiyle izdivaçtan feragat ettikten sonra bir diğerine varmasında bu derece teellümü mucip ne vardı? Zihninde yine kızışan bir hiddetle karanlıkta Nasıra'nın gözlerini bulmaya uğraşarak:

⁹²² mültezem: gerekli olan

⁹²³ iltiyam: yaranın kapanıp iyi olması

⁹²⁴ binnetice: sonuç olarak

⁹²⁵ cihazlamak: gelinin lüzumlu şeyleri, çeyizleri tedarik etmek

— Kız, yüzünü göremiyorum ama sesinden, sözlerinden anlıyorum. Galiba bu gece sende şiddetli bir humma var. Arada bir saçmalıyorsun...

Nasıra hâlâ derin iniltilele:

— Beyefendi ben saçmalamıyorum. Sözlerime karşı sizin kulağınızın ahengi bozulmuş... İşte onun için anlaşılamıyoruz.

— Benimle izdivaçtan katiyen feragatini söyledin.

— Evet...

— O hâlde seni elbette bir diğerine vereceğiz... Karabaş yapacak değiliz ya?

Kız heyecandan kesilen sesiyle:

— Bu teklifi bir daha bana etmeyiniz. Karşınızda hafakandan⁹²⁶ tıkanarak düşer ölürüm... Ve bu, sizin için aynen beni hançerle birtirmek derecesinde bir katl sayılır...

— Kızım, benim kulağımın ahengi değil, senin aklının muvazenesi bozulmuş. İşte ben gidiyorum. Sen bu manasız, irtibatsız sözleri daima karanlıklarda konuşmaya alıştığın *fantôme*'lara⁹²⁷ anlat...

Tayfur hızlı adımlarla kaçarken Nasıra cebinden bir elektrik feneri çıkardı. Karanlığın kesafeti içine doğan bu ani güneşle, diğer elinde tuttuğu bir kâğıdı aydınlatarak:

— Beyefendi kaçmayınız. Tenis oynayan şu güzel matmazelin başı için durunuz...

“Tenis” ve “matmazel” kelimeleri, Tayfur’u bulunduğu yere ani bir sihirle çiviledi. Delikanlı döndü. Kızın gösterdiği şeye baktı. Banu’nun resmini ta uzaktan tanıdı.

Gerileyemiyor, ilerleyemiyor, bir şey söyleyemiyor, donmuş gibi öyle duruyordu...

Nasıra resmin sihirî tesirinden cesaretlelenerek tekrar etti:

— Beyefendi bu matmazelin başı için sözümü dinlemeden buradan gitmeyiniz.

⁹²⁶ hafakan: çarpıntı

⁹²⁷ fantôme: hayalet

Tayfur şimdi ilk şaşkınlığından ayrılmaya uğraşırken bir mıkna-tıs kitlesi karşısında bulunuyormuş gibi resmin cazibesine tutuldu. Kıza yaklaşıarak:

— Nereden buldun bu resmi?

— Karanlıkta konuştuğum *fantôme*'lar getirdi...

— Kütüphanemden mi çaldın?

— Kütüphanenize bakarsınız. Oradaki yerinde durmuyorsa böyle bir şüpheye hakkınız olabilir. Fakat efendim bizi burada bir-leştiren meseleden hariç sözlerle vakit geçirmeyelim... Bahis uza-dıkça sizi izaç etmekten ziyade kendim üzülyorum. Beni dikkatle, insaniyetle dinleyiniz. Son sözüme karşı son diyeceğinizi bekliyo-rum.

— Dinliyorum Nasıra...

— İğfalen bana vermiş olduğunuz izdivaç sözünden sizi bir şartla ıtlak edebilirim⁹²⁸.

— Çabuk şartını söyle...

Nasıra ağlama sarsıntıları içinde tutunacak yer arayarak:

— Kiminle isterseniz onunla evleniniz...

— Peki sonra?

— Bana başka bir koca teklifinde bulunmayınız...

— Peki sonra?

Nasıra gözlerinin yağmurunu zapt etmek için iki avucu içine düşen bedbaht başını sıkı sıkıya elim hüngürtülerle sarsılarak:

— Beni bu konaktan kovmayınız. Ben sizin azat kabul etmez bir esirinizim. Huzurumla sizi katiyen rahatsız etmeyeceğime işte Cenabıhakk'a yemin ediyorum. Bir daha beni hiç hiç hiç karşınızda görmeyeceksiniz... Ancak sizinle bir dam altında bulunmak tesel-lisiyle yaşayabileceğim. Beni bu haneden çıkarmak, kendi elinizle bir adem⁹²⁹ kuyusuna atmaktır. İlk hatayı beraber işledik. İkinci ci-nayetten birbirimizi kurtaralım. Emin olunuz beyefendi intiharım

⁹²⁸ ıtlak etmek: serbest bırakmak

⁹²⁹ adem: yokluk

sizin yeni izdivacınıza şeamet getirir... Diğer bir kadınla olacak saadetinizi benim bikes⁹³⁰ kanımla kızıla boyamakta ne hazzınız olabilir?

— Nasıra, müşküle sarmış bir sevginin insan yüreğini nasıl dağladığının tecrübesini şu saatte ben de geçiriyorum. Peki, sana yaptığım fenalığa mukabil muvafakat ediyorum. Bu konakta otur... Fakat bu gibi ahvalde verilen sözlerin hükümlerini bazı anlarda insan tutamıyor. Bu pek müşkül ve ekseriya muhal oluyor... Evet... Evet, artık açıkça konuşuyoruz. Bütün riya, yalan, hodbinlik⁹³¹ perdelerini aramızdan kaldıralım... İşte ben sana verdiğim sözü tutamadım... Elan sözümün eri olmak isterim lakin şimdi ben sana o sözü verdiğim andaki ben değilim... İradem elimde yok. Sen de şu anda bana verdiğin sözü ileride tutamayacaksın... Çünkü bu konağa bana zevce namıyla bir kadın gelince benim her an onunla olacak ruhi vahdetim sana bu evde bir cehennem hayatı yaşatacak... Kıskanacaksın... Her anın bir intihar dakikasından daha elim geçecek... İyi düşün...

— Beyefendi, bundan sonra benim ruhum cehennemde gerek. İrtikâp ettiğim günahın cezasını çekerek maneviyatımın tasfiyesine uğraşacağım... Bazı tarikatlarca ezâ-yı nefsin ibadet olduğunu bilmiyor musunuz?.. İbadet mabuda vusul için yapılır... Demirin yanarak paslarından temizlenmesi gibi insan da ateşle Hakk'a yaklaşır... Cifeden⁹³² nura döner... İşte ben bu konağın sakfi⁹³³ altındaki cehennemde ruhumu böyle musaffa⁹³⁴ bir hâle getireceğim... Hiçbir tekke, hiçbir mabet, hiçbir çilehane burada çekeceğim azap kadar beni Rabb'ime çabuk yükseltemez... Hem beyefendi etrafında dolaşan vücutsuz ruhlar bana daha başka şeyler söylüyorlar...

— Ne diyorlar Nasıra?

— Her günahın muhakkak bir cezası vardır. İnsan musibetinin cezasını çekerek melekleşir... Çekmeyen iblis olur... Ben hatamın

⁹³⁰ bikes: kimsesiz

⁹³¹ hodbinlik: bencillik

⁹³² cife: leş

⁹³³ sakf: çatı

⁹³⁴ musaffa: arıtılmış

ukubetine⁹³⁵ çabuk uğradım... Ettiğine bir gün sen de uğrayacaksın Tayfur... O zaman benim musaffa ruhum, senin imdadına yetiyecek... Kendimi kurtardığım gibi seni de tahlise⁹³⁶ koşacağım. Şimdi bunu bozulmuş aklımın uydurduğunu, manasız bir kehanet gibi görerek belki gülersin. Ben şimdi senin zevcenden daha yakın bir şeyinim. Ruhum umduğum tasfiye ile Allah'ına yükselirse ben sana bir melekü's-siyâne⁹³⁷ olacağım. Sen son verdiğin sözü tutar-san Halik ikimizi de affeder... Gönlün kimi istiyorsa onunla evlen. Gözlerinize görünmeyerek aynı dam altında saadetinize şahit olmak... İşte... Hayattan kendime ayırdığım bahtiyarlık hissesi... Bunu bana çok görmezsin değil mi? Haydi Tayfur mesut ol... Bu konağın alt katında metruk odalarda yalnız yaşamak için verdiğin müsaadeye istihkakımı⁹³⁸ teslim et. Ve bu vaadini hiç bozma...

Tayfur kârgir⁹³⁹ katın soğuk cidarlarında⁹⁴⁰ titreyen sesiyle:

— Nasıra, sana tekin değil diyorlar. Ben bu avami zanna gülerdim... Fakat şimdi görüyorum ki sende diğer kadınlara nisbeten garip bir mümtaziyet⁹⁴¹ var. Emin ol verdiğim sözü tutacağım. Bu konakta kalacaksın... Belki ben mezarların şeametine uğradım. Belki ben büyüldüm... Belki ben imansızlığımın cezasını çekeceğim. Bir uçurumun kenarında dolaştığımı hissediyorum. Belki bedbaht, makhur⁹⁴² saatlerimde üzerine başımı koyarak ağlamak için şefik bir diz arayacağım... Belki bu penahım⁹⁴³ sen olacaksın Nasıra...

— Tayfur, ben senin elinin çizgilerini, alnının hatlarını önümde bir açık kitap gibi daima okurdum. Çok nikbetlere⁹⁴⁴ uğrayacaksın. Fakat hepsini atlatacaksın. Tez mizaç, zaafına mağlupsun. Çabuk kapılır, çabuk soğursun. Çok defa akıl ve mantıktan kaçarsın. Lakin

⁹³⁵ ukubet: ceza

⁹³⁶ tahlis: kurtarma

⁹³⁷ melekü's-siyâne: insanları koruyan melek

⁹³⁸ istihkak: hak ediş

⁹³⁹ kârgir: taş ve tuğladan yapılmış yapı

⁹⁴⁰ cidar: duvar

⁹⁴¹ mümtaziyet: üstün vasıflılık

⁹⁴² makhur: yenilgiye uğramış

⁹⁴³ penah: sığınılacak yer

⁹⁴⁴ nikbet: talihsizlik

metin görünmeye uğraşırın. Çok defa felaketlerini ayağınla gider, ararsın. Kendi zekânın üzerine akıl beğenmezsin... O mebhasta müdekkik⁹⁴⁵ bir âlimin önünde bir dimağın açılıp yine kapanması mümkün olsa âlim, o kafa sahibinin talihini söyleyebilir... Çünkü dimağ bize hayatta bir pusula vazifesini görmek için Cenabı-hakk'ın verdiği bir alettir. Sahibini iyi, fena yola sevk eden kafalar vardır. Bazı tedaviler, temrinler⁹⁴⁶ ile fenaları iyi, iyileri fena yapmak mümkündür... Onun için hayatta muhitin, bazı hadiselerin ahlak üzerine ve dolayısıyla talih üzerine tesirleri büyük olur... Yine onun için mektebin, terbiyenin, tahsilin milletler üzerinde oynadıkları roller mühimdir. Senin kafan daima emniyet supabı olmayan bir makine gibi alabildiğine bir şiddetle işledi. Sana nasihat verenlerden kaçtın. Daima heva ve hevesine tebaiyetle⁹⁴⁷ yaşadın. Senin gayrişuuri bu taşkınlıklarına kurban olanlardan biri de benim... Sen Sevir burcunda⁹⁴⁸ doğdun. Korkma o seni himaye eder. Aleyhine kurulan dolapların hemen daima üstesinden geleceksin... Üzerinde akik yüzük, akik tespih taşı. Bu mübarek kırmızı taş, Sevir'in tılsımıdır. Seni kazadan, beladan saklar...

— Oh, Nasıracağım, bir falcı karı kadar söz biliyorsun ve pek tatlı dinletiyorsun.

— Evet, iştihar etmemiş⁹⁴⁹ bir falcıyım... Bütün sihirlerimi senin lehine yapacağım...

Sarmaşıkların, servilerin arasından eliyle gökyüzünü işaret ederek:

— Dün gece bir şihâb-ı sâkib⁹⁵⁰ Arz ile Zühre⁹⁵¹ arasında düşerken çizdiği nurani iziyle senin adını yazdı. Sen cadı tabiatlı iki kızın arasındasın. Bu ikisinden biri benim. İkincisi de bu tenisçi matma-

⁹⁴⁵ müdekkik: dikkatle inceleyen

⁹⁴⁶ temrin: egzersiz

⁹⁴⁷ tebaiyet: bağlanma

⁹⁴⁸ sevr burcu: boğa burcu

⁹⁴⁹ iştihar etmemiş: meşhur olmamış

⁹⁵⁰ şihâb-ı sâkib: kayan yıldız

⁹⁵¹ zühre: venüs

zeldir. Remil attım⁹⁵²... İsminde “elif”, “be” var... Benim burcum Kavis⁹⁵³, onunki Akrep’tir... Çok naz ve istiğnadan, bin türlü müşkülattan sonra bu kız sana varacak... Fakat az vakitte üzerine hıyanet edecek... O zaman bana gel... Burçlarımız çarpışsın da gör...

Tayfur bu acayip sözleri dinledi dinledi. Yeisle biçarenin bir nevi cinnet nöbetine tutulmuş olduğuna hükmetti. Bu hâle sebep kendisiydi. Kızın böyle nücumdan⁹⁵⁴, burçtan, elden, kafadan, kahve telvesinden daha birçok şeylerden istikbal okumak gibi garabetleri vardı. İşte şimdi bu deliliği artmış, saçma sapan bir dereceye varmıştı. Fakat bazen ne muntazam bir ifade, ne müessir bir mantık, ne büyük bir felsefe ve kuvve-i iknâiye ile söylüyordu...

Zavallıyı konaktan savıp büsbütün çıldırtmaktansa onu nezdlerinde muhafaza için vicdanından kopan sedaya itaat etti. Ve biraz daha gönlünü almak üzere:

— Nasıra merak etme, seni bu konaktan, yanımızdan hiç ayırmayacağım... İzdivaç istemiyorsan o hususta da icbar etmeyeceğim. Burada yıldızıma bakıp beni nikbetlerden, kazalardan, büyülerden, felaketlerden kurtararak yaşayacaksın...

— Merak etme Tayfur... İsminin ilk harfı “tı” ikincisi “ye”dir. “Tı” 9, “ye” 10’dur. Adetlerin sıracı bu tevafuklarına dikkat ettin mi?

— Etmedim kızım, hiç aklıma gelmedi...

— Fakat bu güzel nispeti son harfler bozuyor... “Fe” 80, “ve” 6, “ra” 200’dür. İsminin ilk dört harfini cemedersen 105’e balığ olur⁹⁵⁵. Son harf, 200; 105’i iki defa havi değildir⁹⁵⁶. Bundan ne çıkar biliyor musun?

— Bilmiyorum. Ben bilmek istemem. Senin bilmen kâfidir...

⁹⁵² remil atmak: nokta ve çizgilere dayanarak fala bakmak

⁹⁵³ kavis: yay burcu

⁹⁵⁴ nücûm: yıldızlar

⁹⁵⁵ balığ olur: ulaşır

⁹⁵⁶ hâvî değildir: içermez

— Yalnız şuna dikkat et ki adları beş harfli olan erkekler ekseriya zevceleriyle hüsn-i imtizâc edemezler⁹⁵⁷... Tek harf infirattır⁹⁵⁸. Bu mahzuru def için ismi tek harfli olan erkekler, yine adı tek harfli kadınlarla evlenilmelidir ki adetleri çiftleşsin... Arada imtizaç hasıl olsun. Mesela “Ahmed” ile “Zehra” pek güzel geçinirler. Çünkü ikisi de çift harftir. Fakat “Ali” ile “Melek”, “Cavid” ile “Düriye” imtizaç edemezler...

— Nasıra, izdivaçtaki isimlerin adedi nispetlerini şimdi bırakalım. Başka mühim bir diyeceğin var mı?

— Var...

— Söyle...

— Salondaki kırmızı kulübedeki iskeletle ara sıra görüşmek için müsaadenizi rica ederim...

— Vay sen onunla görüşüyor musun?

— Evet...

— Onun dili var mı?

— Dil yalancıdır. Dil riyakâr, muğfildir⁹⁵⁹. Hiçbir zaman di-
mağın müfekkiyesini, işlenmiş ve işlenecek şenaatleri, kalbin iyi,
kötü menviyatını⁹⁶⁰, kinlerini, hasetlerini muhataba dosdoğru söyle-
mez. İnsan diğer insanın her uzvuna Halik’ın yazmış olduğu berât-ı
hayâtı⁹⁶¹ hecelemeyi bilmelidir. Hazık⁹⁶² bir tabip hastayı, sağlamı,
nev-i marazı insanların yüzlerinden nasıl anlarsa bir ilm-i simâ
mütehassısı da çehreden ruhani hasisaları⁹⁶³, nakisaları⁹⁶⁴ keşfeder.
Ariflerce zahir, bâtının aynasıdır. Kâinatta da, her şey anlayanlarca

⁹⁵⁷ hüsn-i imtizâc edemezler: iyi geçinemezler

⁹⁵⁸ infirat: ayrılıp tek ve yalnız kalma

⁹⁵⁹ muğfil: aldatan

⁹⁶⁰ menviyat: amaçlar

⁹⁶¹ berât-ı hayât: hayat buyruğu

⁹⁶² hazık: usta

⁹⁶³ hasisa: karakter

⁹⁶⁴ nakisa: kusur

kendi tercümeihâlini⁹⁶⁵, hulkiyetini⁹⁶⁶, tabiatını, mazisini, istikbalini natiktır⁹⁶⁷. Bu hakayıki⁹⁶⁸ görmeyi bilseydik çok ibret dersleri alırdık. Ben iskeletin alın yazılarını okudum. Bütün insanların huy-ları birbirlerine benzer. İyi zannolunanlar fena tabiatlarını saklayabilenlerdir... Salondaki kuru kafa çok heyecanlı maceralar yaşamış. Bu, iki zevcesinden hıyanet görmüş bir erkek... Sana ibret-amiz⁹⁶⁹ hayatını anlatayım mı? Kuru kafada iki nev yazı var: Biri kılıfın mukadder⁹⁷⁰ sernüvişti⁹⁷¹, ikincisi kafa sahibinin hayatındaki tees-süratından muntabi⁹⁷² yazıdır. Bu sergüzeşt şöyle başlıyor:

“Nihayet mezarda döktüğüm etlerimi tamam elli iki sene üzerimde beyhude bir yük gibi taşıdım. Cismaniyet hamallıktan, gafletten başka bir şey değil... Uzviyet ancak kabirde şifa-pezir⁹⁷³ olan bir hastalık...”

— Nasıra sus... Benim sınırlarım pek gergin, seninkiler de çok müteheyyiç⁹⁷⁴, ikimizin de sükûta ihtiyacımız var. Ölü kemiklerinde okunmuş ahiretten menkul hazin vakalarla dimağlarımızı yorup büsbütün çıldırmayalım.

— Tayfur gafletten uyanmak istemiyor musun?

— Gencim Nasıra... Yaşamak için gaflet lazımdır. Adalatının⁹⁷⁵ hamallığı benim için bir zevktir... Bütün insanlara ne oluyorsa nihayet bana da o olacaktır. Rahm-i mâderdeki⁹⁷⁶ teşekkülümüzden hiçbir şey duymadık. Mezarda ne olacağımızı da hiç düşünmemeliyiz... Hayatın, mematın bizi sürüklemesi mukadder maceralardan geçmek için rızamız, fikrimiz, tasvibimiz, itirazımız,

⁹⁶⁵ tercümeihâl: biyografi

⁹⁶⁶ hulkiyet: yaradılış

⁹⁶⁷ natık: söyleyen

⁹⁶⁸ hakayıki: gerçekler

⁹⁶⁹ ibret-amiz: ders verici

⁹⁷⁰ mukadder: Allah tarafından takdir edilen

⁹⁷¹ sernüvişt: alın yazısı

⁹⁷² muntabi: zihinde ve gönülde iz bırakan

⁹⁷³ şifa-pezir: tedavi edilebilir

⁹⁷⁴ müteheyyiç: heyecanlı

⁹⁷⁵ adalat: adaleler

⁹⁷⁶ rahm-i mâder: ana rahmi

tenkidimiz sorulmaz... En büyük filozoflarla en gabi⁹⁷⁷ ahmaklar varlığın yokluğun aynı kapılarından girerler, çıkarlar. Bir insan dilhahı⁹⁷⁸ üzere kendi kendini yaratamaz... Hayatı mizacına göre tashih edemez. Ölümü imrenecek surette tatlılaştıramaz... Tabiat merhametsizdir. Sağırdır. Yamandır. Onun karşısında tazallumla ne kadar çırpınsan, o iradenin bir harfını değiştirmez... Böyle abdal vaizler, karışık hoca hanımlar gibi bir düziye ahiretten, mezardan dem vurma... Sinirlerin bozulmuş, haydi üst katlara çık. Biraz hava al. Gel sana müsekkin⁹⁷⁹ bir şey içireyim...

— Teşekkür ederim. Bir şey içmem. Buranın havası bana her yerden iyi gelir... Sen yalnız beni bu konaktan atmayacağına dair vermiş olduğun sözü tut... Başka lütuf istemem...

— Sözümden emin ol Nasıra...

Kız bu defa hüngürtüsüz hazin yaşlar ile:

— Bir daha teşekkür ederim. Allah sana akıl, sevdiğin kıza merhamet, bana da sabır versin... Haydi Tayfur git... Deminden beri yeisli yüzümden, ölümlü sözlerimden sıkılıyorsun. Savuşmak için bir veda cümlesi arıyor fakat bulamıyorsun.

— Ben burada durdukça senin asabiyetin artacak... İşte gidiyorum.

Ne bir ayrılık busesi ne bir veda nevazişi⁹⁸⁰... Tayfur kırklara karışmış bir kızın yanından sâri⁹⁸¹ bir şeyden uzaklaşır gibi kaçarken şöyle söylüyordu:

— Of... Merhametten maraz hasıl olur derler işte bu... Vaktin *oracle*'leri⁹⁸², bakıcı karıları bunun yanında halt etsin... Dinlemiyor. Çekilmiyor. Ben bu budala kızı nasıl sevmişim acaba? Sevda yeisiyle akli zıvanasından bütün bütün çıkmış. Az vakit sonra tama-

⁹⁷⁷ gabi: anlayışı kıt olan

⁹⁷⁸ dilhah: arzu edilen

⁹⁷⁹ müsekkin: yatıştırıcı

⁹⁸⁰ nevaziş: gönül alma

⁹⁸¹ sâri: bulaşıcı

⁹⁸² oracle: kâhin

mıyla çıldıracağı benziyor... Başka kocaya varmayacakmış, o da bana tasa mı? Oturursa işte konak, çıldırırsa tımarhane var.

Sarmaşıklı pencerenin önünde ölümlerle ve gönlündeki ateşiyle yalnız kalan zavallı Nasıra da kaçan Tayfur'un arkasından gözyaşlarını silerek:

“Kaç... Kaç... Dünyanın yuvarlak olduğunu bilmiyor musun? Nokta-i firâından ne kadar uzaklaşsan yine dolaşıp oraya gelecek-sin... O kız ile mesut olamayacaksın. Nihayet saadetini benim izdivacımda arayacaksın...” tefeülüyle⁹⁸³ mırıldanıyordu.

XXVII

Tayfur Bey'in, küçük hanıma takdim edilmek için Gece Safa'ya tezkere bıraktığı günün üzerinden iki buçuk hafta geçti. Mukabeleten Eyüp'ten hâlâ hiçbir ses çıkmadı. Bu sükût ne manaya alınabilir? İhmal mı? Kasıt mı? Yoksa hastalık, saire kabîlinden ciddi bir mâni mi var? Her ne olursa olsun iki satırlık bir kart ile itizar etmek⁹⁸⁴ lazım gelmez miydi? Bu kâide-i nezâketten inhirafı⁹⁸⁵ icap ettirecek acaba ortada ne vardı?

İki haftadır yalnız bu madde üzerine imâl-i fıkır ile yaşayan Tayfur'un zihninde mesele çatallandı çutallandı.

Gelecek kartpostala intizaren konaktan bir yere ayrılamıyor. Odasında, pencere önünde, çenesi dirseğinde, hiçbir şey yapmaksızın saatlerce düşünüyor, Doktor Ferhat'dan başka yanına kimseyi kabul etmiyordu.

Son ziyaretinde doktor sordu:

— Tayfur bu hâl ne?

— Banu'dan cevap bekliyorum...

— Bu cevabın mutlak geleceğinden emin misin?

— Mutlak değil... Fakat bilmem nasıl geleceğine dair kalbimde tuhaf bir ümit var...

⁹⁸³ tefeül: fala bakma

⁹⁸⁴ itizar etmek: özür dilemek

⁹⁸⁵ inhiraf: başka bir tarafa meyiletme

— Azizim, o tuhaf ümidi kes. Her zamanki eğlencelerinle meşgul ol. Rahatına bak.

Bu söze karşı Tayfur’un benzi sarardı. Titrek bir ihtiyar gibi iki kolu son yeisle aşağı sarktı. Yalvaran sabit bir nazarla:

— Rica ederim bu sözünü bir daha tekrar etme...

Doktor Ferhat Bey istiğrapkâr⁹⁸⁶ bir durgunlukla:

— Beni hayretlere düşürüyorsun Tayfur... Neye tekrar etmeyeceğim? Ne var?

— Çok muzdaribim. Hayatımı Banu’dan gelecek cevaba muallak⁹⁸⁷ görüyorum...

— Bu nasıl söz? Ya cevap gelmezse ne olacak?

— Pek fena şeyler olacağını hissediyorum...

— Saçma... Çocuğum aklını başına topla... Genç, mesut hayatını iki defa gördüğün huyu, hilkati, tıyneti, maksadı meçhul bir kızın hayaline raptetmek gibi saçmaları senin ağzından işittiğime kulaklarım inanmak istemiyor.

— Doktor, hakikat söylüyorum. Ve ızdırabımın onda birini göstermemeye uğraşıyorum... Hâlim her türlü tahminin fevkinde vahimdir...

— Sana akşam sabah “Sofra hazırdır, buyurunuz...” diyorlar. Ceplerin para dolu... Sen bu evde bir küçük senyörsün... Bu konak halkı, senin emrinle oturup kalkıyor. Aklına gelen eğlenceyi, delilikleri yapmaktan seni meneden bir fert yok... Bu kadar refah, saadet, sana çok geldi. Hazmedemedin. Kendi kendine mezarlıklarda, Eyüp semtlerinde bir dert aradın. Nihayet âlâsını buldun. Başında derd-i maişet ve bugünün başka şey düşünmeye meydan bırakmayan geçinme endişeleri olsaydı o kızın yılan gibi dimağına giren sevdası kanını bu kadar çabuk zehirleyerek istila edemezdi. Bu senin tutulduğun normal bir aşk ve alaka değil, âdeta kara seveda... Görüyorum ki sözlerin bozuk, gözlerin bozuk, asabın bozuk, nabzın bozuk, fikrin bozuk... Niçin saklayalım? Hastasın... Haydi,

⁹⁸⁶ istiğrapkâr: hayret eden

⁹⁸⁷ muallak: bağlı

kalk hamama girelim. Sana evvela bir duş, sonra teknil vücuduna friksiyon⁹⁸⁸ yapalım. Aksüamel⁹⁸⁹ geldikten sonra bir otomobile atlayalım. Şişli, Kâğıthane, Cendere, Maslak, Büyükdere... Güzel şehrimizin müferrih⁹⁹⁰ mevkilerini bir dolaşalım. Bu konağın kasvetli ufkundan çık, biraz hava al... Dünyada Banu Hanım'dan yüz defa güzel ne kızlar olduğunu gör... Gönlün, gözün açılıns... İlk hamleden bu derece mağlup düşersen bu ye's-i sevdâ sana büyük fenalıklar eder.

Tayfur hazin bir sesle:

— Ya biz evde yokken Banu'dan kartpostal gelirse...

— Gelirse daha iyi ya, birkaç saat büyük elim intizardan kurtulursun. Akşam konağa dönünce kartı yahut mektubu gelmiş bulursun.

Banu'nun üftadesi⁹⁹¹ bu hayırhahane teklifi reddedemedi. Bir duş, friksiyon, masajdan sonra giyindi. Bir otomobile atladılar. Bu yeni icat araba, rüzgârları yırtıp koşarken yüzüne serin serin hava çarptıkça aşk hastası memnun oluyor, dimağını saran sevdâ kasvetinden etrafını seyrederken biraz avunuyordu. Yalnız odalara kapanıp kara sevdâ ummanının dibine çöken zavallı müntehirlerin⁹⁹² hep böyle Doktor Ferhat gibi bir vefakârları olaydı çoğu ölümün pençesine kendi kendine teslim-i nefis felaketinden kurtulurdu.

Otomobil Beyazıt'tan geçti. Mercan Yokuşu'ndan indi. Şimdi köprü kalabalığının ortasından uçuyorlardı.

Doktor Ferhat, yüzüne biraz renk gelen hastasını süzerek:

— Gideceğimiz yerin intihabını sana bırakıyorum Tayfur... Bugün sünnet çocuğu eğlendiren bir lala gibi emrine tabi olacağım...

Sünnet çocuğu ses çıkarmadı. Düşünüyor, kendisini Eyüp'ten uzaklaştıran her tekerlek devri yüreğine ızdırap veriyor, garip bir mıknaş, gönlünü, fikrini, bütün varlığını mukavemet olunmaz bir

⁹⁸⁸ friksiyon: ovuşturma

⁹⁸⁹ aksüamel: reaksiyon

⁹⁹⁰ müferrih: ferahlık veren

⁹⁹¹ üftade: tutkun âşık

⁹⁹² müntehir: intihar eden

şiddetle Haliç'in sol müntehasına⁹⁹³ çekiyordu. Bu incizaba⁹⁹⁴ sebep nedir? Banu o anda dadısı Gece Safa'nın evinde mi bulunuyordu?

Tayfur, mevut⁹⁹⁵ itaat hilafına bir itiraza uğramaktan korkarak bu arzusunu doğrudan doğruya doktora açamayarak:

— Gidelim... Gidelim... Bir montaniyus⁹⁹⁶ gibi Beyoğlu Tepesi'ne çıkalım... Şişli'den uçalım. Kâğıthane Deresi'ne inelim... Gönüm evvela havalanmak, sonra bir kartal süzülüşiyle sırtın kıvrımlı şosesinden döne döne vadiye inmek istiyor...

— Peki... Şaka değil, mirasyedi eğlendiriyorum... Nasıl emredersem öyle olsun pašam.

Doktor Ferhat, arkadaşının Kâğıthane Deresi'nde bir lamelif çevirdikten sonra Eyüp semtine yollanmak sevdasına düşmüş olduğunun farkına varamadı.

Banka önünden, Şişhane Yokuşu'ndan, Galatasaray, Taksim, Şişli uçtular... Vadiye hâkim tepede yirmi otuz araba, otomobil toplanmış sonbahar seyranı yapıyorlardı.

Doktorun tensibiyle orada biraz durdular... Tayfur etraf kırlığa bakınarak:

— Burası Beyoğlu halkının en yakın gezinti mahallidir. Fena değil, sonbaharın ufuklara serpilmiş vedalı morluğu, topraklarda yer yer tazelenmiş çimenler, oradan buradan sızan ufak cuybarların⁹⁹⁷ güneşe karşı parıltıları, vadide damla damla yaşlarını akıtarak yapraklarını döken ağaçlar... Yazın ölümüne ağlayan, hüznler saçan hep bu renkler, sisler, manzaralar, müessir bir şiiriyetle insanın yüreğine dokunuyor. Bak... Bak, şu kuşlara bak... Birbiri arkasına sıralanan şu dağ silsilelerinin hafif pembe bulutlar altından bize bakarak düşünür gibi duran tepelerinin maveralarında neler var biliyor musun? Vatani bir baştan bir başa yakan, kızıl kana bulayan ilk ateşler oralardan çıktı... Baktıkça uçuşan şehitlerin kefensiz kanlı

⁹⁹³ münteha: en son yer

⁹⁹⁴ incizap: cazibeye tutulma

⁹⁹⁵ mevut: söz verilmiş

⁹⁹⁶ montogne russe: lunapark hız treni

⁹⁹⁷ cuybar: dere

hayallerini görüyorum. Beynimde mütemadiyen toplar gürlüyor gürlüyor... Rüyetimin ufku genişledikçe içimin gamı büyüyor... Haydi... Haydi... Buradan kaçalım. Vadiye inelim. Dar yerlere sığalım. Gözlerim dünyayı görmesin. Ne kalabalık görmek isterim ne manzara... Burnum her taraftan kan kokusu alıyor. Etrafımda dolaşan halka baktıkça zannediyorum ki kulaklar meşum⁹⁹⁸ haberler duymak için kırıste... Gözlerde avını bekleyen yırtıcı hayvanların vahşetleri parlıyor... Her hayatın ancak diğer bir hayatı tepelemekle kâbil-i temîn olduğu bir zamanda yaşıyoruz... Her ırk kendi cinsinden olmayan diğer insanların kanına susamış... Her kavim dünyayı diğer akvamdan temizleyerek benimsemek hülyasıyla çıldırmış...

— Haydi... Haydi... Yine nöbetin tuttu. Dünyayı kara sevdanın gözlüğü altından görmeye başladın...

Kâğıthane Vadisi'ne indiler. Son yağmurlardan feyizlenerek hazanla hemahenk şarılıtlarla yer yer köpürerek akan derenin sazlar ve mevsim çiçekleriyle süslenmiş kenarında aşağı yukarı birkaç gezintiden sonra Tayfur:

— Sıkılıyorum lala...

— Emret beyim...

— Gidelim...

— Nereye?

— Eyüp tarikiyle semte...

— Pek çabuk dönmüş olmaz mıyız? Hem niçin Beyoğlu'ndan gitmiyoruz? Daha eğleniriz...

— Düşman yüzü görmek istemiyorum... Beyoğlu hep onlarla dolu... Müslüman mahallelerinden geçmek... Küçük çember sakallı, şalvarlı, arakiyeli, abanili, nurani, asil Türkler görmek, ellerini yüzlerini öpmek, kucaklarına düşerek hıçkırı hıçkırı ağlamak istiyorum. Türbeye uğrayacağım, yana yana dua ederek içimin ateşini dökeceğim. Güvercinlere darı serpeceğim... Bu manevi tedavinin

⁹⁹⁸ meşum: uğursuz

bana senin tıbbi tedbirlerinden çok ziyade hüsn-i tesîri⁹⁹⁹ olacağını hissediyorum...

Doktor Ferhat, Tayfur'un bu Eyüp ziyareti altında saklanan maksadından hiç şüphelenmeyerek:

— Bin şükür Rabb'ime nihayet hidayetini sana da erıştirdi. Peki dediğin gibi olsun. Ferman efendimizin...

Eyüp'e vurdular. Caminin kapısı önünde otomobilden indiler. Boyunları bükük, sakat, aç, bitik dilencilere Tayfur cebinden eline ne geçerse veriyor, bütün bir göğsün iniltisiyle harareti dualar alıyor. Fakat gittikçe üç adım ötede mezbele¹⁰⁰⁰ gibi kokan ve üç yaşından yetmişine kadar irili ufaklı, kirli, zayıf avuçları uzatılmış bir sefil alayının ortasında kalıyordu...

Avluda, pencere içlerinde, şadırvan üstünde, saçaklarda kuyruklarını yelpazelendirip kursaklarını kabartarak hu çeken türbe kuşlarına tas tas darı serpti. Etrafın derin, hazin sefaletine yalnız bu mübarek hayvancıklar danelere indirdikleri sevinçli gaga darbeleleriyle biraz neşe saçıyorlardı...

Doktor, güvercinlerin birbirini iterek yemleri kapışmalarına bakarak:

— Kuşu, insanı bütün kâinat aç... Ve herkes birbirinin önünden, elinden kapmaya bakıyor...

Türbenin çinili penceresinin önüne gittiler. Tayfur, alınlının, dudakların temasından bazı aksamı kaol¹⁰⁰¹ ile silinmiş gibi parlayan parmaklığın önünde ellerini kaldırdı. Dua etti. Parmaklarını yüzüne sürdü. İçeride evliya kokan bir loşluk içinde sanduka muhteşem, şaşıaalı, pürheybet¹⁰⁰² züvvare¹⁰⁰³ bakıyor, onları dinliyor, anlıyor gibiydi...

⁹⁹⁹ hüsn-i tesîr: iyi etki

¹⁰⁰⁰ mezbele: çöplük

¹⁰⁰¹ kaol: pirinç, gümüş, bakır gibi metal nesnelerin parlatımında kullanılan temizlik maddesi

¹⁰⁰² pürheybet: heybetli

¹⁰⁰³ züvvar: ziyaretçiler

Doktor Ferhat, arkadaşının acemi mühtediye¹⁰⁰⁴ benzeyen bu ittika¹⁰⁰⁵ tavırlarına taaccüple bakarken Tayfur ona dönerek:

— Anlıyorum. Hâlîme şaşıyorsun. Ben kalbime manevi tedavi istiyorum. Hazret-i Hâlid’in huzurunda ızdırabımı unutmaya çalıştım. Küçükken babamla beraber buraya gelirdik. Lalam beni kucağında bu pencereye kadar yükseltirdi. Büyük bir makamda olduğumu anlar, huzu¹⁰⁰⁶ ile titrer, masum dudaklarımla okuyarak mini-mini avuçlarımin içine üflerdim. Bu ziyareti iri bir lenger yoğurtlu kebabla koca bir tabak kaymak takip ettiğinden yüreğim büyük bir huşu ve lezzetle dolardı. Kendimi bütün günahlarımdan melekler gibi hafiflemiş bulurdum. Yine o ruhani zevke ermek istedim.

— Ah azizim Tayfur, sende ne o masum dudak kaldı ne o melekâne kalp ne o minimini parmak... Zamanın vicdanları yiyen pasları seni de kemirdi. Beni de bitirdi. Ötekini de... Paşa baban, burada kebabı, kaymağı yalnız kendi yemez, fukaraya da sofralar kurdurturdu. Şimdi bizde ne merhumun cebindeki liralar var ne de o zamanın mideleri... Ne de Eyüp’te o eski taze kaymaklar, o yumuşak kebablar...

Otomobillerine bindiler. Eyüp Çarşısı’nı dolaşıp Defterdar Caddesi’ne çıktılar. Arabanın tekerlekleri henüz çok devir yapmadan bir sokak başında Tayfur:

“Rica ederim Doktor... Sen burada beni bekle... Şu sokağın içinde biraz işim var... Şimdi gelirim...” dedi.

Otomobilden atladı. Hemen yürüdü. Eyüp sokaklarında Tayfur’un ne işi olabileceğini doktor birdenbire kestiremedi. Fakat arkadaşı gözden kaybolduktan sonra şöyle sırtların vaziyetini, mezarlıkları, mahalleleri bir gözden geçirerek hakikati anladı. Tayfur, Gece Safa’nın evine gidiyordu.

Doktor kendi kendine şöyle düşünmeye başladı:

— Bu oğlan da artık azıtıyor. Beni gafil avladı. Allem etti, kalem etti. Dikkatimin altından sıvıştı. Zihni, fikri yalnız bir noktaya

¹⁰⁰⁴ mühtedi: mensup olduğu dinden dönüp İslamiyet’i kabul eden (kimse)

¹⁰⁰⁵ ittika: Allah’tan korkma, çekinme

¹⁰⁰⁶ huzu: Allah’ın ululuğu karşısında boyun eğme

saplanmış. Cinnat-i vâhide¹⁰⁰⁷ var... Birkaç saatçik olsun aklını o Banu aşüftesinden çeviremedim. Ben bu işin sonunu feci görüyorum. Tayfur'un gönlünde zapta gelmez bu düşkünlük, kııda anlaşılmaz türlü türlü hoppalıklar varken neler olmaz. Neler olmaz. Ne mülâhazasızlık, ne mantıksızlık, daha doğrusu akılsızlık ya Rabbi'm... İlk gördüğün öyle bir mahluka sen vapur bacası gibi tutuş... Hemen kendi zihninden izdivaca karar ver. Kendi kendine gelin güveyi ol. Dur bakalım, kızın bir başka gönüllüsü mü var? Yavuklusu mu, nişanlısı mı var? Ret cevabı aldığı günü zavallı Tayfurcuğum kendine yâr olmayan kafasındaki o, üç buçuk dirhemlik aklını da bütün bütün kaybedecek. Başıma kızıl divane kesilecek... Uğraş artık bakalım akıllandırabilir misin?

Doktor bu mülâhazalarla caddeden gelip geçenleri seyrediyordu. Kâh otomobillerin canavarları demeye seza askeri kamyonların ortalığı sarsan homurtularla kaldırdıkları tozlardan bun alıyor kâh Eyüp'e, Defterdar'a yanaşıp kalkan vapurların çıkardıkları nabalığ¹⁰⁰⁸, cılız düdük seslerinden kulaklarına bir eğlence arıyordu.

Tayfur gideli saati geçti. Feshane fabrikası paydos etti... Genç, ihtiyar amele takım takım sokakları doldurdu. Fakat küçük bey nerede kaldı? Lalayı biraz endişe aldı.

Hiç de nikbinane¹⁰⁰⁹ olmayan tefekkürleri ve sokağın tozları, gürültüleri içinde doktor sıkılmakta iken nihayet karşıdan Tayfur koptu. Bütün dünyada ancak birkaç edip, şair Frenk'in hüznüperver hayallerine hoş gelen ve dirilerle ölülerin karışık sakin oldukları dar, çarpık sokaktan Hikmetullah Paşazade, her adım üzerinde birkaç defa sendeleyip âdeta sarhoş raşeleriyle duvarlara tutunarak, aklen, cismen perişan bir hâlde geliyordu. Nüzule¹⁰¹⁰ uğramış gibi yüzünü kan bürümüşü. Basamağa ayağını atıp arabaya binebilmek için doktorun muavenetine muhtaç kaldı. Ferhat büyük bir telaşla:

— Tayfur bu ne hâl? Ne oldun? Kovuldun mu?

¹⁰⁰⁷ cinnat-i vâhide: saplantı hâline gelmiş delilik

¹⁰⁰⁸ nabalığ: olgunlaşmamış

¹⁰⁰⁹ nikbinane: iyimser bir şekilde

¹⁰¹⁰ nüzul: felç

— Hayır fakat işte ona yakın bir şey...

Doktor ısrar ile muhatabının yüzüne bakarak:

— İnkâr etme... Kovulmuşsun ve hatta üste de rakibinden dayak yemişe benziyorsun...

Tayfur elinde tozdan kararmış mendiline alnının sızıntılarını silerek:

— Ne dayak yedim ne de sarıh bir surette kovuldum... Çünkü Banu yine evde yok...

— O hâlde sana dayak atmasını Arap’a sipariş ederek evden çıkmış olacak... Tabii sen ihtiyar Gece Safa’dan daha tetik olduğun için meşe yarması beynine kalktığı zaman darbeden kafanı kurtarmış olacaksın...

— Ne öyle ne böyle... Eve gidelim de anlatayım...

XXVIII

Tayfur’un yeisi çok derindi. Doktorun bir iki sualine dudak bükererek somurtmaktan başka cevap vermedi. İki arkadaş dargın gibi ağız açmadan konağa geldiler.

Ferhat aşk hastasının mizacını ve o anda ne büyük bir buhran içinde bulunduğunu biliyordu... O hâlde, o asabilikte olanlara elemelerine dair suallere girişirseniz cevap vermedikten başka tecessüsünüzü izaç sayarak hiddetlenirler. Fakat onların kendi kendilerine taşacakları bir an vardır. İşte o zamanı beklemeli. Siz sormasanız da onlar söylerler...

Sofraya indiler. Dertli Tayfur ağzına götürdüğü birkaç lokmayı zor yuttu. Yiyemeyeceğini anlayarak itizarla¹⁰¹¹ çekildi.

Sevdiklerimizin kederlerine sureta iştirak eder gibi görünürüz. Lakin midelerimiz bu riyakârlıkta ekseriya bize uymaz. O gıdasını almak ister. Doktor neşesiz görünmekle beraber mükemmel karnını doyurdu.

¹⁰¹¹ itizarla: özür dileyerek

Tayfur, yarı karanlık odalarda yalnız başına düşünmek için insanlardan ve arkadaşı doktordan da kaçıyor. Ferhat Bey bu sıvışmaların farkına vardı. Fakat arkadaşını gidip hiç aramadı, kendi hâline terk etti.

O gün beyin nerelerde gezdiğini Nasıra şoförden anladı. Eyüp semtinden, bu bozuk düzen avdetin esrarına ermek için kız karanlıklarda ses vermez adımlarla hayalet gibi dolaşüyor... Kapı dinliyor, duvar dinliyor, yerlere yatarak kulaklarını döşeme tahtalarına yapıştırıyordu. Onun günden güne pek hazin bir şekil alan masum cinnetine acımayan yoktu.

Bu zavallı kızın tedavisiyle uğraşan da yine Doktor Ferhat'dı. Lakin Tayfur onunla geçen macerasını herkesten büyük bir ihtimamla gizliyordu. Ketumiyetindeki bu itinalara rağmen doktor bazı şüphelere düştü. Hatta Tayfur üzerine hiçbir şey mal etmeksizin bir gün arkadaşından sormuştu:

— Bu kızdaki cinnetin nevini bana söyler misin?

Doktor sigarasını çekerek derin derin onun göz bebeklerine baka baka cevap vermişti:

— Bu kızda şekl-i insânîde başlamış fakat tatmin edilemediğinden dolayı ilahi istidadına dönmüş büyük bir aşk var... Ben Nasıra'da bir Müslüman Jeanne d'Arc'ı¹⁰¹² görüyorum... Bir gün bu kız akıllalmaz pek garip bir mucize ile hepimizi hayrette bırakacağı benziyor...

Bu cevaptan şaşalayan küçük bey:

— Haydi bakalım doktor, sende mi bu kızın velayetine kail olanlar¹⁰¹³ sırasına girdin?..

— Pek garip bir iki hâline vâkıf oldum. Erenler de onun gibi insan değiller mi?

— Konunun komşunun parasız talihlerine, gaiplerine bakıyor-muş... Birkaç şeyi o kadar üstüne düşürmüş ki herkesi velayeti

¹⁰¹² Jeanne d'Arc: yüzyıl savaşları boyunca İngiltere'ye karşı ülkesi Fransa'ya büyük destek olmuş Fransız Katolik azizesi (1412-1431)

¹⁰¹³ kail olmak: inanmak

hakkında imana getirmiş. Kadınlar Orléans bakiri Jeanne d'Arc'ı bilmiyorlar. Nasıra'yı bilmem kaç senesinde valide sultanın rüyasına girerek kendine mutantan¹⁰¹⁴ bir cenaze alayı yaptırtan meşhur Hırka-i Şerifli Deli Sabire'ye benzetiyorlar... Ben zannediyordum ki doktor, sen bu mahalle karılarının fikirlerine muhalefetle bana bu maddeye dair fennî izahat vereceksin.

O günü söz bu kadarda kalmıştı. Bu gece doktor kendi kendine oturdu. Vakit geçirmek için kitap okudu. *Patience*¹⁰¹⁵ açtı. Nihayet üç saat sonra oda kapısından Tayfur görünerek şöyle itizar etti:

— Doktorcuğum sen fen adamısın. Sinirli zavallıların hâllerinden bilirsin. Deminden kimsenin huzuruna katlanamayacak bir buhran içinde idim. Herkesten hatta senden de kaçıyordum. Kabil olsa kendi kendimden de uzaklaşacaktım... Hayatın herhangi bir şekliyle uzun uzadıya temasa tahammül edemiyorum. İstiyorum ki ömür dediğimiz bu canlı sinema şeridi daima değişsin... Ölmek için gizli bir yer arayan hasta bir hayvan gibi çekildiğim odada ben yalnızlığın içine gömüldüm. Yalnızlık benim içime doldu... Kalbim artık onu istiap edemez¹⁰¹⁶ oldu. Sıkıldım. Şimdi bir dost yüzü görmek, birkaç tabip sözü işitmek istiyorum. Söyle doktorcuğum, benim hâlim böyle ne olacak? Derdimin dermanı yok mu? Lokman'dan beri fenniniz bu aşk marazı için ne deva tavsiye eder?

Doktor biihtiyar¹⁰¹⁷ gülerek:

— Bu derdin ilacını bilseydim şimdi Pasteur'den¹⁰¹⁸ daha meşhur Rockefeller'den¹⁰¹⁹ daha milyarder olurum... Senin gibi milyonlarla gençler bu müthiş marazın zehriyle şu saatte kıvranıp duruyorlar. Öyle korkunç bir hastalık ki ateşi bütün seyirlerini geçirdikten sonra düşer. Kuduzun aşısı bulundu. Henüz bunun çare-

¹⁰¹⁴ mutantan: görkemli

¹⁰¹⁵ patience: tek kişilik iskambil oyunu

¹⁰¹⁶ istiap etmek: içine sığdırmak

¹⁰¹⁷ bihtiyar: elinde olmadan

¹⁰¹⁸ Louis Pasteur: kuduz aşısını bulan Fransız mikrobiyolog ve kimyager (1822-1895)

¹⁰¹⁹ Rockefeller: 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında petrol işinde dünyanın en büyük servetlerinden birini yapmış Amerika kökenli aile

sini düşünen yok. Hâlbuki sevda vereme, cinnete, intihara en ziyade kapı açan bir tehlikedir. Mahrumiyete uğraştıkça şiddeti artar... Şüphe yok bu, cinnet envaından biridir. Âşıkla deli lafızları müteradif¹⁰²⁰ gibidir. Çünkü ben hiç akli başında bir sevdalı görmedim. Ezcümle işte sen ne hoş, ne arkadaş canlı, akıllı, muhakemeli bir çocuktun. Haysiyetini bilirdin. Vakarın, izzetinefsin vardı. Şimdi hepsini ayaklar altına aldın. Hakaret görüyorsun, tahammül ediyorsun. Kovuluyorsun, yüreğinin ateşi yine sönmüyor. Ah bilsen hakikatte ne kadar ehemmiyetten ari ve hatta gülünç bir şeydir. Damarları cin tutmuştan ziyade hararetle, dehşetle saran bu alev gerek doygunluk ve gerek zamanla söndükten sonra insan yaptıklarına ettiklerine, çektiklerine kendi kendine güler. Döktüğü gözyaşlarına acır... Çünkü erkeğin kanında dünyaya çıkmaya uğraşan nesiller var. Onlar mecralarına kana kana döküldükten sonra aşk vazifesini görmüş olur... Bu hadisede insanlarla hayvanlar arasında fark yoktur. Mesela kediler damların kiremitlerini indirirler. Tırmana tırmana duvarları yıkarlar. Sıvaları sökerler. Bir feryat, bir ateş, bir mırnavdır gider. Naralar mahalleleri sarsar... Mart, kabak geçer... Bakarsınız bu azgın sevdalılarda derin bir sükûnet... Sarman ev altında uyuyarak o bütün kış süren hovardalığının yorgunluğunu geçiriyor. Tekir şiş karnıyla ağır ağır ortada geziniyor. Sonra sokaklar, viraneler ciyak ciyak bağırان kedi yavrularıyla dolar... Sefalet, cinayet... Dişi kediler cani kadınlar gibi çocuklarının boğazlarını sıkıp çukurlara gömmeyi, lağımlara, kuyulara atmayı bu suretle kabahatlerini gizlemeyi bilmezler. İşte azizim şeri, nizami, vicdani bir şekl-i makûl¹⁰²¹ takip edemeyen muaşakalardan cinayetler doğar... Binaenaleyh aşk insaniyetin hem hadimi¹⁰²² hem hâdimidir¹⁰²³. Bunun için henüz bir serum icat olunamadı. Sen de kanında bir ak-sülamel hasıl oluncaya kadar Didon Paşa'nın kızı Banu Hanım'a böyle cayır cayır yanacaksın... Gündüzün Gece Safa'nın evinde uğradığın hakareti anlatacaktın... Ne oldu? Şimdi sen söyle...

¹⁰²⁰ müteradif: eş anlamlı

¹⁰²¹ şekl-i makûl: akla uygun şekli

¹⁰²² hadim: hizmet eden

¹⁰²³ hâdim: yıkıcı

Tayfur bir cigara yakar. Bitabiden, nevmidîden¹⁰²⁴ solmuş çehresi damarlı, helezonlu bir duman perdesiyle kâh örtülüp kâh açılarak izzetinefsi derin bir ceriha ile kanayan macerasını hikâyeye başlar:

— Gece Safa'nın kapısını çaldım... Hayli bekledim. Ses çıkmadı. Evde kimse yok muydu? Yahut bu bir istiskal¹⁰²⁵ miydi? Yüreğimi bir ızdırıp hançeri burkmaya başladı. Bir daha çaldım. Bir hayli bekledim. Yine ses yok. Kimseyi görmeden dönmeye içim razı olmuyordu. Kapıyı üçüncü defa fakat bu sefer hızlı ve devamlı vurdum. Nihayet Gece Safa'nın evvela derinden kopup giderek yaklaşan ihtiyar keçi sedası:

— İlahi elin kurusun e mi? Çat çat, çat çat kapımı mı yıkacaksın ayo?.. Bu evde ben bir canım. Seksen halayık mı var burada çat dediklen koşacak?.. A acelemden bulaşık çukuruna girdim, çıktım... Bir kere vurdun dur bakalı bekle... Ne oluyorsun? Çıplağım işte... Sana böyle anadan doğma mı çıkacağım... İkinciye camide şakarlı mevlut var... Mutfakta yıkanıyordum... İki tas su dökünür dökünmez çat çat çat... Elinin kuru musibet... Terbiyesizler. Başımın sabunlarını yıkamaya vakit kalmadı. Gözlerim yaşıyor...

— Bu masumane tahkirler savten¹⁰²⁶ ve mealen büyüyerek kapı açıldı. Gece Safa hakikaten iyi çalkalanmayarak yarı köpüklü kalmış bir kara tencere gibi suları aka aka gelmişti. Beni görünce derhâl bilmem nereden kavradığı kırmızı bir peştamalı başına çekti. Kabakçı Arap'ın *Bizim kadın erkekten kaçır / Başını kapar kıcını açar* dediği gibi peştamalı örtemediği vücut aksamını teşhirden pek ürkmeyerek kara bacaklı bir leylek gibi duruşuyla karşımda arz-ı endâm etti.

Beni görünce “Aaa İzzet Bey sen misin? Hiç aklına gelmedi ayo... Affet... Seni kahvacının Hürmüz zannettim... Kusuruna bakma... Arap akli bu... İyi düşünmedim. İçeri buyur. Bir iki tas

¹⁰²⁴ nevmidî: ümitsizlik

¹⁰²⁵ istiskal: aşağılama

¹⁰²⁶ savten: sesli olarak

su döküneyim de sana kahva pişireyim...” taltifleriyle içirdiği ilk haşlamaların acısını affettirmeye uğraşıyordu.

Görünüşe nazaran Banu’nun evde olmadığını anladım. Bu hakikati hissetmekle beraber alacağım menfi cevabın sinirlerim üzerinde yapacağı fena tesirden korkarak sormaya cesaret edemedim.

Gece Safa bana avluda bir iskemle vererek zırıl zırıl sularını akıta akıta mutfağa çekildi. Arap’ın bu çarpık evi, parmaklıkları kararmış yıkık dökük merdiveni nazarımda şahane bir saray ihtişamıyla parılıyordu. Çünkü ben o basamaklarda tasavvurumun eremediği sahirlikte¹⁰²⁷ peri yüzlü bir nazenin fıkırdayarak indiğini görmüştüm. O dakikadan beri Meryem Ana kandili gibi gönlümde hiç sönmeyen bir şey parladı. Şimdi o perinin mevcudiyetinden evin havasına saçılmış bir şeyler arıyordum. Banu’yu o kadar göreceğim geldi ki beynim onun için sızım sızım sızlıyor, yüreğim yanıyor, gözlerim sulanıyordu. Bu ilahemi birkaç saat daha görmesem çıldıracağım sanıyordum...

Gece Safa, Afrika sultanları gibi bir bornoz sileceğe bürünmüş, başlığını çekmiş, elinde ikramının en büyük delili olan kahve tepsisiyle geldi... İçim ferahladı. Çünkü Arap’ın yüzündeki beşasetten¹⁰²⁸ aleyhime hazırlanmış bir infial ve nefret olmadığını anladım... Söze Gece Safa’nın hatırını sormaktan girişerek:

— Nasılsın kalfam, keyfin iyi mi?

— Çok şukur arslanım sizi sormalı... Hanımefendiler, kalfalar... Hep iyidirler inşallah? Dadın Çeşme Fettan, lalan Anber Ağa... Benim eski yavuklum...

Vücudu olmayan dadım Çeşme Fettan’a bu defa bir de Lala Anber Ağa ilave edildi. Hep bu mevhum¹⁰²⁹ dadılarımdan, lalalarımıdan selamlar, dualar, senalar uydurdum. Arap, yalnız evde oturup da görüşecek bir cana tesadüf ettikleri vakit çoşanlara mahsus bir lakırdıcılık ve hebenneka¹⁰³⁰ bir suratla ağzını yaya yaya kendi

¹⁰²⁷ sahirlik: büyücülük

¹⁰²⁸ beşaset: güler yüzlülük

¹⁰²⁹ mevhum: gerçekte olmayıp var sanılan

¹⁰³⁰ hebenneka: zeki ve becerikli olmadığı hâlde kendini öyle sanan kimse

zihniyetinden başkalarını sıkıntıdan öldürecek ser ü bünü olmayan¹⁰³¹ saçmalara daldıkça baygınlıklar geçiriyordum. Fakat ne çare dinlemek lazımdı. Zemheride¹⁰³² gömleği olmayan sefiller gibi nihayet içim titreye titreye sordum:

— Küçük hanım nerede?

— Bir hafta evvel burada idi. Cevri Bey’le beraber geldiler... Üç gece kaldılar yine onunla beraber gittiler...

Bu Cevri ismi yalı kazıklarına indirilen şahmerdan¹⁰³³ gibi rençperlerin heyamolalarına¹⁰³⁴ benzer bir kulak uğultusuyla beynimin üzerinde gümledi.

— Beş on saniye kendimi bulmaya uğraştıktan sonra:

— Sana bıraktığım tezkereyi küçük hanıma vermedin mi?

— A nasıl vermedi ayo... Hiç vermez olur mu?

— Hani ya cevabı?

— Cevap vermedi ki...

— Tezkereyi okuyunca ne dedi?

— Okudu. Guldu. Cevri’ye verdi. O da okudu, guldu. Tekrar küçük hanıma uzattı... O da yine tekrar okudu. Guldu. Guldu. Guldu. Tezkereyi yırttı. Yırttı. Yırttı. Parçalarını yere attı. İskarpininin sivri ökçeleriyle de çiğnedi. Öteye itti. Sonra ikisi kol kola girdiler, bahçeye çıktılar...

Arap lakırdısını bitirmeden evvel ben bittim. Ani fakat müthiş bir zelzele oldu. O viran ev çatır çatır sallandı. Sallandı. Bütün enkazı tepemden aşağı döküldü. Hurd oldum¹⁰³⁵. Kâğıt kalem çıkardım. Bir tezkere daha karalamak istedim. Beynimi yokladım. Bir kelime bulamadım. Kafamın içi bomboştu. Beynimden her şey silinmişti. Ana dilimi bile unutmuştum. Hem bir ikinci tezkere yazmaktan ne

¹⁰³¹ ser ü bünü olmamak: başı sonu olmamak

¹⁰³² zemheri: kara kış

¹⁰³³ şahmerdan: bir yapının temel kazıklarını çakmakta kullanılan bir çeşit araç

¹⁰³⁴ heyamola: gemicilerin veya işçilerin birlikte bir şey çekerken “haydi çek, gayret” anlamlarında bir ağızdan yüksek sesle ve makamla söyledikleri söz

¹⁰³⁵ hurd olmak: parçalanmak

tesir, ne fayda memuldü? Bu da birincinin akıbetine uğramayacak mıydı? Cevri, kızın gölgesi kesilmiş, çift geziyorlar... İkinci tezkerem de istihzalı gözler, kakkahalı dudaklarla okunduktan sonra parçalanmayacak mıydı?.. Sevdanın şiddeti Banu'nun önünde beni bazı zilletlere katlandırabilir. Fakat Cevri'ye eğlence olmak istemem. Komedyâ *jeune premier*'leri¹⁰³⁶ gibi birinci müreccah¹⁰³⁷ âşığın önünde müsteskal¹⁰³⁸, menfur¹⁰³⁹, gülünç ikinci sevdalı rolü aman ya Rabbi hayatta ne ağır bir mevki... Merhametsiz insanlar sahnede de, hakikatte ağlanacak şeylere gülerler...

Banu bu gıyabi hakareti bana, Cevri'ye hoş görünmek için mi yaptı? Ben onu haneme davet etmedim. O kendiliğinden iskeleti görmek arzusuna düştü. Ah kardeşim Ferhat, sonra bu derin yeisle Banu'ya bir selam bırakmasını bile unutarak evden çıktım. Gece Safa'ya veda ettim mi, etmedim mi? Onu bile bilmiyorum...

— Ben bu Didon Paşa kızının acayip hâllerinden büyük şüphelere düştüm. Mademki Banu'nun Cevri ile olan vaziyetleri onun seni kıskanacağı bir mertebedir. Bu hakikati bilip de kızın size iskeleti görmeye gelmek için söz vermemesi icap ederdi. Ve yine mademki bu sözü verdi, Cevri'nin önünde senin davet tezkereni yırtmak cakası ne olacak?

— Sureta büyük bir densizlik şeklinde görünen bu muameleden sen ne anlıyorsun?

— Bunun iki manası vardır oğlum. Küçük hanım ya seninle Cevri'ye hız verecek veya Cevri ile sana... Tayfur senin şu saatte çektiğin ızdıraplar hiçbir şey değildir...

— Ne diyorsun Ferhat, deli olacağım...

— Ben de aksini iddia etmiyorum. Deli olacak değil, olmuşsun.

— Peki, bu dertten çıldırdığımı tasdikle beraber ızdıraplarımın hiçbir şey olmadığını nasıl iddia ediyorsun?

¹⁰³⁶ jeune premier: başrol oyuncusu erkek

¹⁰³⁷ müreccah: üstün tutulan

¹⁰³⁸ müsteskal: terslenmiş

¹⁰³⁹ menfur: nefret edilen

— Dinle çocuğum dinle... Sen bugün müthiş felaketin eşiğindedin. Asıl elemi, ızdırabı sonra göreceksin... Şu saatte çektiklerin hiç kalacak... Yol yakın iken sen bu sevdadan vazgeç...

— Ben yolun yarısını çoktan geçtim. Nasihatle geri dönecek gibi değilim... Alev semaya yükseldikten sonra kova ile dökülen su yangını söndürmez.

— Oğlum sevdada, diğer şeylerde insanlığını müdrik olanları¹⁰⁴⁰ kurtaran bir his vardır... İzzetinefis... Bu mübarek şeyi tepeleyip tepelenenler insanlık hududundan kendi kendilerini artık çıkarmış olurlar... Çünkü hudut dâhilinde kalmaları bütün insaniyet için bir şey¹⁰⁴¹ sayılır. Tayfur, senin bu derekelere düştüğünü görmek istemem...

XXIX

Aşk cinneti Tayfur'un dimağını, sahnı günden güne kalınlaşan bir galvano¹⁰⁴² gibi kaplıyor, kendinden başka hissiyatı menfileştiriyor, bütün hodbin tahakkümüyle delikanlıyı sararak artık ona dünyayı göstermiyordu.

Zaaflarına mağlup insanlar ancak ondan daha kuvvetli bir mânianın araya hululüyle aşktan kurtulabilirler. Bu da ölümdür. Her şeyden daha kuvvetli ve her şeyi paçavra gibi yere çarparak susturan, söndüren, dindiren, hiç eden, her ızdırabı bıçak gibi kesen ölümdür.

Tıp ile hıfzıssıhha ile beraber her fen, her ilim onunla mücadeleledir. Büyük gürültüler, alkışlar, takdirler ile temin edilen muvafakiyetler kısa müddetler içindir. Daima son zafer ölümündür. Fakat ızdıraplarını bu deva ile bitirmek için onun halaskâr¹⁰⁴³ ağuşuna atılmaya karar verenlerin ölüme razı oluncaya kadar neler çektiklerini o acılara bigâne kalanlar tasavvur edemezler. Bu, uzun, dayanılmaz bir çilenin teellüm zirvesidir. Bazı kimselerin ondan öteye taham-

¹⁰⁴⁰ müdrik olanları: idrak edenleri

¹⁰⁴¹ şeyn: kusur

¹⁰⁴² galvano: paslanmaktan korumak için çinkoya batırılarak kaplanmış klişe

¹⁰⁴³ halaskâr: kurtarıcı

müle kudretleri kalmıyor... Kendi hükm-i idâmlarını kendileri veriyorlar. Nefislerinin hem hâkimi hem celladı oluyorlar...

İçindeki can dayanmaz ızdırapları harice saçmak için soğuk namlunun şakağa temasıyla vücutta gezinen müthiş ürperti, sonra o gümlleme ve can acısı zannolunur ki mevut ecellere Cenabıhakk'ın memur ettiği Azrail'in elinden yüz kat daha vecanaktır¹⁰⁴⁴...

Çünkü çok hastalar uzun komalardan sonra gelen hâl-i ihtizâr¹⁰⁴⁵ ile hayattan ahirete intikallerinin farkında olmaksızın ölümler...

İşte Tayfur'un, her hareketinde ifratperest olan bu çocuğun zihni aşk ile intihar arasındaki bu serhatlarda dolaşıyordu.

O, çok defa dolu revolveri, şakağına götürdü. Parmağını tetiğe koydu. Hayatla ölüm arasındaki pek uzun ve pek kısa mesafeyi ölçmeye uğraştı. Dünya gözüyle iskandil edilmesi¹⁰⁴⁶ nakabil, simsiyah derinlikleri seçmeye çabaladı. Gazetelerde tesadüf ettiği intihar vakalarını alelade bir kari¹⁰⁴⁷ nazarıyla değil, bir müdekkik tettebbu-uyla okuyor, hayattan çıkmak için nevmitletlerin en çok intihap ettikleri ölüm nevinin hangisi olduğunu bilmek istiyordu. Kurşun, ip, su, zehir... Bunlardan hangisi en ziyade revaça?.. Bunlardan hangisi en ziyade can kurtarıyor? Sefalet müntehirlerini son nefese kadar iktisat mecburiyetinde buldu. Galiba ip, deniz, intiharların en ucuzlarıydı. Aylık çıkacağı ilan edilip de bu vaatte isabet vuku bulmadığı haftalarda intiharların çoğaldığına Tayfur dikkat etti. Ev sahibi, ekmekçi işte ölümü şirin gösteren iki menhus¹⁰⁴⁸ çehre... Allah'ın verdiği ömrü bakkal, kasap şimdi geri alabiliyordu... Bir zamanlar Avrupa'da içine yalnız kendince malum bir ilaçtan iki üç damla akı-tıp etibbanın¹⁰⁴⁹ kontrolleri altında aylarca sade su ile yaşayan ve bu suretle meşhur olan adam bu keşfinin imtiyazını alarak sırrını ilan etmiş olaydı milyonlarca can kurtarıp milyoner olurdu...

¹⁰⁴⁴ vecanak: acılı

¹⁰⁴⁵ hâl-i ihtizâr: can çekişme hâli

¹⁰⁴⁶ iskandil etmek: dikkatle gözlemek

¹⁰⁴⁷ kari: okuyucu

¹⁰⁴⁸ menhus: uğursuz

¹⁰⁴⁹ etibba: doktorlar

Dünyada da ahiretteki gibi yemeden darlıkta devam kabil ol-
saydı intiharlar dururdu. İşte hiçbir iktisat mualliminin, hiçbir mali-
ye nazırının, hiçbir fizyolojistin halledemeyeceği bir mesele...

Fakat Tayfur açlıktan intihar edenlere kızıyor, açlığı aşkın
yanında çok ehven buluyor, bu mide işkencesinin gönül ateşiyle
mübadelesi kabil olsa hemen trampadan¹⁰⁵⁰ geri durmayacağını
söylüyordu. Açlardan gözleri açık olanlar elbette bir gün istidatla-
rına göre bir iş bulup ekmek paralarını çıkarabilirler... Lakin sevda
işinde yani aşk ile sihirlenmiş mevcudiyetiniz densiz bir kadının
iradesine, daha doğrusu gönül fantaziyesine muallak kalıyor...

Aşk ateşiyle böyle yüreği kebab olan Tayfur, Nasıra'yı düşün-
dü. Canı cana ölçmek darbimeselini¹⁰⁵¹ tahatturla¹⁰⁵² kızcağızın te-
ellümü kendisinininkinden aşağı olmayacağını itiraf nasfetini¹⁰⁵³ gös-
termek istedi. Zaten konağın içinde zavallının cinneti arttığı söyle-
niyor, bir bakıcı gibi şöhreti öbür mahallelere şayi oluyordu. Kom-
şulardan birkaçının tuttukları niyetleri noktası noktasına üzerine
düşürmüş, samialarını¹⁰⁵⁴ hayretler içinde bırakmıştı. Her insan az
çok akli bir maraza tutulabilir. Fakat bakıcı olmaz. Bu kadar isabet-
le gaipen haber vermez. Bu garip kuvvet kıza nereden geliyordu?

Tayfur, Nasıra'ya dair düşündükçe onun birkaç esrarlı sözü-
nü tahattur etti. Tenis oynayan matmazelin isminde “elif”, “be” ol-
duğunu söylemiş ve bundan da birçok ahkâm çıkarmamış mıydı?
Henüz hiç tanımadığı Banu'nun isminde “elif”, “be” olduğunu na-
sıl, ne vasıta ile keşfetti? Bu kızda kuvve-i kudsiyye¹⁰⁵⁵ mi vardı?
Büyük bir şeytanlık mı? Bu istihracına¹⁰⁵⁶ daha mühim şeyler de
ilave etmişti: “Sen bu matmazel ile izdivaç edeceksin fakat bahtiyar
olamayacaksın.” demişti. Binaenaleyh Nasıra'nın keşfince demek
kendinin Banu ile izdivacı mukadderdi.

¹⁰⁵⁰ trampa: değişim

¹⁰⁵¹ darbimesel: atasözü

¹⁰⁵² tahattur: hatırlama

¹⁰⁵³ nasfet: insaf

¹⁰⁵⁴ samia: işitme gücü

¹⁰⁵⁵ kuvve-i kudsiyye: kutsal kuvvet

¹⁰⁵⁶ istihraç: fal bakma

Şimdi Tayfur bu falcı taslağı deli kızın sözüne inansın mı? Kafalarını ilim ve fennin son sistem zırhlarıyla mücehhez zanneden akıl ve muhakemelerine mağrur kimseler bile bazen nelere inanmak ıztırasında kalıyorlar...

Kızın istihracı doğru olsun, yanlış olsun acaba bunu ne his, ne esas, ne hesap üzerine söyledi? Bu, Nasıra'da sırf bir cinnet hâli miydi? Yoksa bazı esrar mı vardı?

Şimdi Tayfur bunu anlamak merakına düştü. O gece nısfu'l-leylden sonra konağın bodrum katına indi. Bu karanlık labirentin korkunç, örümcekli, yer altı yollarından döne dolaşa, el ve ayak yordamıyla sarmaşıklı pencereye geldi... Etraf küf kokuyor, kemerlerden yüzüne rutubetler damlıyor; taş döşemenin üzerinde adımlarının çıkardığı seda akislerinden başka bir ses duyulmuyor. Yalnız bazı menfezlerden girip çıkan yarasaların dönen birer fırlak gibi kanat hışırtıları kulaklarına çarpıp geçiyor.

Bu zulmetlerin perisi acaba nerede? Tayfur gözleriyle, kulaklarıyla karanlıklardan bunu soruyor fakat cevap alamıyor...

Kârgir cidarlar en ufak bir sesi mikrofon gibi büyütüyor, Tayfur kendi vücudundan işleyen bir makineye andırır sesler işitecek bir intibah peyda etti...

O esnada Tayfur'un ayakları arasından yumuşak bir şey dolaştı. Kaçtı. Delikanlı hızla irkilerek arkasını duvara çarptı. Yine o anda tatlı bir ses:

— Korkma Tayfur, korkma. O ayağına çarpan başmusahipti¹⁰⁵⁷. Bir şey yapmaz...

Tayfur sesinde titreyen bir heyecanla:

— Musahip kim?

— Güzel bir fare...

— Bu çirkin hayvana amma da tuhaf isim vermişsin...

— Ne yapayım Tayfur... İnsanlar benden, ben onlardan nefret edeli hayvanlar ile dost oldum. Ben onlara yiyecek getiririm. Ka-

¹⁰⁵⁷ musahip: arkadaşlık eden kimse

ranlıkta elimle hepsinin ağızlarına taksim ederim... Beni o kadar severler ki üzerime çıkarlar. Kolumda, omzumda, başımda gezinirler... Hem şunu bil ki tabiatla siyah vicdanlardan başka çirkinlik yoktur... İnsanlarca çirkinlik güzellik eski heykeltıraşların uydurdıkları çizgi nispetinden başka bir şey midir? Bir fareye, bir file, bir hipopotama, yüzleri, vücutları bu ölçüye, bu nispete uymadığı için çirkin demek insanlara mahsus hodbinliklerdendir. Hayvanlar insanlardan daima zulüm, gadr göre göre, katliama uğraya uğraya o kadar ürküp nefret etmişlerdir ki beşer evladının içinden bir iyisine tesadüf ettikleri vakit onun merhametine, hilim ve adaletine bir türlü inanmak istemezler. Ve bir kere de buna inandılar mı o kadar dost olurlar ki insan kendi nevinden böyle bir muhabbet göremez... İşte fareler, kuşlar, en munislerinden, en vahşi ve azıllıklarına kadar bütün hayvanlar böyledir. Burada benim farelerden musahiplerim, yarasalardan dostlarım vardır. Onlarla konuşur, dertleşirim... Gayetle samimi ve iyi kalplidirler. Hiç dedikodu bilmezler...

Tayfur, bu sözleri derin bir teessürle dinlerken kız birdenbire tepinip iki avucunu birbirine vurarak:

— Haydi musahiplerim bu gece siz gidiniz... Asıl dostum geldi. Onunla görüşeceğim...

Nasıra farelerin bu emre itaatlerini anlamak ister gibi beş on saniye tevakkuftan¹⁰⁵⁸ sonra:

— Tayfur orada iskemle var. Otur...

— Buraya iskemle de mi getirdin?

— Evet... Çünkü senin bu gece geleceğini, heyecanlı ve yorgun olduğunu biliyordum.

Tayfur Bey, el yordamıyla bulduğu iskemleye oturdu.

Nasıra esnemeye benzer küçük bir iniltiden sonra:

— Tayfur yalnız konaktakiler değil, bütün mahalle halkı bana çıldırdı diyorlar, değil mi?..

¹⁰⁵⁸ tevakkuf: duraklama

— Nasıra, insanlardan kaçıp böyle farelerden musahipler, yarasalardan dostlarla karanlıklarda oturana öyle diyecekleri tabii değil mi?

— Sanki kulaklarımın içinde teller, bobinler, nakiller, ahizeler, hasılı bütün bir telsiz telgraf ve telefon cihazı varmış gibi ara sıra uzaklardan sesler işitiyorum. Ve bu suretle istemeyerek bazı esrara da vâkıf oluyorum... Hani ya söylemezler miydi ki erenlerden falan zat, filan mürşit postunun üzerinde hırkasının yakasını yüzüne çekerek murakabeye¹⁰⁵⁹ varmış, o saatte Bağdat'ta olan bir vakayı İstanbul'da dakikasıyla aynen haber vermiş... Bu gibi harikulade hâllere keramet denirdi. Ve çok kimseler buna inanmak istemezlerdi. Tayfur, fizyolojide kulak cihazını ikimiz de gördük. Okuduk. O ne şâyân-ı hayret bir makinedir. Cenab-ı Hâlik mümtaz yarattığı bazı kulları için buna telsiz telgraf kuvveti yani mevceleri¹⁰⁶⁰ duyacak bir hassasiyet ilave edemez mi? Sonra Tayfur, gözlerimde uzun mesafelerden rüyet¹⁰⁶¹ harikasıyla beraber X şuaı¹⁰⁶² nüfuzu var... Bazı oluyor ki gözlerim maddi cisimleri delerek öbür tarafa geçiyor... Ben X şuaından da daha kuvvetli bir hassaya malikim... Bazen gözlerimin önünde dağ, duvar, demir daha bu kabîlden mâni-i rüyet hiçbir kesafet kalmıyor. Her şey şeffaf ince birer cam hâline geliyor. Dünyayı bir tarafından öbür yanına kadar temiz bir billur şeffaflığıyla seyredebiliyorum. Mâ-fevka't-tabîa görünen bu hâllerime herkesle beraber sen de cinnet mi diyeceksin?

— Ben aklımın almadığı şeylere hiçbir şey diyemem. Bu söylediklerin hakikaten vaki ise senin yaradılışında umum insanlara nispeten bir şazlık¹⁰⁶³ var... Fen buna cinnet mi der? Ne der? Orasını bilmem. Belki tedavi ile bu hastalıktan kurtulursun. Haricî, dâhilî otoskopi¹⁰⁶⁴ vardır. Haricî otoskopi... Bu eskiden beri malumdur.

¹⁰⁵⁹ murakabe: bir dervişin dış dünya ile ilişkisini kesip iç âlemine dalarak özünde hissettiği Allah'a yönelmesi ve huzurunda kendini denetlemesi durumu

¹⁰⁶⁰ mevce: dalga

¹⁰⁶¹ rüyet: görme

¹⁰⁶² şua: ışın

¹⁰⁶³ şazlık: müstesnalık

¹⁰⁶⁴ otoskopi: bir insanın beden dışı deneyim yoluyla kendisini dışarıdan görebil-

Fakat bunun bir de dâhilîsi çıktı ve fen âleminde birçok münakaşalara kapı açtı. Bu garip hâle müptela olanlar kendi vücutlarının dâhilindeki hayat makinesinin nasıl işlediğini gördüklerini iddia ediyorlar ve ekseriya da bu hâl senin gibi genç kızlarda vuku buluyor. Bunlardan biri Doktor Komar’a, midesindeki fi’-li hazmın sûret-i vukûunu gördüğü gibi ve tamamıyla fizyolojiye muvafık olarak tarif etmiş ve mesela meri¹⁰⁶⁵ ve fem-i mide¹⁰⁶⁶ gibi isimlerini bilmediği birçok aksamı¹⁰⁶⁷ kâğıt üzerine resimlerini çizerek anlatmıştır. Bu garabetler fevkalade heyecan hâlinde oluyormuş...

— Ben midemde, bağırsaklarımda olanları görmüyorum. Ben kalbimden saçılan ateşlerin irşadıyla hissiyatıma taalluk edenleri seçiyorum... Sen bu akşam bana tenisçi matmazel hakkında bazı şeyler sormaya geldin. Tefeülüm¹⁰⁶⁸ inanmazsın. Fakat kafan o kadar sevda ateşiyle bunaldı, kalbin o kadar daraldı ki benim falcılığımdan medet ummak ıztırarına¹⁰⁶⁹ kadar düştün...

— Doğru söylüyorsun Nasıra, buraya tamamıyla senin dediğin gibi bir niyetle geldim. Aleyhime de olsa hakikati tasdikten çekinmem...

— *Chiromancie*’a yani el falına itikadın var mıdır Tayfur?

— Yoktur. Ne yalan söyleyeyim Nasıra... İnsanın vücudundaki kılların bitimleri, ellerinin, alınının çizgileri ve diğer mahsusatı irsî birtakım ahvale tâbidir. Hele el çizgileri belki her ferdin işlediği sanatla değişir... Bunlardan sahibinin ahlakına, mizacına, talihine dair uzun uzadıya ahkâm çıkarmak falcıların hiç yoktan icat ettikleri ulûm-ı bâtıla envaından gülünç bir ilimdir... Nasıra... Tabiat, bir insanın kaç sene yaşayacağını, kaç çocuğu olacağını, mesut veya bedbaht bir hayat süreceğini alnına, avucuna yazmaz... Göğlerin elmasları burçların, bizim dünyamızdan nispetsiz derecede büyük

mesi, dünyaya uzaydan bakabilmesi, kendi iç organlarını görebilmesi gibi, var olduğuna inanılan paranormal yetenekler

¹⁰⁶⁵ meri: yemek borusu

¹⁰⁶⁶ fem-i mide: mide ağzı

¹⁰⁶⁷ aksam: kısımlar

¹⁰⁶⁸ tefeül: falcılık

¹⁰⁶⁹ ıztırar: çaresizlik

yıldızların zavallı insanların kâinata asla ehemmiyeti olmayan küçük talih işleriyle hiçbir münasebetleri yoktur. İyi, fena tagaddi¹⁰⁷⁰, güzel, kötü iklim, neşe, keder, hıfzıssıhhaya vukuf veya kara cehalet hayatı uzaltıp kısaltan amillerdir. Bir erkeğin ne kadar çocuğu olacağı yalnız kendi bünyesine ait bir mesele değildir. Bunda zevcesi olacak kadının da mizacen çok dahli vardır. Hiç zannetmem ki birtakım tabii sebeplerden doğan bütün bu şeyler vücuttaki bazı çizgilerin hatırı için hulki nizamlarını değiştirsinler...

— Tayfur, anlamadığın, tetkik, tettebbu etmediğin¹⁰⁷¹ bir şeyde bu kadar inat ve ısrarla söz söyleme... Emrâz-ı asabiyye¹⁰⁷² mütehassısı bir doktor, nevropat¹⁰⁷³ bir hastanın yüzüne bakınca marazın nevini, derecesini nasıl tayin edebilirse bu elleri, alınları okuyanların da böyle ihtisasları, tecrübeleri var... Uydurup söylemiyorlar. Tabiatın çizdiği ahkâmı okuyorlar. Çıkar elektrik fenerini, aç bana sol avucunu söyleyeyim dinle... İster inan ister inanma... Yalnız istihraçlarımı günler geçtikçe istikbaline tatbik ve göreceğin tevafuklara dikkat et...

Tayfur cebinden fenerini çıkarır. Sol avucunu açar...

Nasıra, delikanlının eline ilk nazar atışta titreyerek:

— Aman ya Rabbi, Tayfur avucunun ne vazıh¹⁰⁷⁴, ne celi¹⁰⁷⁵ bir yazısı var... Şimdi burada birçok çizgiler görüyorsun, değil mi? Bunlardan mealen bize lüzumu olmayanları kale almayacağım. Yalnız izdivaç ve aşk ve alakaya taalluk edenleri okuyacağım... Elin temiz, güzel, kibar bir beyefendi eli... Fakat ızdıraba mahkûm ne güzel uzuvlar, vücutlar vardır. Ben ne latif kız ellerinde ne çirkin yazılar okuyarak böyle titredim... Bak Tayfur, bak... Başparmağının kökünde etten bir tepecik var. *Chiromancie*¹⁰⁷⁶ ilminde buna “Zühre dağı” derler. Aşk ve izdivacın bütün elemeleri bu tepeye top-

¹⁰⁷⁰ tagaddi: beslenme

¹⁰⁷¹ tettebbu etmek: bir şeyle ilgili bilgi edinme

¹⁰⁷² emrâz-ı asabiyye: sinir hastalıkları

¹⁰⁷³ nevropat: sinir hastası

¹⁰⁷⁴ vazıh: açık

¹⁰⁷⁵ celi: aşikâr

¹⁰⁷⁶ chiromancie: elin avuç içi çizgilerini ve diğer işaretlerini yorumlamak

lanır... Bak Zühre dağının ortasında bir yıldız var... İşte bu çekilecek ızdırapların gayesine alamettir. Bütün izdivaç hatları elin yukarısına uzanmak üzere başparmağın kökünden intişar eder. Eğer bu çizgiler düzgün, vazıh ise izdivacın mesudiyeti anlaşılır. Kırık, dökük, arızalı ise aşk ve izdivaçta uğranılacak bin türlü müşkülata, mihnetlere, meşakkatlere işarettir. Yıldızlar izdivaçta mutlak iftirak¹⁰⁷⁷ ifade ederler... Bazen kör talihiñ öyle ahkâmı vardır ki bunlara akıl ile azim ile galebe kabil değildir... Tayfur görüyor musun? Senin avucunda biri Zühre tepesinde diğeri zekâ hattının üzerinde iki yıldız var... Ve bu yıldızlar bir çizgi ile birleşiyorlar... Bu vazıh ahkâmı okumak için *chiromancie* ilminde o kadar tebahhura¹⁰⁷⁸ da lüzum yoktur. Birinci yıldızın tağyîr-i hükmüne¹⁰⁷⁹ kudret-i beşerin taalluk edemeyeceği hudut dâhilinde bulunması bir felakettir. Lakin ikinci yıldızın zekâ haddine tesadüf bir kısım musibetinin akıl ve metanet ve cehd ü gayretle¹⁰⁸⁰ kâbil-i izâle¹⁰⁸¹ olduğunu gösterir.

Nasıra, raşeler içinde, vefasız sevgilisinin el yazısını okumakta devamla:

— Tayfur, senin için vehametle neticelenecek bir izdivaç mukadder... Lakin vahametin ağır kısmı öbür tarafa isabet ediyor... Fenalığı nispeten sen ehven geçireceksin...

— Nasıra, benim ulûm-ı müsbeteden gayrı şeylere aklım ermez, bu kadar sağlam bir imanla söylediğin şeylerde belki tesadüfen bazı isabetler de olabilir... Tefeüllerini karip¹⁰⁸² bir istikbale tatbik etmek için senden bazı şeyler soracağım... Bana bütün dikkat ve imanla doğru cevaplar verebilir misin?

— Beyefendi ben şimdi elinin yazısını okumaktan başka bir şey yapmadım. Her meçhul böyle tabii bir hat ile bana münkeşif değildir... Fakat senin zayıçenle¹⁰⁸³ çok uğraştım... Şimdi gönlündeki

¹⁰⁷⁷ iftirak: ayrılık

¹⁰⁷⁸ tebahhur: bir ilimde derin ihtisas sahibi olma

¹⁰⁷⁹ tağyîr-i hüküm: hükmün değiştirilmesi

¹⁰⁸⁰ cehd ü gayret: azim ve çaba

¹⁰⁸¹ kâbil-i izâle: yok edilmesi mümkün

¹⁰⁸² karip: çok yakın

¹⁰⁸³ zayıçe (bakmak): yıldızlara bakarak bir kimsenin talihini ve geleceğini oku-

şeyleri kendi gönlümdekiler gibi biliyorum. Soracaklarını sen söylemeden istersen ben sana haber vereyim ki sana da biraz emniyet gelsin...

— Ne soracağımı söyle bakayım?

— Yakında tehhül edip etmeyeceğini soracaksın...

— Bravo bildin... İkincisi?

— İkincisi kiminle evleneceğini anlamak merakındasın...

— Buna da daha büyük bir bravo... Sonra?

— Sonra o tenisçi kızdan bir haber bekliyorsun, gelmiyor... Meraktan çıldırıyor, ölüyorsun...

— Evet Nasıra, şimdi sende gerek pek keskin bir zekâ kuvvetiyle ve gerek fennin henüz tamamıyla izah edemediği fevkalade bir intibah veya birsami¹⁰⁸⁴ bir hâl ile her ne suretle ise benim aklımın ermediği bir kuvve-i kâşife bulunduğu inanır gibi oldum... Lakin yalnız soracaklarımı keşif ile beni tamamıyla memnun edemezsin... Senden bu suallere cevap isterim...

Nasıra kârgir pencerenin içine oturup gözlerini yumduktan sonra:

— Elektrik lambası söndür...

Tayfur bu emre itaat eder...

Nasıra hafif bir inilti ile:

— İskemleni bana yaklaştı. Ellerini dizlerime koy... Bekle. Ben sana sor dediğim vakit intizamla suallerini tekrar et... Ve daima zihnini suallerinle münasebettar¹⁰⁸⁵ olan eşhas¹⁰⁸⁶ ve mevkilere sevk et... Hep onları düşün...

Tayfur, kızın sözlerine harfî harfine itaat gösterir. Bir, iki, üç, dört, beş, altı dakika kadar bekler. Nihayet parmaklarının altında kızın vücudu ürperdiğini hisseder. Nasıra, kalbî, derin ızdıraplar ile

mak

¹⁰⁸⁴ birsami: halüsinasyonla ilgili

¹⁰⁸⁵ münasebettar: ilgili olan

¹⁰⁸⁶ eşhas: kişiler

inleyenlere benzer ahlar, oflar salıvererek ufak ufak titredikten sonra enindar bir sesle:

— Tayfur söyle... Beni nereye göndermek istiyorsun?

Tayfur birdenbire şaşırarak:

— Bilmem... Ben seni nereye gönderebilirim?

— İstersen dünyanın öbür ucuna kadar...

— Bilmem kızım... Ben bu yolda sual cevaplara alışık değilim. Beni irşat et¹⁰⁸⁷...

— Gönlün kimlerle uğraşıyor? Aklın hangi semtlerde dolaşıyor?

— Ben söylemeden sen bunları keşfedemez misin?

— Ederim fakat uzun sürer. Çok zahmet, yorgunluk çekerim... Asabıma merhameten sen söyle...

— Gönlüm bir kız ile uğraşıyor...

— Adı?

— Banu...

— Babasının adı?

— Merhum Didon Paşa...

— Anasınınki?

— Bilmiyorum...

— Senti?

— Cihangir fakat şimdi konakları işgal edilmiş... Kâh Beşiktaş'ta akrabalarında kâh Eyüpsultan'da mezarlık kenarında dadısı zenci Gece Safa'nın evinde oturuyor...

Nasıra yüzünde derin takallüslerle¹⁰⁸⁸ birkaç dakika çırpınıp inledikten sonra:

— Buldum... Yüzü güzel, kalbi çirkin bir kız... Koyu kumral... Pembe beyaz... Uzun kirpikli, iri ela gözlerinin bakışında erkekleri yek nazarda çarpan pek kuvvetli bir cazibe var...

¹⁰⁸⁷ irşat etmek: doğru yolu göstermek

¹⁰⁸⁸ takallüs: kasılma

— Çok üstüne düşürdün... Tıpkı öyle...

— Fakat Tayfur kızın yanında güzel bir delikanlı görüyorum...
Bu... Onun nesi?

— Bilmem... Nesi olduğunu sen keşfedeceksin...

Nasıra titreyerek:

— Of... Bunu bana sorma... Pek sıkılıyorum... Söyleyemem...

— Çok yalvarırım Nasıra...

— Bana acımaz mısın Tayfur...

— Sen bana acımaz mısın Nasıra? Bu kız ile o oğlanın arasındaki muamma kaç zamandır beni öldürüyor...

Nasıra inleye inleye:

— Cevabında zorluk çektiğim suallerde beni tazyik edersen sıhhatime büyük fenalık etmiş olursun... Çok şeyi birden keşfetmek beni bitirir. Gaibe ağır ağır girelim...

— Bu ikisi hakkında şimdi bana hiçbir şey söyleyemez misin?

— Pek az söyleyebilirim... Söylemediklerim için beni tazyik etme...

— Peki... Razıyım...

— Oğlanın adı?

— Cevri...

— Bekle...

Nasıra göğüs darlığına uğramış bir hasta gibi pencereye yaslanıp bütün vücudunu sarsan sık nefesler ile:

— Tayfur korkma... Banu ile Cevri isimlerinde birbirini tutan yalnız bir “vav” var. “Vav” altıdır. 2 “vav” 12’dir. Anladın mı Tayfur?

— Anlamadım kızım... Senin bu hesaplarına benim hiç aklım ermiyor...

— Bunlar hilede, desisede birbirine taş çıkartan ahlaksızlardır...

— Birbirini seviyorlar mı?

— Bu سوالini ne tasdik edebilirim ne de ret.

— Kuzum Nasıra... Meselenin can alacak noktası işte burasıdır... Seni üzüyorum fakat affet, merakımı biraz teskin edecek cevap isterim...

— Sorma Tayfur... Sorma... Bunu başka bir zamana bırak...

— İki kelimecikle beni tenvir edemez misin?

Nasıra raşeler içinde:

— Seni temin ederim ki...

Kız susar... Birkaç dakika bekledikten sonra Tayfur:

— Bekliyorum... Beni ne hususta temin ediyorsun?

Nasıra âdeta haykırarak:

— Seni temin ederim ki Banu ile Cevri'yi birbirine muhabbetten başka bir sır bağıyor...

— Nedir bu sır?

Kız inleyerek:

— Bilmiyorum...

— İşte şimdi beni daha büyük meraka düşürdün...

— Ben sana neticeyi söylüyorum. Teferruatla uğraşarak ne kendini yor ne de beni...

— Netice kati mi?

— Kati...

— Bunu bana bir daha söyle Nasıra...

— Sen Banu ile izdivaç edeceksin mutlakbemutlak... Çünkü ikiniz için de bu felaket mukadderdir... Cevri bu izdivaca mâni olmaya uğraşıyor... Lakin mukadderi kim bozabilir?... Ben sana “Banu’yu alma” diye nasihat vermiyorum... Çünkü beyhude... Sen şu saatten itibaren bütün azminle bu kızı almamaya uğraşsan yine mukaddere karşı gelemezsin... O, sana varacak... Bu izdivaç muhakkak olacak...

Acaba deli kız, bu sözleri fevkalade bir sinir hâliyle mi atıp tutuyordu? Yoksa hak ve batıl bir esasa müsteniden mi söylüyordu?

Banu ile izdivacı hakkındaki bu tebşirin ciddiyeti tahakkuk ederse... Aman ya Rabbi... Bunu bipayan¹⁰⁸⁹ saadet ummanının önünde sevinçten Tayfur'a baş dönmeleri geliyordu. Öbür defa Didon Paşa'nın kızıyla evlensin, bu bahtiyarlığa ersin de sonradan isterse bütün küre-i arz cesim bir volkan infilakıyla ateş alsın... Hayvani, nebati üzerinde yaşayan ensalden¹⁰⁹⁰ bir tohumcuk kalmayacak kadar her şey mahvolsun...

— Nasıra bir iki سوالim daha var...

— Tayfur pek yoruldu fakat hatırın için peki...

— Banu şu saatte nerede bulunuyor?

Nasıra gerine gerine inleyerek:

— Gece Safa'nın Eyüp'teki evinde...

— Sen şimdi orayı görüyor musun?

— Evet...

— Nasıl, evi bana tarif edebilir misin?

— Harap bir ev... Kapıdan girince taşlık... Mutfak... Kömürlük... Bahçe...

— Üst kata çıkamaz mısın?

— Çarpık bir merdiven... Bir sofa üzerinde dört oda...

— Odalarda yatanları söyle...

— Dur... Sofada bir masa üzerinde islenmiş bir idare gazı yanıyor... Köşedeki büyük odada eski fakat yastıkları, çarşafı tertemiz bir karyolada Banu yatıyor... Başının altında dolu bir revolver var... Oda kapısı içeriden sürmeli... Kız derin uykuda... Ona karşı odada Cevri döşeğe uzanmış... Fakat uyumuyor... Heyecanlar içinde bir yandan öbürüne dönüp duruyor... Oda kapısı aralık... İki de birde yatağından kalkıp kalkıp Banu'nun kapısına bakıyor...

— Niçin bakıyor?

— Bilmiyorum...

¹⁰⁸⁹ bipayan: sonsuz

¹⁰⁹⁰ ensal: nesiller

— Kız tarafından bir davete mi intizar ediyor?

— Bilmiyorum...

— Banu'dan bazen davet vuku bulduğu var mı?

— Bilmiyorum...

— Pek yalvarırım Nasıra...

— Bilmiyorum... Bilmiyorum... Sorma... Kabil değil cevap veremem...

— Peki Nasıra... Evde mutfaktan girilir bir kömürlük olduğunu söyledin...

— Evet...

— Bu kömürlüğün sağ köşesinde üstü eski keçelerle örtülü bir gaz sandığı duruyor...

Nasıra titreyerek:

— Evet...

— Bu sandığın içinde ne var?

Kızcağız bu sual karşısında fırtınalı havada bir sandalda imiş gibi üç dört defa yerinden hoplayıp oturarak donuyor zannolunacak şiddetli lerzelerle haykıra haykıra:

— Aman... Sorma Tayfur... Sorma... Beni öldürecek misin?.. Of söyleyemem. Sorma... Sorma... Sorma... Niçin beni böyle müthiş şeyler görmeye sevk ediyorsun?

— Nasıra o gördüğün müthiş şeyleri o sandığa niçin koymuşlar? Bunlarla ne yapıyorlar? Ne iş görüyorlar? Bu hakikatleri anlamaya o kadar ihtiyacım var ki...

Nasıra, bir kalıp gibi pencerenin içine devrilir. Susar. Tayfur duyduğu şiddetli zangırtıdan biçarenin titrediğini anlar... Suallerini keser. Bekler... Beş altı dakika devam eden bu hamleden sonra Tayfur mahcup, muhteriz:

— Nasıra?

— Efendim...

— Seni çok mu rahatsız ettim?

- Öldürüyordun...
- Bir tek sualciğim daha var...
- Of Tayfur babanın ruhuna rahmeten bir daha bana o menhus sandığı gösterme...
- Korkma başka şey soracağım...
- Suallerini çabuk bitir... Fenalaşıyorum...
- Banu buraya gelmeye söz verdi. Niçin gelmiyor?
- Cevri mâni oluyor...
- Niçin?
- Seni çok kıskanıyor...
- Gelmeyecek mi?
- Gelecek... Hem de Cevri ile beraber...
- Ne vakit?
- Yakında...

XXX

Tayfur, Nasıra'dan mucize görmüş bir kâfirin hayret ve tereddütleriyle ayrıldı... Ya kulaklarına inanmamak yahut gördüğü, işittiği şeylere birer sûret-i îzâh bulmak lazımdı. Şiddetli bir sevda tesiriyle dimağ ve asapta böyle mâ-fevka't-tabîa denecek bir intibah husulü kabil miydi?.. Bu garip meseleyi ne kendi kendine düşünmeye ne de Doktor Ferhat'la uzun uzadıya münakaşa etmeye Tayfur'un vakti ve tahammülü yoktu... Mademki Nasıra bazı suallere cevap vermek istememek veyahut verememekle beraber birçok sorguları şâyân-ı hayret bir sıhhatle halletti, kızın pek yakın bir istikbale atfen haber verdiği şeylerin neticelerini beklemek en muvafık tedbirdi. Meselenin psikolojik, fizyolojik, patolojik cihazlarını tettebbuu, Tayfur kendi salahiyeti dairesinden hariç gördü.

Kendince müspet olan şey, Nasıra'nın sihir, tefeül, telepati, hipnotizma, manyetizma ile oynayan şarlatanlardan olmadığı idi.

Nasıra, beyin Banu ile izdivacını muhakkak gösterdi. Tayfur için de lazım olan bu idi. Ama bu tehhül sonunda felaket görün-

yormuş... Tayfur, Banu'ya bir hafta, bir gün, bir saat malik olsun da isterse sonra kıyamet kopsun...

Hikmetullah Paşazade hep Banu'ya malikiyet fikrisabiti¹⁰⁹¹ etrafında dönüp dolaşıyor, bu gayeye vusul sevinciyle her belaya göğüs germeyi büyük bir saadet biliyordu...

Banu'dan bir habere intizaren Tayfur ömrünün en helecanlı günlerini yaşamaya başladı... Bastığı yeri bilmiyor, elindeki şeyi düşürüp titriyor, fena bir unutkanlığa uğramış gibi başladığı sözü bazen bitirmeden susuyor. Muhatabını olduğu yerde terk ederek yürüyüveriyor. Ciddi hiçbir iş yapmıyor, kendine ihtar edilmese yemeyi içmeyi unutuyor. Büyük bir şaşkınlık, dalgınlık, garabet içinde bocalayıp duruyordu.

Banu'dan haber kendisine ne suretle gelecek? Gökten mi? Yerden mi? Posta ile mi? Telgrafla mı? Bir hizmetkâr ile mi?

Tayfur etrafında esen rüzgârdan, öten serçeden, meleyen kuzudan hasılı kendini muhit her şeyden bu haberi umuyor gibiydi.

Nasıra'nın istihracı üzerinden bir gün, iki gün, üç gün geçti... Hem de nasıl? Bizim bildiğimiz saniyelerin terakümüyle¹⁰⁹² dakikalar ve onların birikmesiyle saatler toplanarak gelen geçen günler değil... Her saniye mikroskopla birkaç yüz defa büyüyerek uzunluktan insanı öldüren yürümez, ağır bir zaman...

Nasıra'nın yakın bir vakitte geleceğini katiyetle tebşir ettiği haber hani ya nerede? Kızın diğer keşifleri de buna benzemesin? Öyle histerik bir mecnunun saçma sözlerine kapıldığı için Tayfur şimdi kendi kendine acı acı gülüyordu. Hissimize, arzumuza muvafık olan, emellerimizi okşayan sözler bir deli, bir bakıcı, bir çocuk ağzından da çıksa memnun ve inanmakla müteselli oluruz. Sonra hakikatle karşılaşınca uğradığımız inkisâr-ı hayâl¹⁰⁹³ o memnuniyetimiz nispetinde acı olur.

¹⁰⁹¹ fikrisabit: saplantı

¹⁰⁹² teraküm: birikme

¹⁰⁹³ inkisâr-ı hayâl: hayal kırıklığı

Tayfur, deli kızın bazı şeyleri insanı mebhut bırakacak¹⁰⁹⁴ bir vuzuh, sıhhat ve sadakatle haber vermiş olmasına aldanmıştı. Fakat gaibi yüzde elli noktası noktasına tevafukla haber veren falcılar yok mu? Bu bir sanat mıdır? Sihir midir? Tesadüf müdür? Böyle fevkalade istihraçlar, garibeler daima görülüp, işitilip duruyor.

Bir saadet veya felakete intizaren teheyyüç¹⁰⁹⁵ içinde yaşayanlar iyilik veya fenalık tefsiriyle en ufak şeyden nem kaparlar... Çarçabuk yeisten ümide, ümitten yeise düşerler...

Tayfur böyle bir buhranın çırpıntı dalgaları üzerinde kararsız sallanıp dururken bir sabah önüne iki üç mektup ve kartpostal koydular... Kaç defa, kaç defa böyle gelen mektupları elleri titreyerek açmış fakat ümitleri hep boşa çıkmıştı. Böyle boş sevinçleri takip eden yeislerden pek bunaldığı için bu sefer ümitlenmek istemedi. Gönülsüzce mektubun ikisini açtı. Biri kârlı bir teşebbüsten bahsediyordu. Tamamlamadan elinden kâğıdı fırlattı... İkincisi bir tavsiye talebine dair bir istirhamname idi... Onu da bir tarafa attı... İskambil kâğıtlarıyla oynar gibi üç dört kartı birbirinden ayırırken bir tanesinde gördüğü şekil tuhaf bir tevahhuşla yüreğini titretti. Bu, Hristiyan mezarlık kapılarının üzerinde tesadüf edilen ölüm remzi¹⁰⁹⁶ şeklinde birbirine çatılmış iki uyluk kemiği ortasına konmuş bir kuru kafa idi.

Hemen imzaya göz attı. Güzel bir istifte yazılmış Banu'yu okudu. Nun, elifle narin bir çiçek dalı gibi sarılmış... Lakin o matemî şekil, bir nuhuset¹⁰⁹⁷ alameti hüznüyle yüreğini gittikçe daha ziyade sıkıyordu. Bu şekli kulplarından tutarak tabut taşıyan siyah urbali kilise hademelerinin göğüslerinde, başlarında ve cenaze arabası atlarının haşalarında¹⁰⁹⁸, alınlarında gördüğünü hatırladı. Fakat niçin, niçin Banu bu uğursuz alameti bir aile arması gibi kullanıyordu?

Tayfur satırlara geçti. İşte şöyle idi:

¹⁰⁹⁴ mebhut bırakmak: şaşırtmak

¹⁰⁹⁵ teheyyüç: coşma

¹⁰⁹⁶ remiz: simge

¹⁰⁹⁷ nuhuset: uğursuzluk

¹⁰⁹⁸ haşa: eyerle atın sırtı arasına konan örtü

“Beyefendi,

Zatıalinize verdiğim söz ile ziyaretimin arası hayli uzadı. Eğer bu müddet zarfında Gece Safa'nın harap evine lütfen ve tenezzülen birkaç defa uğramamış olsaydınız unutulmuş olduğumu hüküm ile tasaddie¹⁰⁹⁹ cesaret edemeyecektim.

*Keremkârlığına büyük imanım hasebiyle akrabamdan Cevri Bey'i beraber getiriyorum. Sizinle teşerrüf arzusuyla âdeti yanı-
yor... Teveccühünüze layık müstesna bir artisttir.*

*Kemik armamdan teşeüm etmeyiniz¹¹⁰⁰. Hristiyanlar ölmüş bir varlığı bu remzin himayesiyle gömüyorlar... Ben de bununla genç-
liğimin defnolunmuş sürurunu işaret etmek istedim...*

Bu cuma saat üçte geliyoruz.

Banu”

Tayfur, tutulduğu çıldırasıya bir sevincin sadmesiyle ilk kıra-
at hamlesinde karttan hemen bir şey anlayamadı. Çünkü gözleri,
dimağı bir kelimeyi kavramadan ötekine atlıyor, meal anlamadan
satırdan satıra uçuyor ve derhâl yine baştan başlıyor. Lakin aynı
telaş, aynı heyecan... Dimağına dolan sevinç sanki artık hariçten
bir fazla nefes iznimamına¹¹⁰¹ imkân bırakmayacak bir inbisatla¹¹⁰²
kanını, bütün vücudunu kaplamış gibiydi...

O kâğıttaki satırlardan duyduğu daha doğrusu tevehhüm ettiği
sihirli lezzeti, lahuti¹¹⁰³ neşeyi şimdiye kadar ona hiçbir şiir, hiç-
bir edebiyat vermemişti. Yarım saatin içinde belki yüz defa okudu.
Kim bilir daha kaç kere okuyacaktı. Bu, her okuyuşunda ilahi zevki
artan bir tılsımdı.

Cumaya iki gün vardı. Ufuktan güneşin iki devrinden sonra
saat üçte konağın parkeleri, merdivenleri Banu'nun güzel ayakları-
nı öpecek, salonun havası onun gonca ağzından dağılacak nefesiyle

¹⁰⁹⁹ tasaddi: teşebbüs etme

¹¹⁰⁰ teşeüm: kötüye yorma

¹¹⁰¹ inzıam: eklenme

¹¹⁰² inbisat: genişleme

¹¹⁰³ lahuti: ilahi

ıtırnak¹¹⁰⁴ olacak, onun varlığı her tarafa cennetten nişan veren sürrurlar, sefalar, zevkler, saadetler, meymenetler¹¹⁰⁵ saçacaktı.

Fakat Tayfur bu mesut ziyaretle yaşadığı dakikanın arasını ayıran kırk sekiz, elli saati nasıl geçirecekti? Dakikalar, saniyeler, yine tahammülü yakan bir bataetle¹¹⁰⁶ işlemez bir yelkovan gibi yerinde saymaya başladı. O gün çarşamba idi. Cumaya ne kadar saat, dakika, saniye vardı Allah'ım... Halkaları birbirine merbut kalın bir zincir gibi karşısında uzayan bu zamanı son anına kadar nasıl öldürecekti?

Geçen her saati büyük azaplarla kazanılmış birer menfaat gibi mazinin karanlık, dipsiz kuyusuna atarak Banu'nun âşığı geceyi buldu... Alaca bir uyku ile döşeginde yuvarlandı, yuvarlandı... Kısa dalgınlıkları esnasında hep hep Banu'nun ziyaretiyle uğraşıyor, ta sokak kapısı önünde koltuğuna girerek sevgilisini otomobilinden indiriyor, bir gelin götürür gibi salonun üst köşesine çıkarıyor, kıza ikramlar, komplimanlar yaparken helecanlar içinde uyanıyor, bir de saate bakıyor ki daha nazeninin gelmesine otuz bu kadar saat var. Sonra gönül ateşini söndürmek için akşamdan çok yutmuş bir sarhoş gibi bir bardak soğuk su içerek tekrar yatağına uzanıyor... Yine kısa dalgınlıklar, yine Banu'ya ait rüyalar, yine helecanlar...

Zavallı Tayfur, altı ay süren kutup karanlıkları sıkletindeki geceyi nihayet sabaha erdiliyor... Dünya neşeli bir güneşin nurlarıyla yaldızlanıyor... Fakat delikanlının gönlü nasıl tarif etmeli, azaplı bir sevinçle muzdarip... O kadar sabırsızlıkla tuluu¹¹⁰⁷ beklenen büyük yıldızın tekrar ufuk altına çekilmesine ohh şu kadar saat lazım...

Gebertmek için yine dakikalarla muharebeye girişmiş sevdalı çocuk sabahleyin erkenden kartpostalı eline alır... Hıfza çalışanlar gibi namütenahi¹¹⁰⁸ defa okumaya başlar... Bu nihayetsiz tekerrürlerden satırları teşkil eden kelimelerle zihninde bir nevi istinas¹¹⁰⁹

¹¹⁰⁴ ıtırnak: güzel kokulu

¹¹⁰⁵ meymenet: uğur

¹¹⁰⁶ bataet: yavaşlık

¹¹⁰⁷ tuluu: güneşin doğması

¹¹⁰⁸ namütenahi: sonsuz

¹¹⁰⁹ istinas: alışma

peyda olur. Şimdi her cümlemin manasını araştırmaya başlar... Türlü türlü tefsirlere girer.

Banu Hanım verdiği söz ile ziyaretin arası uzadığı hakkında hafif bir itizardan sonra Tayfur'un Gece Safa'ya birkaç defa uğramış olmasından unutulmamış olduğunu anlayarak tasaddie cesaretlendiğinden bahsediyor. Hakikat-i hâl böyledir de küçük hanım niçin delikanlının bu ümitsiz müdavemetine¹¹¹⁰ karşı derin bir sükûtle mukabelede bulundu? Niçin Tayfur'dan aldığı davet tezkeresini Cevri'nin gözü önünde yırtarak yerlere atıp çığnedi?

Tayfur'un keremkârlığına¹¹¹¹ büyük imanı bulunduğunu yazıyor. Bu âdeta "Beni sevdiğinden eminim." demek değil midir? Sonra Cevri'nin teşerrüf arzusuyla âdeta yandığını anlatıyor. Cevri'nin tanışmak hususundaki bu pek ateşli teşneliği¹¹¹² neden? Cevri her türlü teveccühe layık müstesna bir "artist" imiş. Bu ecnebi kelimelerin Türkçemizde o kadar geniş manaları var ki... Kalem artisti mi? Muşamba artisti mi? Sahne artisti mi? Musiki artisti mi? Yoksa sadece gönül artisti mi? Bu kelime dilimize Arabi ve Farisinin yardımıyla "hezar-fen"¹¹¹³ terkihiyle de tercüme edilebilir. Bu "züfünun"¹¹¹⁴ bir çocuk mu?

Her ne ise acaba Banu, Cevri'yi neden bu kadar Tayfur'un gözüne sokmaya uğraşıyor? İlk ziyaretinden bile bu gölgesinden ayırlamayarak beraber geliyor?

Ve sonra Banu gençliğinin defnolunmuş sürurundan bahsederek kartını hüzn-engiz bir cümle ile bitiriyor... Hasılı muamma içinde muammaya benzer lakırdılar...

Nasıra'nın istihracına göre Banu ile Cevri'yi aşk, alaka ve izdivaç haricinde birbirine bağlayan bir sır varmış... Eğer bu söz, deli kızın saçmalamasından ibaret bir şey değilse bu sır ne olabilir? Bu sır Tayfur'un Banu ile izdivacına mâni olacak bir mahiyette midir?

¹¹¹⁰ müdavemet: aksatmadan sürekli gidip gelme

¹¹¹¹ keremkâr: cömert

¹¹¹² teşnelik: susamışlık

¹¹¹³ hezarfen: çok bilen

¹¹¹⁴ züfünun: çok şeyler bilen

Bunlar ne kiyasetle¹¹¹⁵ ne kehanetle anlaşılacak esrara benzemiyorlardı.

Mamafih Nasıra'nın bazı sözleri çıktı. Bir gece evvel Tayfur uykusuzluğu esnasında sofada biri gezindiğinin farkına vararak kapı aralığından bakmış, Nasıra'nın salona girdiğini, tavanın ortasında yanan lambanın ışığıyla görmüştü. Mecnun kız acaba salonda ne yaptı? Tayfur onun bazı bazı iskeletle görüşmek için kendinden müsaade istediğini tahatturla düşünmeye başladı. İskeletle nasıl görüşülür? Cidden merak edilecek bir şey... Banu'nun geleceği saat yaklaştıkça Nasıra'nın esrarengiz faaliyeti artıyor gibiydi...

Tayfur, o gece kızıdan evvel davranarak salona gizlenmeye binaenaleyh bir kaçıkla bir iskelet arasında vuku bulacak garip mülakata mahrem olmaya karar verdi. Konakta el ayak çekildikten sonra Nasıra'nın gelmesi melhuz olan¹¹¹⁶ zamandan bir saat evvel delikanlı salona girdi. Büyük bir pencerenin geniş ipekli perdesine bürünerek saklandı. Bir saatlik intizar müddetini helecanlı bir merakla geçirdi. Kız gelecek mi? Gelmeyecek mi?

Nihayet tahmini doğru çıktı. Beş altı dakikalık bir teehhürle salonun kapısı açıldı. Bütün panjurlar kapalı olduğundan içerisi en zifirî gecelerden daha karanlıktı. Sofada işleyen yerli büyük bir saat ağır, vakarlı, mevzun rakkasının tik takları arasından medit¹¹¹⁷ ihtizazlar¹¹¹⁸ ile çınlıyarak gecenin vehm-aver sükûtu içinden bütün, yarım, çeyrek saatlere kadar zamanı haber veriyordu...

Kız bu pek muzlim tavanın altına girince Tayfur'un orada gizli bulunduğunu keşfedebilecek miydi?

Sekiz on adım yürüdü. Durdu. Epeyce bir fasıla ile uzun bir of, sonra daha hazin bir ah çekti.

Banu'nun âşığı, iğfal ile büsbütün çıldırttığı bu zavallı kızın yüz, vücut hareketlerini göremiyordu. Fakat şu mırıltıyı işitti:

¹¹¹⁵ kiyaset: akıllıca davranış

¹¹¹⁶ melhuz olan: düşünülen

¹¹¹⁷ medit: uzun

¹¹¹⁸ ihtizaz: titreşim

— Tayfur bugün burada çok oturarak kokunu bırakmışsın... İtir şahı gibi havayı tatir etmişsin¹¹¹⁹. Seninle aynı kattaki hava seviyesine girince burnum derhâl vücudunu hisseder...

Bu mırıltıdan sonra salon derin bir sükûta daldı. Tayfur keşfolunmaktan korkarak nefesini kendi kulaklarının bile duyamayacağı bir yavaşlıkla alıyordu.

Birkaç dakika geçti. Nasıra'nın yumuşak halıların üzerinde adımları duyuldu. Gece, gündüzün hiç hiss olunmayacak en ince pıtırıtırları bile birer gürültü gibi büyütüyordu.

Kız iskelete doğru yürüdü.

Tayfur titreyerek şu matemli sözleri dinledi:

— Gece, zifafımızı tesit¹¹²⁰, tebrik edecek kadar karanlık... Sevgilim sarıl bana, ver ağzını... Al ruhumu...

İskeletin kulübesi sallandı. Kemik çatırtıları duyuldu. Bir muhtazırın¹¹²¹ son ızdıraplarına benzer bir enin içinde hayat ölümle izdivaç ediyordu.

Tayfur'un bütün tüyleri ok gibi dikildi. Mezarlık hadisesinin nâkâbil-i îzâh en korkunç anlarında bile böyle bir dehşet, böyle derin bir teessür duymamış, en ince asabına kadar böyle soğuk, ölümlü bir raşe ile vücudu zangırdamamıştı...

Genç bir ziruhun iskelet aguşunda inlemesi, bu nevha-i sevdâ¹¹²² hemen bir çeyrek sürdü. Ölüm hayatla doya doya öpüştü. Sonra iki sevdalı arasında bir muhavere başladı. Nasıra bütün yüreğinin ateşiyle söylüyor, sonra kemikten muhatabının cevabını dinliyordu...

Nasıra — Bu deraguşumuz cavidanî aşk visalidir. Sevgilim, dudaklarının ebedî neşesinden tadan, bütün dünya zevklerinden iğrenir...

İskelet — ...

¹¹¹⁹ tatir etmek: güzel koku ile kokulandırmak

¹¹²⁰ tesit: kutlama

¹¹²¹ muhtazır: can çekişen

¹¹²² nevha-i sevdâ: sevdanın matemli feryadı

İskeletin söylediğini Tayfur işitemiyor fakat Nasıra'nın sükût arasında "Evet... Şüphesiz... Ah..." gibi tasdik, teyit ve teessür nidalarından, söz nöbetinin kırmızı kulübenin bekçisinde olduğunu anlıyordu. Besbelli kız, marazi bir hâletle sözlerine karanlıktan cevap alıyordu. Yoksa Tayfur bu garîbe-i semiyeyi¹¹²³ diğer türlü nasıl izah edebilirdi?

Bir insan kafesiyle bir mecnunenin âşıkane muhavereleri... Bu, her zaman görülüp işitilir sahnelerden değildi. Delikanlı hayatın maverai esrarına karışıyor gibi ürpertiler içinde bütün dikkatiyle kulak verdi:

Nasıra — Evet, aşktan doğdun, yine aşk darbesiyle öldün...

İskelet — ...

Nasıra — "Vücudumda yüz insanın kemiği var." diyorsun... Ne kadar babanın sulbünden¹¹²⁴ dolaşıp, ne kadar ananın rahminden geldiğini anlıyorum... Ne kadar talihe oyuncak oldun... Alnında ne kadar sabahın güneşi parladı. Beynin ne kadar gecenin zulmetiyle ezildi. Tenasül¹¹²⁵ mucizesiyle bir kemikten hesapsız kemik doğar...

İskelet — ...

Nasıra — Evet, bilirim. Mezar beşiğin kileridir. Erzak ambarıdır... Baban senin oğlundur. Sen senden kaçanların içindesin... Buraya niçin geldin?

İskelet — ...

Nasıra — Benim ateşimle... Lakin gafıl insanlar hayatın ölme, ölümün hayata aşkını hiç çekemezler... Şimdi gelirler, beni senden ayırırlar... Bütün bütün birbirimizin olmak için ben mi öleceğim, sen mi dirileceksin?

İskelet — ...

Nasıra — Sualime niçin gülüyorsun?

İskelet — ...

¹¹²³ garîbe-i semiyeye: işitilenlerin garipliği

¹¹²⁴ sulp: döl

¹¹²⁵ tenasül: üreme

Nasıra — Ters mi söyledim? Doğrult...

İskelet — ...

Nasıra — Ölü benim... Diri sensin öyle mi? İkimizin birden aynı hâle inkılabımız¹¹²⁶ kabil değil mi?

İskelet — ...

Nasıra — İnkılap yok mudur? Affedersin ben kendi hissime göre söylüyorum...

İskelet — ...

Nasıra — İnsanlar daima ölümün himayesinde iseler beni sar... Dirilerin işkencelerinden kurtar... İntikamımı al... Ah şimdi anlıyorum ki ben ölüyüm... Sen dirisin... Kemik kollarınla sarıl bana... Sarıl bana, ismetimin kanına giren fâni, hercai aşk ifritinin levsinden beni temizle... Kurtar... Senin iğfalsız aguşunda aşkın müebbet zevkiyle mest-i müdâm¹¹²⁷ yatmak isterim.

Yine kulübe sallandı. İskeletin kemikleri çatırdadı. Yine inlemeler, muhtelif âlemde iki ruhun kaynaştığını ihsas etti¹¹²⁸...

XXXI

Ertesi sabah mesut cumanın parlak güneşi doğdu. Banu'nun teşrifi müjdesini getiren o gün Tayfur erkenden hazırlıklara başladı... Akşam şahidi olduğu ölü ile dirinin vuslatından sinirleri sarılmıştı. Nasıra'nın iskelete arz-ı sevdâsı esnasında ağzından çıkan agrep¹¹²⁹ ve matemî sözler arasında küçük bir cümle, hâlâ beynini tahrişte devam ediyordu. Kız bütün yüreğinin ateşiyle "İntikamımı al..." diye yalvarmıştı. Her bir kemiği başka mezardan toplanarak yüz doksan sekiz parçadan yapılmış bir insan kafesinden dünya umuruna ait bir intikam ricasında bulunmak vakıa, ehemmiyetten ari, gülünç bir temenni idi. Fakat bu intikam kimden alınacak? Tayfur'dan mı? Banu'dan mı? Evin içinde deli kızın böyle bir niyet beslemesi hoş bir şey değildi... Fransızların bir darbimeseli vardır:

¹¹²⁶ inkılap: dönüşüm

¹¹²⁷ mest-i müdâm: devamlı sarhoş; kendinden geçmiş

¹¹²⁸ ihsas etmek: sezdirmek

¹¹²⁹ agrep: çok tuhaf

“Bir güvercini bile kendine düşman etme.” derler... Nasıra intikamını iskelete havale etmekle kalırsa hiçbir endişeye mahal yok. Lakin cinnetin bir feveranı anında aklına esen fenalığı yapmaya kalkarsa bir felaket vukuundan korkulabilir. Ona vermiş olduğu kati söze rağmen Tayfur, kızı konakta tutup tutmamak şıklarını zihnen muvazeneye girişti.

Şimdi her şeyden evvel salona koştu. O gece Nasıra’nın sevdalı aguşunda çok çatırdayan bu kemikten adamın bir tarafı kırılıp kırılmamış olduğunu muayene edecekti... Çünkü Banu sırf onu görmek maksadıyla geliyordu...

Kırmızı kulübeye yaklaştı. Oraya diktığı uhrevi bekçi arkasından bornozu, elinde kum saatiyle mevkiinde duruyor, geniş çıkıntılı alnı altındaki hadekasız¹¹³⁰ bomboş siyah gözleriyle fânilerin seçemediği derinliklere doğru bakıyordu.

Tayfur bornozu çıkardı. Öldükten sonra da insanların ihtiraslarına karıştırılmaktan kurtulamayan bu kemik bedeninin her tarafını dikkatle muayene etti. Gece karanlıkta işittiği çatırtılara rağmen hiçbir tarafında bir zorlanma bir kırık, çıkık hatta ufak bir gevşeme eseri bile göremedi. Bütün vidalar, rabıtlar yerli yerinde ve sağlamdı...

Bir ince tekdir ile iskeletin karşısında şöyle söylendi:

— Ben seni buraya bekçi koydum. Maneviyetinle etrafını korkutmak lazım gelirken sen kendin taarruza uğradın. Sana âdeta ateşli bir sevdalı deli rolü oynattılar... Sen bir deli kızın kolları arasında çatırdayarak inlemeli miydin? Onu çarpmalı, korkutmalı değil miydin? Ha anlıyorum, vücudunda ayrı ayrı cesetlerden toplanmış yüz bu kadar muhtelif kemik var. Bunların içinde zenperest¹¹³¹ kimselelere ait enkaz bulunmamak kabil değil... Ölümünden sonra, mezardan sonra, çürüdükten sonra kadına dayanamadın değil mi?

İskeletin bu metanetine Tayfur taaccüpten kendini alamadı. Kulaklarını dehşetle dolduran o gece deraguşunu düşündü. Çatırtıları, iniltileri hâlâ duyuyor gibiydi. Daha doğrusu sesleri çift işit-

¹¹³⁰ hadeka: göz bebeği

¹¹³¹ zenperest: kadın düşkün

mişti. Bu aynen savt, ahenk ve ateşçe canlı iki mütehasşirin¹¹³² de-
raguşuydu...

Tayfur salona çıktı, diğer hazırlıklarla meşgul iken Doktor Fer-
hat Bey geldi...

Hane sahibi sevinçten parlayan gözleriyle arkadaşını süzerek
şöyle bir latifede bulundu:

— Ayol ben seni davet etmedim. Böyle erkenden nereden çık-
tın?

— Doktorlar her zaman davetle gelmezler. Hastalarının teda-
viye ihtiyaç gösteren nazık, mübrem¹¹³³ zamanlarını herkesten iyi
kendileri tayin ederler...

— Ben hasta değilim oğlum...

— “Hasta değilim” diyenlerden korkulur. Hastasın. Bugün her
zamandan ziyade hastasın. Bu gece uyumamışsın. Aynaya git de
gözlerine bak. Gittikçe artan bir humma ile kızarmış, yanıyor. Vü-
cut bu şiddetli helecanlara birkaç gün dayanır. Teskini, çaresi bu-
lunmazsa sonra yorgunluğu birden hissederek bitap kalır. Serilir...

— Doktorların anlamadıkları bazı hastalıklar vardır...

— Tıbbın teşhis ve tetkike uğraşmadığı hiçbir hastalık yoktur...

— İlmü’l-emrâzınızda “aşk” namıyla bir mebhas-ı mahsûs¹¹³⁴
olduğunu bilmiyorum.

— Aşk, sevda kelimelerinin hesaba gelmez envaı vardır. Her-
hangi bir his normal ölçüden taşarsa tıp derhâl onu teşhis eder. Adı-
nı kor, tabelasını yazar... Sen de böyle birkaç hafta daha yemez,
içmez, uyumaz aynı şeyi düşünmekle vücudunu, zihnini, asabını
bitirmekte devam edersen nihayet döşeğe düştüğün vakit ben de
senin tabelanı yazarım. İlmü’l-emrâzda bu kelime var mı imiş, yok
mu imiş... Tıpta bunun adına ne diyorlarmış, o zaman anlarsın...
Suallerime cevap ver. Dün gece uyumadın?

— Döşekte didindim...

¹¹³² mütehasşir: hasret çeken

¹¹³³ mübrem: kaçınılmaz

¹¹³⁴ mebhas-ı mahsûs: özel kısım

— Yemedin...

— Zor ile birkaç lokma...

— Bugün de yemeyeceksin...

— İştahım yok...

— Dikkat et Tayfur, kaç vakittir bedeninin sağlam zamanının müddehar¹¹³⁵ sıhhat sermayesiyle geçiniyor... Hayatın devamı vücutta yanan, aşınan şeylerin hemen tazminiyle olur. Sen nizâm-ı tabiide yaşamıyorsun. Şiddetli bir hastalık geçiriyorsun. Bu hırpalanmaya mukabil zavallı vücudun muhtaç olduğu muhtelif gıdalarını muntazaman alamıyor... Bu hâlin daha uzun müddet devam ederse maruz kalacağın tehlikeler saymakla tükenmez. İşte yine söylüyorum. Bugün benim arkadaşlığıma, tababetime¹¹³⁶ her zamandan ziyade muhtaçsın... Çünkü...

Bu edât-ı talilden¹¹³⁷ sonra doktor manidar bir sükûtle gözlerini hastasının hadekalarına dikti. Tayfur büsbütün asabileşerek:

— Ciddi bir anda böyle tevbihkâr¹¹³⁸ bakışlara, manidar sükûtlara tahammül edemem... “Çünkü” dedin sustun... Bu talilin alt tarafını getir...

— Bugün konağa Banu geliyor...

— İnşallahü Teala... Fakat bir mâni zuhur edip de gelmezse diye yüreğim müthiş bir işkence ile çırpınıyor...

— Bugünü hayatının en mühim anlarından sayıyorsun...

— Bugünü yevm-i velâdet ü vefâtımdan¹¹³⁹ daha mühim sayıyorum...

— Şimdi üzüntü içindesin?

— Evet, tatlı bir üzüntü içindeyim.

— İlâhe-i rûhun gelip gittikten sonra acaba ne hâlde buluncaksın?

¹¹³⁵ müddehar: ileride ihtiyaç zamanında kullanılmak üzere depolanmış

¹¹³⁶ tababet: tıp bilgisi

¹¹³⁷ edât-ı talil: sebep gösteren edat bağlacından

¹¹³⁸ tevbihkâr: azarlayıcı

¹¹³⁹ yevm-i velâdet ü vefât: doğum ve ölüm günü

— İyi bilmiyorum ama pek mesut olacağımı tahmin ediyorum...

— Bilakis... Şimdikiyle kıyas kabul etmeyecek şiddetli üzüntülere düşeceksin...

— Oh doktor, oh... Sen de Nasıra gibi başıma falcı mı kesildin?

— Bu açık hakikati görmek için falcı olmaya lüzum yok...

— Ne imiş bu açık hakikat?

— Sen, bütün sinirlerin mansur¹¹⁴⁰ ahengine çekilmiş gibi bir püften ateş alacak kadar teessüre müheyya¹¹⁴¹ bir hâldesin...

— Bunu inkâr edemem...

— Banu Hanım etekliğinin altında buraya o kadar üzüntüler getirip saçacak ki... O gittikten sonra sen âdeta deli olacaksın. Seni nasıl zapt edeceğimi düşünüyorum... Bir “cebiri gömleği” hazırlamak bile aklım[dan] geçiyor...

— Canım henüz meydanda endişeyi mucip bir şey yok iken böyle meşum fikirler ile beni arkadaşlık namına mı, doktorluk namına mı tedhiş ediyorsun¹¹⁴²?

— Her iki nama da azizim Tayfur... İstersen bunlara bir de insaniyet ilave et de üç olsun...

— Neden dolayı böyle vesveselere düşüyor ve beni de düşürmek istiyorsun?

— Ben bu işi karışık görüyorum...

— Söyle... Nasıl?

— Bugün Banu Cevri’yle beraber geliyor...

— Evet...

— Cevri Banu’nun nesidir?

Tayfur’un soluk benzi kızarak:

— Hısmı...

¹¹⁴⁰ mansur: Türk musikisinde diya-pazon “la”sını düğâh olarak alan bir akort

¹¹⁴¹ müheyya: hazır

¹¹⁴² tedhiş etmek: dehşet vermek

— Canım bu beylik söz, benim sualimin cevabı değildir. Bu hıssım, akraba tabirleri bir minder örtüsü gibidir. Çok kir ve ayıp kapatır...

— Peki, nesi olabilir? Sen söyle...

— Nesi olabileceğini seninle evvelce de görüştük. Şimdi mesele pek orada değildir... Onu buraya beraber niçin getiriyor? Bu kız sana varmak niyetinde olsa Cevri'yi bir gölge gibi buraya kadar sürüklemeyiz, ya Gece Safa ile yahut refakatî münasebet alacak diğer bir kadınla gelirdi.

— Güzel söylüyorsun doktor lakin şu anda zihnim pek karışık olmakla beraber sualini ters çevirerek ben de senden sorarım... Banu Cevri'ye varmak niyetinde olsa onu beraber alıp buraya getirir mi? Buraya gelmek arzusunu izhar eder mi?

— Edebilir a!.. Onun buraya gelmesi mutlaka sana varmak manasını tazammun etmez¹¹⁴³ ya... Sevgilisi yahut nişanlısı -nasıl istersen- ile birlikte gelirler. İskeleti görürler, giderler... Bu pek tabii bir ziyaret olur... Sen bundan izdivaca hahişgerlik¹¹⁴⁴ mealî çıkarırsan ileride çok üzülür, büyük yeislere düşerek fenalaşırsın... Kendini hayalata kaptırmamak için sana dost nasihati veriyorum. Daha doğrusu onların bu gelişlerinden ben bazı hileler seziyorum... Evvela buraya gelmek arzusunu göstermek... Sonra gönderdiğin tezkereyi Cevri'nin önünde yırtıp çiğnemek, aradan hayli müddet geçirerek nihayet bu ziyarete razı olmak... Hep bunlarda hayra delalet edemeyecek muammalıklar var... İyi düşün Tayfur. Sonra kızıl divane olursun alimallah... Önüne bir çukur kazıldığını görüyorum. Adımlarını hesaplı at...

— Doktor, sözlerime gülmeyeceğini bilsem sana bazı şeyler söyleyeceğim... Ben şimdi fala, talihe, zayıçeye, nücuma, remile veilahare¹¹⁴⁵ ulûm-ı hafiyeye¹¹⁴⁶ itikat peyda ettim...

¹¹⁴³ tazammun etmek: içermek

¹¹⁴⁴ hahişgerlik: isteklilik

¹¹⁴⁵ veilahare: ve bunun gibi

¹¹⁴⁶ ulûm-ı hafiyeye: gizli ilimler

— Tebrik ederim lakin bundan sonra daha rahatsız yaşayacaksın... Parmağını kımıldatmak için sad¹¹⁴⁷ yahut nahs¹¹⁴⁸ saatlerini birbirinden ayırmaya uğraşacaksın... Ulûm-ı bâtıla müntesipleri¹¹⁴⁹ senin gibi bir taraftar kazandıkları için sevinsinler... İşte sende aptallaşmanın ilk alametleri baş gösteriyor. Yakında Banu'nun zevçliği ile müşerref olur isen küçük hanım seni aldatmak için çok sıkıntı çekmeyecek... Bu aşk seni bugün aptal eder, yarın büyücülerle dost... Öbür gün daha acınacak sıfatlara mevsuf¹¹⁵⁰ yapar...

— Yoook doktor böyle kabih¹¹⁵¹ ihamları sevmem... Şimdi dinle. Nasıra fal söylüyor, fevkalade üzerine düşürüyor. Hissiyatında harika denecek bir intibah var...

— Biçare kızı çıldırtan sensin... Keramet onda değil, sana olan aşkında. Dikkat et Tayfur. Bak sevda neler yapıyor.

— Banu'yu alacağımı Nasıra katiyetle temin ediyor...

— Bu kati haber Şuarâ-yı Yemânî¹¹⁵² yıldızlarından mı geldi?

— Onun bu istihracını benim kalbimdeki bir hissikablelvuku¹¹⁵³ da katiyetle tasdik ediyor.

— Sende doğru bir hissikablelvuku olsa sana daha gözünü açacak pek çok şeyler ihsas etmesi lazım gelir. Sen daha dün doğru düşünen bir filozoftun. Bugün talihe, mukaddere inanan bir fatalist¹¹⁵⁴ oldun. Şimdi bu lafları bırak... Küçük hanım akrabasından küçük beyle birkaç saate kadar buraya geliyorlar...

— Evet...

— Bunları kabul için bir teşrifat programı yaptın mı?

— Anlayamadım. Beni ziyarete İskandinavya prensiyle prense- si gelmiyor ya?

¹¹⁴⁷ sad: uğurlu

¹¹⁴⁸ nahs: uğursuz

¹¹⁴⁹ müntesip: bağlanmış

¹¹⁵⁰ mevsuf: nitelenmiş

¹¹⁵¹ kabih: kötü

¹¹⁵² Şuarâ-yı Yemânî: Çoban Yıldızı

¹¹⁵³ hissikablelvuku: önsezi

¹¹⁵⁴ fatalist: kaderci

— Harpten sonra birçok hükûmetler inhilal edeli¹¹⁵⁵ şimdi her taraf çantalarını kendileri taşıyan prens, prenseslerle dolu... Onlara ehemmiyet veren kalmadı. Akşama sabaha bir iş yahut memuriyet arayan sabık hükümdarlar göreceğiz... Sana soruyorum. Misafirlerin için bir kabul programı yapmadın mı?

— Buna lüzum var mı?

— Şiddetle...

— Neden?

— Çünkü şimdi onlar gelince sen kendini şaşıracaksın. Ne yaptığını, ne yapacağını bilemeyeceksin. Belki de bihtiyyar acayip hareketlerde bulunacaksın. Seni gülünç olmaktan kurtarmak için yapacaklarını bir programla takyit etmek¹¹⁵⁶ isterim...

— Ben, bir misafir kabulünde yapacağımı bilmeyerek vesayete muhtaç olacak kadar budalalaştım mı?

— Henüz tamamıyla budala değil fakat pek şaşkın bir hâldesin. Söyle misafirlerini nereden istikbal edeceksin?

— Merdivenin üst başından... Hayır, alt başından... Hayır, sokak kapısının önünden...

— İşte gördün mü ya? Aklın dört rüzgâr arasında ne tarafa döneceğini şaşırmış bir fırlıdak gibi kararsız... Rica ederim Tayfur, onlar gelmezden evvel hareketlerini tanzim et... Bu ana kadar ben senin sokak kapısı önünden misafir karşıladığını hiç görmedim. Ben, bir Hikmetullah Paşazade için misafirini oda kapısından istikbali kâfi görürüm...

Bu bahis birkaç saat uzadı. Doktorun bundan asıl maksadı pek elim intizar dakikaları geçiren Tayfur'u bu suretle biraz avutmaktı.

XXXII

Öğleden sonra saat iki buçuğa, nihayet üçe geldi... Beş on dakika da geçti. Lakin pek büyük sabırsızlıkla beklenen misafirler henüz gözükmedi... Tayfur ümitsizlik teessürü içinde kâh yüksek bir

¹¹⁵⁵ inhilal etmek: dağılmak

¹¹⁵⁶ takyit etmek: kayıt altına almak

hararetle yanıyor kâh soğuk terler döküyorken konağın giriş kapısı önünde duran bir otomobilin iri nefesleri duyuldu...

Doktor hemen kapıya nazır bir pencereye koşarak:

— Tayfur, müjdemî isterim. Geldiler...

Hikmet Paşazade tebşir edilen saadetin vukuuna inanmaz hemen gayrişuuri bir bakışla alındı kaldı...

Onun bu hareketsizliğini görünce Ferhat Bey tekrar etti:

— Hey, sana söylüyorum, geldiler...

Tayfur iktisap ettiği ani metanetine doktoru hayrette bırakacak bir telaşsızlıkla:

— Gelsinler, ne var?..

— Ha şöyle ağırlığını, vakarını takın...

Doktor anlayamadı. Tayfur vakarını takınmış değil, fazla sevinçten âdeta garip, muvakkat¹¹⁵⁷ bir felce uğramıştı.

Yarım dakika sonra bu bataeti¹¹⁵⁸ cıva gibi bir hareket ve süratle munkalip oldu¹¹⁵⁹. Merdivenlerden aşağı aktı... Bu defa doktor makûs¹¹⁶⁰ bir taaccüple arkasından bakakaldı.

Hane sahibi uşaklardan evvel sokağa fırladığı zaman Cevri otomobilden inmiş ve indirmek üzere elini arabadaki Banu'ya uzatmış bulunuyordu. Tayfur hemen rekabetkâr bir telaşla aynı hizmete can atarak o da kıza kolunu takdim etti. Şimdi küçük hanım kendine uzayan bu iki rakip kolun birini tercihte bir tereddüt vakfesi¹¹⁶¹ geçirdikten sonra Tayfur'a meyletti. Cevri bu tercihten hasıl olan bozgunluğunu ve kindarlığını pek gizlenemeyen soluk bir tebessümle dağıtmaya uğraştı. Doktor Ferhat, misafirler daha içeri girmeden iki delikanlı arasında sokakta başlayan bu rekabet komedyasını yukarı pencereden seyrediyordu.

¹¹⁵⁷ muvakkat: geçici

¹¹⁵⁸ bataet: yavaşlık

¹¹⁵⁹ munkalip olmak: değişmek

¹¹⁶⁰ makûs: tersine

¹¹⁶¹ vakfe: duraklama

Banu, açık arakiye rengi hafif bir mantoya bürünmüş, kendi kumrallığıyla latif bir ahenk peyda eden yine o levnde¹¹⁶² bir kreple başını kundaklamış, Allah'ın vurduğu mutena¹¹⁶³ firçalardan başka hiçbir tarafına boya dokundurmamış, sade fakat pek alımlı, cazip bir tuvalette idi. Cevri de koyu kurşuni kostümü biraz soluk, nazik, kibar benzi, kıvrıcık kirpikli iri şahane gözleriyle küçük hanıma centilmen bir eş teşkil ediyordu...

Misafirler avludan geçip merdivenlerden çıkarken konağın içinde bir tecessüs fırtınası koptu. Pencereleler, kapılar, aralıklar se-yirci başlarıyla doldu. Ağzıdan kulağa bire yüz katarak uydurma rivayetler, türlü tefsirlerle konak çalkalanıyordu.

İşte fısıltılar:

- Bu kızın babası didonmuş...
- Dönme miymiş...
- Bilmem...
- Dönmüş ama Hak yoluna değil... Tersine dönmüş.
- Bizim küçük bey bunu alacakmış diyorlar...
- Dünyada Müslüman kızı kalmadı mı ayol?
- Şimdi Müslüman oğluna, kızına rağbet kaldı mı?

— Bizim kızlar da şimdi ahlakça, kıyafetçe tamamıyla onlara benziyorlar... Bir farkları var mı? Başlarını açtılar. Göğüslerini açtılar, kollarını, bacaklarını açtılar... Daha nereleri kaldı? Frenk karıları bir gömlek iki gömlek daha açılınsınlar da bak o zaman bizimkilerdeki cesareti görürsün... Balolarda oynuyorlar. Erkek kadın bir arada denize giriyorlar... Hiçbir şey ayıp değilmiş hanım. Sende olan bende de varmış. Gizli illetleri bulunanlar örtünüp kendilerini gözlerden sakınırlarmış... Çirkin bir hastalığın olmadıktan sonra vücudunu kapamakta ne mana varmış...

— Eski dünya yenilendi hanım... Yeni kafalar, yeni fikirler... Ortadan ayıp kalktıktan sonra her şey olur kardeş... Yaşamak, evlenmek, boşamak hepsi değişti. Eskiler mankafa imişler. Şimdikiler

¹¹⁶² levn: renk

¹¹⁶³ mutena: özenilmiş

pek zeki... Ah neler işitiyorum... Neler görüyorum... Ahbaptan birinin kızı için geçenlerde “kocaya vardı” dediler. “Allah versin” dedim. Çok hazzettim. Böyle zamanda geçinecek koca bulması ele geçer devletlerden değil... Damat mükemmel ev tutmuş, döşetmiş, dayatmış. Aynalı dolap, piyano, hizmetçi, aşçı, otomobil... Süs, saltanat, emir, emirküm... Birkaç ay sonra kız sümüğünü çekerek anasının yanına gelmez mi? “A nedir bu?” diye şaşırakaldık. Takdir böyle imiş, boşandı geldi dediler... Sonra bir dostum beni bir kenara çekerek: “Hanım inanma. Boşanmadı. Zaten nikâhlı değildi ki boşansın. Mantinota¹¹⁶⁴ idi. Düzme damat hesabını kesti. Kızı gönderdi.” diye kulağıma fısıldadı. Şimdiki evlenmeler böyle... Kızlarımız zevce olmuyorlar, mantinota, metres oluyorlar... Ah ah... Ahir zaman evler apartman olacak, karılar nikâhsız, çocuklar baba-sız... Artık kimsenin kocaya varacağına inanmaz oldum. Sıkılma, arlanma yok... Ah ne sefalet hanım, vücudunu bir erkeğe birkaç ay kiralayabilen kızlar kendilerini bahtiyar sayıyorlar...

— Ah hanım ne doğru söylüyorsun... Kalbimi takdir ediyorsun. Bu hâller veba, kolera gibi mahalleden mahalleye, aileden aileye, haneden haneye sirayet ediyor. Geçen günü benim oğlan da hâline bakmayarak bir metres tutmaya kalkmış... Daha eli ekmek tutmadan bu halt edilir mi? Babasına söyledim. Zılgıtı verdik. Hakkın var her şey değişti. Evvelden yetişkin evladını böyle ağır bir meseleden dolayı tekdir ettiğin vakit onlar önlerine bakar, kızarak seni dinlerlerdi. Şimdi böylesi nerede? Bir söyle bin karşılık işit... Nah böyle kürek kürek pay... Ak sakallı babasına ne cevaplar verdiğini söyleyeyim de dinle... Biz felsefe bilmezmiştik. Asri hayatı anlamazmışız... Bundan sonra evlenme âdeti kalkacaktı. Kim kiminle canı isterse birleşebilecekmiş... Arzu ettiği zamanda yine ayrılmakta hürmüş... Ne fenalık çıkıyorsa nikâhtan, izdivaçtan çıkıyormuş... Şeyhülislam kapısında davalar, nafakalar, aylıklar, iddetler, hiddetler, felaketler hep nikâhların yüzünden oluyormuş... Ama böyle gönül rızasıyla iki sevdalı hayatı yaşarsanız bıkkınlık

¹¹⁶⁴ mantinota: metres

geldiği günü birbirinize Allah’a ısmarladık, uğurlar olsun diyebilir-mişsiniz... Ne dava ne niza¹¹⁶⁵...

— Ya çocuk olursa hanım... Ya çocuk olursa?

— Bunların hesaplarında çocuk olmak yok... Böyle bir kaza vuku bulursa kadına ait bir ihtiyatsızlık sayılacağından cezasını o çekecek... Çocuk kubura akmamak için inat edip de dünyaya çıkar-sa onu ters yüzü geldiği yere göndermenin çareleri yok değil ya...

— Şimdi bu kız Tayfur Bey’e mantinota olmaya mı geliyor?

— Öyle diyorlar...

— Hanımefendi buna razı mı?

— Ana baba rızasını düşünen var mı şimdi?

— Ya kızın yanındaki bu oğlan kim?

— O birinci sevdalı imiş...

— Demek Tayfur ikinci âşığı?

— Besbelli...

— Aman bırak ne karışık, ne çapraşık işler...

Her delikten böyle türlü dedikodular türerken Nasıra benzi sarı, gözler yarı kapalı bir sairfilmenam¹¹⁶⁶ dalgınlık ve sessizliğiyle ortada gölge gibi dolaşıyor, uzun mesafelerden seçen esrarlı nazarıyla Banu’nun alnını okumaya uğraşıyordu.

Misafirleri evvela küçük salona aldılar... Kahveler, şekerle-meler ikram ettiler... Banu, yerleri, duvarları, her tarafı dolduran kıymettar halıların, ağır ipekli döşemelerin, tabloların, antıkların arasında dolaşırken bir gün bu müzeyyen kâşanenin¹¹⁶⁷ hanımı ola-cağını hisseder bir gururla süzülerek her şeyi ince bir dikkatten ge-çiriyor, sonra biihtiyar Cevri ile göz göze geliyor, aralarında bazı derin ifadeler uçuşuyordu.

Banu ile Cevri doktora ve doktor her ikisine takdim olundu.

¹¹⁶⁵ niza: kavga

¹¹⁶⁶ sairfilmenam: uyurgezer

¹¹⁶⁷ kâşane: büyük süslü köşk, saray vb. yapı

Yeni ahbab olanların birbirinin mizacına tevafuk edecek sözler prova etmeleri kabîlinden muhtelif zeminlerde konuştular.

Banu şen idi. Lakin Cevri'nin yüzünde izaleye muvaffak olmadığı bir hüzün gölgesi dolaşıyordu.

Kız ne derse Tayfur dörtlüyle tasdikle arkasından koşuyor, zekâsını, dehasını mübalağakârane hayretlerle alkışlamaktan kendini alamıyordu.

Doktor Ferhat, mezarlıkta keçinin başından aldıkları keten örtüye kadınlığı müdafaaten işlenmiş İngilizce ibareyi hatırladı... Banu'yu coşturmak ve o harareti esnasında taşacak fikirlerinden muhakemeler yürütmek için söze o vadiden girişerek:

— Kadınlığın erkeklere karşı açtığı selada müstesna bir alem-darlık dehası gösteriyorsunuz...

Banu küçük bir tebessümle:

— Biz erklere değil, haksızlığa karşı sela ediyoruz. Ve temin-i zafere kadar edeceğiz. Rasin¹¹⁶⁸ görünen birer cephe ile çürük temeller üzerine bina edilmiş bütün haksızlık abideleri yıkılmadıkça beklenen müstakbel refah husul bulmaz... Kadın artık uyanıyor, uyanı, çırpınıyor...

Doktor aynı ince tebessümle:

— Kadınlığın geç uyanmasından erkekliğe büyük bir mesuliyet teveccüh etmez...

— Anlayamadım beyefendi...

— Kadınlığın asırlarca uyumasının mesuliyeti kendi hulki sıfatına aittir. Bu ilk galebe, ilk mağlubiyet tabiaten iki nev arasındakiki bünye farkını gösterir... Erkek kadından her suretle kuvvetlidir hanımefendi. Bu hilkat icabıdır. Öyle olmazsa tenasül zorlaşır... İnsanlarda da böyledir... Hayvanlarda da... Erkek kükreyince dişi sinecektir... Ve illa ki kânûn-ı tabîat bozulur...

Banu tebessümünü müstehzi bir fıkırtıya yükselterek:

¹¹⁶⁸ rasin: sağlam

— Beyefendi biz medeniyetin mütekâmil¹¹⁶⁹ son nesillerinden bahsediyoruz. Böyle nazik bir davada tabiatın kable't-târîhî¹¹⁷⁰ iptidai vahşetlerinden misal almaya neden lüzum görüyorsunuz? Eğer kuvvet mutlakiyet şeklinde bir hak ise duralım. Ayılar bizi parçalasınlar, boğalar çatır çatır kemiklerimizi kırsınlar. Zannederim ki insanların hayvanlara manen tefevvukları, kuvveti adaletle telife uğraşmalarındadır. Yoksa galebe daima vahşi kuvvete verileydi mahkemelere, hapishanelere ne ihtiyaç kalırdı?

Doktor Ferhat da tebessümünü genişleterek:

— Hanımefendimiz kadın bugün uyandıysa geç uyandı... Garp-tan *emancipation*¹¹⁷¹ rüzgârı esti. Serpintileri şarka da geldi. Kadın bugüne kadar erkeği süsüyle, cazibesiyle yani yalnız koketrisiyle kendine bent¹¹⁷² ve mağlup etmekten başka ciddi bir intibah göstermedi. Fakat şimdi davasına birdenbire bir nevi isyan şekliyle girdi. Artık erkeği vekâletinden çıkarıyor. İçtimai umurunu kendi reyıyla halletmek, teşrie¹¹⁷³ sesini karıştırmak, büyük müşkül münakaşalarda muvazene temini için şimdiye kadar ihtimalinden şikâyet ettiği terazinin bir gözüne kendi nevinin hukukunu yığmak istiyor...

Banu bahsin ateşiyle gül katmerleri gibi ebrulaşarak:

— Ne yapsın efendim? Kadın nâkîsü'l-akldır¹¹⁷⁴. Saçı uzun, aklı kısadır. Ne kadar yaşlansa ebedî çocuktur. Veilahare nevinden erkeğin koyduğu düsturlarla mı yaşasın? Bizi daima vesayetiniz altında bulundurmak hoşunuza gidiyor. Bu ana kadar bütün emirleriniz önünde baş eğen muti¹¹⁷⁵ mahlukun bugün kendi hakkındaki yanlış telakkilerinizin tashihini talep etmesine, bazı kösteklerin kaldırılması hususundaki davasına niçin tahammül edemiyorsunuz? Güzel sanatların içinde kadının erkeğe yetişemediği daha hangisidir? Erkeğin kadına karşı övüneceği bir sanat vardır, muharebe... Bu

¹¹⁶⁹ mütekâmil: olgunlaşmış

¹¹⁷⁰ kable't-târîhî: tarih öncesi

¹¹⁷¹ emancipation: (esirlikten/kölelikten vb.) kurtulma, serbest kalma

¹¹⁷² bent (etmek): bağlamak

¹¹⁷³ teşrie: kanun yapma

¹¹⁷⁴ nâkîsü'l-akl: akıldan yoksun

¹¹⁷⁵ muti: yumuşak başlı, itaatkâr

da bence güzel değildir... Bu umumi felakette kadın bu zeminde de boy göstermekten çekinmedi. Hissesine düşen vazifeyi şâyân-ı hayret bir metanetle ifa etti. Fakat itiraf ederim, insan öldürmekte kadın erkekle omuz öpüşemez. Bu da zaaf namını verdiği hulkîyet nezaketinden ileri gelir... Çünkü kadın insaniyetin annesidir. Karnında evlat taşımış, sütüyle onu beslemiş, göğsünün hararetiyle ısıtmış olanlar beşerin bütün çocuklarına karşı şefkatle mütehassistirler. Eğer harp ilan olunurken siyaset masasının başında oturanlar hep kadın olaydılar, emin olunuz bu müthiş meseleye en az kan dökülecek bir sûret-i tesviye¹¹⁷⁶ bulunurdu. Beyefendiler her hususta erkek kadına mütefevvik¹¹⁷⁷ değildir. Kadının da erkekten daha iyi göreceği işler vardır... Kadının bu hak ve bu davasını teslim ile onu istidadının sevk ettiği vadilerde serbest bırakınız.

Doktor tebessüme bedel şimdi derin bir bakışla:

— Kadın birçok kayıtlardan serbestlemek istiyor. Fakat bu “serbest” kelimesinin bir kadınca, bir de erkekçe iki türlü manası olamaz... “Serbest” ne demektir? Bir kere düşünelim. Dünyada şahtan gedaya¹¹⁷⁸ kadar “serbest” bir fert yoktur. İçtimai hayatta birtakım vazifelerle cemiyet azaları birbirine bağlıdır. Muhitten aile ocağına doğru bu vazifeler, kayıtlar âdeta tekâsüf eder¹¹⁷⁹. Bir kadının bir erkekle izdivacı mütekabil¹¹⁸⁰ vezaiifle¹¹⁸¹ birbirine bağlanmak demektir. Bu bağların içinde nasıl serbestlik arayacağız? Kadın kendini hangi rabitalardan ıtlaka¹¹⁸² uğraşılıyor? Zevce mi olmak istemiyor? Valide mi olmak istemiyor? Kız veya erkek evlat ana baba vesayetinden yani yuvasından çıkarlar. Buldukları eşler ile kendileri yuva kurmaya giderler... En minimini kuşcağızlar bile tabiatın bu umumi kanunu dâhilinde doğup büyürler. Serçenin sevine sevine gördüğü bu vazife önünde kadın neden isyan ediyor?

¹¹⁷⁶ sûret-i tesviye: işi halletme şekli

¹¹⁷⁷ mütefevvik: üstün

¹¹⁷⁸ geda: yoksul

¹¹⁷⁹ tekâsüf etmek: bir araya gelmek

¹¹⁸⁰ mütekabil: karşılıklı

¹¹⁸¹ vezaiif: görevler

¹¹⁸² ıtlak: serbest bırakmak

Tayfur, şimdi yüzü pembe dalgalar fırtınasıyla fazla kızaran Banu'nun imdadına yetişmek telaşıyla söze atılarak:

— Doktor bugünkü içtimai hayatımız serçenin maişetiyle kıyas kabil olacak kadar sade değildir... Erkek kadını birçok hususlarda zaafla bilitham¹¹⁸³ ihmal etmiştir. İçtimai bünyemizin bu müzmin dertlerini ta eski vakitlerden aramak icap eder. Kadın üzerine asırların ördüğü bu ruhunu bunaltan ağlardan kurtulmak istiyor.

Banu — Evet, fenalığın kökü eski vakitlerdedir... Hatta o kadar eski, o kadar eski ki... Kable't-târîhî... Bu kadim devirlerle ait resimler ve gravürlerde vahşi erkeği sopa ile çıplak kadını dövmekle meşgul görürüm... Tabii *d'après nature*¹¹⁸⁴ olmayan bu levhalarda erkek ressamın kalben, zihniyeten kadınlara ne kadar dost oldukları hakikati seçiliyor. En medeni, en terbiyeli, nazik bir erkeğin bile kadına muhabbetinde daima bir vahşet gizlidir... Kadına izafe edilen bir kahpe tabiri vardır ki mertliğin zıddı manalarda erkeği tavsifte de kullanılır... Fakat kelime mefhumundaki redaeti¹¹⁸⁵ kadının tıynetinden almış görünür... Aman ya Rabbi kadın niçin kendinin âşığı erkeğin nazarında bu kadar hor ve hakirdir?.. Bizden sâdır olan bir söze “Adam sen de kadın lakırdısına bakılmaz.” denir... Bir erkeğin korkaklığı, cebaneti¹¹⁸⁶ yüzüne vurulmak istenirse “kadın gibi” tahkiri en ağır ithamlardandır... Beyefendiler elbette dikkat buyurmuşsunuzdur. Erkek hiddetlenip de galiz¹¹⁸⁷ şetimler¹¹⁸⁸ savurduğu vakit hep sövülen kadındır. Anadır. Avrattır. Kız kardeştir. Riya, terbiye, nezaket önünde hiç kompliman yapmayarak erkeğin kalbini tahlil edersek kadına karşı hıyanetler, kinler, hançerler, törpüler, burgular, kıskacılıklar buluruz... Kaba erkekler kadını söverek severler... Erkek, hele şark erkeği evde amirdir.

¹¹⁸³ bilitham: suçlayarak

¹¹⁸⁴ d'après nature: tabiatan

¹¹⁸⁵ redaet: kötülük

¹¹⁸⁶ cebanet: ürkeklik

¹¹⁸⁷ galiz: kaba

¹¹⁸⁸ şetim: küfür

Cebbardır¹¹⁸⁹. Zalimdir. Cehalet hükümferma olan¹¹⁹⁰ kavimlerde bu hâl daha ziyade zahirdir. Bunun sebebi hiç gizli değil, göze batacak kadar meydanda duruyor...

Doktor — Nedir hanımefendi? Bu kadar bariz sebep ne olabilir?

Banu karşısındaki gençleri birer birer süzerek:

— Erkeğin kadına adali tefevvuku...

Doktor gülerek:

— Bu tefevvuk kadında olaydı erkeği dövmeyecek miydi?

— Elbette... Ohh ne âlâ olurdu...

Cevri ufak bir raşeyle omuzlarını silkti.

Banu sordu:

— Ne oluyorsun?

Cevri baygın bir bakışla:

— Tatlı tatlı arkam kaşınıyor...

Hep gülüştüler... Lakin bu ima yalnız Tayfur'un hoşuna gitmedi.

Banu devam etti:

— Erkeğin bu adali tefevvuku sebebiyle aile iâşesi¹¹⁹¹ ona yükletilmiştir... Kadın ekmeğini ondan bekler... Yaşamak için onun eline bakar. Erkeğin kahrılarına boyun eğmek mecburiyeti işte buradan geliyor... Anadan babadan zengin olmayan kadın, kocasına hizmetçi olur. Hiçbir müstebit¹¹⁹² efendi, huysuz bir zevç kadar müşkülpesent ve zalim değildir. Daima abus¹¹⁹³ durur. Vara yoğa kızar. En ufak kusurları pertavsızla¹¹⁹⁴ görür. Ben neler gördüm, neler işittim... Biraz tuzlu olmasından dolayı yemek tenceresini karısının başından aşağı boşaltmış erkekler bilirim...

¹¹⁸⁹ cebbar: kudret sahibi

¹¹⁹⁰ hükümferma olmak: hüküm sürmek

¹¹⁹¹ iâşe: bakım

¹¹⁹² müstebit: zorba

¹¹⁹³ abus: somurtkan

¹¹⁹⁴ pertavsız: büyüteç

Doktor — Henüz pek gençsiniz küçük hanım. Lakin yaşınız ile gayrimütenasip¹¹⁹⁵ çok şeyler biliyorsunuz...

— Zaman öğretiyor. Bu devrin bir senesi eski vakitlerin on yılına bedeldir... Yaşlarımızı, görgülerimizi buna kıyasen hesaplayınız... Asrımızın kadını, bu hakikat önünde aklını başına toplamaya mecbur oldu. Erkeğin ağır vesayetinden kurtulmak için kendi ekmeğini kendi kırmak yollarını aramaya başladı. Kadın dimağına, kadın parmağına, zarafetine, nezaketine yaraşan bu kadar iş var... Niçin kadın tasmalı bir koyun gibi evin tırabzan parmaklığına bağlanıp erkeğin avucuna baksın... Bir lokma ekmekle beraber kâh tokat kâh yumruk kâh tekme yesin?.. Sonra izdivaç meselesine geçelim... Bu alım satımda da yine erkeğin reyî hâkimdir... O, istediği kıza talip olabilir. Fakat kız mutlaka talep vukuunu beklemek mecburiyetindedir. Geçenlerde zamane ukalasından biri asri izdivaçlara kızın da bir erkeğe talip olabilmesi düsturunu ithale çalışıyordu. Fikir güzel. Lakin tatbiki mahzurdan salim değil... Bir kadın, herhangi bir beyefendinin izdivacına talip çıkıp da kabul olunmazsa kıymetten düşer. Çarşıda mezat görerek satılamayan bir mala döner...

Doktor manidar bir göz imalesiyle:

— Merak etmeyiniz küçük hanım. Güzel bir kız hiçbir zaman izdivacını kimseye teklif ıztırasında¹¹⁹⁶ kalmaz. Bilakis taliplerin kesretine karşı hangisine muvafakat cevabı vereceğini şaşırır. Erkek gönlünün meyli uğrunda hiçbir fedakârlıktan çekinmez. Sevddiği kıza malik olmak için bir iki reddetmez. Her ciheti göze aldırır... Beğenilmeyen, zavallı, talihsiz hanımlar ise gazetelere reklamlar verseler yine beyhudedir. İzdivaç teklifinin erkek tarafından vukuu usulünü zaten tabiat vazetmiş. Erkeğe niyaz, kadına naz yaraşır...

Tayfur Banu'ya baygın nazarlar kaydırmaktan kendini alamayarak:

¹¹⁹⁵ gayrimütenasip: orantısız

¹¹⁹⁶ ıztırar: zorunluluk

— Şimdiye kadar nikâhlarda mehr-i müeccel¹¹⁹⁷ ve muaccel-den¹¹⁹⁸ başka bir şey düşünülmemiş... Ah meselenin o kadar pürüzlü ve hayli elzem cihetleri var ki... İnsan bir hane kiraladığı zamanda bile bilmem kaç maddelik bir mukavele imzalıyor.

Banu — Buna niçin lüzum görülmemiş olduğunu bilmez misiniz? Her husus erkeğin arzusuyla hallolunur. Hiçbir şeyde kadının reyî sorulmaz ki mukaveleye hacet kalsın...

Doktor — Şeriat, izdivaçta kadının hukukunu da inceden inceye tetkik ve müdafaa etmiştir...

Banu — Öyle diyorlar ama hergün vuku bulan talaklardaki¹¹⁹⁹ haksızlıklar, vıcıdanlıklar gözümüzün önünde duruyor... Zevç, zevcesinden bıkınca bohçasını koltuğuna veriyor. Geldiği yere gönderiyor. Ekseriya kucağına bir de çocuk yükletiyor... Bu çocuğun yahut çocukların o bedbaht kadının diğer bir kocaya varması için ne büyük mâni teşkil ettiklerini düşününüz. Bazen şeriat, bu hayırsız erkeği huzuruna celp ile talak için sebep soruyor... O zaman bu insafsız adam bin özür uyduruyor... Şeriatın, nizamın icbarıyla tashih olunmuş bir talak vakası bilmiyorum. Zevcin zevcesine bir anda yabancı olması için “Kadın seni bıraktım.” demesi kâfi... Benim gördüğüm talak numuneleri hep böyle... Fakat kadın boşanmak, erkek boşanmamak isterse o zaman müşkülâtı seyrediniz.

Doktor — İzdivaç hususu deminden söylediğiniz gibi hane kiralamaya benzemez. Bu aşk ile iki tarafın rızasıyla olan bir şeydir. Karı koca arasına bir kere gönül soğukluğu girdikten sonra nikâh mukavelesindeki mukayyet şeraitin ne hükmü olabilir? Keyfiyetin asıl ehemmiyeti izdivaçtan evvel birbirini anlayabilmektedir. Güzellik için, servet için, geçinmek için ve daha türlü türlü emellerle evlenmeler vardır... Dünyada lazeval¹²⁰⁰ ne bulunur? İzdivaçtan sonra bu sebepler evvelki kuvvet ve cazibelerini kaybedebilirler... Emeller, hevesler tatmin olunup geçince karıkoca karşı karşı[ya]

¹¹⁹⁷ mehr-i müeccel: boşanma veya ölüm hâlinde kız tarafına verilmesi nikâhta kararlaştırılmış para

¹¹⁹⁸ mehr-i muaccel: nikâhta erkek tarafından kız tarafına verilen para

¹¹⁹⁹ talak: boşanma

¹²⁰⁰ lazeval: sonu gelmez

vicdan, insaniyet, samimiyet bağıyla merbut¹²⁰¹ kalırlar... Teehhülün gayesi işte budur. Lakin bu mersayı¹²⁰² bulmak için geçirilecek o kadar müthiş boralar, fırtınalar var ki... Çokları kayalara çarpıp parça parça oluyorlar...

Tayfur titreyerek Banu'dan şöyle bir sual sormak cüretinde bulundu:

— Küçük hanımefendimiz affedersiniz yaşıma ve kadınlığıma nazaran izdivaç hususunda çok tetkikiniz var... Bu mesele bugün en medeni milletler nezdinde bile son sûret-i hallini bulamamıştır. Müsaadenize iğtiraren¹²⁰³ soruyorum, izdivaç nasıl olmalıdır? Sizce arzu buyrulan şekil hangisidir?

Bu serbestçe sual karşısında Banu yine ateşin bir gül kesildi. Bir iki küçük kaş ve dudak hareketinden sonra:

— Vallahi beyefendi, ben sûret-i umûmiyyede söylüyorum. Meseleyi kendi noktainazarımdan yani kendi nefsimce henüz tetebbu etmedim... Bana pek çetin görüldüğü için zihnim bu maddeye yanaşmaktan ürküyor.

Tayfur, kızın izzetinefsine dokunacak bir çam devirmekten titremekle beraber cesaretini biraz daha ileri götürerek:

— İzdivaç aleyhinde muhakkak itirazlarınız, tenkitleriniz var. Her tenkit, pürüzlü cihetin öbür savap¹²⁰⁴ yüzünü göstermek için yapılır. Siz ideal izdivacı nasıl tasavvur ediyorsunuz? Bunu anlamak isteriz...

Banu tatlı bir tebessümle boynunu bükerek:

— Beyefendi, dilimize “mefkûre”¹²⁰⁵ ile tercüme edilen “ideal” sözü kelimelerin şahikasıdır¹²⁰⁶. Havâ-yı nesîmî¹²⁰⁷ gibi fikir yüksel-

¹²⁰¹ merbut: bağlı

¹²⁰² mersa: liman

¹²⁰³ iğtiraren: güvenerek

¹²⁰⁴ savap: doğru

¹²⁰⁵ mefkûre: ülkü, ideal

¹²⁰⁶ şahika: en üst derece

¹²⁰⁷ havâ-yı nesîmî: temiz hava

dikçe saffet ve nedret¹²⁰⁸ peyda eder. Uçan düşüncemizi yakalamak için arkasından koşar, nihayet ona bir mana tatbiki için bu müphem tabiri kullanırız. Mefkûrevi izdivaç nasıl olmalı? Her delikanlı, her genç kız bu tatlı rüyanın kuş tüyü döşeği içinde yuvarlanır durur. Ve belki her genç için bu muhayyel cennetin vasfa gelmez, tasavvurlara sığmaz sefaları, saadetleri vardır... Filozoflar, bize “Saadet arzudadır. Arzu husul bulunca zevki kalmaz.” demiyorlar mı? İzdivacın mesudiyeti, lezzeti işte bu arzuyu yaşamaktadır. Erkeğin aşk suretinde görünen her savleti bu arzuyu öldürmeye matuftur. Kadının mahareti, erkeğin ateşini hep birden israf etmeyerek uzun senelere yetiyecek surette hüsn-i idare edebilmesinde görülecektir... Yoksa izdivaç şöyle yahut böyle olmalıdır katiyetiyle bir düstur şekline konamaz... İzdivacın akdi de inhilali¹²⁰⁹ de serbest, hukuken kadın erkekle tamamıyla müsavi olmalı, zevcin sadakatsizliklerine karşı kadının hercailiklerine de hiç şaşıp kızmamalıdır. İzdivaçtan maksat; erkeğin efendiliğini, kadının hizmetçiliğini tasdik demek değildir. Ve daha akıl ve mantığın, vicdani adaletin emrettiği mübrem¹²¹⁰ şeyler var ki bunları tasrihe lüzum görmüyorum.

XXXIII

İskeletin bulunduğu büyük salona geçtiler. Aralarında hep bu izdivaç bahsi devam ediyor, Banu gayet serbest söylüyor, doktor itirazdan çekinmiyor, Tayfur, kızın evlenme hususundaki fikirlerini, arzularını, şartlarını anlamak için seksen dereden su getiriyor, söyleyecekleri olsa da Cevri hakk-ı kelâmı yokmuş gibi elim bir tahammül ile yalnız dinliyordu...

Banu, ipek perdelerin saçaklı, püsküllü takı altından bu hususi bedestana girdiği anda biraz kendini kaybetti. Burası ecdattan ahfada sabırlı ellerin intihabıyla biriktirdiği kıymettar, nadide eşya ile dolu idi. Tarihin “Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne”¹²¹¹ veya “Os-

¹²⁰⁸ nedret: az bulunma

¹²⁰⁹ inhilal: parçalanma

¹²¹⁰ mübrem: kaçınılmaz olan

¹²¹¹ Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâne: mükemmel korunan memleketler; Osmanlı İmparatorluğu

mâniyye” namını verdiği vüsat-i hudûd¹²¹² zamanında yani Türkiye’nin Adriyatik Denizi’nden Aden Körfezi’ne kadar uzandığı ve Afrika’nın bütün şimal sahillerini kendi rengine boyadığı vakitlerden beri her memlekette çıkan makbul eşyadan birer numune âdetâ bir müzehane tasnifiyle bu salona yerleştirilmişti.

Didon Paşa’nın kızı Arnavutluk’un gümüş tel imalleri, Çanak-kale testileri, Kütahya çinileri, Bursa, Şam ipeklileri, Anadolu İran halıları, çatmalar¹²¹³, kutnular¹²¹⁴, sırma işlemler arasında şaşırdı.

Ailenin son filizi olan Tayfur Hikmetullah, yerli ağır kumaşlarımız ile Avrupakârî kanepeler, koltuklar vesaire imalinde hiç taassup göstermemiş ve bu suretle pek zarif şeyler vücuda getirmişti.

Banu her adımda durarak, bir sandalye veya sedirin ucuna ilişerek etrafını ihata eden¹²¹⁵ eşya hakkında tafsilat sora sora iskeletin kulübesi önüne kadar geldiler.

Bekçi, siyah gözlerinin boşluğuyla ademden varlığı seyreder gibi ve zairlere¹²¹⁶ hiç ehemmiyet vermez bir vakar ile duruyordu.

Dört genç bir nevi huşu sükûtuyla bir müddet bu insan kafesine baktılar. Dünya ile ahiret birbirini temaşa ediyor gibiydi.

Nihayet Banu sükûtu bozarak:

— Hayvanat içinde iskeleti en mütekemmil¹²¹⁷ olan insandır değil mi?

Doktor — Evet fakat ırktan ırka teşekkülâtça az çok farklar vardır. Mesela bir Avrupalı kıhfiyla bir Avustralyalının kafası arasında zâviye-i vechiyye¹²¹⁸ vesairece başkalıklar görülüyor.

¹²¹² vüsat-i hudûd: sınırların genişliği

¹²¹³ çatma: eskiden Bilecik, Bursa ve Üsküdar’da ipekle dokunan, kabartma çiçekli, özellikle yastık ve sedir yapmakta kullanılan, çok makbul ve meşhur kadife kumaş

¹²¹⁴ kutnu: elbiselerde ve daha sonra döşemelerde kullanılan, genellikle fes rengi zemin üzerine sarı çubuklu, pamuk ipliği karışık, atlas taklidi bir ipekli kumaş çeşidi

¹²¹⁵ ihata etmek: kuşatmak

¹²¹⁶ zair: ziyaretçi

¹²¹⁷ mütekemmil: mükemmel

¹²¹⁸ zâviye-i vechiyye: yüz şekli

Banu — Ne olursa olsun, ırk, iklim, tekemmül¹²¹⁹, temeddün¹²²⁰ ve iptidailik farklarını bir yana bırakalım. Halik'ın bütün insanları bir numune üzerine yaratmak istediği görülüyor. Hepimizin vücut kemiklerimiz gözümüzün önündeki şu model üzerine çatılmamış mı?

Doktor — Buna şüphe yok...

Banu — Öyle ise biz insanlar hep bir asıldan gelme halis muhlis kardeşiz...

Doktor gülerek:

— Böyle bir mukayeseye ve karabet¹²²¹ taharrisine¹²²² kalkar isek zâtü'l-fıkarât ve's-sidye¹²²³ olanlardan başlayıp aşağı doğru bütün hayvanlar ile de akraba çıkarız... İnsana, tekemmül etmiş bir maymun demiyorlar mı? Bu bizim için iftihar edilecek bir akrabalık değil ama maymun da teşekkülâtça kendinden daha kaba bir hayvanın mütekemmilidir. Bu karabet mikyası¹²²⁴ üzerinden ne kadar uzaklaşsak, mesela havada uçanlarla suda yaşayanlara kadar gitsek yine aramızda birçok yakınlıklar bulmaktan kurtulamayız.

Banu — Bu iskeleti teşkil eden kemik parçaları iptidai hilkatlerinden beri olan târîh-i tabîîlerini söyleseler... Bu son şekillerini alıncaya kadar geçirdikleri tebeddülleri¹²²⁵ ve hayatta ilk tohum, ilk telkih¹²²⁶ nasıl oldu? İlk aşk nasıl tutuştu? Anlatsalar, fen adamlarını birtakım asılsız faraziyelerle yorulmaktan kurtarsalar...

Böyle söylenirken Banu'nun gözü kaynak kemiği halkasına bir iplikle asılmış bir kâğıt parçasına ilişti. Bu müşahedesini parmağıyla Tayfur'a işaret ederek:

— Şu kâğıtcağızı alıp okumama müsaade eder misiniz?

¹²¹⁹ tekemmül: olgunlaşma

¹²²⁰ temeddün: medenileşmek

¹²²¹ karabet: yakınlık

¹²²² taharri: araştırma

¹²²³ zâtü'l-fıkarât ve's-sidye: omurgalılar ve memeliler

¹²²⁴ mikyās: ölçü

¹²²⁵ tebeddül: değişim

¹²²⁶ telkih: aşılama

Tayfur gösterilen şeyi gördü. Şaşırdı. Çünkü kendisi oraya böyle bir kâğıt asmamıştı. Nasıl olmuş? Bunu oraya kim bağlamış? Sonra aklına derhâl Nasıra geldi. Bu olsa olsa onun marifeti olabilirdi. Deli kız acaba kâğıda ne yazmış?

Banu'nun ricası önünde çok düşünmeye vakit yoktu. Tayfur istenen müsaadeyi verdi. Banu elini uzattı. Kemik halkaya geçirilmiş ipliği kopardı. Kâğıdı aldı. Küçük bir helecenla açtı. Şu sözleri okudu:

“Esrarımı merak ediyorsanız tercümanımı çağırınız, size anlat-sın.”

Didon Paşa kızı, ev sahibine dönerek:

— Bu ne demek beyefendi? Lütfen bana anlatınız.

— Bunun ne demek olduğunu anlamakta ben de sizin kadar mütehayyirim¹²²⁷...

— Bu iskeletin konağınızda bir tercümanı mı var? Bu vasıta ile onunla vakit vakit konuşuyor musunuz?

— Biz iskeletle konuşacak kadar henüz ermedik. Fakat evimizde onunla görüştüğünü iddia eden bir deli kız var...

Banu minimini bir çocuk çırpınmasıyla:

— Nasıl deli kız? Ben onu görmek isterim. Gelsin. Benim yanımda iskeletle konuşsun...

— Huzurunuzda çıkacak gibi değil... Abuk sabuk budalanın biri...

— Kendini buraya celbettirmek için bu kâğıdı yazıp da oraya asmak pek de abuk sabuk bir budalanın işine benzemiyor...

Tayfur önüne baktı. Yutkundu mutkundu. Söyleyecek bir şey bulamadı. Mütevekkil¹²²⁸ bir bakışla başını kaldırarak:

— Mademki emrediyorsunuz. Çağırayım gelsin...

— Büyük bir lütuf etmiş olursunuz...

¹²²⁷ mütehayyir: şaşmış

¹²²⁸ mütevekkil: kadere boyun eğmiş

Tayfur salondan çıktı. Şimdi Nasıra gelip de bir münasebetsizlik ederse?.. Hiddetten bastığı yeri bilmiyor, deli kızı ayaklarının altına alarak ezmek istiyordu. Lakin hâl ve mevki buna katiiyen müsait değildi...

Sofadan beş on adım ilerleyince kulis arasında rolünü bekleyen bir sanatkâr gibi Nasıra karşısına çıktı.

Tayfur hiddetini yenmek lüzumunu hissetti. Çünkü infial, şiddet gösterse kızı bütün bütün çıldırtarak nahoş, belki de vahim hareketlere sevk etmiş olacaktı. Mülayim sözlerle kulağını burmayı daha muvafık bularak:

— Kızım Nasıra niçin böyle yaptın?

— Ben yapmadım. İskelet öyle emretti...

— Hani ya sen bana, çağırmadıkça karşıma çıkmamaya söz vermemiş miydin?

— Vermiştim ama kendi keyfimle gelmediğime inan Tayfur... Onun emrine karşı duramam... Dün pek hiddetliydi. Misafirlerinle görüşmek istediğini söyledi. Bana bu yolda hareketi emretti.

— Misafirlerimle ne görüşecek?..

— Kim bilir Tayfur? Ne görüşeceğini keşfetmek kabil mi?

— Rica ederim Nasıra... İskelet hiddetlenip de ağır lakırdılar söylerse sen bunları mülayim surette ifadeye gayret et... Misafirlerimi gücendirme...

— Merak etme Tayfur. O, pek çelebi, nazik, diplomat bir zattır. Kimseyi gücendirmez. Lakırdıyı rumuzla, istiare ile söyler...

Nasıra tepeden topuğuna kadar siyahlar giyinmiş, mebzul¹²²⁹ saçlarını dalga dalga omuzlarından aşağı dökmüş, sahnede nevhagerliğe¹²³⁰ çıkan bir matemzede hâlini almıştı...

Tayfur önde, kaçık kız arkada salondan içeri girdiler... Nasıra bir putperest gibi kemik insanın huzurunda yerlere kadar ihtiramla

¹²²⁹ mebzul: fazlasıyla bulunan; gür

¹²³⁰ nevhager: matemle feryat eden

eğildikten sonra misafirlere birer küçük reverans tevziyle¹²³¹ bir tarafa çekildi, durdu.

Deli kızın humma ateşiyle yanan hastalara benzeyen dalgın ve muzdarip bakışı Banu'nun dikkatini celbetti. Nasıra siyah muslinler¹²³² ve ipek saçlarının dalgaları içinde *féerique*¹²³³ bir letafetle güzelleşmişti.

Banu, Tayfur'un kulağına eğilerek:

— Vah zavalıcılık... Ne güzel kız... Kendisiyle konuşabilir miyim?

Tayfur aynı ihtiyatla misafirinin kulağına:

— Konuşabilirsiniz fakat işiteceğiniz garip sözlere ehemmiyet vermemek şartıyla...

Banu, deli kıza teveccühle:

— Hemşire, isminizi söyler misiniz?

Kızcağız dönen Mevlevi gibi engin bir hüznle boynunu çarpıtarak:

— Nasıra cariyeniz...

— Oh memnun oldum. Ne güzel isim...

— Hiçbir şey sizin kadar güzel olamaz hanımefendi... Allah övmüş yaratmış...

— Beni bu kadar güzel bulduğunuza teşekkür ederim...

— Ben bulmuyorum... Bu bütün âlemin tasdik edeceği bir hakikat...

Banu yine Tayfur'un kulağına:

— Pek muntazam söylüyor...

Tayfur aynı suretle:

— Görürsünüz. Şimdi sapıtır.

Banu, Nasıra'ya hitaben:

¹²³¹ tevzi: dağıtma

¹²³² muslin: sık dokunmuş, parlak ince, yumuşak bir tür kumaş

¹²³³ féerique: peri kadar güzel

— Siz bu iskeletin tercümanı imişsiniz?..

— Evet, min-gayr-i liyakatin¹²³⁴...

— Niçin kendinize iskeletin vâsıta-i tekellümü¹²³⁵ demiyorsunuz da tercümanı diyorsunuz? Bu kemik adam başka dilden mi konuşur?

— Evet...

— Hangi dilden?

— Ruh lisanıyla...

— Siz o dile vâkıf mısınız?

— Evet...

— Nerede tahsil ettiniz?

— Bu tahsil ile öğrenilmez...

— Nasıl öğrenilir?

— Umum ruhların bir lisanı vardır. Her ruh buna mine'l-ezel¹²³⁶ vâkıftır. Ölümden sonra ruhlar dünya lisanlarıyla konuşmazlar. Öyle olsa mesela bir Rus ile bir İtalyan ruhunun birbiriyle anlaşamaması lazım gelir ki bu hâl, ruhaniyete yaraşmaz. Bir nakisa¹²³⁷ olur... Hiçbir ruh diğeriyle anlaşmak için dünya diline muhtaç değildir...

— Siz sağ iken ölülerin dilini nasıl öğrendiniz?

— Ölüm bütün dünya hissiyatından tamamıyla tecerrüt demektir. Sağ iken buna kısmen muvaffak olanlar vardır...

— Ölülerin dili nasıl telaffuz olunur? Ne şivededir?

— Onların dili telaffuz olunmaz... Mütekellimin fikri tasavvur hâlinde iken muhatap onu derhâl anlar. Binaenaleyh onların arasında yalan, riya olamaz. Dünyadaki bütün fenalıklar fikirlerin, tasavvurların, maksatların, hilelerin, kötü niyetlerin dimağlarda mahfuz¹²³⁸ kalmasından ileri geliyor... Mesela şu salonun içinde

¹²³⁴ min-gayr-i liyakatin: haddim olmayarak

¹²³⁵ vâsıta-i tekellüm: konuşma aracı

¹²³⁶ mine'l-ezel: ezelden beri

¹²³⁷ nakisa: eksiklik

¹²³⁸ mahfuz: saklanmış

bulunanlar, biz hepimiz yekdiğerimizin kafalarından geçenleri bilseydik birbirimizden yılandan korkar gibi kaçardık.

Tayfur, Banu'nun kulağına:

— Size demedim mi? İşte başladı...

Didon Paşa'nın kızı, birdenbire uçan bir beniz ile Cevri'ye göz kaydırmaktan kendini alamadı... İki nazar, âdeta tevahhuşla¹²³⁹ birbirine saplanıp ayrıldı.

Banu bu bozgunluğunu cebrî bir tebessümle örtmeye uğraşarak Tayfur'un kulağına:

— Ne garip mahluk... Ne tuhaf söylüyor...

Doktor fısıltıya iştirak ederek:

— Tuhaf söylemiyor. Vahşi bir felsefe ile insanlığı pek doğru tavsif ediyor...

Banu giderek solan bir tebessümle:

— Doktor Bey, bu sözü bütün insaniyete şamil bir felsefe olarak nasıl kabul ediyorsunuz? Mesela biz şimdi birbirimizin dimağımızdaki fikirleri ayan bir kitap sahifesi vuzuhuyla okusak birbirimizden yılan görmüş gibi bir dehşetle kaçarmıyız? Aramızda böyle cani kafalı biri bulunduğuna ihtimal verir misiniz?

Tayfur, doktordan evvel cevaba atılarak:

— Deli, bal kabağından olmaz ya... İşte böyle insandan olur... Müsaade ederseniz bu kaçığı daha ziyade münasebetsizlendirmeden savayım...

Doktor — Her sözün manası telakkiye göredir. Bir delinin saçmalarından korkulmaz...

Banu — Öyle ya... Öyle ya... Biz bu kızı iskeletle konuşmak için çağırttık... Soralım bakalım daha ne türlü garibeler işiteceğiz.

Banu işi şaklabanlığa dökerek Nasıra'ya döndü. Yüksek sesle:

— Nasıra Hanım, sizi buraya iskeletle aramızda tercümanlık etmeniz için çağırdık.

¹²³⁹ tevahhuş: ürkme

— Peki lakin bilahare nedamet ve tevahhuş edeceğiniz sualler sormayınız...

Banu gülererek:

— Peki, iskelet efendiyi hiddetlendirecek şeyler sormayız... Fakat azıcık görüşünüz de görelim...

Nasıra kelimeleri takti edercesine¹²⁴⁰ ağır bir telaffuzla:

— O, benimle halvet olmadıkça konuşmaz.

— O ne demek? Biz hepimiz şimdi salondan dışarı mı çıkacağız?

— Hayır... Kulübe ile ben büyük bir örtü altına girmeliyiz...

Tayfur asabi bir istihza ile:

— Saçmalama Nasıra... Şimdi kulübe ile seni örtmek için bir çadır bezi lazım...

Nasıra — Ben çadır bezini hazırlattım. Merdiven başında duruyor. Emrediniz getirsinler...

İki hizmetçi bezi getirdi. Kulübe ile Nasıra'yı örttüler. Şimdi örtünün etrafındakiler bir hokkabazlık seyredeceklere mahsus birer merakla bekliyordlardı.

Kulübenin irtifai beze hakikaten bir çadır şekli erdi. Nasıra bu kabarıklığın altında kayboldu.

Seyirciler dört beş dakika beklediler. Nihayet kulübe ispritzimacıların masaları gibi harekete geldi.

Banu, Tayfur'un kulağına:

— Kulübeyi kız sallıyor değil mi?

Tayfur — Şüphesiz...

Nasıra bez altından:

— Hariçten fısıltı caiz değildir... Çünkü hazrete her şey mahlumdur. O şimdi hepinizin kalbini okuyor. Ve bana ruh lisaniyla anlatıyor...

Banu, müstehzi bir kahrkahracıkla:

¹²⁴⁰ takti etmek: parçalarına göre ayırmak

— Nasıra Hanım tebrik ederim... İskeletiniz çok sür'at-i intikâle¹²⁴¹ malik...

Nasıra — Banu Hanımefendi eğlenmeyiniz, iskelet hazretleri şu dakikada sizinle meşgul...

Banu taaccüple:

— Benim nem ile meşgul?

— Bugün otomobile binmezden evvel Cevri Bey'le aranızda şiddetli bir mücadele geçmiş...

Bu söz üzerine Banu ile Cevri başlarından aşağı birer kova buzlu su dökmüşler gibi dişlerini sıkarak birer ince titreme geçirdiler.

Banu dudaklarındaki istihzayı muhafazaya uğraşarak:

— İskelet cenaplarını tekzip etmek istemem ama doğruyu söylemek lazım gelirse bugün Cevri ile aramızda hiçbir münakaşa, mücadele geçmemiş olduğunu itirafa mecbur kalırım...

Nasıra istihzaya mukabil tatlı bir ısrar ile:

— Ah küçük hanımefendimiz, hazret hiç yalan söylemez...

Banu — Hazrete olan büyük teveccüh ve itimadınızı bozmamak için bu latifelerine gülmekte bir beis görmem...

Nasıra — Latife değil efendim... Hakikat... Müsaade buyursanız mücadelenizin esbabını ve aldığı neticeyi hazretten duyduğum gibi söyleyeyim...

Bu defa Banu'nun dudaklarında bir istihza tebessümü teressüm edemedi¹²⁴². Kız ne gülebildi ne de infialini izhara cesaret edebildi... Bozgunluğu hemen saklayamadı.

Tayfur derhâl sevgili misafirinin imdadına şitapla:

— Canınız sıkıldı...

— Hayır... Aslı faslı olmayan bir şeyden bahsolunuyor da...

— Ben size evvelce dedim. En iyisi bu mecnunu buraya çağır-mamaktı. Deli kız, iskelete atfen örtünün altında uydurup uydurup

¹²⁴¹ sürat-i intikâl: kavrama hızı

¹²⁴² teressüm etmek: resmetmek

söyleniyor. Lakırdılarının ne ehemmiyeti olabilir? Divane sözü kalem gelir mi?... Savalım gitsin...

Banu düşündü. Bir saniyede silkinip infialini üzerinden attı. Öyle ya... Kaçık bir mahlukun iskeletin ağzından telleyip pullayarak attığı patavatsızlıkların ne hükm[ü] olabilirdi...

Nasıra ifşaatıyla besbelli mühim bir hakikatin üzerine vurmuştu. Lakin şüphesiz bu bir tesadüftü. Bundan korkmak büyük bir ahmaklık olmaz mıydı?

Banu kendini topladı. İşittikleri garip sözlerin acayip bir tesadüften başka bir şey olamayacağını imaen Cevri'ye gizli, seri bir teselli nazarı fırlattıktan sonra:

— Hayır, hayır savmayalım... İskelet cenapları dedikoducu bir kocakarı gibi yalnız şunun bunun husûsiyet-i hâlleriyle meşgul olmuyor ya?... Ondan teşekkülât-ı âleme dair bazı şeyler sormak isterim...

Nasıra çadır altından:

— Fısıltılarınızı hep işitiyoruz... İskelet efendimizin asıl vazifesi, bu konağın namus bekçiliğidir. O, bu muhterem ailenin nighbân-ı iffetidir¹²⁴³. Aile namusunu bozanlar hakkında merhamet bilmez. Öylelerini en ağır cezaya çarpar... Kendisi naziktir. Âlimdir. Misafirlerini memnun etmek için vazifesi haricinde ilmî, fennî konferans verebilir. İstediginizi sorunuz...

Güzel misafirinin gücenmesi ihtimaliyle Tayfur'un titrediğini Doktor Ferhat fark etti... Nasıra'nın, Banu'nun Cevri ile mücadeleleri hakkındaki ifşası şüphesiz iskeletin kemik ağzından menkul bir kehanet değildi. Kaçık kız bunu sırf kendi ilhamıyla söyledi. Lakin ne kadar üzerine düşürdü. Deli kız âdeta şâyân-ı hayret ve tebrik bir zekâvet¹²⁴⁴ gösterdi. Çünkü genç misafirler hassas bir noktadan vurulmuş olduklarını pek saklayamadılar... Mutlak mutlak o günü aralarında şiddetli bir mücadele geçmiş olacak... Acaba ne mücadelesi?

¹²⁴³ nighbân-ı iffet: iffet bekçisi

¹²⁴⁴ zekâvet: çabuk anlama ve kavrama

Bu vadideki ifşaatına devam ederse Nasıra'nın yine böyle şâyân-ı hayret bir isabetle daha büyük bir çam devirmesi muhtemeldi. Banu ile bir bozgunluk zuhurunda Tayfur'un bu kaçık mahluk aleyhindeki hiddet ve şiddetine nihayet olmayacak ve yeisinin bütün hıncını bu zavallı kızdan çıkaracak, netice pek fenaya varacaktı.

Doktor bu melhuz tehlikeyi düşündü. Sözü diğer bir zemine çevirmek için deli kızdan sordu:

— Nasıra kızım, sen “İskeletle görüşüyorum” diyorsun lakin biz buna inanmıyoruz...

Nasıra — Evet inanmadığınızı biliyorum. Zira ben sizin kalbinizi, hissinizi okuyorum.

Doktor — İnanmamakta haklı değil miyiz?

Nasıra — Haklı değilsiniz.

Doktor — Niçin?

Nasıra — Çünkü hilkatteki, tabiattaki her hadise sizin sade aklınıza temas edecek kadar basit olamaz... Zaten sizin inanıp inanmamanızın ne ehemmiyeti var... Kâinatta sizin hiçbir şey itikat veya imansızlığınız ile tebdil-i mâhiyyet etmez. Bir karınca ayın küre-i arza mesafesini, suyun kimyevi terkiibini düşünür mü? Ve onun düşünmemesiyle tabiat nizamından hiçbir şey değişir mi?.. Hilkatte öyle esrar var ki onları ihata edebilmek için bizim zavallı kafamız karıncanın dimağından daha âciz kalır... Biz beş hissimize çarpan şeylerle meşgul olabiliriz. Kâinatı anlamak için bu beş his kâfi midir? Mesela gözümüz olmasaydı bize ziyadan, renkten bahsetselerdi bir şey anlayabilir miydik? Bu beş hissimizden hariç kalan hakikatleri, hadiseleri inkâr etmek ancak cehalet sevkiyle cüret ettiğimiz bir cinnettir.

Doktor — Kızım Nasıra bunları kendin mi yoksa iskelet hocanın telkiniyle mi söylüyorsun?

Nasıra — Benim ne haddime... Hazretin telkiniyle söylüyorum...

Doktor — Peki ama hazret takır takır kemikten bir insan kafesi... Kendinde beş değil, yarım hisse merkez olacak hücre yok...

Kemik parçaları nasıl düşünür? Ve bir diriyle nasıl müdâvele-i efkâr edebilir¹²⁴⁵?

Nasıra — Beyefendi bana deli diyorsunuz. Şimdi bir şey söyleyeceğim, büsbütün cinnetime hükmedeceksiniz. Akıllı insanlar kendileri gibi düşünmeyenlere deli derler. Ben de sizin için aynı hükmü versem kızmayınız. Ben sizin nazarınızda divane isem siz de benim indimde öylesiniz. Çünkü aynı suretle düşünmüyoruz. Hayatı aynı göz ve muhakeme ile görmüyoruz. Fakat delilik sizde mi bende mi? Bunu kendi reyimizle tayin edemeyiz. Bir üçüncü hakem lazım. Onu nereden bulacağız? Siz ekseriyeti nazar-ı itibâra alıyor yani çokluğu akıllı farz ediyorsunuz. Binaenaleyh deli saydığınız ekalliyeti¹²⁴⁶ tımarhanelere tıkıyorsunuz. Hâlbuki delilerin güçleri yetse onlar sizi darüşşifalara kapayıp kendileri serbest gezerler. Bir tarafın adeden diğerine galebesi, akıllı olduğuna delil değildir...

Doktor — Tuhaf söylüyorsun Nasıra... Evet, insanların ekseriyeti çıldırırsa ekal kalan akıllıları sıhhat evlerine kilitlerlerdi...

Nasıra — Akıllılar delilerden, deliler akıllılardan şikâyet ederler. Birbirinin yaptıklarına gülerler. Hangi taraf haklıdır? Bunun cevabı zannolunduğu kadar kolay değildir. Şu hakikati zihninizde tespit ederek benimle konuşursanız birbirimizi biraz anlayabiliriz...

Doktor — Hiç zannetmiyorum Nasıra...

Nasıra — Niçin?

Doktor — Çünkü sen ne kadar akıllı ve mukni¹²⁴⁷ bir deli olsan iskeletle konuştuğuna bizi ikna edemezsin. Çünkü kemik konuşmaz... Binaenaleyh böyle iddiada ancak deliler bulunur...

Nasıra — Âlâ lakin siz akıllısınız da bir deli ile münazaradan ne zevk alıyorsunuz?

Doktor — Bu bir nevi tetkik, tettebbudur da onun için...

¹²⁴⁵ müdâvele-i efkâr etmek: karşılıklı fikir alışverişi yapmak

¹²⁴⁶ ekalliyet: azınlık

¹²⁴⁷ mukni: ikna eden

Nasıra — Meselenin aramızdaki güçlüğü, iskelet hazretlerinin benimle konuştuğuna sizi iknada kalıyor. Böyle bir şeyi aklınız bir türlü kabul etmiyor... İnsanoğlu hilkatin her sırrını anlamak için yaratılmamıştır... Sanırım ki size nispeten bende altıncı bir his var... Samiaya malik bir adam, anadan doğma taş gibi sağır bir insana musikiden ne kadar bahsetse bir şey anlatmaya muvaffak olamaz. Dimaği intibah ve seviyece bana biraz yaklaşabilmiş olaydınız şimdi iskelet hazretlerinin ortaya çıkıp gezindiğini görür ve konuştuğunu iştirdiniz... Size ism-i Bari'ye yeminle söylüyorum ki sizinle hep ondan bittelkin¹²⁴⁸ konuşuyorum...

Doktor — İskelet hazretlerinin fazilet ve ilim ve dehalarına iman getirmek için kendilerinden rica ederiz. Bir ölü ile dirinin görüşmesi nasıl mümkün oluyor? Bu hadiseyi bizim hissimize mülâyim gelecek bir lisanla bize anlatsın...

Nasıra sustu. Çadır bezinin altından muhtelif homurtular duyuldu. Zelzele geçiren bir bina gibi kulübe sallandı...

Vuku bulacak garip hâle intizaren etraftakiler kulübenin raşelerine gözlerini, homurtulara kulaklarını vermişler, öyle duruyorlardı. Mevcut çehrelerin içinde en bariz istihza tebessümü Banu'nun yüzünde görülüyordu.

Nihayet bez altından Nasıra'nın sesi çıktı:

— Doktor Bey, siz bana birçok sual sordunuz... Müsaade eder misiniz bir tane de ben size sorayım...

Doktor — Hayhay...

Nasıra — Uyanıklıkla uyku arasındaki farkı bana tarif eder misiniz?

Doktor — Uyanıklık müspet, rüya menfidir. Tıpkı bir kumaşın tersi yüzü gibi...

Nasıra — Tarifinizi biraz daha izah ediniz...

Doktor — Rüya, dimağımızdaki uyanıklık intibahının bir nevi hayalidir... Ekseriya uyanık iken meşgul olduğumuz şeyleri görü-

¹²⁴⁸ bittelkin: telkin yoluyla

rüz. Daha vasi¹²⁴⁹ bir tabir ile “Rüya, uyanıklığın bir karikatürüdür.” diyebilirim.

Nasıra — “Rüya, eşkâlini uyanıklıktan alır.” demek istiyorsunuz?

Doktor — Evet...

Nasıra — Fakat insan bazen rüyada uyanık iken görmemiş olduğu şeyleri de görür.

Doktor — Evet lakin nasıl söyleyeyim? Bu bir nevi kombinezon¹²⁵⁰ yani terekkübdür¹²⁵¹. Mesela hayatta deniz, hava, yıldırım, yangın, yılan ne olduğunu biliriz. İşte hep bu bilgimiz dâhilinde rüyalar görürüz. Yine bazen asabımızın, midemizin, dimağımızın fantezilerine kapılarak hakikatten daha latif veya korkunç şeyler görebiliriz... Fakat esas daima uyanıklık intibalarından¹²⁵² münbaistir¹²⁵³. Hayal, eşkâlini onu bazen çok değiştirerek hakikatten alır...

Nasıra — Söylediklerinizi hazret kabul ediyor. Yalnız tasrih etmediğiniz¹²⁵⁴ bir cihet kaldı...

Doktor — Hangisi?

Nasıra — Uyanıklıkla rüya arasında maddiyet, maneviyet farkı vardır...

Doktor — İzah ediniz...

Nasıra — Rüya ruh ile görülür...

Doktor — Uyanıklıktaki tahassüslerimiz, müşahedelerimiz ruhsuz vuku bulmuyor ya?

Nasıra — Aralarında çok fark var. Deminden buyurduğunuz gibi biri hakikat, öbürü hayaldir... Mesela uyanıklık âleminde gör-

¹²⁴⁹ vasi: geniş

¹²⁵⁰ combinaison: kombinasyon, birleşim

¹²⁵¹ terekküb: bir şeyin birkaç parçadan meydana gelmesi

¹²⁵² intiba: izlenim

¹²⁵³ münbais: ileri gelen

¹²⁵⁴ tasrih etmek: açık açık anlatmak

düğümüz bir ağaç şebeke-i ayniyyemize¹²⁵⁵ irtisam eder¹²⁵⁶. Fakat rüyada ağaç yoktur. Teressüm¹²⁵⁷ hayalden ibarettir. Şimdi bundan bir mesele çıkıyor. Maddiyet manevileşir mi? Maneviyet maddileşir mi? Yoksa ikisi birbirinde mündemiç¹²⁵⁸ midir? Yani cisimle gölge gibi, birinin hudusu¹²⁵⁹ diğerinin vücuduna mı vabestedir¹²⁶⁰?.. Meselenin ufku büyüyor. Lakin masadımız uzun ve akim¹²⁶¹ bir münakaşa değil, bize lazım olan küçük neticeyi çıkarmaktır. Binaenaleyh kıyasın teferruatından kaçarak sadece söyleyeceğim şudur, rüya her suretle bir âlem-i imkânidir. Lakin bidari¹²⁶² öyle değildir. İnsan rüyasında uçar. Bulutların fevkine çıkar. Baş döndürücü irtifalardan yere düşer. Bir şey olmaz. Yahut ölür. Dirilir. Denizin üzerinde yürür. Hayvanlarla konuşur. Cennete, cehenneme gider. Melekleri, zebanileri görür... Rüyada mümkün olmayan bir şey yoktur. Her muhal, hakikat şeklinde cilvelenebilir. Onun için şairler fantaziyelerine kapıldıkları vakit rüyanın kanatlarını takınarak âlem-i imkân haricine uçarlar. Rüyada fikrin alabildiğine cevelanına¹²⁶³ hail¹²⁶⁴, mâni olacak hiçbir had yoktur. Şimdi sizden sorarım doktor beyefendi, siz âlem-i manâda iskelet hazretleriyle görüşemez misiniz? Bu muhal bir tasavvur mudur?

Doktor — Kendi arzumla değil, tesadüfen böyle bir rüya görebilirim. Bu muhal değildir. Belki de şu bahisler üzerine bu gece hazretle konuşmak şerefine ererim. Lakin bu, zihnimin bu mesele üzerine teyakkuzu¹²⁶⁵ yahut midemin doluluğu, asabımın bozukluğuyla vukua gelecek bir hadisedir. Hakikatle hiç münasebeti yok-

¹²⁵⁵ şebeke-i ayniyye: gözün ağ şeklindeki dokusu

¹²⁵⁶ irtisam etmek: şekillenmek

¹²⁵⁷ teressüm: resim gibi canlanma

¹²⁵⁸ mündemiç: içkin

¹²⁵⁹ hudus: ortaya çıkma

¹²⁶⁰ vabeste: -e bağlı

¹²⁶¹ akim: neticesiz

¹²⁶² bidar: uyumayan

¹²⁶³ cevelan: gezinme

¹²⁶⁴ hail: engel

¹²⁶⁵ teyakkuz: uyanıklık

tur... Rüyamda Mısır-ı Kadîm¹²⁶⁶ firavunlarından biriyle görüşebilirim. Fakat bundan ne çıkar? Hakikatte firavuna mülaki olmuş¹²⁶⁷ değilim... İskeletle konuşmamız da bu kabîlden olur.

Nasıra — Rüyanın hakikatle olan münasebetlerini tamamıyla inkâr mı ediyorsunuz?

Doktor — Maatteessüf tamamıyla...

Nasıra — Bazı rüyaların hakikat âleminde noktası noktasına zuhur ettiğine hiç şahit olmadınız mı?

Doktor — Bu nev şeyler işittim. Binde bir böyle garip tesadüfler olabilir.

Nasıra — Tarih sahifelerine geçen meşhur rüyaları okudunuz mu?

Doktor — Bir şeyin tarihte mesturiyeti¹²⁶⁸ mutlak sıdkına delil olamaz. Tarih kitapları yarıdan ziyade hurafelerle doludur.

Nasıra — Doktor, insanlar çok hakikatleri hurafe ve çok hurafeleri hakikat sanmışlardır. Keramet ehlinden bulunmayanlara da rüya ile şâyân-ı hayret hakikatler münkeşif¹²⁶⁹ olmuştur. Müddet-i ömründe az çok böyle vakalara tesadüf etmeyen yok gibidir. Rüyanın bazen hayatla manevi alakadarlığı nâkâbil-i redd bir vuzuhla kendini gösterir. İşte ben maddiyetle maneviyetin mümas¹²⁷⁰ haddinde uyanan bir ruhum. Binaenaleyh ben uyanık iken rüya görürüm. Uyanıklık dünyasında tıpkı âlem-i manâda gibi her muhal, şekl-i imkâna girer... Cesedi döşekte yatarken ruhu küre-i arzı dolaşan bir naim¹²⁷¹ gibi pek uzak mesafelere uçar, seyrânlar yaparım. İskelet hazretleriyle görüşürüm. Onunla kol kola gezerim. Benim görüp işittiğim şeylerden siz şüphe bile etmezsiniz. Çünkü siz sure-

¹²⁶⁶ Mısır-ı Kadîm: Eski Mısır

¹²⁶⁷ mülaki olmuş: görüşmüş

¹²⁶⁸ mesturiyet: yazılmış olma

¹²⁶⁹ münkeşif: görünür

¹²⁷⁰ mümas: teğet

¹²⁷¹ naim: uyuyan

ta¹²⁷² berhayatsınız¹²⁷³. Dimağınız maddiyet kesafeti altında hayatın maneviyetine karşı hemen bütün bütün bihistir. Anadan doğma sağır dilsizler gibisiniz. Dimağınız, tahassüsünüze¹²⁷⁴ mâni olan kesif gışaveyi¹²⁷⁵ yırtamaz... Maddiyetin sisleri bu ikinci âlemin ufuklarını daima sizden saklar. İşte benim hazretle hembezm¹²⁷⁶ oluşumdaki esrar budur. Hakikati size bundan ziyade izah edemem. Çünkü hissiyatınız kapalıdır. Bundan ötesini anlayamazsınız.

Vakıa ne doktor ne de ötekiler bundan ötesini değil, berisini de hiç anlayamadılar... Nasıra'nın hep bu sözleri, zavallının cinneti hakkındaki kanaatlerini kuvvetlendirmekten başka bir şeye yaramadı. Çünkü uyanık iken rüya görmek hastalığı sağlam dimağlar için anlaşılır bir hadise değildi.

XXXVI

Otomobile binip de semtlerine doğru uçarak Tayfur'un konağından uzaklaştıkları esnada Banu bir tekdir sedasıyla Cevri'ye:

— Hocalarından korkan bir mektep çocuğu gibi onların huzurlarında âdeta betin benzin kaçtı. İki lakırdıyı bir araya getirip söyleyemedin. Ne idi bu ihtirazın?

— Onlardan korkmadım. Senden çekindim.

— Neden?

— Bir çam devireceğim diye ödüm kopuyordu. Onlara karşı olan vaziyetimiz çok nazikleşti. Sükûtu hayırlı buldum...

— Deli kızın keşiflerine ne dersin?

— Hayret... Bütün esrarımızın ortaya dökülmesi helecanıyla titredim durdum...

— Çok safsın Cevri... Deli kız hep iskelete atfen yani onun tercümân-ı efkârı olduğu iddiasıyla atıp tutuyor... Hiç iskelet lakırdı söyler mi? Bu zavallı kız Madam Feraya gibi birtakım Avrupalı fal-

¹²⁷² sureta: görünüşte

¹²⁷³ berhayat: hayatta olan

¹²⁷⁴ tahassüs: duygulanma

¹²⁷⁵ gışave: perde

¹²⁷⁶ hembezm: sohbet arkadaşı

cı karıların eserlerini okuyarak bozmuş olacak... Falcıların tekerlemeleri hep öyledir. Yüzde on üstüne düşürürler... Sabahki mücademizin keşfi bu kabıldendir. Deli dolu lakin kızın bu sanata büyük istidadı var. Bir falhane açsa İstanbul'da çarçabuk iştihar eder¹²⁷⁷...

— Ah ah, yüzde on isabetle istikbalden haber veren bir falcı bulsam herkesten evvel ben koşardım...

— Bu acelen neden?

— Hemen yarınımı, öbür günümü anlamaya o kadar ihtiyacım var ki...

— Cevri, “Yarının gelişi bugünden bellidir.” derler... Sor bana müşkülünü halledeyim. Hiçbir falcı benim kadar senin her hâlini, ahlakını, yaşayışını bilemez. Binaenaleyh talihini seçemez.

— Söyle bana yarınımız ne olacak?

— Onun dilhahımızca¹²⁷⁸ bir yarın olması için çalışıyoruz.

— Biz çalıştıkça vaziyetimiz fenalaşıyor. Hulul edecek¹²⁷⁹ yarının iyi olmayacağını anlamak için falcı olmaya lüzum yok... Banu, seni seviyorum... Çok seviyorum. Meşum¹²⁸⁰ bir aşkla seviyorum.

— Niçin meşum?

— Çünkü bir başlı olan aşklar meşumdur.

— Benim de seni aynı şiddetle sevdiğime niçin inanmıyorsun?

— Aynı şiddetle mi? Banu eğlenme... Sen beni benim sevgimin onda biri nispetinde sevseydin kendimi Allah'ın en bahtiyar kulu sayardım... Muhabbet öyle bir şeydir ki kalbe müstevli olunca¹²⁸¹ ne kadar gizlemeye uğraşsanız örtülmez. Onunla tenevvür etmemiş bir kalbi aşkla meşhun¹²⁸² göstermeye çabalamak da beyhudedir. Çünkü hakikat kelimelerin kuru tasdikiyle değil, ruhlardan nebean

¹²⁷⁷ iştihar eder: ün salar

¹²⁷⁸ dilhah: gönlün istediği, arzu edilen

¹²⁷⁹ hulul etmek: gelmek

¹²⁸⁰ meşum: uğursuz

¹²⁸¹ müstevli olmak: istila etmek

¹²⁸² meşhun: dolu

edecek¹²⁸³ ateşle anlaşılır. Birbirimizi bu kadar ateşle sevdikten sonra izdivacımıza ne mâni var Banu?..

— Birbirimizi bu kadar ateşle sevdikten sonra izdivaca ne lüzum var Cevri?.. Âlemin önünde sayıp döktüğüm izdivaç morali, nazariyeleri bilirsin ki ağyar içindir. Ben düşmanıma varırım, dostuma varmam... Sen dostumsun Cevri...

— Mukarrer¹²⁸⁴ planını yürütmek için böyle söylüyorsun... O hâlde, bana varman için düşmanın olmaya çalışacağım...

— Bizim gibi ezeli dost doğmuş ruhlar birbirine düşman olmazlar...

— Ne söylesen Banu, beni aldatamazsın. Şu saatte kalbinden geçenleri harfi harfine biliyorum.

— Ben seni aldatmıyorum. Hakikatle dimağını istinasa¹²⁸⁵ uğraşıyorum. Şu anda kalbimden geçenler ne imiş? Söyle. İnkâr etmeyeceğim... Bilakis zekânı tebrik edeceğim...

— Tayfur Bey'in konağı, salonları, mefruşatı, antikaları, kıymetli eşyası çok hoşuna gitti. Maksadın apaçık görünüyor...

— Ne imiş bu apaçık maksadım?

— O konağa gelin gitmek...

— Evet, inkâr etmem...

— Ben buna tahammül edemem...

— Seni de beraber götüreceğim...

— Bakalım Tayfur beni kabul eder mi? O etse de ben gider miyim?

— O da eder... Sen de gidersin...

— Siz karı koca bir odada... Ben başka odalarda... Ölümü bu işkenceye tercih ederim...

— Sen artist kafalı bir çocuksun Cevri. Sende çalışıp da yaşamak cesareti yoktur. Sen yaşamak için değil, eğlenmek için ser-

¹²⁸³ nebean etmek: çıkıp fişkırmak

¹²⁸⁴ mukarrer: kararlaştırılmış

¹²⁸⁵ istinas: alışma

best sanatların biriyle meşgul olmak istersin. Seni ayıplamıyorum. Çünkü bu hususta ben de tıpkı senin gibiyim. Yaşamak için şöyle böyle meşguliyetler ararım... Serbest sanatlar nedir? Edebiyat, şiir, resim, musiki, sahne oyunculuğu... Şu sanatlarla bu memlekette ferah fahur¹²⁸⁶ geçinen bir fert de bilmiyorum. Kitap yazarsın, kazanmak şöyle dursun, tab masarifini¹²⁸⁷ çıkarmayarak matbaalara borçlanırsın... Ediplik, şairlik, hekimlik bu memlekette ne hazin şeylerdir... Bugün Sadi¹²⁸⁸, Hayyam¹²⁸⁹, Shakespeare¹²⁹⁰, Racine¹²⁹¹, Voltaire¹²⁹², burada tekrar doğsalara çarçabuk açlıktan ölürler... Ve namlarını nişyandan¹²⁹³ kurtarmak için başlarına bir taş diken olmaz... Resim... Oh bu sanat ötekilerden de revaçsızdır. Bin türlü mahrumiyetler içinde tablolarını boya... Salon namıyla açılan odaya as... Resimden anlamayan adamlar önünden geçit resmi¹²⁹⁴ yap-sınlar... Yüzlerini buruşturarak bin türlü kusur bulsunlar... Sonra kaldır, at bir tarafa tozlansın... Burada nasıl ressamlar geçinir bilir misin? Bir günde beş altı tablo boyamalı... İşlek bir caddede bir kapalı dükkânın önüne sıralamalı. Müşteri beklemeli... İki üç tane-sini sürebilirsen ne âlâ... Satamazsan akşamüzeri karpuzcular gibi haykırmalı:

“Çiftini yarım liraya veriyorum... Ucuz ettik. İki tablo yarım lira... Dünya güzeli, Kızkulesi, Fenerbahçe’si, cengâver Kara Ayşe Hanım...”

— İşte bu ressam ekmek parasını çıkarır, çünkü yaşadığı iklimde çiçek açacak sanatın nevini biliyor... Erzurum’da portakal, limon yetişmez. Beyhude uğraşmamalı... Resim bu iklimin hava-

¹²⁸⁶ fahur: çok övünen

¹²⁸⁷ masarif: masraflar

¹²⁸⁸ Şeyh Sadi-i Şirazi: Fars şair ve İslam âlimi (1210-1292)

¹²⁸⁹ Ömer Hayyam: İranlı şair, filozof, matematikçi ve astronom (1048-1131)

¹²⁹⁰ William Shakespeare: İngiliz şair, oyun yazarı ve oyuncu (öl. 1616)

¹²⁹¹ Jean Racine: Fransız şair ve trajedi yazarı (1639-1699)

¹²⁹² François-Marie Arouet Voltaire: Fransız yazar, filozof, oyun yazarı (1694-1778)

¹²⁹³ nişyan: unutma

¹²⁹⁴ geçit resmi: geçit töreni

sında inkişaf edinceye¹²⁹⁵ kadar açlıktan çok ressam ölecektir. İstemem ki sen bu şehitlerden biri olasın... Musiki Avrupa konservatuarlarının birinden aliyyülâlâ¹²⁹⁶ bir muvaffakiyetle çık buraya gel... Evvela rast gelen seni tahmîk eder¹²⁹⁷, hey budala sen Şark musiki-sini, fenn-i elhân¹²⁹⁸ buradaki hazinelerini bırak da gamlarına hâlâ çeyrek sesleri ilave edemeyen nakıs Avrupa müziğine koş... Dede Efendi'nin nakışlarını, nefeslerini görmeden Beethoven'ın¹²⁹⁹, Verdi'nin¹³⁰⁰, Gounod'nun¹³⁰¹ falanın senfonilerine, armonilerine hayran ol. Henüz tiyatrosu olmayan, henüz adaptelerden¹³⁰² başka piyes yazmayan bir memlekette opera yapılır mı? Burada gazino veya bahçe köşelerinde falso sazlarını zırlatarak bütün kasvet sedalarıyla haykıran sazandeler, hanendeler ölmeyecek kadar ekmek bulabilirler... Yahut kemençeni, udunu gıygıylatıp zımbırdatarak akşam meyhanelerin coşkun saatlerinde bin bela, kaza içinde sarhoş eğlendirerek birkaç lokma sıcak yemek bulabilirsin. Sahne artistlerine gelince bunlara en ziyade acırım. “Bize lüzumu derecesinde hürmet edilmiyor.” şikâyetiyle gazetelerde bar bar bağıryorlar... Alıklar, siz bilmem hangi sultanın kavuğunu, bilmem hangi hocanın çakşırını¹³⁰³, sarı çedik pabucunu giyip de sahneye çıkmak küstahlığında bulunduğunuzdan dolayı mutaassıp halk güruhundan dayak yediğinize bin şükredecek yerde bir de tebcil olunmak¹³⁰⁴ mı istiyorsunuz? Durunuz bakalım. Lügat kitaplarımızda çalgıcı, kerizci¹³⁰⁵,

¹²⁹⁵ inkişaf etmek: gelişmek

¹²⁹⁶ aliyyülâlâ: en üstün

¹²⁹⁷ tahmîk etmek: ahmak olduğunu söylemek

¹²⁹⁸ fenn-i elhân: müzik fenni

¹²⁹⁹ Ludwig van Beethoven: klasik müziğin önde gelen isimlerinden, Alman piyanist ve besteci (1770-1827)

¹³⁰⁰ Giuseppe Verdi: İtalyan opera bestecisi (1813-1901)

¹³⁰¹ Charles Gounod: Fransız opera bestecisi (1818-1893)

¹³⁰² adapte: yabancı dille yazılmış bir eseri yerli inanç ve yaşayışa uydurma, kişi ve yer adlarını değiştirerek yerli eser hâline getirme, uyarlama

¹³⁰³ çakşır: paça bölümü diz üstünde veya diz altında kalan bir tür erkek şalvarı

¹³⁰⁴ tebcil olunmak: takdir edilmek

¹³⁰⁵ kerizci: çalgıcı

köçek, oyuncu, meddah, mukallit¹³⁰⁶, tufeyli¹³⁰⁷, dalkavuk, kavuklu, pişekâr¹³⁰⁸ ve ilahare kelimelerin avamın zihnindeki eski tefsirlerle silinip de asri manaları yer tutsun... Sanatkârlarımız Darülbeydayi'in terakki ve inkişafı çarelerini -onlardan hiç soran olmadığı hâlde- sayıp döktükleri sırada, Şehremaneti'nin¹³⁰⁹ boş veznesine karşı "evvelen para, saniyen para, salisen para" feryatlarını yüreklerinin bütün yanıklığıyla koparırlarken bilmiyorlar ki adaptasyon zaafından arı ve en ziyade muvaffak oldukları millî komedyâ işte budur. Bu zavallılar hiç de sofî ve ibadetkâr değil iken senenin on bir ayını Ramazân-ı Şerîf'in onlara hediye ettiği bereketle yaşarlar. Sair zamanlar bedbaht gayrifaaller¹³¹⁰ güruhuna¹³¹¹ iltihak etmiş¹³¹² gibidirler... Ben de biliyorum ki Türk kadını millî çehre ve tatlı şivesini sahnede göstermedikçe bizde tiyatro olamaz. Bize sahne heyecanını hanımlarımızın samimi yürek ihtizazları verecektir. Onları görüp dinleyerek Türk'ün zenne devrinden hakikî sanat şahikasına tırmanmaya uğraştığını anlayacağız... Ama bu istihalemizin¹³¹³ öyle bir dönüm yeridir ki muhtelif cereyanların tesadümüyle¹³¹⁴ boralar kopacaktır. Fakat herhalde zafer sanatın, galebe istikbalin olacaktır... Ve bunu pek yakın hissederek yüreğim titriyor... Ah Cevri bugün beni sahneye çağırsalar hiç düşünmez koşardım. Seni de kolundan sürüklerdim.

Cevri sarılacak gibi kıza vücut vücuda rampa ederek:

— Kopacak fırtınanın ilk kurbanları belki biz olurduk...

¹³⁰⁶ mukallit: taklitçi

¹³⁰⁷ tufeyli: dalkavuk

¹³⁰⁸ Pişekâr: orta oyununda kavuklu ve diğer tiplerle cinaslı konuşmalar yaparak oyunu yürüten, hem oyunu hem oyuncularını yöneten oyuncu

¹³⁰⁹ şehremaneti: osmanlı devleti zamanında İstanbul'da şehrin temizliği, bakımı ve dirlik düzenliğiyle ilgilenen mahallî idare, belediye

¹³¹⁰ gayrifaal: çalışmayanlar

¹³¹¹ güruh: takım

¹³¹² iltihak etmek: karışmak

¹³¹³ istihale: değişme

¹³¹⁴ tesadüm: birbirine çarpma

— Hiçbir ilim, hiçbir fen kurbandsız ilerlememiştir... Meslek fedaisi, sanat şehidi olurduk. Bugün birer hiç olan hüviyetlerimiz için bu büyük bir şeref değil mi?

— Ben tehlikeli şerefleri pek alkışlayamam. Bu fırtına ne vakit gelip geçecek? İhtimal takviminde ne yazıyor?

— Kestiremem. Nasıra'dan daha falcılık öğrenemedim...

— Ben her şerefli yeni işe ilk mücahit kurbanların kanları akıttıktan sonra dâhil olmak isterim. Demek bizi sahneye çağırırsalar koşacağız.

— Şüphesiz...

— Her gece ellışerden ikimiz yüz lira hisse alırsak...

— Oh neler olmaz... Hiç de pohpoha, lükse atılmazdık.

— Ayda üç bin lira... Hayali bile ne kadar tatlı... Beyoğlu'nda küçük bir apartman, iki hizmetçi, emrimize amade bir otomobil. Sade, samimi, mesut bir hayat... Hiçbir dağdağaya kapı açmazdık. Bir tarafa yirmi otuz bin lira yığar, tatil zamanlarımızda seninle seyahate çıkardık.

— Ah Cevri, gençliğin feveranıyla züğürtlük cinneti yelken açıyor. Bizi komik vadilere sevk ediyor... Memleketimizde sahne kazancından ayda üç bin lira... Bu ne tuhaf bir hesaptır bilir misin? Hakiki sanatkârlarımız bu tahminimizi duysalar... Gülmeden bayılırlar... Bu kadar bir parayı onların en namdarları senede bile kazanmıyorlar sanırım. Ah ah yavaş söyleyelim. Kimse duymasın. Sonra bizden bu hülyamız için temettü vergisi¹³¹⁵ isterler. İkimize ayda üç bin lira... Senede otuz altı bin lira... Tamam on sekiz mebus maaşının yıllık topyekûnu... Herkes temaşa mektebine koşar. Herkes oyuncu olur. Ortada seyirci kalmaz.

— Bu istidatla değil midir? Bütün âlemin artistliğe kabiliyeti olabilir mi?

— Ah Cevri ah çocuksun... Sen bir memlekette işe kabiliyet arıyorsun! Bizde kazançlı bir hizmet duyunca hiç kimse kabiliyeti muvazeneye lüzum görmez, hemen koşar. Ve o tarafında vaki olan

¹³¹⁵ temettü vergisi: tüccar ve esnafın kazançları üzerinden alınan vergi

bastırır. Ve daima en ehliyet-sizler düdüğü çalarlar... Cevri hep bu latifeleri bir tarafa koyup bugün gayetle ciddi görüşmek ihtiyacındayız. Ayda üç bin lira ile ben senin kulağını, gönlünü alevlendirdim. Evvela para sonra aşk ve alaka... Aç karnına sevişmek, Gece Safa'nın harap evinde yarı ölü hayatı geçirmek, bu suretle gençliğimizin sefalet fiçisinde turşusunu kurmak... Gençlik, bu ebedî bir şey değil, serîü'z-zevâl¹³¹⁶ bir rüya imiş... Bu rüyayı da altın şıkırtıları, ipek kaime¹³¹⁷ hışkırtıları içinde değil, zaruret kâbuslarıyla bunalarak geçirmek... Bu hiç de sana bana layık bir hayat değil... İnadından vazgeç Cevri. Üç bin liradan kurduğumuz hülyayı iki bine, bin beş yüze indirebiliriz. Bu para, belki de daha fazlası bizim için hazır... Ben senin canınım, cananınınım, maşukanım... Her şeyinim... Bütün bunlara mukabil, belki de bunları büsbütün takviye etmek için Tayfur'un laftan ibaret zevcesi olacağım...

— Banu... Yüreğim çarpıyor. Başım dönüyor. Gözlerim kararıyor... Söyleme... Sözüne bile tahammül edemiyorum... Böyle bir şeyin hakikatte vukuu beni deli eder. Öldürür.

XXXV

Cevri ile Banu sevişiyorlardı. Delikanlı kıza malik olmak için her mahrumiyete, kara sefaletle razı idi. Fakat öteki lüks hayat istiyor, otomobillerde koşmak, tayyarelerde uçmak, ihtişam içinde bütün dünyayı dolaşmak, büyük ziyafetlerin, suarelerin gözleri kamaştıran şaşaaları içinde parıldamak, hasılı gençliğinin, güzelliğinin cazibesi etrafına pervaneler toplamak sevdasıyla yanıyordu...

Gece Safa'nın evinde sık sık kaldıkları esnada, civar mezarlıkta büyük bir define bulunduğunu ve bunu keşif ve ihraç için geceleri insanlar dolaştığını rivayetini mahalleliden türlü mübalağalarla dinlemişlerdi.

Bu duyguları üzerine bir gece mezarlığın haneden pek uzak olmayan bir kısmında elektrik fenerleri parladığını, eski kabirlerin çukurları önünden sesler geldiğini seçince bunların define arayıcı-

¹³¹⁶ serîü'z-zevâl: hızla sona eren

¹³¹⁷ kaime: kâğıt para

lar olduklarına hüküm ile onları korkutup kaçırarak metfun hazineyi elde etmek için tertibat almaya karar vermişler, kendi mahremlerinden erkek kadın sekiz on genç toplayarak bir kefenli iskelet bölüğü teşkil etmişler, Hatip Feyzullah Efendi'nin aile mezarı mak-suresinin seti arkasına zâviye-i meyyite dâhiline sığınarak ahiretten dünyaya müheyyiç¹³¹⁸, mahuf¹³¹⁹ bir komedyâ oynamaya muvaffak olmuşlar, Banu iri bir elektrik feneriyle şimşekleri taklitte âdetâ sanatkârlık göstermişti. Kollu, kefenli sııkların başlarına geçirdikleri ölü kafalarıyla beş genci türlü ihtimallere düşürerek hayli üzmüşlerdi. Fakat nihayet foyaları meydana çıktı, define ümidi cılk oldu. Ve zaten aranılan şeyin define değil, iskelet kemiği olduğu hakikati de anlaşıldı...

Defineyi elde edeydiler Banu, Cevri'ye varacak ve kurduğu bütün o zenginlik hayalatı vücut bulmuş olacaktı. Şimdi Tayfur'la izdivaç etmekle bu kuruntularının hiç olmazsa nısfına malik olabileceğini düşünüyordu.

Kız, Tayfur'u sevmiyor. Onun gönlü Cevri'de. Hikmetullah Paşazade'nin yalnız zenginliğine hırslanıyor, aşk ve servet... Bu iki emel arasında Banu bir müddet bocaladı. İkisinden birini tercih için derin düşünceli ve ızdıraplı saatler geçirdi. Tayfur kendisine bir lüks hayatı temin edecek, Cevri gönlünü eğlendirecekti... Belki de eğlendirmişti. Eğlendiriyordu... Bu iki şeyin hangisi ötekine müreccahtı¹³²⁰? Sonra elini alnına vurarak kendi saffetine güldü... Hayat ne tuhaf şeydi... İnsan birtakım itiyatlar, görenekler içinde doğup büyüyor... Namus, ismet, sadakat, samimiyyet ve ilahare kelimelerin bağları içinde kıvranıyor. Bu silah-bedest¹³²¹ jandarmaların bekledikleri hudut haricine ne vakit adımını kaydırsa "Acaba gördüler mi? Üzerime geliyorlar mı?" diye ürküyor. Etrafına bakıyor. Bir iki itiyatşikenlik¹³²² cüretinden sonra bu müsellah¹³²³ pür-

¹³¹⁸ müheyyiç: heyecan verici

¹³¹⁹ mahuf: tehlikeli

¹³²⁰ müreccah: üstün tutulan

¹³²¹ silah-bedest: elinde silah tutan

¹³²² itiyatşikenlik: alışkanlığı bozma

¹³²³ müsellah: silahlı

heybet bekçilerin mukavvadan birer korkuluk olduklarını anlıyor. Artık onlardan korkmaz, onları saymaz oluyor. Onlardan çekinenlerin aptallıklarına gülüyor...

İşte hayatın içyüzü... Bu dünyada en bahtiyar yaşayan insanlar ötekileri en çok aldatmakta muvaffak olanlardır. Aldatan daima aldananın zararını kendi hesabına kâr kaydetmiş olur. Aldatmak, ananın, babanın, dostunu, düşmanını aldatmak... Bütün âlemi aldatmak, iktiza ederse kendi kendini aldatmak... İşte hayatın anahtarı. İşte bütün zorlukların düğümlerini çözen sihir... İşte herkesin gözünü bağlayan hokkabaz değneği...

Banu niçin Tayfur'la Cevri'den birini tercih için düşünüyordu? Aldatarak ikisine birden malik olamaz mıydı? O asıl hüner ve saadet de bu değil miydi?

Banu, Tayfur'un kendine olan çılgın ve her türlü ölçüden taşkın, payansız aşkını hissediyordu. Cevri'ninki de ondan aşağı değildi. Binaenaleyh iki delikanlının da gemlerini elinde tuttuğuna kaniydi... Keyfiyet şimdi bu dizginleri hüsn-i idârede idi... Bu da kendi zekâsına taalluk eden¹³²⁴ bir işti.

Didon Paşa kızı servetine karşı tutulduğu incizapla¹³²⁵ Tayfur'a varacağını fakat bu izdivaçtan sonra Cevri'nin metresi olacağını delikanlıya açtı. Cevri bu sözün kahpeliği önünde isyan etti. Banu bu ilk protestolara, retlere, çırpınmalara hiç aldırmadı. Çünkü nihayet onun muvafakatte muztar kalacağını biliyordu. Çünkü ahlak düsturları değil, dünyalar altüst olsa Cevri, Banu'dan ayrılamazdı...

Tayfur'la görüşmeye başladılar. O birkaç defa Gece Safa'nın evine gitti. Ötekiler konağa geldiler... Bu bir nevi izdivaç kuru demekti.

Nihayet bir gün Hikmetullah Paşazade küçük hanımın dest-i izdivâcına büyük bir ateşle talip olduğunu anlattı.

Banu, gayet kurnazca cevap verdi:

¹³²⁴ taalluk eden: ilgili olan

¹³²⁵ incizap: cazibeye tutulma

— Beyefendi ben bu hayatın beyhude âdetlerinden, riyakârlıklarından, merasimlerinden nefret ederim... Sözü kuru vadilerden dolaştırmaya ne lüzum var?.. Böyle bir teklifte bulunacağınız ilk görüştüğümüz günlerden beri mahsustu... Bu hususu enine boyuna ben de muhakeme, muvazene ettim... Maalmemnuniye¹³²⁶ sizi zevçliğime kabul ederim. Çünkü her suretle olan arzularıma muvafıksınız... Yalnız ben çok serbest alışmış bir kıyım. En liberal görünen erkeklerin teehhülden sonra huylarını değiştirdiklerini söylüyorlar... Ben kocamın namusunu bir iftihar tacı gibi başımın üzerinde taşıyım. Ve o uğurda ölürüm. Bu sözüme inanmalı... İşte bu kadar. Başka dedilere kodulara, adiliklere, şüphelere tahammül edemem... Hareketlerimden her ne türlü bir ıstıbaha¹³²⁷ düşerseniz gelip yüksek sesle benden hakikati sormalı... Ve en doğru cevabını almalı...

Tayfur yuvada anasının ağzından yem alan bir yavru kuş gibi sevincinden titreyerek:

— Müsaade et Banucuğum, sana gönlümden kaynayıp taşan samimiyetlerimle hitap edeyim... Bana meleklerden şüphe gelir, senden gelmez. Namusum, servetim, hayatım her şeyim senindir... Ve izdivacımla sana teslim edeceğim bu emanetleri, şöyle böyle kullanman için hiçbir türlü şart, kayıt dermeyeran etmeyeceğim¹³²⁸... Ne istersen onu yap... Onlar artık benim değil, senindir...

Banu — Evvelden söylenmesi icap eden şeyler var. Sonra söz olmasın...

Tayfur ağzı kulaklarına varan bir mesudiyet sırtışıyla:

— “Her şartını kabule hazırım.” diyorum. “Ben seninim.” diyorum. “Bana sormadan, reyimi istediğin gibi kullanabilirsin.” diyorum...

Banu — Cevri’yle bir arada kardeş gibi büyüdük. O zavallı çocuk kimsesizdir. Benim izdivacımla öksüz gibi meydanda kala-

¹³²⁶ maalmemnuniye: memnuniyetle

¹³²⁷ ıstıbah: şüphelenme

¹³²⁸ dermeyeran etmek: ileri sürmek

cak... Onu da beraber konağa size getireceğim. Teehhülüne kadar yanımızda kalsın...

— Pekâlâ... Pekâlâ... Çok şükür yurdumuz büyüktür... Sine-sinde on Cevri'yi müreffehen¹³²⁹ barındırabilir...

Analarının, sair akrabalarının reylerini almadan bu izdivacı ikisi aralarında pişirip kotardılar. Banu birkaç sandıkla ve her eşyadan ağır, fuzuli bir yük olan süt biraderi Cevri'yle Kırk Sekbanlar'a, perili, mezarlıklı konağa gelin geldi...

Bu o kadar feci -hayır- komik bir izdivaçtı ki evlenmelerinin ilk haftasında İsviçre'ye doğru balayı seyahatine çıktılar. Süt birader de ikisinin ortasında gölge gibi beraber...

Tayfur bilâ-kayd ü şart¹³³⁰ reyini zevcesine bahşetmiş olduğu için öyle tatlı bir ayda, karı kocalığın en harim saatlerinde fino köpeği gibi aralarından hiç ayrılmayan bu süt biraderin pek müziç¹³³¹ refakatine hiç ses çıkarmamak mahkûmiyetine katlanıyordu.

Giderek ızdırıp derecesine varan rahatsızlığı bundan ibaret kalmadı. Hemen daima otellerde üç döşekli bir odada beraber yatıyorlardı...

Zavallı Tayfur bu mesut ve pek lezzetli ayın balından bir kat-recik tadabilmek için inliyor, ölüyor fakat ne mümkün... Trenlerde, otellerde, vapurlarda yarım saatçik karısıyla yalnız kalabilmek için tertip ettiği en ustalıkli planlar ötekilerin daha maharetli mukabeleleriyle hükümsüz kalıyordu...

Süt birader demek, süt hemşiresinin zevciyle olacak mahremiyet saatlerine mütemadi bir engel teşkil etmek demek midir? Tayfur bunu bir türlü anlayamıyordu... Birkaç kadeh içki parlattığı anlarda hiddetle karışık bir cüretle karısının belinden kavırıyor. Bir kenara geçerek:

¹³²⁹ müreffehen: refah içinde

¹³³⁰ bilâ-kayd ü şart: kayıtsız şartsız

¹³³¹ müziç: bunaltıcı

— Ah güzelim ah, bu gece süt biraderini başka bir odaya atıp ikimiz yalnız kalmak için mükemmel bir plan kurdum. Sen bana yardım edersen iş olacak...

Banu hazin bir tebessümle:

— Her emrin başım üzerine fakat Tayfur bu mümkün değil...

Tayfur mütezayit¹³³² bir galeyanla:

— Balayı seyranına çıkan âşık bir kocanın bundan başka meşru ne emri, ne arzusu, ne istirahatı olabilir?

— Ah Tayfur bilmezsin, Cevri pek içli bir çocuktur. İçine kor... İçine kor, verem olur...

— Ah ne acayip söz bunlar?..

— Evet, söylenište acayip görünür... Sen adi kafada bir insan, bayağı bir koca olmadığın için ben açık söylüyorum...

— Çıldıracığım... Ben seninle bir odada yatarsam Cevri neden verem oluyor?

— O da gençtir. Bekârdır. Hassastır... Malihülyalıdır¹³³³. Bizden ayrı yalnız odada kalırsa gönlünden kim bilir neler geçirir...

— Ben izdivaç döşüğimin arasına kakılmış böyle bir engel ile bir müddet daha yaşarsam ondan evvel benim verem olmayacağımı ne biliyorsun? Onu kurtarmak için beni mi feda edeceksin?

— Yok, Tayfur çocuk olma... Onun engelliği her zaman için değil... Konağımıza dönünce tabii o bizden ayrı odasında yatacak...

— Öyle ise hemen şimdi ilk trenle İstanbul'a dönelim...

Tayfur'un içkili zamanlarında Cevri de pek ayık bulunmazdı. Karı kocanın kendinden on beş yirmi adım ötedeki mahremane fısıltılarına uzun müddet tahammül edemeyerek hemen yanlarına koşup:

— Enište benden gizli mi? Sızsız duramıyorum. Yalnız pek canım sıkılıyor... Sözlerinize iştirakime müsaade etmez misiniz?

¹³³² mütezayit: artan

¹³³³ malihülyalı: melankolik

Aman ya Rabbi, bu ne tasavvurlara sığmaz bir felaket. Umumi bir mahalde Tayfur'un zevcesiyle iki fısıltı etmek için bir köşeye çekilmesine bile imkân yoktu... Ve buna mukabil biliktiza¹³³⁴ Tayfur zevcesiyle bu garip süt biraderinin yanlarından ayrıldığı zamanlar avdetinde onları yüzler kırmızı, gözler nemli baş başa helecanlı bir mücadelede bulur... Onu görür görmez söz değişir. Veya sükût edilir. Sahte bir sükûnet tavrı alınır...

İkisinin arasında ne var? Ne oluyor? Tayfur karısının hiçbir hâinden şüphelenmeye yeminle beraber bir halkaya geçirilmiş anahtar dizisi gibi ırzını, namusunu, servetini, saadetini, ceman yekûn¹³³⁵ onun eline teslim etmişti. Şimdi hiçbir serzenişe, itiraza hakkı yoktu... Zaten bir süt biraderle hemşire arasında ırza müteallik¹³³⁶ şâyân-ı muâheze¹³³⁷ ne hâl cereyan edebilir? Böyle bir şeyi akla getirmek bile ahlaksızlık, vicdansızlık değil midir? Fakat aralarında nâkâbil-i hall esrarlı bir mesele var. Bu da inkârı müşkül bir hakikat... Bu sır nedir? Ne olabilir? Ah bir yere gizlenip de mücadelelerini dinlemek kabil olsa... Bu da mümkün değil...

Bir gün Tayfur çiftliklere, iratlara dair İstanbul'dan gelen müstacel¹³³⁸ bir yığın mektuba cevap vermek mecburiyetiyle odasına kapandı. İki süt kardeş otelin تنها bir saatinde taraçada yalnız kaldılar...

Orada Türkçeyi Çince'den ayırabilenler çok olmadığı için serbest konuşuyorlardı.

Cevri, süt hemşiresinin yumuşacık beyaz elini mermer masanın altından avucuna alarak:

- Banu!
- Ne var?
- Elimin ateşini duyuyor musun?
- Evet... Nöbetin var...

¹³³⁴ biliktiza: gerektiğinde

¹³³⁵ ceman yekûn: toplam olarak

¹³³⁶ müteallik: ilişkin

¹³³⁷ şâyân-ı muâheze: ayıplanacak

¹³³⁸ müstacel: acele

— Cayır cayır yanıyorum...

— Senin kanın daima böyle ateşlidir...

— Seni sevdiğim günden beri böyleyim... Âşık Kerem'le akrabalığım var. Bir gün onun gibi bütün bütün yanıp kurtulacağım...

— Hani ya senin kaşelerin¹³³⁹ vardı. Niçin almıyorsun?

— Bu ateşim kaşe ile geçmez. Onun ilacını sen bilirsin... Biraz şöyle bahçenin kuytu bir köşesine gidelim... Dudaklarını bir dakikacık ağzıma ver...

— Oh Cevri çocuk olma...

— Çocuk değil, deli oluyorum... Hiçbir zaman bugünlerdeki kadar seni çiğ çiğ yemek hevesini kendimde duymamıştım... Bu pek vahşi bir iştihâ... Lakin ne yapayım? Aşk beni canavarlaştırıyor...

— Böyle olmayacak şeyler söyleme...

— Olmayacak şey mi? Benim seni öpebilmem artık muhalleşti mi? Kendini o menfur Tayfur'a saklıyorsun değil mi? İşte buna katiyen müsaade etmeyeceğim... Vallah billah seni onunla yatırtmak değil, bir saatçik yalnız bırakmayacağım. Ah ah ne güzel yerler, ne latif göller, ne şairane dağlar... Bütün Avrupa şairlerini bülbülleş-tiren bu manzaralar içinde ikimiz yalnız olaydık. Yeşil bir yuva-ya sokulaydık. O menhus herifin aramızda ne lüzumu var? Seni kendi elimle bu hayduda teslim edeyim... İkiniz bir döşekte, ben ayrı odada hayır... Hayır, beynim yanıyor... Zihnim caniyane¹³⁴⁰ cüretlerle sarsılıyor...

— Cevri... O şimdi şeri zevcim...

— Sus... Ben buna tahammül edemem... Kıskanıyorum... Ölüyorum... Ben sağ iken sen kimsenin olamazsın... Sen ona varmazdan evvel, kendimin böyle müthiş bir hâle düşeceğimi bil-miyordum... Çekilir ızdırap değil... Yok, yok dayanamıyorum... Beni bir emrivaki karşısında bulundurdun. Bugün bitahammül kaldım. Seni bu heriften boşatacağım...

¹³³⁹ kaşe: toz ilaçların içine konulduğu, yutulmaya uygun küçük kap

¹³⁴⁰ caniyane: caniler gibi

— Saçmalama Cevri...

— Evet boşatacağım...

— Nasıl?

— Pek sade bir yolda...

— Ben boşanmak istemedikten sonra sen nasıl boşatırsın?

— Oh demek onunla yaşamak için beni mezara göndermekte hiç beis görmüyorsun?

— Hiç öyle değil, yanlış düşünüyorsun... Sefaletten kurtulup birbirimizin olmamız için ben Tayfur'a vardım... Daha teşebbüsümüzün ilk safhalarındayız... Dur bakalım... Umduğumuz semerelerin birkaçını iktifat edelim¹³⁴¹.

— Hayır, duramam... Dayanamıyorum... Boşatacağım...

— Söyle canım, nasıl?

— Oh... Pek kolay... Pek sade bir surette...

— Böyle ecnebi memleketlerinde... Dünyanın her tarafına telli, telsiz telgraflar, telefonlarla bağlı kalabalık kibar otellerde delilik istemem... Ne yapacaksın? Nasıl boşatacaksın? Söyle...

— Basbayağı canım... Tayfur'a bütün hakikati anlatacağım... Namuslu bir adam ise seni derhâl bırakır. Yahut benimle düello eder.

— Dikkat et Cevri. Bu hareketin bana karşı müthiş bir hıyanet, âleme karşı büyük bir rezalet olacaktır...

— Kendime buyuramıyorum. İrademe malik değilim. Bu hareketimden dolayı ne Halik, ne mahluk, ne kanun, ne vicdan hiçbir kuvvet beni mesul edemez... Banu, birbirimizin süt kardeşi değil, ezelden âşıklısı olduğumuzu bu ahmak gence anlatacağım...

— Beyhude sinirleniyor, nafile yoruluyorsun Cevri... Benim reyimin zıddına hareketle hiçbir şey kazanamazsın...

— Hakikati ifşa ederek seni kocandan boşatamaz mıyım?

— Hayır...

— Tayfur Bey bu rezaleti çiğner, yutar, hazmeder mi?

¹³⁴¹ iktifat etmek: toplamak

— Tamamıyla...

— Yanılıyorsun...

— Katiyen yanılmıyorum...

— Öyle ise bir tecrübe edelim...

— Peki et... Olacak şeyi ben sana söyleyeyim...

— Çabuk...

— Aramızdan sen çıkmış olursun işte bu kadar...

— Namusşikenane bir planla ona varmış olduğunu anladıktan sonra yine Tayfur'un zevcesi kalacağından eminsin öyle mi?

— Tayfur beni çok sever. Benden ayrılmamak için her cinayeti affa hazırdır.

— Cinayetin bu türlüünü her koca affedemez.

— Benimki affeder. Şimdi izdivaçlar asrileşti. Namus telakkileri bütün bütün değişti. Babalar kızlarının, biraderler hemşirelerinin, kocalar karılarının bu yolda günahlarına pek aldırıyorlar... Tayfur böyle bir şey için beni terk edecek kadar ahmak kafalı bir genç değildir. Böyle Kurûn-ı Vustâî¹³⁴² vahşetler tarihe geçti.

Cevri yeisinin bütün hıncıyla iki avucunu içinde patlatacak gibi beynini sıkarak:

— Doğru söylüyorsun Banu... Ben de ne kadar ahmağım... Bedbahtım, mecnunum, meşumum. Haziren sen onun olduktan sonra senin mazide kalan, müstakbelen vukuu melhuz olan¹³⁴³ bir cinayetinden dolayı Tayfur seni terk etmez... Kocaların havsaları asrileştirse âşıkların kafaları da değişmek lazım gelir... Lakin ben hâlâ Kurûn-ı Vustâî bir telakkideyim... Seni kocandan ziyade benimseyerek o kadar kıskanıyorum, o kadar kıskanıyorum ki... Bu hakkı ondan ziyade kendimde görüyorum. Mümkün değil, tahammül edemeyeceğim...

— Neye?

— Senin, onun olmana...

¹³⁴² Kurûn-ı Vustâî: Orta Çağa ait

¹³⁴³ melhuz olan: düşünülen

— Fakat Cevri bu olmuş bitmiş bir şey...

— Hayır... Olmadı. İzdivacın henüz fiilen vaki değildir. Sen onun olmadın. Oldum dersen (yüzüstü masaya kapanıp hüngürdeyerek) eğer oldum dersen beni bitirirsin... (gözlerini yumup kulaklarını tıkayarak) Yüzünde bunu musaddık¹³⁴⁴ bir hareket görmek, ağzından bunu muterif¹³⁴⁵ bir söz işitmek istemem...

— Ah sen bugün fazla içmişe benziyorsun Cevri...

— İçtim...

— Nerede?

— Otelin bir *majordome*'u¹³⁴⁶ var... Kavasa benzer bir herif... Onunla dost oldum... İçkileri muayene için mahzene indik. Hepsinin tadına baktım... *Majordome* otel hizmetçilerinden güzel bir kız seviyor. Matild hiç ona yüz vermiyor... İkimiz de dertli... Karşı karşıya atıştırdık.

— Oh Cevri böyle şeylere çok ihtiyat etmek lazım gelirken bilakis pek ileri varıyorsun.

Cevri, öpmek için Banu'nun elini ağzına götürmeye uğraşır. Fakat küçük hanım şiddetle çekerek:

— Bırak götürler...

— Görsünler... Burada bir kadın eli öpmek bizim memleketteki gibi cinayet sayılmaz.

— Çabuk öp haydi. Belki bir taraftan şimdi öteki çıkagelir...

Cevri, sevgilisinin parmağında izdivaç yüzüğünü görür. Hemen eli şiddetle reddederek:

— Bu lanet halkalı elini kıyma tahtasının üzerine koyup da satırla parmağını koparsam yine sana acımam...

— Benim gönlüm sende olduktan sonra onun yüzüğü parmağında bulunmasında ne çıkar?

— Daha onun olmadın değil mi?

¹³⁴⁴ musaddık: doğrulayan

¹³⁴⁵ muterif: itiraf eden

¹³⁴⁶ majordome: kâhya

— Olmadım.

— Çocuk aldatır gibi eğlenerek söylüyorsun. Ah canı biliyorum oldun...

— Eh oldum...

Cevri, ısıtmadan¹³⁴⁷ dudakları göveren¹³⁴⁸ bir hasta gibi titreyerek:

— İspat et... Hiç şüphem kalmasın... Yapacağımı ben bilirim...

— Ne yapacaksın?

Banu'nun âşığı pantolonun arkasından ceketinin yan iç cebine naklettiği revolverin namlusunu göstererek:

— Meselenin hallini buna havale edeceğim...

Banu kıpkırmızı ateşlenerek:

— Kimi korkutuyorsun onunla? Ben silahtan ürken İstanbul kızlarından değilim...

— Cinayetini ispat et... Görürsün. Ürksen de öldüreceğim, ürkmesen de...

— Oldum... İşte ne yapacaksın, haydi göreyim?..

Cevri, yarısı yeninin içine gizli elinde revolver ile ayağa kalkarak:

— İşte gidiyorum. Evvela onu, sonra seni... Nihayet kendimi...

Sarhoş bu müthiş niyetle taraçaya saldırdığı sırada öteden mütebessim bir çehre ile Tayfur görünür...

Banu, hayvânât-ı vahşîyye mürebbilerine mahsus bir hışm-ı nazarla yerinden fırlayarak hemen gözlerini Cevri'ninkilere diker. Sarhoş ilk şiddetini kaybederek bu gazapnak¹³⁴⁹ bakışların altında manyetize olur. Silahlı elini aşağı indirir. Ne yapacağını tayine uğraşır gibi gözlerini Banu'dan Tayfur'a ve sonra boşluğa dolaştırır kalır...

¹³⁴⁷ ısıtma: sıtma

¹³⁴⁸ gövmek: morarmak

¹³⁴⁹ gazapnak: öfkeli

Banu'nun şiddetli nazarları altında süt biraderinin teessür ve sersemliğini gören Tayfur'un yüzündeki tebessüm, saffet ve saadet zail olur. Bu hâllere ne mana vereceğini bilemez.

Tekrar üçü taraçanın bir köşesine çekilip otururlar. O zaman zevç gayriiradi bedbin bir nazarla zevcesinden sorar:

— Ne var? Ne oldu?

— Hiç... *Majordome*, Cevri'yi mahzene götürmüş... İçirmiş... Pek fazlaca keyif olmuş... İşte bu kadar...

XXXVI

Tayfur, karısı üzerinde kendinden ziyade bir hakk-ı zevciyyet iddia eden bir süt kardeş refakatiyle böyle bir balayı yaptıktan sonra İstanbul'a dönerler... Yine aralarında otel hayatındaki feci komedyanın diğer nevi başlar... Bu sefer süt birader, süt hemşiresinin kocasıyla bir odada, heyhat evet bir döşekte yatmasına mâni olamaz... Fakat bu acziyle bütün bütün çıldırır... İşrete, sinirliliğe, deliliğe vurur...

Süt kardeşi namıyla sevdiği kızın peşine takılıp yalancı eniştenin konağına yerleşmek, yemek, içmek, giyinmek, zevceyi paylaşmak, zevce-i meşrûu kıskanarak aleyhinde türlü suiniet¹³⁵⁰ beslemek... Her an garabeti, tehlikesi artan berbat bir vaziyet...

Tayfur, karısını kendi gözünden kıskanarak müfrit¹³⁵¹ bir muhabbetle sevdiğinden onun süt biraderine ayırdığı fazla muhabbet hissesini hazmedememeye başlar... Tahkikata girişir. Banu ile Cevri'nin arasında süt kardeşliği olmadığını, katiyen akrabalıkları da bulunmadığını hatta on iki yaşına kadar birbirini hiç tanımayarak ondan sonra dost olduklarını öğrenir... Fakat zevç, evinde hasıl olan her türlü şüphelere, ince tehlikelere rağmen Banu'nun da Cevri'ye taşkın bir muhabbet gösterdiği nâkâbil-i redd bir hakikat...

Tayfur, işi meydana çıkarsa ne kazanacak?

¹³⁵⁰ suiniet: kötü niyet

¹³⁵¹ müfrit: haddinden fazla

Banu, “Evet biz Cevri’yle süt kardeş değiliz. İki sevgiliyiz.” itirafıyla oğlanın koluna girerek konaktan çıkıp giderlerse?... Tayfur bu iftiraka¹³⁵² tahammül edebilecek mi? Vurma, kesme neye yarar? Ölüm bu gibi vaziyetlerin hitamıdır... Kendilerini yeis içinde kay-bedenlerin atılacakları son çare... Lakin marifet, keyfiyeti bu son vahamete düşürmeden bir sûret-i hall bulmada...

Bazı bedbaht kocalar vardır ki ayaklarının altına açılan uçuru-mu titreyerek birkaç defa iskandil ettikten sonra artık oraya bir daha bakmak istemezler... İşi talihe, tesadüfe bırakırlar. Ne olacaksa kendi kendine olsun derler. Bu elim yarayı kurcalamaya tahammül getiremezler. İşte o zaman ceriha kangrene döner...

Tayfur, Banu’yu bütün bütün kaybetmekle onu Cevri’yle pay-laşmak arasında bocalıyordu. Zaten kendi kendine takarrür eden¹³⁵³ son vaziyet bu idi...

Kendiliğinden zuhur edecek bir vaka, meseleye diğer bir şekil verebilirdi. Fakat bunu ihdasa¹³⁵⁴ Tayfur’da kuvvet, cesaret yoktu. Banu’nun müfrit aşkı, bütün cüret damarlarını felce uğratmış gi-biydi.

Maahaza ızdırabının pek kesifleştiği bir zamanda Tayfur daya-namadı. Diğer bir şeyi bahane ederek Banu ile atıştı... Genç kadın süt biraderiyle beraber anasının evine savuştu. Karısının bir hafta süren bu gaybubeti esnasında bedbaht koca çıldırıyordu. Nihayet dayanamadı. Gitti... Yalvardı yakardı. Zevcesini getirdi... Lakin Banu’nun bu gidişi, sonra zelilane¹³⁵⁵ yalvarmakla gelişi, karı koca arasında bir galibin mağlupla muahede¹³⁵⁶ akdedişi¹³⁵⁷ gibi oldu. Süt birader hemşiresiyle birlikte yine geldi. Hem de bu defa eskisi-ne nispetle, daha büyük, daha müsait imtiyazlar, itibarlar ile...

Zavalı Tayfur, karısına karşı tahakkuk eden bu büyük zaafıyla artık ensesinde boza pişirilmiş bir koca oldu.

¹³⁵² iftirak: ayrılık

¹³⁵³ takarrür etmek: kararlaştırılmak

¹³⁵⁴ ihdas: ortaya çıkarma

¹³⁵⁵ zelilane: alçakça

¹³⁵⁶ muahede: antlaşma

¹³⁵⁷ akdetmek: imzalamak

Cevri birkaç defa hastalandı. Banu gece uykularını terk etti. Döşegin başından ayrılmadı. Kocasını keyfini bozduğu zamanlarda ona bu ihtimamın onda birini göstermez, sahte bir şefkatle etrafında dolaşır, nihayet onu hizmetçilerin dikkatlerine terk ederdi...

Tayfur'un bu müthiş felaketi müzmin bir devreye girdi. Evvelden Banu ile Cevri ortadan kaybolsalar nereye saklandıklarını, ne yaptıklarını gizliden gizliye araştırır, süt biraderin hastalıkları zamanında oda kapısının arkasından içeriyi dinler, gazetler, onları cürmümeşhut¹³⁵⁸ hâlinde yakalamak isterdi. Fakat bu cinayetin sübutuyla¹³⁵⁹ iş daha iyi değil, daha berbat olacaktı... Bir dereceye kadar gizli cereyan eden bu rezaleti aleniyete¹³⁶⁰ vurdurmaktan ne fayda memuldu?

Artık süt kardeşiyle karısını takipten, hareketlerini tetkikten büsbütün vazgeçmiş gibiydi. Banu canı istediği gecelerde hemen pek geç vakitlere kadar Cevri'nin odasında onunla yapayalnız kalıyor, bazı akşamlar iki süt kardeş zamanlarını sabahlara kadar büyük salonda baş başa bir vahdet âleminde geçiriyorlardı...

Artık karışan, görüşen yoktu. Kimseden pervaları kalmamıştı...

Tayfur, bu zevciyet sefaletinin zehirlerini katre katre yutarak dünyadaki kıskançlık acısının en tahammülfersasına¹³⁶¹ tedricen¹³⁶² aşılarmakta iken bir gece yatak odasında yalnız bulunduğu esnada kapısı vurulur.

Bu kim? Zevcesi olsa bilaistizan¹³⁶³ içeri girer... Gece yarısından sonra bivakit bu tıktıktan biraz teşeümle¹³⁶⁴:

— Kimdir o?

Titrek bir ses cevap verir:

— Benim... Nasıra...

¹³⁵⁸ cürmümeşhut: suçüstü

¹³⁵⁹ sübut: şüpheye yer bırakmayacak biçimde ortaya çıkma

¹³⁶⁰ aleniyet: açıklık

¹³⁶¹ tahammülfersa: dayanılmaz

¹³⁶² tedricen: yavaş yavaş

¹³⁶³ bilaistizan: izinsiz

¹³⁶⁴ teşeüm: kötüye yorma

— Ne istiyorsun?

— Maruzatım var...

— Seni dinleyecek vaktim yok... Artık falcılığına ihtiyacım kalmadı. Maziyi, hâli, istikbali şimdi ben de senin kadar biliyorum... Her şeye vâkıfım... Kaç zamandır yüzünü görmemek, ratıp¹³⁶⁵ yabis¹³⁶⁶ istihraçlarını¹³⁶⁷ dinlememek için ben senden kaçıyorum. Senin ferasetin¹³⁶⁸ olsa bu çekingenliğimi anlar, buraya beni tacize gelmez idin...

— Yakında vuku bulacak bir felakete vâkıf değilsin... Müracaatımın sana bir izaç¹³⁶⁹ geleceğini biliyorum. Fakat hazretten aldığım emirler katidir.

— Yine mi bana hazretinden bahsetmeye geldin?

— Müsaade et gireyim. Tehlike büyüktür. Uzun söylemeyeceğim...

Tayfur zaten uykusuzluktan, yalnızlıktan sıkılıyor, yeisten ölüyordu. Nasıra'nın birkaç saçmasını dinlemekte beis görmedi. Onu içeriye çağırdı...

Kızcağız soluk bir beniz, efendisinden korkan bir hayvanın müsterhim¹³⁷⁰ nazarıyla odaya girdi. Adım seslerini boğarak yürüyordu.

Göz göze geldikleri anda kış günü pek kızgın bir sobaya karşı durmuş gibi kızın kaçık yüzü birden kızardı.

Tayfur — Ne var? Efendinden bir hizmet-i sefâretle mi geldin?

Nasıra yine titreyerek:

— Evet...

— Benim sana da, efendine de itimadım kalmadı... O bir zevzek... Sen bir divanesin...

¹³⁶⁵ ratıp: yaş

¹³⁶⁶ yabis: kuru

¹³⁶⁷ istihraç: çıkarsama

¹³⁶⁸ feraset: anlayış

¹³⁶⁹ izaç: can sıkma

¹³⁷⁰ müsterhim: yalvaran

Artan raşeleriyle düşmemek için Nasıra duvara tutunarak:

— Haşa... Haşa... O nasıl söz?..

— Ben onu ailemin namus bekçiliğiyle tavgizen¹³⁷¹ başsalonuma oturttum. Hâlbuki senin hazretin, ahlakı bozulmuş çoban köpeği gibi etrafında dönen şeylere hiç aldırıyor...

— Sus Tayfur Sus... Bu haksız sözlerinden yer gök titrer...

— Evet, efendin vazifesini yapmıyor...

— Müsaade et, hakikati söyleyeyim...

— Söyle...

— O, seni tedip¹³⁷², tecrim¹³⁷³ için vazifesine iğmaz ediyor¹³⁷⁴...

— Bu ne demek?

— Ne demek olacak, sen tahammülde en ahlaksız asri kocaları geçtin... Halik, kuluna tahammülüne kadar çektedir... Konak senin, karı senin, her şey senin... Efendi, amir sensin... Öbür edepsizi niçin başından defedemiyorsun?

Tayfur bu suale birden cevap bulamayarak sustu...

Nasıra dövüşen bir tavuğun tüyleri gibi kabaran saçlarıyla başını uzatarak:

— Defedemezsin... Çünkü ikisi beraber gidiyorlar... Sen karısız, Banu'suz edemezsin... Onun aşkıyla her zilleti kabul ettin. Kendi yurdunda, kendi döşeğinde, kendi hariminde, kendi koynunda, zevcenin bir diğeriyle paylaşmaya kadar alçaldın... Sen, namuslu kocalar kadrosundan çıktın. Aşk ile namus arasında bocalayan zayıf hilkatli zevçlere sû-i misâl¹³⁷⁵ oldun. Tayfur... Kadın, her nazara karşı kırıktır. Bakan her erkek gözüne kendini beğendirmeye uğraşır. Onun hilkatteki rolü budur. Kadın, fırsat bulursa bir sever, beş sever, kendini sevdirebilir... Kocasını seven kadın... Yalnız o, pak-damen¹³⁷⁶

¹³⁷¹ tavgizen: görevlendirerek

¹³⁷² tedip: yola getirme

¹³⁷³ tecrim: cezalandırma

¹³⁷⁴ iğmaz etmek: görmezlikten gelmek

¹³⁷⁵ sû-i misâl: kötü örnek

¹³⁷⁶ pak-damen: namuslu

kalabilir... Kadınlar hangi tabiattaki zevci severler? Zevcelerinin böyle cinayetlerini bilip de göz yuman erkekleri değil... Katiyen değil... Böyle bir koca herkesten evvel, günahına tahammül ettiği kadının nazarında menfur olur. Esfel-i sâfiline¹³⁷⁷ iner... En fahişe bir kadın bile mert erkeği sever... Banu, sende hulki bir namuskâr kalbini göreydi buraya koca evine süt birader namıyla bir oynaş getirmeye cesaret edemezdi. Sonra karını hüsn-i idâreyi bileydin o muhabbet tufeylisi¹³⁷⁸ burada dikiş tutturamaz, çoktan çekilirdi. Yalnız böyle Banu gibi azan zevceleri tayip¹³⁷⁹, muaheze etmemeli, asıl onların azgınlıklarına mâni olamayan zayıf yürekli ve rezaleti karılarından iftiraka tercih eden ahlaksız kocaları ayıplamalıdır.

Tayfur yatağından fırlayarak:

— Ben ızdırabımın şiddetinden zaten senden ziyade çıldırmak üzereyim... Bu ithamnamenı keser misin? Yoksa seni bir iki tekme ile merdivenlerden aşağı yuvarlayayım mı?

— Sözümlü bitireyim de ne yaparsan yap...

— Ben kendimi de bilirim. Banu'yu da, süt kardeşini de, seni de, hazretini de... Beni bana tasvir etme... Kavrulduğum şu ateşin içinde yüreğime su serpecek birkaç lafın varsa onları söyle...

— Hazret senin pek muzdarip olduğunu biliyor.

— Biliyor da niçin kurtarmaya himmet etmiyor?

— Bu müthiş ızdırapla çile doldurarak ıslâh-ı nefis etsin diye...

— Daha çilem dolmadı mı?

— Doldu... Zaten senin tahammülüne, onların edepsizliğine yani iki tarafın ahlaksızlığına hazretin tahammülü kalmadı... La-zım gelenleri tedip edecek...

— Nasıl?

— Eşed¹³⁸⁰ ceza ile...

— Bu şiddetli cezadan ben de hissedar mıyım?

¹³⁷⁷ esfel-i sâfil: sefillerin en sefili

¹³⁷⁸ tufeyli: alalak

¹³⁷⁹ tayip etmek: ayıplamak

¹³⁸⁰ eşed: en şiddetli

— Evet lakin seni kurtarmak için çok uğraştım... Uğraşıyorum, uğraşacağım...

— Kurtarabileceğinden emin misin?

— Katiyen! Çünkü küre-i arz üzerindeki dirilerin içinde onun yegâne dostu benim... Bu muhibbesini kırmaz...

— Başka bir söyleyeceğin var mı?

— Sen dinlersen dert biter mi?

— Yok, Nasıra dinleyemem. Bu kadarı kâfi... Beni hazret nezdindeki sahabetine¹³⁸¹ teşekkür ederim... O kemik adama tarafımdan birçok selamlar, senalar, komplimanlar...

— Başüstüne...

— Haydi, bakalım arş... Karanlıklarda gezinme. Çekil odana yat...

— Hazretle uzun müzakeremiz var. Bilmez misin, ben onun umûr-ı dünyeviyye ve uhreviyye¹³⁸² müşaviriyim...

— Nesi olursan ol, artık beni yalnız bırak...

Nasıra, sahne sihirbazları gibi odanın köşe bucağına acayip nazarlar gezdirerek birbirinden derin birkaç reverans yaptıktan sonra “Vakayı bu hafta içinde bekle...” ihtarıyla çekildi.

Tayfur bu zavallı kaçığın arkasından:

— Vah biçare mecnun... Sen de Banu’yu kıskanmaktan bütün bütün çıldırıyorsun... Ne yapacağını bilemiyorsun... İskeletle cezalandırarak ondan öç almaya uğraşıyorsun... Bununla bana da teselli veriyorsun. Şu muzdarip anlarımda seninle deli dolu birkaç laf ettim. İşkencem dinmedi. Yalnız ızdırabımın yeknesaklığı¹³⁸³ değişti. Artık ben delilerden, iskeletlerden derdine derman arayan bir nevmi¹³⁸⁴ oldum. Kendime mi ağlayayım? Sana mı acıyayım? İskelete mi güleyim? Senin gönlünü hoş etmek için bir alay saçma

¹³⁸¹ sahabet: koruma

¹³⁸² umûr-ı dünyeviyye ve uhreviyye: dünyaya ve ahirete ait işler

¹³⁸³ yeknesak: tekdüzellik

¹³⁸⁴ nevmi: çaresiz

dinledim. Sözlerinin içinde mütenebbih olacak¹³⁸⁵ nasihatler de yok değil... Akıllılar çok defa delilik ederler. Deliler bazen doğru söz-de akıllıları geçerler. Zavallı Nasıra, bu çektiklerim belki de senin garip ahının tesiridir... Lakin heyhat ne sen akıllanırsın ne iskelet dirilir ne ben mesut olurum...

XXXVII

Kaçık kızın bu ihtarı üzerinden üç dört gün geçti. Tayfur, günden güne şiddetlenen işkenceler içinde hiç ehemmiyet vermediği bu mülakatı unuttu gitti. Bir soğuk algınlığından muzdariben artık tek yattığı döşeğine uzanmış olduğu bir gecede hasta hafif hafif inliyor, Doktor Ferhat Bey başucunda bekliyordu.

Gecenin güne kavuşmak için nısfu'l-leyli geçtiği derin bir anında hasta gözlerini açarak sordu:

— Neredeyim?

— Azizim Tayfur, konağında, kendi yatak odandasın...

— Sen kimsin?

— Kardeşin Ferhat...

— Bana ne oldu?

— Hiçbir şey... Soğuk algınlığıyla hafif bir nöbet geçiriyorsun...

— Yok... Çok hastayım... Fena fena rüyalar görüyorum...

Hasta kundağı içinde kıvranan bir çocuk gibi yorganı altında gerine gerine hüngür hüngür bir ağlama tutturdu. Sonra acı acı haykırdı:

— Kurtarınız. Allah aşkına kurtarınız...

— Ne var?

— İskelet, Banu'yu boğuyor...

— Bu gece galiba sulfaton az geldi... Öyle bir şey yok. Çırpınma... Üzülme...

¹³⁸⁵ mütenebbih olmak: ibret alınmak

Hasta sustu. Hareketsiz döşegine uzandı. Daldı. Beş on dakika sükûnetten sonra tekrar uyandı. Yatağı içinde yarı beline kadar davrandı. Humma ateşiyle gözleri iki mum gibi yanıyordu.

Yine sordu:

— Doktor, ne oluyorum?

— Bir şeyin yok canım... Biraz nöbet geçiriyorsun.

— Bir haykırma oldu...

— Sen kendin bağırдың...

— Gözüme pek müthiş şeyler gözüktü. Fakat ne idi? Şimdi pek seçemiyorum... İçim harareten kavruluyor...

Doktor ona biraz “limonat vinöz” verdi. Mezarlığın baykuşları geceyi sabahın horozlarına devrediyorlardı. Karanlık servilerden saçılan meşum seslere güneş müjdecilerinden bir ikisi cevap verdi...

Tayfur — Oh, ne ağır bir gece... Rüzgârsız... Bir tarafta çıt yok. Sanki kâinatın nefesi kesilmiş... Beynim çatlayacak gibi şişiyor, yüreğim daralıyor... Kulaklarım uğulduyor... Çınlıyor... Bir kere şafak atsa... Sinirlerim sabah serinliğini duysa...

— Bir şey kalmadı... Sabah oluyor...

— Doktor niçin hastalar gece yarısına doğru ağırlaşırlar...

— Tayfurcuğum insanlar, hayvanlar, bütün nebatat birer canlı barometre gibidirler. İklimin, mevsimin, günün, gecenin muhtelif saatlerinin tesiratından mütehassis olurlar...

O esnada konağın bir kısmında zelzele oluyor gibi camlar şangırdadı. Hasta ve doktor, ikisi de kulak kabarttılar.

Tayfur — Bana evin yarısı sallanıyor gibi geldi. Bu da nöbetin tesirinden mi?

Doktor hâlâ dışarıyı dinleyerek:

— Hayır... Öyle bir şey ben de duydum...

— Bu nedir? Ne olabilir?

— Belki birdenbire fırtına çıktı...

— Fakat bizim odanın pencereleri sarsılmadı.

— Rüzgâra maruz çerçeveler zangırdadı sanırım...

Hasta ile tabip meraklı bakışlarla gözler birbirinin yüzünde, kulakları dışarıda bu kısmi zelzelenin sebebini tayine uğraşırlarken yine birdenbire kadın, erkek sesleri bir arada muhtelif yerlerden bir çığlık koptu.

Doktor, “Galiba konak tutuştu. Yanıyoruz?” telaşıyla kendini sofaya attı. Hasta, döşeğinden fırladı. Birkaç dakika içinde hane halkı hep uykudan uyandı. Merdivenler, koridorlar, sofalar insanla doldu. Ne olduğunu herkes birbirinden soruyor, kimseden doğru bir cevap alamıyor, hiçbir yerde yangın eseri görülemiyordu...

Kapılarını açarak bütün odaları dolaşmaya başladıkları sırada büyük salondan inceli kalınlı kahkahalar duydular, merakla oraya hücum ettiler.

Salonun kapısı açılınca meydana çıkan manzara herkesi beht¹³⁸⁶ ve dehşet içinde bıraktı:

— Bütün elektrik ampulleri yanıyor. İçerisi en berrak gündüzlerden daha aydınlık... Fakat birçok iskemleler, sehpa, vazolar, kıymetli antika avani¹³⁸⁷ devrilmiş... Hercümerce uğramış bu yaldızlı, müzeyyen sahnenin ortasında ikisi diri, ikisi ölü dört oyuncu var...

Banu ile iskelet yan yana ipek halıların üzerine uzanmış yatıyor, Nasıra ile Cevri başuçlarında kahkahalarla ağlıyorlar... İskeletin elinden kurtulan kum saati de bir tarafa fırlamış...

Vehleten¹³⁸⁸ bu hâlden kimse sağlam bir mana çıkaramaz. Ne olduğunu bu, gülerken matem eden nevhagerlerden sorarlar. İkisi birden söyler. Saçma sapan ifadelerin içinden hakikat rizelerini¹³⁸⁹ ayıklamak müşkül olur.

Doktor Ferhat Bey, Nasıra'yı isticvaba¹³⁹⁰ girişir:

¹³⁸⁶ beht: şaşkınlık

¹³⁸⁷ avani: yemek, çay, kahve takımları, kase gibi kap kakak

¹³⁸⁸ vehleten: birdenbire

¹³⁸⁹ rize: kırıntı

¹³⁹⁰ isticvap: sorguya çekme

— Kızım bu hâl ne? Bize anlat...

— Efendim, iskelet hazretleri bu gece beni kulübesine davet etti... Bermutat¹³⁹¹ karanlıkta güzel güzel konuşuyorduk... Birden-bire salon kapısı açıldı. İçeriye iki karaltı girdi. Hazretin emriyle ben hemen kulübenin arkasına saklandım. Gelenler elektrik düğmesine dokundular. Lambalar yandı... Bu aydınlık içinde gelen çiftin Banu Hanım'la Cevri Bey olduğunu gördük...

Cevri sürekli bir kahkahadan sonra:

“Evet... Evet, gelenler biz idik doğru söylüyor...” dedi.

Onu susturdular.

Doktor yine Nasıra'ya hitaben:

— Ey sonra ne oldu?

— Bu kadar kişinin huzurunda böyle bir şeyi bana nasıl soruyorsunuz? Ben hicaplı bir kızım, söyleyemem...

Doktor eliyle iskeleti işaret ederek:

— Söyleyeceksin... Bak yerde yatan hazret sana emrediyor... Doğruyu söyleyeceksin...

Nasıra korkudan büyüyen gözleriyle titreye titreye iskelete bakarak:

— Evet... Evet, hazretin emri var... Söylemeliyim... Bunu benden adalet soruyor değil mi?

— Evet, adalet soruyor. Adalet huzurunda sıkılma olmaz... Yalan olmaz...

Nasıra tediben¹³⁹² gözlerini önüne indirerek:

— Ben söyleyeceğim. Lakin söyleyemeyeceğim noktalar gelince siz irfanınızla anlayacaksınız. Hazretin emri yerini bulacak...

— Sen söyleyebileceğin kadarını söyle, biz ötesini anlarız...

— Bu iki genç kol kola yürüdüler. Hazretin önünde istihzalı birer reverans yaptıktan sonra (eliyle işaret ederek) şu şal kanepenin

¹³⁹¹ bermutat: her zaman olduğu gibi

¹³⁹² tediben: utançla

üzerine oturdular. Banu pek neşeli, Cevri durgundu... Süt hemşire bir kolunu biraderinin boynuna doladı. Onu sinesine doğru çekerek:

“Niçin bu akşam yine böyle meyus, somurtkansın?”

Öteki cevap verdi:

“Artık yeis benim gayrimüfarık¹³⁹³ bir arkadaşımdır.”

“Sarıl bana da neşen gelsin...”

“Sana sarıldıkça neşelenmem. Büsbütün meyus olurum... Belki çıldırırım...”

“Niçin?”

“Çünkü şimdi sıcak sıcak kocanın koynundan çıktın da geldin. Daha her tarafın onun teri, nefesi kokuyor... İşte bu beni çıldırtıyor... Seni seviyor muyum, yoksa senden şiddetle nefret mi ediyorum, bilmiyorum...”

“Of... Aynı sözler, daima aynı serzenişler... İşte sana söylüyorum ki burnun iyi koku almıyor. Çünkü ben kocamın koynundan çıkıp da gelmedim. O biçare otuz dokuz derece hararete humma döşeğinde sayıklayarak yatıyor. Baş ucunda doktor bekliyor... An bu andır Cevri, sarıl bana... Her şeyi unut... Beş on dakika mesut olalım... Felekten kâm alalım... Muhabbetle dört başı mamur olmak kabil değildir. Aşkın hakiki lezzeti işte böyle kaçak buselerde, deraguşlarda, vuslatlardadır...”

Banu âşığını yine göğsüne çekmek istedi. O anda bir zelzele oldu. Odanın çerçeveleri birbirine giriyor sandım...

İkisi de biraz şaşaladılar...

Cevri: “Ne oluyoruz?”

Banu: “Ne olacak... İstanbul’un bürkânî¹³⁹⁴ arazi üzerine kurulmuş olduğunu bilmez misin? Şiddetlice hareket-i arz¹³⁹⁵ oldu. Geçti...”

¹³⁹³ gayrimüfarık: ayrılmaz

¹³⁹⁴ bürkânî: volkanik

¹³⁹⁵ hareket-i arz: deprem

Banu öbür kolunu da sevgilisinin boynuna dolamak isterken Cevri çekilerek parmağıyla hazreti gösterip:

“Kocanın, senin iffetine nighban¹³⁹⁶ tayin ettiği bu kemik adamdan korkmuyor musun?”

Banu bir kakhaha kopararak:

“Ben kocamı da, bekçisini de barbarlıktan kurtardım. Medeni yaptım... Gönül, bekçi, ferman dinler mi? Hükümdarların, kanunların, hâkimlerin, kadınların, engizisyonların seddedemedikleri¹³⁹⁷ memnu aşk bağına girmekten beni bu mezar kaçkını mı menedecek? Bir iskelet insanı nasıl çarparmış? Böyle bir hadisenin vukuunu görmek için seni buraya getirdim. Dirilsin bakalım.”

İkisinin de gözleri süzüldü. Dudak dudağa geldiler. İşte o zaman camlar bir daha şangırdadı. Hazret, kulübesinden fırladı... Kollar çapraz göğüste pürtehevür¹³⁹⁸ o deraguş manzarasına karşı durdu. Siyah çukur gözlerinden cehennemin ateşleri fışkırdığını gördüm. İki kemik çenesi leylek gibi takır takır birbirine çarptı... Sonra kendisinden şimdiye kadar hiç duymamış olduğum gür bir dünya sesiyle:

“Adalet sefaletle döndü. Mahkemeler kulakları ürperten davalarla doldu. Kâtib-i adllerden hırsızlar, sahtekârlar zuhur etti. Bekçiler kuttâ-i tarîk¹³⁹⁹, on yaşında kızlar fahişe oldu. Türbeler soyuldu. Camiler küflendi. Tuluatçı vaizler kürsülerinden indirildi, talimata raptedildi. Meşruyet kalmadı. Zürriyetsiz zinalar çoğaldı. Tiyatrolar edep mahalli, mektepler birer dârü’l-elhân¹⁴⁰⁰ oldu. Medreseler kiraya verildi. Eski softalar sarıklarını çıkardılar, don gömlek yaptılar. İstibdat vüzerası¹⁴⁰¹ murassa¹⁴⁰² nişanlarını sattılar. Nice mukbil-

¹³⁹⁶ nighban: bekçi

¹³⁹⁷ seddetmek: engel olmak

¹³⁹⁸ pürtehevür: hiddet dolu

¹³⁹⁹ kuttâ-i tarîk: yol kesiciler

¹⁴⁰⁰ Dârü’l-elhân: Osmanlı Devleti’nde ilk resmî müzik okulu olarak İstanbul’da 1917-1927 yılları arasında faaliyet gösteren dört yıllık eğitim kurumu

¹⁴⁰¹ vüzerâ: vezirler

¹⁴⁰² murassa: değerli taşlarla bezenmiş

ler¹⁴⁰³ aç yattılar. Nice açlar sû-i hazm-ı gınaya uğradılar¹⁴⁰⁴. Borsa-
larda milyonlar on paraya düştü. Taaddüd-i zevcât¹⁴⁰⁵ tersine döndü.
Karıların kocaları çoğaldı. Zevçlere sabır ve tahammül kaldı. Ey
kâfile-i beşer! Böyle bozuk düzen gidişiyle bu yolsuz, taşlı, dikili,
kaygan yamaçtan hangi terakki tepesine tırmanıyorsun?”

Bu hitabesinden sonra hazret parkeleri sarsarak hışımla, karşı-
sındaki hemaguş çifte doğru yürüdü. Onlar derhâl birbirinden çö-
züldüler. Kaçacak fare deliği arıyorlardı.

Şimdi hazret üzerlerine gök gibi gürledi:

“Ey Didonzade Banu! Kocan humma döşeğinde yatıyor. Sen
burada oynaşınla fındık atıyorsun. İskelet bekçiyi hiçe sayıyorsun...
Ben seni gebertmeyeyim de kimi, kimi geberteyim?..” dedi. Üze-
rine atıldı. Gelin hanımı altına aldı. O zaman hepimizin boğazla-
rımızdan birer acı çılgılık boşandı... Sonra salonu kesif bir duman
kapladı. Ben de kendimi bir müddet kaybettim. Sonra ayıldım...

Cevri iki elini havaya kaldırdı. Baykuş gibi birkaç defa öttük-
ten sonra:

— Evet, kızın söylediği gibi oldu. Pencereden bir yarasa uçtu.
Ben onu kovaladım. Babamın mezarını gördüm. Bir Yasîn-i Şerîf
okudum. İskelet üzerime atıldı. Beni de boğacaktı. Bir boks kroşesi
yaptım, kurtuldum.

Doktor Ferhat Bey, Cevri’nin simasındaki takallüse¹⁴⁰⁶, gözle-
rinin dönüklüğüne, sözlerinin rabıtsızlık ve manasızlığına bakarak
salondakilere “Kendinizi sakınnız. Bu zavallı da tımarhanelik ol-
muş...” dedi.

Banu’ya gitti. Îcâb-ı tıbbîde genç kadını uzun uzadıya muaye-
ne ettikten sonra:

¹⁴⁰³ mukbil: yüce mevki ve makamlara erişmiş olan

¹⁴⁰⁴ sû-i hazm-ı gınaya uğramak: bolluktan sindirim bozukluğu çekmek

¹⁴⁰⁵ taaddüd-i zevcât: birden fazla kadınla evlenme

¹⁴⁰⁶ takallüs: sinirsel ve ruhi bir gerginlikten veya başka sebeplerden ileri gelen
kas çekilmesi

— Tayfur Bey, zevceniz size ömür... Cenabıhak gafûrû'r-rahîmdir¹⁴⁰⁷. Ona hakkınızı helal ediniz. Mevt, inkıtâ-ı teneffüsle¹⁴⁰⁸ vuku bulmuş. Bunu, bir raporla izah edeceğim. Ve sonra asıl hakikat feth-i meyyitte¹⁴⁰⁹ anlaşılacaktır.

Ferhat Bey, ikinci muayeneyi iskeletin üzerinde yaptı. Hazretin bir sağından, iki solundan üç kaburga kemiği kırılmış, amûd-ı fekârisi çarpılmış, ellerinin parmaklarından çoğu dökülmüştü.

§

Mahkeme-i cinâyet, iki delinin şهادetiyle bir iskeletin mücrimiyetine¹⁴¹⁰ hükmedebilir mi?

İşte hükkâmın¹⁴¹¹ ebediyen tereddüt edeceği adli bir mesele...

SON

Heybeliada, 12 Ağustos 1339 [12 Ağustos 1923]

¹⁴⁰⁷ gafûrû'r-rahîm: acıması ve bağışlaması bol olan

¹⁴⁰⁸ inkıtâ-i teneffüs: nefes kesilmesi

¹⁴⁰⁹ feth-i meyyit: otopsi

¹⁴¹⁰ mücrimiyet: suçluluk

¹⁴¹¹ hükkâm: hâkimler

